

ISSN: 2149-1046

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR BİLİMLERİ

D E R G İ S İ

Cilt/Vol: 12 • Sayı/No: 2 • Aralık/December 2017

MANİSA
CELAL BAYAR
ÜNİVERSİTESİ

CBÜ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ | **CBU JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT SCIENCES**

2017, Cilt 12, Sayı 2 | 2017, Volume 12, Issue 2
Çevrimiçi Basım Tarihi: Aralık 2017 | Publishing Date: December 2017
ISSN: 2149-1046 | ISSN: 2149-1046

Yayın hakkı©1995 CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi
CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi yılda 2 kez yayımlanan hakemli süreli bir yayındır.

<http://dergipark.gov.tr/cbubesbd>

CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Adına

Sahibi – Owner

Dr. Bilal-i Habeş GÜMÜŞ

Baş Editör – Editor in Chief

Dr. Bilal-i Habeş GÜMÜŞ

Editör Yardımcıları/ Associate Editors

Dr. Serdar TOK

Dr. Murat TAŞ

Dr. Pınar GÜZEL

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Hatice ÇAMLIYER

Dr. Metin Vehbi SAYIN

Dr. Hüseyin Serhat YERCAN

Dr. Necip KUTLU

Dr. Selhan ÖZBEY

Dr. H. Alper GÜNGÖRMÜŞ

Dr. Süleyman MUNUSTURLAR

Dr. Ali ÖZKAN

Yayın/Teknik Koordinatörü- Publishing/Technical Coordinator

Dr. Kadir YILDIZ

İngilizce Dil Editörleri/ Proofreading for Abstracts

Dr. Mehmet ASMA

Öğrt. Gör. Kıvanç DİNLER

Yazın Kontrol Grubu/ Editing Scout

Dr. Fırat ÇETİNÖZ

Yayın Dili/ Language

Türkçe- İngilizce

İndeks Bilgisi: CBU Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Türkiye Atıf Dizini, SOBIAD ve Türk Eğitim İndeksi tarafından dizinlenmektedir.

BİLİMSEL DANIŞMA KURULU – SCIENTIFIC ADVISORY BOARD

Dr. Ahmet UZUN	<i>Necmettin Erbakan Üniversitesi</i>
Dr. Ali ÖZKAN	<i>Bartın Üniversitesi</i>
Dr. Aylın ZEKİOĞLU	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Aysel PEHLİVAN	<i>Haliç Üniversitesi</i>
Dr. Aytekin SOYKAN	<i>Marmara Üniversitesi</i>
Dr. Bahar ATEŞ	<i>Uşak Üniversitesi</i>
Dr. Baki YILMAZ	<i>Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</i>
Dr. Betül BAYAZIT	<i>Kocaeli Üniversitesi</i>
Dr. Beyza Merve KARAKÜÇÜK	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Dr. Burak GÜRER	<i>Gaziantep Üniversitesi</i>
Dr. Cem KURT	<i>Trakya Üniversitesi</i>
Dr. Cenab TÜRKERİ	<i>Çukurova Üniversitesi</i>
Dr. Çağrı ÇELENK	<i>Erciyes Üniversitesi</i>
Dr. Defne ÖCAL KAPLAN	<i>Kastamonu Üniversitesi</i>
Dr. Dilşad ÇOKNAZ	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Dilşad MİRZEOĞLU	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
Dr. Ercan POLAT	<i>Ömer Halisdemir Üniversitesi</i>
Dr. Erdi KAYA	<i>Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi</i>
Dr. Erdil DURUKAN	<i>Balıkesir Üniversitesi</i>
Dr. Ersan KARA	<i>Uşak Üniversitesi</i>
Dr. Ersan TOLUKAN	<i>Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</i>
Dr. Ertan TABUK	<i>Hitit Üniversitesi</i>
Dr. Fatih ÇATIKKAŞ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Fatih KIYICI	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Dr. Feyza Meryem KARA	<i>Kırıkkale Üniversitesi</i>
Dr. Fırat ÇETİNÖZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Gökhan ÇOBANOĞLU	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. H. Alper GÜNGÖRMÜŞ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. H. Birol YALÇIN	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Hacı Murat ŞAHİN	<i>Batman Üniversitesi</i>
Dr. Hakkı ÇOKNAZ	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Hatice ÇAMLIYER	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Hayri AYDOĞAN	<i>Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi</i>
Dr. Hikmet VURGUN	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Hulusi ALP	<i>Süleyman Demirel Üniversitesi</i>
Dr. Hüseyin ÇAMLIYER	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. İbrahim CAN	<i>Bartın Üniversitesi</i>
Dr. İlker ÖZMUTLU	<i>Namık Kemal Üniversitesi</i>
Dr. İsa SAĞIROĞLU	<i>Trakya Üniversitesi</i>
Dr. Kadir YILDIZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Kemal GÖRAL	<i>Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>
Dr. Levent ATALI	<i>Kocaeli Üniversitesi</i>
Dr. Mehmet ASMA	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Mehmet GÜL	<i>Cumhuriyet Üniversitesi</i>
Dr. Mehmet GÜLLÜ	<i>Malatya İnönü Üniversitesi</i>
Dr. Meliha Atalay NOORDEGRAAF	-----
Dr. Melike ESENTAŞ	<i>Batman Üniversitesi</i>
Dr. Meriç ERASLAN	<i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Dr. Metin Vehbi SAYIN	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Murat AKYÜZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Murat KUL	<i>Bartın Üniversitesi</i>
Dr. Murat TAŞ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Mustafa AKIL	<i>Uşak Üniversitesi</i>
Dr. Mustafa ÖZDAL	<i>Gaziantep Üniversitesi</i>
Dr. Mustafa Yaşar ŞAHİN	<i>Gazi Üniversitesi</i>

Dr. Mutlu TÜRKMEN
Dr. Müfide Y. ÇOTUK
Dr. Müge MUNUSTURLAR
Dr. Mümine SOYTÜRK
Dr. Mürsel BİÇER
Dr. Nazmi SARITAŞ
Dr. Nevzat MİRZEÖĞLU
Dr. Nevzat MUTLUTÜRK
Dr. Nilgün VURGUN
Dr. Niyazi ENİSELER
Dr. Nuran KANDAZ GELEN
Dr. Nurgül TEZCAN
Dr. Nurten DİNÇ
Dr. Osman Tonguç MUTLU
Dr. Ömer ŞENEL
Dr. Özden TEPEKÖYLÜ
Dr. Özgür MÜLAZIMOĞLU BALLI
Dr. Özkan IŞIK
Dr. Öznur AKYÜZ
Dr. Pınar GÜZEL
Dr. Recep CENGİZ
Dr. Recep GÜRSOY
Dr. Recep SOSLU
Dr. Rıdvan EKMEKÇİ
Dr. S. Cem DİNÇ
Dr. Sabri ÖZÇAKIR
Dr. Selhan ÖZBEY
Dr. Serdar TOK
Dr. Sevda ÇİFTÇİ
Dr. Süleyman MUNUSTURLAR
Dr. Şebnem CENGİZ
Dr. Taner BOZKUŞ
Dr. Tennur YERLİSU LAPA
Dr. Turan IŞIK
Dr. Uğur ABAKAY
Dr. Uğur SÖNMEZOĞLU
Dr. Umut Davut BAŞOĞLU
Dr. Ümid KARLI
Dr. Ünal KARLI
Dr. Vedat ÇINAR
Dr. Yavuz YILDIZ
Dr. Zeynep ONAĞ
Dr. Zuhale KILINÇ

*Bartın Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Gaziantep Üniversitesi
Erciyes Üniversitesi
Sakarya Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Sakarya Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Bartın Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Bartın Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Sakarya Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Bartın Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Gaziantep Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Nişantaşı Üniversitesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Fırat Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Batman Üniversitesi*

2017: 12(2) BİLİMSEL DANIŞMA KURULU / ADVISORY BASED MEMBERS FOR 2017: 12(2)

Dr. Aylin ÇELEN

Dr. Cenk TEMEL

Dr. Ercan POLAT

Dr. Erdil DURUKAN

Dr. Ertan TABUK

Dr. Esin ERGİN

Dr. Hanifi ÜZÜM

Dr. Hayri ERTAN

Dr. İbrahim CAN

Dr. Kemal GÖRAL

Dr. Nazmi SARITAŞ

Dr. Özkan IŞIK

Dr. Sebahattin DEVECİOĞLU

Dr. Şükrü Serdar BALCI

Dr. Süleyman MUNUSTURLAR

Dr. Süleyman Murat YILDIZ

Dr. T. Osman MUTLU

Dr. Ümid KARLI

Dr. Umut Davut BAŞOĞLU

Dr. Ünal KARLI

İÇİNDEKİLER
CİLT 12, SAYI 2, ARALIK 2017

CONTENTS
VOLUME 12, ISSUE 1, DECEMBER 2017

<i>Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi / Physical Education and Sports Teaching</i>	Sayfa/ Page
Spora Katılımın Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışları Üzerine Etkisinin Araştırılması <i>Investigation of the Effect of Participation in Sports on Physical Education Course Sportsmanship Behaviors</i> Ahmet Yavuz KARAFİL, Emrah ATAY, Mehmet ULAŞ, Candan MELEK,	1-11
Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitelerinin İncelenmesi <i>The Examination of Work Life Quality of Physical Education Teachers</i> Mümine Soytürk, Özden TEPEKÖYLÜ ÖZTÜRK.....	12-23
Spor Yönetimi/ Sport Management	
Türk Futbolunda Yabancı Futbolcu Sınırlaması ve Türk Futbolcuların Görüşleri <i>Foreign Football Player Limit In Turkish Football Leagues and Opinions of Turkish Football Players</i> Arif Yüce, Hakan Katırcı, Caner Kuzu.....	24-39
Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Spor Örgütlerinde Çalışan Yöneticilerin Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Sinizm Düzeylerinin İncelenmesi <i>The Investigation of the Levels of Organizational Commitment and Organizational Cynism of Managers Working in Sports Organizations Affiliated to the Ministry of Youth and Sports</i> Sümmani Ekici, Burhanettin Hacıcaferoğlu, Kadir Çalışkan.....	40-57
Üniversite Öğrencilerinin Spor Ürünlerine Yönelik İlişkisel Pazarlama Çerçevesinde Marka Sadakatlerinin İncelenmesi <i>An Analysis of Brand Loyalty in the Relationship Marketing Framework for Sports Products of University Students</i> Ercan Polat, Aydın Yalçın, Kadir Yıldız, Uğur Sönmezoğlu.....	58-70
Farklı Paydaşların Bakış Açısıyla ABD’de Sporcu Öğrenciliğin ve Spor Bursu Sisteminin İncelenmesi <i>According to Different Stakeholders’ Perspective, Examining Student-Athlete and Athletic Scholarship System in the USA</i> Sabri Özçakır, Uğur Sönmezoğlu.....	71-90
Sporda Psiko-Sosyal Alanlar/ Psycho-Social Fields in Sport	
Spor Bilimleri Alanında Nitelikli Öğretim Üyelerinin Yetiştirilmesi <i>Development of Qualified Academicians in the Field of Sport Sciences</i> Mehmet Akif Ziyagil.....	91-107

Hareket ve Antrenman Bilimleri / Movement and Training Sciences

- Türk Milli Biatlon Takımı Sporcularının Somatotip, Vücut Kompozisyonu ve Motorik Özelliklerinin İncelenmesi**
The Evaluation of Somatotype, Body Composition and Motoric Characteristics of Turkish National Biathlon Team
Bahar Ateş..... 108-116
- İlkokul Öğrencilerinin Bazı Motorik ve Fizyolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması**
The Comparison of Some Motoric and Physiological Parameters of Primary School Students
Nazmi Sarıtaş, Kadir Yıldız, Ümit Hayta..... 117-127
- 6 Haftalık Grab Çıkış Tekniği Antrenmanının Çıkış Kinematiki Üzerine Etkisi**
The Effect of Six Weeks Grab Start Technique Training on Start Kinematic
Özlem Güngör, Ahmet Alptekin, Abdullah Ünal Okur..... 128-135
- Antrenmanlı Sporcularda Çeviklik ve Ağırlıklı Squat Sıçrama Egzersizi Esnasındaki Hız ve Güç Değerleri Arasındaki İlişki**
The Relationship Between Velocity and Power Values During Loaded-Squat Jump Exercise and Agility in Trained Athletes
İbrahim Can, Mustafa Özmen, Serdar Bayrakdaroğlu 136-144
- Basketbolda Farklı Gruplama Yöntemleriyle Oynanan Dar Alan Oyunlarının Egzersiz Şiddetlerinin Karşılaştırılması**
Comparison of the Exercise Intensities of Small Sided Games Played with Different Grouping Methods in Basketball
Pelin Aksen-Cengizhan, Mehmet Güllü, Gamze Erikoğlu-Örer, Ali Ahmet Doğan..... 145-154

Spora Katılımın Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışları Üzerine Etkisinin Araştırılması*

Investigation of the Effect of Participation in Sports on Physical Education Course Sportsmanship Behaviors

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/ ORIGINAL RESEARCH

Ahmet Yavuz KARAFİL[†],
Emrah ATAY¹,
Mehmet ULAŞ¹,
Candan MELEK¹

¹Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,
Burdur

Özet:

Bu çalışmanın amacı spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılmasıdır. Çalışmaya Burdur il merkezinde yer alan 4 farklı ortaokuldan 10-15 yaşları arasında, 372 (%52,8) erkek, 332 (%47,2) kız toplam 704 öğrenci katılmıştır. Çalışmada öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarını belirlemek için Koç (2013) tarafından geliştirilen “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği” (BEDSDÖ) kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde; iki ilişkisiz değişken arasındaki farkın farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için Mann Whitney U-testi, ilişkisiz iki ya da daha çok değişken arasındaki farkın farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; BEDSD ölçeğinden alınan toplam puanın 61.75 olduğu ve bununda orta derecede sportmenlik davranışı sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyet değişkenine göre BEDSD ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında erkek öğrencilerin hem toplam puan bazında hem de uygunsuz davranışlardan kaçınma alt boyutuna ilişkin puanları kız öğrencilerden daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu; lisanslı spor yapıp yapmama durumuna göre BEDSD ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında lisanslı spor yapan öğrencilerin hem ölçek toplam puan hem de uygun davranışlar sergileme alt boyut puanları lisanslı spor yapmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu, son olarak rekreatif amaçlı ilgilenilen spor branşına göre BEDSD ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında, takım sporları ile ilgilenen öğrencilerin hem ölçek toplam puan hem de uygunsuz davranışlardan kaçınma alt boyutu puanları bireysel spor yapan ve hiç spor yapmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak beden eğitimi dersinde öğrencilerin gösterdikleri sportmenlik davranışlarını spora katılımın pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Spora Katılım, Beden Eğitimi Dersi, Sportmenlik

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 26.10.2017
Kabul Tarihi: 25.12.2017
Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

Aim of this study is to research the effect of sport participation on physical education lesson sportsmanship behaviors. A total of 704 students as 372 (52,8%) males and 332 (47,2%) females between ages of 10-15 from 4 different secondary schools in Burdur Province center participated into the study. In the study, “Physical Education Lesson Sportsmanship Behavior Scale” (PELSBS) developed by Koç (2013) was used for determination of physical education lesson sportsmanship behaviors of the students. SPSS package program was used for evaluating the data. In the analysis of the data; Mann Whitney U-test was used to test whether the difference between the two unrelated variables varied, the Kruskal Wallis H-test was performed to test whether the difference between two or more unrelated variables varied. According to the analysis results; The total score on the PELSBS scale is 61.75, which is the result of moderate sportsmanship. In addition, when the scores of PELSBS according to gender variable were examined, it was found that male students had higher scores on both total points and avoidance subscale than girls, and this difference was statistically significant, when the scores of PELSBS scale according to whether or not licensed sports are taken into consideration, it is seen that the students who are licensed sports have higher scores on both scale total score and appropriate behavior subscale scores than non-licensed students, lastly, according to the PELSBS scale scores, it was found that the students who are interested in team sports have higher scores on the scale total score and the avoidance subscale scores than the students who do not play sports at all. As a result, it may be suggested that physical education lesson sportsmanship behavior is positively affected by sport participation.

Keywords: Participation In The Sport, Physical Education Lesson, Sportsmanship.

* Bu çalışma 25-26 Kasım 2017 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur

[†] Sorumlu yazar: Mehmet ULAŞ, mulas@mehmetakif.edu.tr

GİRİŞ

Beden eğitimi dersi çocuk ve gençlerin farklı gelişim alanlarına hitap ettiği için eğitimin önemli bir parçasının olmasının yanında çocuk gelişimi için hayati önem taşımaktadır. Bu derste çocuklar; bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve sosyal yönden kendilerini gerçekleştirebilme fırsatı bulabilmelerinin yanında, yetişkinlik dönemlerinde hayatlarını kolaylaştıracak becerilerde kazanmaktadırlar.

Beden eğitiminin kazandırdığı olumlu sonuçlardan biri sporun temel prensiplerini ve spora uygun olarak gerçekleştirilen davranışların yerine getirilmesini sağlayabilmesidir. Bu tür olumlu ve beklenen pozitif davranışlar İngilizcede fair play deyimini ile nitelendirilmektedir. Fair play deyimini ülkemizde sportmenlik kavramı olarak kullanılmaktadır (Koç, 2013).

Sportmenlik kavramının tanımı birçok yazar tarafından farklı boyutlarda tarif edilmiştir. Stornes ve Bru (2002) Sportmenliği; genellikle spordaki sosyo-ahlaki ilişki hakkındaki normatif standartlarla ilişkilendirmiştir. Onlara göre sportmenlik, spor ruhuna uygun olarak nasıl davranılacağını ileri süren erdemli davranışsal eğilimleri anlatmaktadır. Cremades (2014) ise sportmenliği, spor kaynaklarında ahlaki olarak kabul edilebilir tutum ve davranışlar olarak tanımlar. Genel olarak sportmenlik; karakter eğitimi, ahlaki gelişim ve etik eğitimi, spor katılımının esasını tanımlamak için kullanılan terimlerin hepsi olarak tanımlanmıştır (Stewart, 2014). Ayrıca sportmenlik bir moral kavramı olarak belirtilir. Bu ölçüde sporla uğraşan kişilerden, sporculardan belirli davranış biçimlerini gerçekleştirmeleri beklenir. Bu davranış biçimleri doğrudan sporun içinde olan kişilere yöneliktir (Abad, 2010).

Sportmenlik davranışlarının sergilenmesinde bireyin almış olduğu eğitimlerin yanında kişilik ve kültür özelliklerinin de önemli olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle bireylere kültürlerine, kişilik özelliklerine göre ayrı ayrı eğitimlerin verilmesi sportmenlik davranışlarının sergilenmesinde katkı sağlayacaktır (Koç ve Güllü, 2017).

Sportmenlik kendini kontrol, kurallara uyma, başkalarına saygı, hak, kibarlık, onurluluk ve cömertlik özelliklerini barındırırken hilekârlık, kurallara uymama, yalan gibi toplum tarafından kabul görmeyen davranışları reddeder (Yapan, 2007). Son zamanlarda ne pahasına olursa ol kazan felsefesi sportmenlik kavramından sporcuları uzaklaştırmaktadır (Yıldırım, 2005). Okullardaki ders içi ve ders dışı sportif etkinlikler çocuğun bir yandan biyomotorik özelliklerini geliştirmeyi

amaçlarken bir yandan da çocuğu spor yoluyla eğitmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle çocuk yaşamsal ve toplumsal açıdan işlevsel bir yapıya sahip olabilmektedir. Bu nedenle okullarda yapılan ders içi ve dışı sportif etkinlikler toplu yapılan organizasyonlar, şenlikler, turnuvalar, bayramlar şeklinde olmalıdır. Okul sporları performans odaklı olmamalıdır. Performans odaklı olmayan spor etkinlikleri sportmenlik kavramının davranışa dönüştürülmesinde daha etkili olmaktadır (Pehlivan, 2004).

Sportmenlik kavramı spor kulüplerinde, okullarda, rekreasyonel sportif faaliyetlerde yer alan programlarda öğretilir (Ford, Jubenville ve Phillips, 2012). Okullar sportmenlik davranışlarının kazandırılmasında önemli bir role sahiptir. Çünkü Türk Milli Eğitim Bakanlığının müfredat programında yer alan Beden eğitimi dersinin 18 genel amacından bir tanesi “Dostça oynama ve yarışma, kazananı taktir etme, kaybetmeyi kabullenme, hile ve haksızlığın karşısında olabilme” dir (Aracı, 2001). Bu bağlamda gerek beden eğitimi dersinde gerekse de ders dışı okul faaliyetlerinde yer alan diğer sportif etkinliklerde (rekreasyonel sportif faaliyetler ve okul sporları faaliyetleri) sportmenlik davranışlarının sergilenmesine yönelik eğitimlerin verilmesi sportmenlik davranışların öğrenilmesinde büyük katkıya sahip olacaktır. Nitekim yapılan çalışmalara bakıldığında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine olumlu katkı sağladığı (Akandere, Baştuğ ve Güler, 2009), beden eğitimi dersinde özellikle sportmenlik ile ilgili etkinlerin uygulanmasının bu kavramın öğrenilmesine katkı sağlayacağı (Koç, 2017) görülmektedir. Fair play ve buna paralel olarak sportmenlik davranışları kazanım çalışmalarının, etik donanımlara sahip bir genç kuşağın yetiştirilmesine yönelik olarak, ilk ve orta öğretim çağı çocuk ve gençlerinin beden eğitimi derslerinden başlatılması, geleceğin sporcu, antrenör, spor adamı, hakem, yazar ve seyircisinin bu kitle içinden çıkacak olması bakımından önemli bulunmaktadır (Yıldıran, 2004).

Bu denli önemli bir davranışın sadece beden eğitimi ve spor dersinde gözlenebiliyor olması hem dersi hem de derste öğrenci davranışlarının gözlenmesini önemli kılmaktadır. Bu sebeple, bu çalışmada beden eğitimi ve spor dersinde öğrencilerin sergiledikleri sportmenlik davranışları üzerine spora katılımın etkisinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öğrencilerin lisanslı spor yapma durumları, rekreatif amaçlı ilgilendikleri spor türünün beden eğitimi dersinde sergiledikleri sportmenlik davranışlarını etkileyip etkilemedikleri incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmanın modelini nicel araştırma türlerinden olan tarama modeli oluşturmuştur. Tarama araştırmaları, geniş kitlelerin görüşlerini özelliklerini betimlemeyi hedefleyen araştırmalardır. Ayrıca bu araştırmanın amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır (Büyüköztürk ve ark., 2013). Bu araştırmada spora katılımın beden eğitimi dersinde gösterilen sportmenlik davranışları üzerine etkisini incelemeyi amaçladığı için bu model tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmaya Burdur il merkezinde yer alan 4 farklı ortaokulda, (Şeker Ortaokulu, İstiklal Ortaokulu, Gazi Ortaokulu ve Türk Hava Kurumu Ortaokulu), 5, 6, 7, ve 8 sınıfta eğitim öğretimlerine devam eden 10-15 yaşları arasında, 372 (%52,8) erkek, 332 (%47,2) kız olmak üzere toplam 704 öğrenci katılmıştır. Bu dört okuldaki toplam öğrenci sayısı 1780'dir. Çalışma gurubuna dahil edilecek öğrenci sayısı %95 güven aralığında hesaplandığında 322 öğrenci yapmaktadır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Öğrencilerin çalışmaya dahil edilme yani örneklem belirleme kriteri olarak tesadüfi/seçkisiz olmayan örnekleme tekniklerinden uygun/kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun/kolayda örnekleme hali hazırda mevcut olan, gönüllü ya da kolaylıkla örnekleme dahil edilebilecek katılımcıları araştırmaya dahil etme (Christensen, Johnson ve Turner, 2015) olarak ifade edilir. Bu ifadelere dayanarak belirtilen okullardaki öğrencilere 1000 ölçek dağıtılmış ve bunlardan hatasız ve eksiksiz doldurulmuş 704 ölçek çalışmanın verilerini oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarını belirleyebilmek için Koç (2013) tarafından geliştirilen Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSDÖ) kullanılmıştır. Ölçek beşli likert tipindedir. BEDSDÖ 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek uygun davranışlar sergileme (madde 1, 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 19, 21), uygunsuz davranışlardan kaçınma (madde 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15, 17, 18, 20, 22) şeklinde iki alt faktöre sahiptir. Mevcut geliştirilen ölçeğin güvenilirlik katsayısı Koç (2013) tarafından; 0.88, faktör 1

için 0.86, faktör 2 için ise 0.84 bulunmuştur. Bu durum ölçeğin iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizine geçmeden önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir. Bunun için Kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılmıştır. Bu test gözlem sayısının yani katılımcı sayısının 50'nin üzerinde olduğunda yapılması önerilmekte ve p değerinin 0.05'den büyük olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2015). Bu çalışmada katılımcı sayısı 704 olduğu için bu test kullanılmıştır. Test sonucunda p değeri 0.05'den küçük olduğu için (Tablo-1) bu çalışmanın analizlerinde non-parametrik analizler kullanılmıştır. İki ilişkisiz değişken arasındaki farkın farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için Mann Whitney U- testi, ilişkisiz iki ya da daha çok değişkenin arasındaki farkın farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için Kruskal Wallis H-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puanlar Tablosu

	N	Ortalama	S.s	Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonucu (p değeri)
Toplam Sportmenlik Puanı	704	61.75	8.92	0.00
Uygun Davranışlar Sergileme Alt Boyutu	704	49.84	8.73	0.00
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma Alt Boyutu	704	19.77	8.24	0.00

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeğinden aldıkları toplam puan 61.75'dir. Bu ortalama bakıldığında öğrencilerin orta derecede sportmenlik davranışları sergiledikleri gözlenmemektedir. Ayrıca normal dağılımın belirlenmesi için yapılan Kolmogorov-Smirnov Normallik testi sonucu p değeri 0.05 den küçük olduğu için verilerin normal dağılım göstermedikleri görülmektedir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersi Sportmenlik Davranışlarının Değerlendirilmesi

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p
Toplam Sportmenlik Puanı	Erkek	372	396,4	147459,5	45422,5	-6.06	0.00
	Kız	332	303,3	100700,5			
Uygun Davranışlar Sergileme Alt Boyutu	Erkek	372	364,4	135575,0	57307,0	-1.65	0.09
	Kız	332	339,1	112585,0			
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma Alt Boyutu	Erkek	372	396,2	147405,5	45476,5	-6.05	0.00
	Kız	332	303,4	100754,5			

Tablo 2'ye bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre beden eğitimi dersi sportmenlik durumları değerlendirilmiştir. Buna göre erkek ve kız öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik ölçeği toplam puan ve Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma Alt Boyutu (UDKAB) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanırken ($p < 0.05$), Uygun Davranışlar Sergileme Alt Boyutu (UDSAB) puanları arasında herhangi bir anlamlı fark gözlenmemiştir ($p > 0.05$). Erkek ve kız öğrencilerin sıra ortalaması değerlerine bakıldığında hem sportmenlik ölçeği toplam puanları hem de ölçek alt faktörlerinden alınan puanlara bakıldığında sportmenlik davranışları sergileme puanlarının erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Lisanslı Spor Yapıp Yapmama Durumlarına Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersi Sportmenlik Davranışlarının Değerlendirilmesi

	Lisanslı Spor Yapma	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p
Toplam Sportmenlik Puanı	Evet	301	372.2	112038.5	54715.5	-2.22	0.02
	Hayır	403	337.7	136121.5			
Uygun Davranışlar Sergileme Alt Boyutu	Evet	301	371.1	111710.0	55044.0	-2.10	0.03
	Hayır	403	338.5	136450.0			
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma Alt Boyutu	Evet	301	366.9	110464.0	56290.0	-1.63	0.10
	Hayır	403	341.68	137696.0			

Tablo 3'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin lisanslı spor yapıp yapmama durumlarına göre beden eğitimi dersi sportmenlik durumları değerlendirilmiştir. Buna göre lisanslı

spor yapan ve yapmayan öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik ölçeği toplam puan ve Uygun Davranışlar Sergileme Alt Boyutu (UDSAB) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanırken ($p < 0.05$), Uygun Davranışlardan Kaçınma Alt Boyutu (UDKAB) puanları arasında herhangi bir anlamlı fark gözlenmemiştir ($p > 0.05$). Lisanslı spor yapan ve yapmayan öğrencilerin sıra ortalaması değerlerine bakıldığında hem sportmenlik ölçeği toplam puanları hem de ölçek alt faktörlerinden alınan puanlara bakıldığında sportmenlik davranışları sergileme puanlarının lisanslı spor yapan öğrencilerin lisanslı spor yapmayan öğrencilere göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Rekreatif Amaçlı İlgilendikleri Spor Branşlarına Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersi Sportmenlik Davranışlarının Değerlendirilmesi

	Spor Yapma Durumu	N	Sıra toplamlar ı	sd	x^2	p	Anlamlı Fark
Toplam Sportmenlik Puanı	Sporla İlgilenmiyorum(1)	287	194,6				
	Bireysel Sporlar (2)	70	199.1	2	9.70	0.00	3-1,2
	Takım Sporları(3)	46	252.10				
Uygun Davranışlar Sergileme Alt Boyutu	Sporla İlgilenmiyorum(1)	287	203.4				
	Bireysel Sporlar(2)	70	189.8	2	1.10	0.57	-
	Takım Sporları(3)	46	211.2				
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma Alt Boyutu	Sporla İlgilenmiyorum(1)	287	192.2				
	Bireysel Sporlar(2)	70	216.4	2	8.15	0.01	3-1,2
	Takım Sporları(3)	46	240.5				

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin rekreatif amaçlı ilgilendikleri spor branşlarına göre beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları değerlendirilmiştir. Yapılan Kruskal-Wallis testi analizleri sonucunda; spor yapma durumu ve yapılan sporun özelliğine göre sportmenlik ölçeği toplam puan ve uygunsuz davranışlardan kaçınma alt boyutları puanları arasında anlamlı farkın olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Uygun davranışlar sergileme alt boyutunda ise herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında; takım sporu yapan katılımcıların hem sportmenlik davranışları ölçeği toplam puanı hem de uygunsuz davranışlardan kaçınma alt boyutu puanları bireysel sporlar yapan ve spor yapmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları; cinsiyet, lisanslı olarak spor yapıp yapmama, rekreatif amaçlı takım ve bireysel sporlarla ilgilenme durumları açısından değerlendirilmiştir.

Cinsiyet değişkeni açısından sportmenlik davranışlarının değerlendirilmesi sonucunda; erkek öğrencilerin sportmenlik davranışları sergileme ölçek toplam puan ve uygunsuz davranışlardan kaçınma alt boyutu puanları kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı ülkelerde ve farklı sınıf ortamlarında sportmenlik davranışı gösterme eyleminin, bulunulan ortama göre değişiklik gösterdiği ve bazen erkek öğrencilerin bazen de kız öğrencilerin sportmenlik davranışlar sergileme durumlarının yüksek çıktığı görülmektedir. Miller, Roberts ve Ommundsen (2004) çalışmalarında sınıf ikliminde sportmenlik davranışlarının farklı koşullara göre değiştiğini fakat erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sportmenlik davranışı göstermede daha üstün oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Hacıcaferoğlu ve ark., (2015)'da benzer bir sonuç elde etmişler ve erkeklerin sportmenlik davranışı sergileme konusunda kız öğrencilerden üstün olduklarını belirtmişlerdir. Bu iki çalışmanın sonuçlarının tam aksine Dorak (2015) ve Kayışoğlu ve ark., (2015)'in çalışmalarında kız öğrencilerin sportmenlik davranışı sergileme durumlarının erkeklerden daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Lisanslı spor yapma parametresi açısından öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının değerlendirilmesi sonucunda; lisanslı spor yapan öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı puan ortalamaları lisanslı spor yapmayan öğrencilere göre önemli derecede yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Bu durumun nedeni ise; lisanslı olarak spor yapan bireylerin resmi olarak müsabakalara katıldıkları ve belirli kurallar düzenine uyarak spor aktivitelerini gerçekleştirdiklerinden dolayı, sporun özü olan fair play ile ilgili davranış kalıplarına daha çok uydukları ve bu sebeple daha yüksek puan ortalamasına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Literatüre bakıldığında yapılan çalışmalarda lisanslı spor yapan bireylerin bazı değişkenler açısından spor yapmayan bireylere göre daha olumlu davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Yıldırım ve Özcan'nın (2011) çalışmalarında lisanslı spor yapan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin lisanslı spor yapmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bir başka çalışmada ise; Öztürk ve Şahin'in (2007) çalışmalarında, öğrencilerin lisans belgesine

sahip olma durumlarına göre Sosyal Yetkinlik Beklenti puanlarını karşılaştırmışlardır. Sonuç olarak; lisans belgesine sahip takım sporu yapan öğrencilerin sosyal yetkinlik beklenti puanları lisans belgesine sahip olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Saygılı ve ark., (2015)'nın çalışmalarında spor yapan öğrencilerin hem olumlu kişilik özellikleri olarak hem de akademik başarı açısından spor yapmayan öğrencilere göre daha olumlu davranışlara sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan çalışmalarda ve mevcut çalışmada görüldüğü gibi lisanslı spor yapan öğrencilerin lisanslı spor yapmayan öğrencilere göre farklı değişkenlere daha olumlu tepkiler verdikleri görülmektedir. Bu çalışmada da beden eğitimi ve spor dersinde sportmenlik davranışı sergileme konusunda lisanslı spor yapan öğrenciler diğerlerine göre daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir.

Rekreatif amaçlı takım sporları ve bireysel sporlara katılım durumu değişkeni açısından öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının değerlendirilmesi neticesinde; bireysel sporlar, takım sporları ve sporla ilgilenmeyen öğrencilerin sportmenlik davranışları değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda; rekreatif amaçlı takım sporlarına katılan öğrencilerin sportmenlik davranışları, bireysel sporlara katılan ve sporla ilgilenmeyen öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun nedeni ise takım halinde gerçekleştirilen spor aktivitelerinde yardımlaşma ve iletişim olanağı bireysel sporlar ile mukayese edildiğinde daha yüksek bir halde olmasının sportmenlik davranışlarına doğrudan etki edebileceği ile açıklanabilir. Yapılan çalışmalara bakıldığında takım sporları yapan bireylerin bazı değişkenler açısından bireysel spor yapan ve hiç spor yapmayan bireylere göre daha olumlu davranışlar sergiledikleri vurgulanmıştır. Lee, Whitehead ve Ntoumanis' in (2007) çalışmalarında takım sporu ile uğraşan sporcuların sportmenlik davranışı gösterme eğiliminin, bireysel sporlarla uğraşan sporculardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öztürk ve Şahin (2007) çalışmalarında sosyal yetkinlik beklentisi açısından takım sporu yapan bireylerin beklenti düzeylerinin bireysel spor yapan bireylerden daha yüksek olduğunu; Canan ve Ataoğlu (2010) takım sporları yapan bireylerin, bireysel spor yapan bireylere göre daha az depresif bulgulara sahip olduğunu ve problem çözme becerilerinin daha üstün olduğunu; Tutkun, Güner, Ağaoğlu ve Soslu (2010) takım sporu yapan sporcuların, bireysel spor yapan sporculara göre daha düşük saldırganlık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Mevcut çalışmanın bu değişkendeki bulguları ile literatürdeki çalışmaların bulguları paralellik göstermektedir. Beden eğitimi ve spor dersinde sportmenlik davranışında bulunmada takım

sporları yapan öğrencilerin sportmen davranışlarda bulunma eğilim düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir.

Sonuç olarak spora katılımın, çocuklarda dayanışma ve işbirliği duygusunu geliştirdiği, kurallara uyma bilinci oluşturduğu, paylaşım, hoşgörü, yardım severlik gibi insanı değerleri arttırdığı bir geçektir. Bu değerlerin olumlu yönde gelişmesi sportmenlik davranışlarını pozitif yönde etkilediği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abad, D. (2010). Sportsmanship. *Sport, Ethics and Philosophy*, 4(1), 27–41. <https://doi.org/10.1080/17511320903365227>
- Akandere, M., Baştuğ, G., & Güler, E. D. (2009). Orta öğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 59-68.
- Aracı, H. (2001). *Lise Beden Eğitimi Ders Programları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2015) *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum* (Genişletilmiş 21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi. s. 177.
- Canan, F., & Ataoğlu, A. (2010). Anksiyete, depresyon ve problem çözüme becerisi algısı üzerine düzenli sporun etkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 11(38), 38-43.
- Christensen L.B., Johnson R.B., & Turner, L.A. (2015) *Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz* (çev. A. Alpay), Ankara: Anı Yayıncılık. s. 172,175
- Cremades, J. G. (2014). *Becoming a sport, exercise, and performance psychology professional: A global perspective*. Psychology Press.
- Dorak, F. (2015). The relationship between personality and sportpersonship orientations. *Anthropologist*, 19(3), 597-601.
- Ford, D. W., Jubenville, C. B., & Phillips, M. B. (2012). The effect of the star sportsmanship education module on parents' self-perceived sportsmanship behaviors in youth sport. *Journal of Sport Administration and Supervision*, 4(1), 1-4.
- Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M. H., Hacıcaferoğlu, B., & Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Science Culture And Sport (Intjcs)*, 3(4), 557-566.
- Kayışoğlu, N. B., Altınkök, M., Temel, C., & Yüksel, Y. (2015). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi: Karabük İli Örneği. *International Journal Of Social Sciences And Education Research*, 1(3), 1045-1056.
- Koç, Y., & Güllü M. (2017). Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Sportmetre*, 15(1):19-30.
- Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranış ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1):96-114.
- Koç, Y. (2017). Beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışı kazandırmaya yönelik uygulama önerisi: küçüklerin oyununda centilmenliğin yapılandırılması (KOCY). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 212-227. DOI: 10.17556/erziefd.319393
- Lee, M. J., Whitehead, J., & Ntoumanis, N. (2007). Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 369-392.
- Miller, B. W., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2004). Effect of motivational climate on sportpersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
- Öztürk, F., & Şahin, Ş. K. (2007). Spor yapan ve yapmayan 9-13 yaş grubu bireylerin sosyal yetkinlik beklentisi puanlarının karşılaştırılması (Bursa örneği). *İlköğretim Online*, 6(3), 468-479.
- Pehlivan, Z. (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Saygılı, G., Atay, E., Eraslan, M., & Hekim, M. (2015). Düzenli olarak spor yapan ve yapmayan öğrencilerin kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 161-170.
- Stewart, C.C. (2014). Sportsmanship, gamesmanship, and the implications for coach education. *Strategies*, 27(3), 3-7, DOI: 10.1080/08924562.2014.938878

Karafil, A.,Y., Atay, E., Ulaş, M., ve Melek, C. (2017). Spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-11.

- Stornes, T., & Bru, E. (2002). Sportspersonship and perceptions of leadership: An investigation of adolescent handball players' perceptions of sportspersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15.
- Tutkun, E., Güner, B. Ç., Aġaoġlu, S. A., & Soslu, R. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/intjces/issue/25668/270721>
- Yapan, H.T. (2007). *Spor Ahlakı*. Gaziantep: Merkez Ofset.
- Yıldıran, İ. (2004). Fair play: concept, view in Turkey and improving perspectives. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9 (4), 3-16. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/gbesbd/issue/27982/305006>
- Yıldıran, İ. (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 3–16.
- Yıldırım, S., & Özcan, G. (2011). Lisanslı olarak takım sporu ve bireysel spor yapan ile spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,2(23), 111-135.

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitelerinin İncelenmesi*

The Examination of Work Life Quality of Physical Education Teachers

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCH

Mümine SOYTÜRK^{1†},
Özden TEPEKÖYLÜ Öztürk²

¹Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Manisa

²Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Özet:

Amaç: Bu çalışmada birincil amaç beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin incelenmesidir. Ayrıca çalışmada katılımcıların iş yaşam kalitelerinin cinsiyet, çalışılan kurumun eğitim kademesi, mesleki hizmet yılı, mesleğini değiştirme isteği faktörlerine göre fark gösterip göstermediği de belirlenmeye çalışılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya 32 kadın, 60 erkek olmak üzere toplamda 92 beden eğitimi öğretmeni gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların iş yaşam kalitelerini belirlemek amacıyla McDonald (2001) tarafından geliştirilen ve Akın Kösterelioğlu (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "İş Yaşam Kalitesi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgiler ise araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ile belirlenmiştir. Verilerin analizinde normal dağılan veriler için parametrik testlerden bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü ANOVA testleri kullanılırken normal dağılmayan veriler için parametrik olmayan testlerden Mann Withney-U ve Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulguları iş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında cinsiyet, mesleki hizmet yılı, çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Mesleğini değiştirme isteği değişkenine göre ise iş doyumunu alt boyutunda mesleğini değiştirmek istemeyen beden eğitimi öğretmenlerinin puanlarının değiştirmek isteyen ve kararsız olan beden eğitimi öğretmenlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte aynı değişkene göre iş yaşam kalitesi toplam puanı ve diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sonuç: Araştırma sonucunda beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin orta düzeyde olduğu, ancak iş arkadaşlarıyla ilişkilerinin oldukça iyi düzeyde olduğu, aldıkları ücret ve ek gelirlere göre ise memnuniyetsiz oldukları söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi Öğretmeni, İş Yaşam Kalitesi, Meslek.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 03.11.2017

Kabul Tarihi: 21.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

Objectives: The primary purpose of the study is to investigate the level of quality of work life of physical education teachers. In addition the study aims to determine whether quality of work life of participants vary according to variables such as gender, educational level of the institution which the participant works, professional seniority level and their willingness to change profession.

Material and Methods: Participants of the study consisted of 32 women and 60 men with total of 92 physical education teachers who volunteered for the study. Quality of work life of the participants is measured by "Quality of Work Life Scale" developed by McDonald (2001) and adapted in Turkey by Akın Kösterelioğlu (2011). Additionally a "Personal Information Form" is utilized in order to collect data related to the demographic information of the sample and independent variables of the study. T-test and one way ANOVA test are utilized for data whose normal distribution and Mann Withney U and Kruskal Wallis H test are utilized for data whose not normal distribution.

Results: Findings indicate that the differences according to variables such as gender, worked institution's educational level and professional seniority year are not significant in total and sub-factor score. According to their willingness to change profession variable, work satisfaction factor's score of physical education teachers not requesting to change profession is high compared with who are and being unstable. It is also found that the differences according to the same variable are not significant in total and other sub-factor score.

Conclusion: The result of the study indicates that quality of work life of participants is in medium level. They are found in good pretty with colleagues associations but to be dissatisfied with their wages and additional income.

Keywords: Physical Education Teacher, Work Life Quality, Profession.

* Bu çalışma 7-9 Kasım 2014 tarihleri arasında Konya'da düzenlenen 13. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

† Sorumlu yazar: Mümine SOYTÜRK, soyturkmumine@gmail.com

GİRİŞ

Modern yaşamdaki teknolojik gelişmeler insanın yaşam kalitesini geliştirmeyi zorunluluk haline getirirken, iş hayatında da klasik yönetim yaklaşımındaki değer görmeyen insan faktörü zamanla “iş yaşam kalitesi (İYK)” kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. İş yaşamının tarihsel sürecinde 20yy. başlarına kadar makinaların bir uzantısı olarak robotlaşmış bir sistemde çalıştırılmaya çalışan insan, neoklasik dönemde değer görmeye başlasa da çağdaş yönetim yaklaşımlarıyla beraber önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzdeki örgütlerde insan unsuru ise gözden çıkarılarak verim alınmaya çalışılan bir faktör değil çalışma koşulları iyileştirerek verim alınmaya çalışan bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan “iş yaşam kalitesi” kavramı işletmelerde uzun yıllar göz ardı edilen insan kaynağını vurgulamaktadır (Erdem, 2010).

İş yaşam kalitesi kavramının literatürde çeşitli tanımları yapılmıştır. Newstrom ve Davis (1997) bu kavramı olumlu ve olumsuz yönleriyle geniş bir boyutta değerlendirmiştir. Buna göre çalışanların becerilerinin geliştirilmesi, sağlık, iş güvenliği, iş doyumu, ücretlendirme, fiziki koşulların iyileştirilmesi gibi olumlu konular bu kavramın öğelerini oluştururken; işe yabancılaşma, stres ve tükenmişlik gibi olumsuz konular da bu kavramla ilgilidir (Newstrom ve Davis, 1997). Bir yönetim felsefesi olarak ele alındığında ise iş yerinde çalışanlar için daha nitelikli koşulların sağlanması amacıyla çalışanların fiziksel ve psikolojik refahını yükselten, kurumsal kültürde değişimler yaratan ve tüm çalışanların değerini yükselten bir yönetim anlayışıdır (Yüçetürk, 2005). Örgütlerin verimlilik düzeyinin çalışanların verimliliğiyle paralel olduğu göz önünde bulundurulduğunda iş yaşam kalitesi önemli bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Kondo (1999) da üretkenliğin örgüt yapısının ne kadar iyi olduğuyula değil çalışanların iş yaşam kaliteleriyle bağlantılı olduğunu vurgulamıştır (Çiçek, 2005).

İlk olarak işletmelerde ele alınan bir konu olarak karşılaşılan iş yaşam kalitesi son zamanlarda eğitim alanında da dikkat çekmeye başlamıştır (Taştan ve Erdem, 2010). Ancak, öğretmenlerin iş yaşam kalitesiyle ilgili detaylı tanımlamalar ve iş koşullarının geliştirilmesi için ne çeşit yapılanmaların teşvik edilmesi gerektiği eğitim alanı literatüründen çok örgütsel literatürde sunulmaktadır (Louis, 1998). Bu bağlamda yeni bir çalışma alanı olarak eğitim örgütleri arasında okullarda iş yaşam kalitesi; öğretmenlerin iş koşullarıyla ilgili bir kavramdır. Literatürde öğretmenlerin verimlerinin artmasını sağlayacak ideal iş yaşam kalitesi için bazı kriterler belirlenmiştir. Bunlar; saygı görmek, okul ile ilgili kararlara katılmak, iş arkadaşlarıyla sık ve

teşvik edici profesyonel etkileşimde bulunmak, yüksek bir verim duygusu, bilgi ve becerilerini kullanabilme, işini sürdürebilmek için gerekli kaynakları elde edebilme, kişisel amaçlarla okul amaçlarının birbiriyle uyumu olarak belirtilmiştir (Louis, 1998; Silverman ve Ennis, 2003). İş yaşam kalitesi yukarıda belirtilen faktörler özelinde değerlendirildiğinde öğretmenlik mesleğiyle bağlantılı farklı değişkenlerle ilişkisi kaçınılmaz gibi görünmektedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde de iş motivasyonu (Baleghizadeh ve Gordani, 2012), iş doyumunu (Mehta ve Mehta, 2015), işe bağlılık (Louis, 1998; Mehdipour, Shetab Boushehri, Saemi ve Rayegan, 2012), örgütsel bağlılık (Erdem, 2010; Huang, Lawler ve Lei, 2007; Yalçın ve Akan, 2016), işe yabancılaşma (Çetinkanat ve Kösterelioğlu, 2016), iş ile ilgili yeterlilik duygusu (Louis, 1998) gibi değişkenlerin öğretmenlerin iş yaşam kalitesiyle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin iş yaşam kalitesi arttıkça iş ile ilgili stresli durumlarla daha iyi baş edebildiklerini, yüksek öz kontrol sağladıklarını, zorluklarla daha iyi mücadele edebildiklerini ve kendilerini daha çok işlerine adanmış oldukları bildirilmiştir (Parameswari ve Kadhavan, 2014). Bu nedenle öğretmenin iş yaşam kalitesinin yüksek olması genel eğitimin amaçlarının gerçekleşmesinde önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir. Çünkü öğrenmenin niteliği öğretmenin verimliliğiyle bağlantılıdır. Beden eğitimi öğretmenleri açısından değerlendirildiğinde ise eğitim sürecinde öğrencinin bütünsel gelişimine katkıda bulunan beden eğitimi dersini yürüten öğretmenlerin çalışma koşulları da dersin karakteristiği açısından diğer branş öğretmenlerinininkine göre farklılık göstermektedir. Özellikle yukarıda söylenen öğretmenin ideal iş yaşam kalitesi kriterleriyle birlikte düşünüldüğünde; işini sürdürebilmek için gerekli kaynakların genel olarak diğer derslerden farklılık göstermesi (spor malzemeleri), okul içerisinde diğer öğretmenlerden farklı mekânlarda bulunma (spor odaları) ve diğer öğretmenlere göre iş arkadaşlarıyla etkileşimlerindeki farklılıklar, ders saatlerinin azalması veya kaldırılması sonucu bilgi ve becerilerini tam olarak kullanamamanın getirdiği verimsizlik duygusu gibi nedenlerle beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi ayrı olarak incelenmesi gereken bir çalışma alanı olarak görünmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada amaç beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin incelenmesidir. Ayrıca araştırmada katılımcıların iş yaşam kalitelerinin cinsiyet, çalışılan kurumun eğitim kademesi, mesleki hizmet yılı ve mesleğini değiştirme isteği faktörlerine göre fark gösterip göstermediği de belirlenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni ve Örneklem

Araştırma betimsel bir çalışmadır. Nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Manisa il merkezinde görev yapan 160 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya 32 kadın ($X_{(yaş)}=41.75$, $ss=6.13$) ve 60 erkek ($X_{(yaş)}=43.27$, $ss=6.73$) olmak üzere toplamda 92 beden eğitimi öğretmeni ($X_{(yaş)}=42.74$, $ss=6.53$) gönüllü olarak katılmıştır. Beden Eğitimi öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre dağılımları; 10 yıldan az hizmet yılı olanlar 12 (%13.00), 11-20 yıl arası hizmet yılına sahip olanlar 50 (%54.40) ve 21 yıldan fazla hizmet yılına sahip olanlar 30 (%32.60) şeklinde olmuştur. Katılımcıların 57'si (%62.00) ortaokulda ve 35'i (%38.00) lisede görev yapmaktadır. Mesleğini değiştirmeyi isteme/istememe değişkenine göre, mesleğini değiştirmeyi isteyenler 21 (%22.80) öğretmen ve değiştirmeyi istemeyen veya kararsız olan 71 (%77.20) öğretmen şeklinde dağılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların iş yaşam kalitelerini belirlemek amacıyla McDonald (2001) tarafından geliştirilen ve Akın Kösterelioğlu (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "İş Yaşam Kalitesi Ölçeği (İYKÖ)" ve araştırmacılar tarafından kurgulanan "Kişisel Bilgi Formu (KBF)" kullanılmıştır.

İş Yaşam Kalitesi Ölçeği (İYK): Araştırmada veri toplamak için kullanılan İYKÖ 40 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alpha değeri .90 olan ölçek toplam 7 boyuttan (Yönetici Desteği, İş ile İlgili Stres Yaşamama, Ücret ve Ek Getiriler, İş Arkadaşlarıyla İlişkiler, İletişim, İş Doyumu, Teşvik Etme Derecesi, Becerilerin Kullanımı ve Otonomi, İş Yerinde Sorumluluk ve Görev Alma) oluşmaktadır. Alt boyutların Cronbach Alpha değerleri .60 ile .83 arasında değişmektedir. Yapılan geçerlik çalışmasında KMO değeri .838 olarak hesaplanmış ve toplam varyansın %46.30'unu açıkladığı görülmüştür. Her bir boyutun özdeğerinin de 1'in üzerinde olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan test tekrar test uygulamasında ise madde ve boyut bazında pozitif yönde istatistiksel anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tersine maddelerin olduğu ölçekte yüksek puan iş yaşam kalitesinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir (Akın Kösterelioğlu, 2011). Bu çalışma için iç tutarlılık katsayısı olarak Cronbach Alpha değeri ölçeğin tamamı için .75 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu (KBF): Araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgiler ise araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile belirlenmiştir. KBF’de beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet, mesleki hizmet yılı, çalışılan kurumun eğitim kademesi, mesleğini değiştirme isteğine yönelik sorular bulunmaktadır.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde frekans, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri belirlenirken; normal dağılan veriler için parametrik testlerden bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü ANOVA testleri kullanılmış, normal dağılmayan veriler için parametrik olmayan testlerden Mann Withney-U ve Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır. Tip 1 hata %5 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek Faktör	n	Σ	ss	\bar{x}	ss
İYK Toplam	92	125.83	13.2	3.14	.33
Yönetici Desteği	92	23.88	5.70	2.98	.71
İşle İlgili Stres Yaşamama	92	30.69	4.42	3.41	.49
Ücret ve Ek Getiriler	92	10.72	4.28	2.14	.85
İş Arkadaşlarıyla İlişkiler	92	15.98	2.43	3.99	.60
İletişim	92	9.95	1.95	3.31	.65
İş Doyumu, Teşvik Etm., Becerilerin Kullanımı ve Otonomi	92	20.96	3.21	3.49	.53
İş Yerinde Sorumluluk ve Görev Alma	92	13.61	3.41	2.72	.68

Tablo 1 incelendiğinde beden eğitimi öğretmenlerinin İYK'larının orta düzeyde olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 3.14 \pm .33$). En yüksek puan aldıkları alt boyut "İş Arkadaşlarıyla İlişkiler" alt boyutu iken ($\bar{X} = 3.99 \pm .60$) en düşük puan aldıkları alt boyut ise "Ücret ve Ek Getiriler" alt boyutu ($\bar{X} = 2.14 \pm .49$) olarak belirlenmiştir.

Tablo 2a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Cinsiyet Faktörüne Göre t-testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	n	\bar{X}	ss	Sd	t	p
İYK Toplam	Kadın	32	125.96	13.32	90	.069	.945
	Erkek	60	125.76	13.27			
İşle İlgili Stres Y.	Kadın	32	30.25	3.62	90	.704	.484
	Erkek	60	30.93	4.80			
İş Doyumu vb.	Kadın	32	20.96	3.18	90	.003	.998
	Erkek	60	20.96	3.25			
Sorumluluk ve Görev A.	Kadın	32	13.71	2.77	90	.203	.840
	Erkek	60	13.56	3.72			

Tablo 2a'ya göre beden eğitimi öğretmenleri iş yaşam kalitesi toplam puanı ($t_{90}=.069$, $p>.05$), işle ilgili stres yaşama ($t_{90}=.704$, $p>.05$), iş doyumunu vb ($t_{90}=.003$, $p>.05$) ve sorumluluk ve görev alma ($t_{90}=.203$, $p>.05$) alt boyutlarında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 2b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'ların Cinsiyet Faktörüne Göre Mann Withney U Testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Yönetici	Kadın	32	46.70	1494.50	953.500	.957
Desteği	Erkek	60	46.39	2783.50		
Ücret	Kadın	32	47.75	1528.00	920.000	.742
	Erkek	60	45.83	2750.00		
İş Ark.	Kadın	32	46.89	1500.50	947.500	.918
İlişkiler	Erkek	60	46.29	2777.50		
İletişim	Kadın	32	48.03	1537.00	911.000	.683
	Erkek	60	45.68	2741.00		

Tablo 2b incelendiğinde Beden eğitimi öğretmenleri iş yaşam kalitesi yönetici desteği, ücret, iş arkadaşları ile ilişkiler ve iletişim alt boyutlarında ($p>.05$) cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bunlara göre kadın ve erkek beden eğitimi öğretmenlerinin hem toplamda hem de alt boyutlar bazında iş yaşam kalitelerini benzer algıladıkları söylenebilmektedir.

Tablo 3a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleki Hizmet Yılı Faktörüne Göre ANOVA Sonucu

Ölçek Faktör	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İYK Toplam	Gruplararası	212.758	2	106.379	.604	.549
	Gruplariçi	15681.797	89	176.200		
	Toplam	15894.554	91			
İşle İlgili Stres Y.	Gruplararası	39.265	2	19.632	1.003	.371
	Gruplariçi	1742.213	89	19.575		
	Toplam	1781.478	91			
Ücret	Gruplararası	45.853	2	22.927	1.253	.291
	Gruplariçi	1628.353	89	18.296		
	Toplam	1674.207	91			
İletişim	Gruplararası	4.423	2	2.211	.573	.566
	Gruplariçi	343.403	89	3.858		
	Toplam	347.826	91			
İş Doyumu vb.	Gruplararası	24.216	2	12.108	1.176	.313
	Gruplariçi	916.687	89	10.300		
	Toplam	940.902	91			
Sorumluluk ve Görev A.	Gruplararası	53.568	2	26.784	2.369	.099
	Gruplariçi	1006.117	89	11.305		
	Toplam	1059.685	91			

Tablo 3a'ya göre beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin mesleki hizmet yılı faktörüne göre hem toplam puanda ($F_{89}=.604$, $p>.05$) hem de işle ilgili stres yaşama ($F_{89}=1.003$, $p>.05$), ücret ($F_{89}=1.253$, $p>.05$), iletişim ($F_{89}=.573$, $p>.05$), iş doyumunu vb ($F_{89}=1.176$, $p>.05$) ve

sorumluluk ve görev alma ($F_{89}=2.369$, $p>.05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 3b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleki Hizmet Yılı Faktörüne Göre Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Ölçek Faktör	Hizmet Yılı	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	P
Yönetici Desteği	10 yıl ve az	12	49.42	2	1.029	.598
	11-20 yıl	50	43.92			
	21 yıl ve fazla	30	49.63			
İş Ark. İlişkiler	10 yıl ve az	12	41.04	2	.661	.719
	11-20 yıl	50	47.94			
	21 yıl ve fazla	30	46.28			

Tablo 3b'ye göre beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin mesleki hizmet yılı faktörüne göre yönetici desteği χ^2 ($sd=2$, $n=92$)=1.029, $p>.05$ ve iş arkadaşları ile ilişkiler χ^2 ($sd=2$, $n=92$)=.661, $p>.05$ alt boyutlarında anlamlı bir fark göstermemiştir. Yukarıdaki bulgulara göre beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki hizmet yılları farklı olsa da iş yaşam kalitelerini benzer düzeyde algıladıkları söylenebilmektedir.

Tablo 4a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Çalışılan Kurumun Eğitim Kademesi Faktörüne Göre t-testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
İYK Toplam	Ortaokul	57	125.84	12.89	90	.005	.996
	Lise	35	125.82	13.91			
İşle İlgili Stres Y.	Ortaokul	57	30.38	4.53	90	.855	.395
	Lise	35	31.20	4.25			
İş Doyumu vb.	Ortaokul	57	20.57	3.26	90	1.489	.140
	Lise	35	21.60	3.07			
Sorumluluk ve Görev A.	Ortaokul	57	13.73	3.61	90	.419	.676
	Lise	35	13.42	3.08			
İletişim	Ortaokul	57	9.98	2.04	90	.162	.872
	Lise	35	9.91	1.82			

Tablo 4a'ya göre beden eğitimi öğretmenlerinin İYK toplam puanı ($t_{90}=.005$, $p>.05$), işle ilgili stres yaşama ($t_{90}=.855$, $p>.05$), iş doyumu vb. ($t_{90}=1.489$, $p>.05$), sorumluluk ve görev alma ($t_{90}=.419$, $p>.05$) ve iletişim ($t_{90}=.162$, $p>.05$) alt boyutlarında çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörüne göre ortalamalar arası anlamlı farkın olmadığı bulunmuştur.

Tablo 4b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Çalışılan Kurumun Eğitim Kademesi Faktörüne Göre Mann Withney U Testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Yönetici	Ortaokul	57	45.39	2587.50	934.500	.611
Desteği	Lise	35	48.30	1690.50		
Ücret	Ortaokul	57	49.65	2830.00	818.000	.147
	Lise	35	41.37	1448.00		
İş Ark.	Ortaokul	57	46.18	2632.50	979.500	.884
İlişkiler	Lise	35	47.01	1645.50		

Tablo 4b'ye göre beden eğitimi öğretmenleri İYK yönetici desteği (U=934.500, $p>.05$), ücret (U=818.000, $p>.05$), iş arkadaşları ile ilişkiler (U=979.500, $p>.05$) alt boyutlarında çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörüne göre anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Bunlara göre ortaokul ve liselerde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin hem toplamda hem de alt boyutlar bazında iş yaşam kalitelerini benzer algıladıkları söylenebilmektedir.

Tablo 5a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleğini Değiştirme İsteği Faktörüne Göre t-test Sonucu

Ölçek Faktör	M. Değiştirme İsteği	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
İYK Toplam	Evet	21	123.66	11.18	90	.855	.395
	Hayır/Kararsız	71	126.47	13.76			
İşle İlgili Stres Y.	Evet	21	29.71	4.62	90	1.159	.249
	Hayır/Kararsız	71	30.98	4.35			
İş Doyumu vb.	Evet	21	19.04	3.08	90	3.277	.001*
	Hayır/Kararsız	71	21.53	3.04			
Sorumluluk ve Görev A.	Evet	21	13.76	3.67	90	.216	.829
	Hayır/Kararsız	71	13.57	3.35			

$p<.05$

Tablo 5a'ya göre beden eğitimi öğretmenleri iş yaşam kalitesi alt boyutlarında mesleğini değiştirme isteği faktörüne göre iş doyumu vb. alt boyutunda anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($t_{90}=3.277$, $p<.05$). Buna göre mesleğini değiştirmek istemeyen ve kararsız olanların İYK'larını mesleğini değiştirmek isteyenlere göre iş doyumu, teşvik etme, becerilerin kullanımı ve otonomi alt boyutunda daha yüksek algıladıkları görülmektedir.

Tablo 5b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleğini Değiştirme İsteği Faktörüne Göre Mann Withney U Testi Sonucu

Ölçek Faktör	M. Değiştirme İsteği	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Yönetici Desteği	Evet	21	45.07	946.50	715.500	.780
	Hayır/Kararsız	71	46.92	3331.50		
Ücret	Evet	21	47.00	987.00	735.000	.922
	Hayır/Kararsız	71	46.35	3291.00		
İş Ark. İlişkiler	Evet	21	45.52	956.00	725.000	.847
	Hayır/Kararsız	71	46.79	3322.00		
İletişim	Evet	21	45.02	945.50	714.500	.770
	Hayır/Kararsız	71	46.94	3332.50		

Tablo 5b'ye göre beden eğitimi öğretmenleri İYK yönetici desteği (U=715.500, p>.05), ücret (U=735.000, p>.05), iş arkadaşları ile ilişkiler (U=725.000, p>.05) ve iletişim (U=714.500, p>.05) alt boyutlarında (p>.05) mesleğini değiştirme isteği faktörüne göre anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Buna göre mesleğini değiştirmek isteyenler, kararsız kalan ve değiştirmek isteyenler yönetici desteği, ücret, iş arkadaşları ile ilişkiler ve iletişim alt boyutlarında İYK'larını benzer düzeyde algılamışlardır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma bulguları beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerini orta düzeyde algıladıklarını göstermektedir. Ayrıca alt boyutlar bazında değerlendirildiğinde en yüksek puan alınan alt boyutun “iş arkadaşlarıyla ilişkiler” en düşük puan alınan alt boyutların ise “ücret/ek getiriler” ve “iş yerinde sorumluluk/görev alma” olduğu görülmektedir. Mehdipour ve ark. (2012) da çalışmalarında beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin orta düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Baleghizadeh ve Gordani (2012) yabancı dil öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada katılımcıların iş yaşam kalitelerini orta düzeyde algıladıklarını ve sosyal etkileşim boyutunda en yüksek puanı aldıklarını belirtmişlerdir. Benzer olarak Taştan ve Erdem (2010)'in çalışmalarında da ilkökul öğretmenlerinin arkadaşlarıyla ilişkilerinin iyi düzeyde olduğu bulunmuştur. Brezilya'daki beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yapılan diğer bir araştırmanın sonuçları da bu çalışmayla benzerlik göstermiş İYK alt boyutları bazında değerlendirildiğinde öğretmenler ücretlerden ve çalışma koşullarından memnun olmadıklarını, iş-serbest zaman dengesinin iyi sağlanmadığını söylemişlerdir (Moreira, Nascimento, Sonoo ve Both, 2010). Beden eğitimi dersi diğer derslerden farklı olarak sınıf ortamında yürütülemeyen belirli bir büyüklükteki, fiziksel aktivite yapmaya uygun açık ve/veya kapalı alanlara ihtiyaç duyulan, ders

içeriğine bağlı olarak farklı spor branşlarına özgü spor malzemeleriyle uygulanması gereken bir ders olarak karşıya çıkmaktadır. Her okul bu fiziki donanımı sağlayamadığı gibi müfredatta uygulanması beklenen her spor branşı için gerekli spor malzemeleri de her okulda bulunamaya bilmektedir. Beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan bir çalışmada çalıştıkları okullardaki fiziki donanım ve spor alt yapısının istenilen düzeyde olmadığını söylemişlerdir (Ulucan, Türkçapar ve Cihan, 2012). Ayrıca başka bir çalışmada da beden eğitimi dersini uygulamada karşılaşılan zorluklar nedeniyle öğretmenlerin beklentilerini tam olarak karşılayamadıklarını ve hedeflerini gerçekleştiremediklerini söylemişlerdir (Aras, 2000). Bununla birlikte ders içi müfredatı yürütmenin yanı sıra branşıyla ilgili ders dışı faaliyetleri yürütmek, Milli bayramlar ve özel günlerin planlanması ve yürütülmesinde aktif görev almak ve öğrencilerle çeşitli gösterileri organize etmek de beden eğitimi öğretmenlerinin görev ve sorumluluk alanına girmektedir. Bu da öğretmenler için fazladan iş yükü olarak algılanıyor olabilir. Bu anlam da iş-ücret dengesinin sağlanamadığını düşünüyor olabilirler. Bu nedenlerle mesleki bilgi ve becerilerini tam olarak uygulayamamanın beraberinde getirdiği yetersizlik ve verimsizlik duyguları, ücret ve ek getiriler anlamındaki tatminsizlik gibi nedenlerle İYK'larını orta düzeyde algılamış olabilirler.

İş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında cinsiyet faktörüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu Türkiye'de kadın ve erkek beden eğitimi öğretmenlerinin aynı çalışma ortamında aynı ders saatinde ders işlemeleri, milli bayramlar gibi etkinlikleri beraber planlama ve yürütmeleri, gerekli malzeme alımı ve korunmasındaki karar ve sorumluluk mekanizmasında ortaklaşa çalışmaları, diğer öğretmenlerden izole olmuş spor odasını paylaşmaları gibi durumlardan kaynaklanıyor olabilir. Literatüre incelendiğinde bu çalışmanın aksine Mehdipour ve ark. (2012)'nin beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada kadınların İYK'larının erkelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akın Kösterelioğlu (2011)'nin çalışmasında ise ilköğretim okulu öğretmenlerinin İYK toplam puanı ve yönetici desteği, stres, iletişim, iş arkadaşlarıyla ilişkiler ve iş doyumunu alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmazken; ücret ve ek gelirler boyutunda erkeklerin ve iş yerinde görev ve sorumluluk alma alt boyutunda ise kadınların daha yüksek İYK'ya sahip oldukları belirlenmiştir. Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler üzerinde yapılan diğer bir çalışmada ise mesleki tatmin ve eşduyum yorgunluğu alt boyutlarına göre cinsiyetler arası İYK'da fark bulunmazken tükenmişlik alt boyutunda kadın öğretmenler İYK'larını daha yüksek algılamışlardır (Çelik ve Tabancalı, 2012). Parameswari ve Kadhavan (2014) da çalışmalarında erkek öğretmenlerin iş yerinde

kontrol ve çalışma şartları bazında İYK'larını kadınlara göre daha iyi algıladıklarını ancak diğer alt boyutlarda bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

İş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında mesleki hizmet yılı faktörüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Mehdipour ve ark. (2012)'nin beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada mesleki hizmet yılı faktörü iş yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir fark yaratmamıştır. Akın Kösterelioğlu (2011)'nin çalışmasında ise İYKÖ'nün alt boyutlarından ücret boyutunda mesleki kıdem açısından anlamlı bir fark bulunurken diğer alt boyutlarda ve İYK toplam puanında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çelik ve Tabancalı (2012)'nin özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler üzerinde yaptıkları çalışmada ise mesleki hizmet yılı çeşitli alt boyutlarda anlamlı farklılıklar göstermiştir.

İş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Akın Kösterelioğlu (2011)'nin ilköğretim okulu öğretmenleri üzerinde yaptığı çalışmada benzer olarak İYK toplam puanı ve alt boyutlarında sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Çelik ve Tabancalı (2012)'nin çalışmalarında ise genel olarak değerlendirildiğinde özel eğitim merkezlerinde çalışan ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin İYK'larının iş eğitim okul ve merkezlerinde çalışan öğretmenlere göre daha düşük algıladıkları görülmüştür.

Mesleğini değiştirme isteği değişkenine göre ise iş doyumunu alt boyutunda mesleğini değiştirmek istemeyen beden eğitimi öğretmenlerinin puanlarının değiştirmek isteyen ve kararsız olan beden eğitimi öğretmenlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte aynı değişkene göre İYK toplam puanı ve diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde Akın Kösterelioğlu (2011)'nin çalışmasında genel olarak işe yabancılaşma arttıkça İYK'ın azaldığı görülürken; iş doyumunu alt boyutunun da işe yabancılaşmayla negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Louis (1998)'in çalışmasında işe bağlılıkla İYK arasında pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Benzer olarak Yıldız (2013)'in spor işletmelerinde yaptığı çalışmada işten ayrılma niyetiyle İYK arasında negatif bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir.

Sonuç olarak; beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerini orta düzeyde algıladıkları, iş yaşam kalitelerini iş arkadaşlarıyla ilişkileri bazında değerlendirildiğinde oldukça iyi olduğunu

ancak aldıkları ücret ve ek gelirlere memnuniyetsiz oldukları söylenebilmektedir. Ayrıca kişisel ve mesleki özellikleriyle ilgili cinsiyet, hizmet yılı, çalışılan eğitim kademesi gibi faktörlerin değil de mesleğini değiştirmek istiyor olmalarının işlerinden sağladıkları doyumunu düşürdüğü görülmekte ve iş yaşam kalitelerini olumsuz etkilediği söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın Kösterelioğlu, M. (2011). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitesi ile İşe Yabancılaşması Arasındaki İlişki*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Aras, A. E. (2000). *İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar*: Eskişehir İl Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Baleghizadeh, S. ve Gordani, Y. (2012). Motivation and Quality of Work Life among Secondary School EFL Teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 37(7), 29–42. doi:10.14221/ajte.2012v37n7.8
- Çelik, K. ve Tabancalı, E. (2012). Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İş/Çalışma Yaşam Kalitesi, (11), 31–38.
- Çetinkanat, A. C. ve Kösterelioğlu, M. A. (2016). Relationship between Quality of Work Life and Work Alienation: Research on Teachers i. *Universal Journal of Educational Research*, 4(8), 1778–1786. doi:10.13189/ujer.2016.040806
- Çiçek, D. (2005). *Örgütlerde Motivasyon ve İş Yaşam Kalitesi: Bir Kamu Kuruluşundaki Yönetici Personelin Motivasyon Seviyelerinin Tespit Edilerek İş Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Çukurova Üniversitesi.
- Erdem, M. (2010). Öğretmen Algılarına Göre Liselerde İş Yaşamı Kalitesi ve Örgütsel Bağlılıkla İlişkisi, 16(4), 511–536.
- Huang, T.-C., Lawler, J. ve Lei, C.-Y. (2007). The effects of quality of work life on commitment and turnover intention. *SOCIAL BEHAVIOR AND PERSONALITY*, 35(6), 735–750.
- Louis, K. S. (1998). Effects of Teacher Quality of Work Life in Secondary Schools on Commitment and Sense of Efficacy. *School Effectiveness and School Improvement*, 9(1), 1–27.
- Mehdipour, A., Shetab Boushehri, S. N., Saemi, E. ve Rayegan, A. (2012). Relationship between the quality of working life and job involvement of Iranian physical education teachers. *Studies in Physical Culture & Tourism*, 19(4), 185–190.
- Mehta, P. ve Mehta, B. (2015). Quality of Work Life and Job Satisfaction among Govt. Secondary School Teachers of Haryana. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 6(3), 269–299.
- Moreira, H. de R., Nascimento, J. V., Sonoo, C. N. ve Both, J. (2010). Quality of life of teaching in Physical Education of Parana state, Brazil [Qualidade de vida do trabalhador docente em Educação Física do estado do Paraná, Brasil]. *Revista Brasileira de Cineantropometria e Desempenho Humano*, 12(6), 435–442. doi:10.5007/1980-0037.2010v12n6p435
- Newstrom, J. W. ve Davis, K. (1997). *Organizational Behavior: Human Behavior at Work* (Tenth Edition.). McGraw-Hill Education.
- Parameswari, J. ve Kadiravan, S. (2014). Quality of work life and hardiness of school teachers. *Indian Journal of Health and Wellbeing Indian Association of Health*, 5(4), 457–460. http://www.iahrw.com/index.php/home/journal_detail/19#list adresinden erişildi.
- Silverman, S. J. ve Ennis, C. D. (2003). *Student Learning in Physical Education: Applying Research to Enhance Instruction*. (Second Edition.). USA: Human Kinetics.
- Taştan, M. ve Erdem, M. (2010). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitesi ile Örgütsel Değer Algıları Arasındaki İlişki Düzeyi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 92–113.
- Uluçan, H., Türkçapar, Ü. ve Cihan, B. B. (2012). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Meslekte Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi (Kırşehir İli Uygulaması). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt*, 13(2), 265–277. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/15958> adresinden erişildi.
- Yalçın, S. ve Akan, D. (2016). Okul Yöneticilerinin Liderlik Stilleri ile Öğretmenlerin İş Yaşam Kalitesi ve Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1138–1156. doi:10.17755/esosder.93688
- Yüctürk, E. E. (2005). Türkiye’de İş Yaşam Kalitesini Ve Verimliliği Azaltan Gizli Bir Sendrom: Yıldırma (Mobbing). *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 20(231), 97–108.

Türk Futbolunda Yabancı Futbolcu Sınırlaması ve Türk Futbolcuların Görüşleri

Foreign Football Player Limit in Turkish Football Leagues and Opinions of

Turkish Football Players

ORİJİNAL ARAŞTIRMA/ ORIGINAL RESEARCH

Arif YÜCE^{1*},
Hakan KATIRCI¹,
Caner KUZU¹

¹Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Özet:

Türk futbolunda profesyonelliğin kabul edilmesinden bu yana yabancı futbolcu kontenjanına yönelik çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Türk futbolunun en üst liginde son 22 futbol sezonunda (1995-2017) yabancı futbolcu sayısı %10'unun altına düşmemiş ve 2016-2017 sezonunda %50,5 ile en üst paydaya ulaşmıştır. Özellikle 2011-2012 sezonu ile birlikte Türk futbolunda yabancı futbolcuların oranı %30'un üstüne çıkmış ve bu durum birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. En önemli tartışma konusu sınırsız/sınırlı yabancı futbolcu kontenjanı uygulaması olarak ortaya çıkmıştır. Süregelen bu tartışma 2015-2016 sezonunda yabancı oyuncu serbestliği olarak ifade edebileceğimiz kuralların oluşması ile nihai noktaya ilerlemiştir. Bu bilgilerin ışığı altında bu araştırmanın amacı; Türk futbolunda 1951 yılından itibaren uygulanan yabancı futbolcu sınırlaması kuralını incelemek ve 2015-2016 futbol sezonundan itibaren uygulanan yabancı futbolcu sınırlamasına ilişkin Türk futbolcuların görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın evreni 2015-2016 futbol sezonunda Türkiye Profesyonel Futbol Liglerinde profesyonel kariyerini sürdüren yaklaşık 3109 Türk futbolcu, örneklemini ise kendilerine gönderilen anketi yanıtlamayı kabul eden 301 profesyonel Türk futbolcu oluşturmaktadır. Elde edilen veriler aritmetik ortalama, yüzde ve frekans analizlerinden yararlanılarak tablolar haline getirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular "Altyapı organizasyonları", "Türk futbolcuların forma bulma şansı", "Türk futbol ekonomisi", "Türk futbol liglerinin kalitesi" ve "Türk futbolunun tanınırlığı" olmak üzere 5 ayrı başlık altında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Futbolcu, Türk Futbolu, Yabancı Futbolcu, Yabancı Futbolcu Kuralı.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 03.06.2017
Kabul Tarihi: 18.12.2017
Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

Since the acceptance of professionalism in Turkish football, there have been various applications of foreign player quotas. The number of foreign players in Turkey's top football league has not been below 10% during the last 22 football seasons (1995-2017) and has reached to its maximum with 50,5% during the 2016-2017 season. Especially with the 2011-2012 season, the foreign player rates in Turkish football has reached over 30% which brought many discussions to daylight. The most important argument is regarding the application of a quota with/without a limit to foreign players. This ongoing discussion has reached to an end point with the formation of rules that can be described as player freedom during the 2015-2016 season. In the light of this information, the aim of this study is to analyse the limitation rules on foreign players of Turkish football since 1951 and to present the opinions of Turkish football players regarding the foreign player limitations. The population of the research consists of approximately 3109 Turkish footballers who continue their professional career in the Professional Football League of Turkey during the 2015-2016 football season. The sample of the research consists of 301 professional Turkish footballers who agreed to respond to the questionnaire sent to them. The obtained data were turned into tables with the help of arithmetic mean, percentage and frequency analyses. Upon completion of the research, the extracted data were evaluated under five different subject topics that are setup organisations, the chance of Turkish players to find uniforms, Turkish football economy, the quality of Turkish football leagues and familiarity of Turkish football.

Keywords: Football, Football Player, Turkish Football, Foreign Football Player, Foreign Player Rule.

* Sorumlu yazar: Arif YÜCE, arifyuce@anadolu.edu.tr

GİRİŞ

Ortaya çıktığı dönemlerde amatör bir ruh barındıran futbol, geçen yıllar ile beraber dünyanın her köşesinde oynanmış ve daha profesyonel bir alan olarak algılanmaya başlanmıştır. Farklı ülkelerde, farklı zamanlarda yerleşen profesyonellik olgusu, büyük organizasyonlar ile birlikte düzenli ödeme ve oyuncu transferlerinin gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır (Ortiz, 2012; Curry, 2004).

Türk futbolunda profesyonelleşme çabalarının 1950'li yılların başlarına dayandığı görülmektedir. 1951 yılında İstanbul Ligi'ne dâhil olan kulüplerin çabaları ile beraber futbolun bir meslek dalına dönüşme ve gelişme süreci başlamıştır (Sümer, 1988). Futbol Profesyonellik Talimatnamesinin 10 Eylül 1951 tarihinde kabul edilip 24 Eylül 1951 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Türk futbolunda profesyonellik kabul edilmiştir. 1958-1959 sezonunda Türkiye Profesyonel Futbol Ligi oluşturulmuştur (Atabeyoğlu ve ark., 2005). 1954 yılında kurulan Avrupa Futbol Birliği (UEFA) 1962 yılında Türkiye'yi bir Avrupa ülkesi olarak üyeliğe kabul etmiştir (Demirci, 1986). Özellikle 1980 sonrası yaşanan ekonomik değişim ve dönüşüm ile birlikte kitle iletişim araçlarının da yardımıyla Türk futbolu yeni bir görünüme kavuşmuştur (Talimciler, 2003; Uztuğ ve Katırcı, 2003).

2016-2017 sezonu itibari ile Türkiye Futbol Süper Liginde yer alan yabancı futbolcu sayısının tüm zamanların en yüksek oranına ulaşması (%50,5), sürekli devam eden yabancı futbolcu sayısı ve sınırlamasına yönelik tartışmaların daha da artmasına neden olmuştur.

Gerek kulüp takımlarının, gerekse de Türkiye A Milli Takımı müsabakalarının öncesinde ve sonrasında sonuçlardan bağımsız olarak devamlı tartışılan kuralın Türk futbolcuların görüşleri kapsamında incelenmesi, ilgili sınırlamanın farklı bir bakış açısı ile değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır. Bu düşünceye paralel olarak, futbolculardan elde edilen görüşlerin Türk futbol dünyası için üzerinde tartışılması gereken sonuçlar doğuracağı yorumu yapılabilir. Ayrıca yabancı futbolcu sınırlamasına yönelik daha önce gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların sayıca az olması çalışmanın önemini arttıran başka bir durum olarak ifade edilebilir. Daha önce konu ile ilgili gerçekleştirilen bilimsel çalışmalarda Doğan, Doğan ve Serbest (2004), profesyonel Türk futbolcuların Türkiye 1. Süper Liginde oynayan yabancı uyruklu futbolcularla ilgili düşüncelerini, Yıldırım (2008), yabancı futbolcuların, Türkiye'de futbol oynamalarına ilişkin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan görüşleri ve yerli futbolcuların yabancı futbolculara bakış açılarını, Yüce (2015) ise yabancı oyuncuların sayısı ve uygulanan yabancı oyuncu sınırlamasına yönelik spor kamuoyu

görüşlerini farklı değişkenlere göre incelemiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışma gerek güncellik açısından, gerekse de uygulanan sınırlamaya yönelik bilimsel olarak ilk kez profesyonel Türk futbolcuların görüşlerinin değerlendirilmesi bakımından özgün nitelik taşımaktadır.

Bu kapsamda bu araştırmanın amacı; Türk futbolunda 1951 yılından itibaren uygulanan yabancı futbolcu sınırlaması kuralını incelemek ve 2015-2016 futbol sezonundan itibaren uygulanan yabancı futbolcu sınırlamasına ilişkin Türk futbolcuların görüşlerini ortaya koymaktır.

Yabancı Futbolcu Sınırlaması ve Uygulamaları

Tüm Avrupa’da olduğu gibi Türk futbolunda da en önemli değişimlerden biri Bosman davası ile ortaya çıkmıştır. Belçika’da R.C. Liegois takımında profesyonel futbol hayatını sürdüren Jean Marc Bosman’ın 1990 yılı Haziran ayında sözleşmesinin sona ermesi ve bunun ardından başlayan süreç Avrupa’da futbolcu transferinde bir dönüm noktası olarak görülebilir (Antonioni ve Cubin, 2000). R.C. Liegois takımı Bosman’ın iki yıl boyunca hiçbir takımda oynamaması gerektiğini savunurken (Dabschechk, 1996), Bosman’ın avukatları Avrupa Birliği ülkelerinde işçilerin serbest dolaşım haklarına dayanarak, sözleşmesi sona eren futbolcuların başka bir kulübe, herhangi bir bedel ödenmeksizin transfer olabilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Pearson, 2004). Ayrıca dava sürecinde UEFA’ya üye liglerde uygulanan 3+2 (3 yabancı futbolcu + oynayacağı ülkede 3 yılı genç takımda olmak üzere 5 yıldır devamlı oynamış 2 futbolcu) yabancı sınırlamasının da Avrupa Topluluğu çalışma yasalarına aykırı olduğu yönündeki görüş davaya eklenmiştir (Frick, 2009). Dava sonucunda kulübüyle sözleşmesi biten futbolculara istedikleri kulüp ile sözleşme yapabilme serbestliğini getiren ve yabancı sınırlaması uygulamasına son veren kararlar alınmıştır (Browstone, 2010). Bu kararların ardından dünya futbolunda köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Avrupa’da birçok kulüp ve ülke kota sistemi ile yabancı futbolcuların liglerde oynaması gerektiğini savunmuş, ancak bu düşünce başarılı olmamıştır (Briggs, 2005). Geline son noktada birçok ülke liginin yabancı oyuncu sınırlamasını kaldırdığı görülmüştür (Schmidt, 2007).

Türk Futbolunda Yabancı Futbolcu Sınırlamaları

Türk futbolunda yabancı oyuncu transferleri profesyonellik sürecinden daha eskilere dayanmasına rağmen, resmi olarak Türk futbolunun ilk yabancı transferi 1951 yılında Adalet takımına transfer olan Oscar Garo ile gerçekleşmiştir. Futbolun profesyonelleşmesiyle Türkiye

Futbol Federasyonu (TFF)'nin yabancı futbolcu transferlerinde ilk kez sınırlama uygulaması da aynı zamanlarda olmuştur (Yüce, 2015).

TFF, yabancı futbolcu hakkında ilk sınırlandırmayı 1951 yılında takımların kadrolarında sadece 1'er yabancı futbolcu bulundurmalarına izin vererek yapmış ve bu sınırlandırma 1966 yılına kadar devam etmiştir. 1966'da izin verilen yabancı futbolcu sayısı iki olarak belirlenmiştir. İzin verilen yabancı futbolcu sayısı 1989'da üçe ve 1996'da 3+1 kuralı ile birlikte dörde çıkmıştır (Doğan, Doğan ve Serbest, 2004; Altay, Ünlü ve Karadeniz, 2012). 1998-1999 sezonunun ortasında uygulamada değişiklik yapılarak sayı 5'e çıkarılmıştır (Üçışık, 1999). 2000-2001 sezonuna gelindiğinde ise beş oyuncunun yanına +1 eklenerek, sahada 5 oyuncu, kulübede 1 oyuncu kuralı uygulanmıştır. 2001-2002 yılında ise 5+1+2 sistemine geçilmiştir. Bu sisteme göre takımlar toplamda 8 oyuncu ile sözleşme imzalayabilecek ancak, sahadaki on bir futbolcudan en fazla 5'i yabancı uyruklu olabilecek ve 1 oyuncu da yedek kulübesinde yer alabilecekti (Altay, Ünlü ve Karadeniz, 2011). 2005-2006 sezonunda Süper Ligdeki takımların 6 yabancı futbolcu oynatabilmesi kabul edilmiştir. Temmuz 2007'de 2007-2008 sezonunda geçerli olmak üzere yabancı sayısı 6+1 olarak değiştirilmiştir. TFF, Ocak 2008'de yabancı oyuncu sınırlamasında bir kez daha değişikliğe gitmiş ve 6 oyuncu aynı anda oynayabilecek, 2 oyuncu da yedek kulübesine oturacak kuralını getirmiştir (TFF, 2008-2009 Statüsü).

2008-2009 ve 2009-2010 sezonlarında da 6+2 kuralının uygulanması devam etmiş fakat TFF yine bir değişikliğe giderek 2010-2011 sezonunda 6+2+2 kuralını getirmiştir. Bu kurala göre kulüpler en fazla 10 yabancı futbolcu ile sözleşme yapabilecek ve bu futbolculardan, en fazla 8 tanesi 18 kişilik maç kadrosunda yer alabilecekti (TFF, 2010 Statüsü).

2011-2012 sezonunda kulüpler istedikleri kadar yabancı futbolcu ile sözleşme imzalayabilmiş ancak bu 18 kişilik kadroda 6+2 kuralı devam etmiştir (TFF, 2011 Statüsü). 2012-2013 sezonunda da aynı kural geçerli olmuştur. Ancak TFF yabancı sayısının kademeli olarak düşürüleceğini ve bunun yıllara göre farklılık göstereceğini belirten bir statü sunmuştur. Bu statüye göre:

- 2013-2014 Sezonunda kulüpler, en fazla 10 yabancı futbolcu ile sözleşme imzalayabilirler ve 6 yabancı uyruklu futbolcu müsabaka isim listesine yazabilirler.
- 2014-2015 Sezonunda kulüpler, en fazla 8 yabancı futbolcu ile sözleşme imzalayabilirler ve 5 yabancı uyruklu futbolcu müsabaka isim listesine yazabilirler (TFF, 2012 Statüsü).

Son olarak 2015-2016 sezonunda geçerli olmak üzere, yabancı oyuncu serbestliği olarak ifade edebileceğimiz şu kurallar yürürlüğe girmiştir:

- A Takım Listesi en fazla 28 futbolcudan oluşur.
- A Takım Listesinde yer alacak en az 14 futbolcunun, Türkiye A Milli Futbol Takımında oynama uygunluğuna sahip futbolcu olması zorunludur (TFF, 2015 Statüsü).

2016-2017 futbol sezonu transfer döneminin ardından Türkiye Futbol Süper Liginde yer alan yabancı futbolcu sayısı yüzde olarak son 22 sezon içerisindeki en büyük oranına (%50,5) ulaşmıştır. Ayrıca 242 yabancı futbolcu sayısı son 22 sezonun en üst limitini göstermektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye Futbol Süper Liginde Yıllara Göre Yabancı Futbolcu Sayıları ve Tüm Futbolcular İçerisinde Yüzdeleri

Sezon	Sayı(n)	Yüzde(%)	Sezon	Sayı(n)	Yüzde(%)
1995-1996	61	13,34	2006-2007	126	23,07
1996-1997	85	17,20	2007-2008	130	23,03
1997-1998	92	17,93	2008-2009	157	27,06
1998-1999	96	19,08	2009-2010	163	26,63
1999-2000	101	18,80	2010-2011	200	32,73
2000-2001	124	23,26	2011-2012	186	29,29
2001-2002	140	26,87	2012-2013	186	35,02
2002-2003	137	24,95	2013-2014	201	42,31
2003-2004	131	23,60	2014-2015	196	31,46
2004-2005	137	24,64	2015-2016	255	38,0
2005-2006	137	23,70	2016-2017	242	50,5

Kaynak: (GSGM Sporcu verilerinden düzenleyen Yıldırım, 2008:34; Transfermarkt.com, 2016, 2017).

Tüm bu bilgilerin ışığı altında bu araştırmanın amacı Türk futbolunda 1951 yılından itibaren uygulanan yabancı futbolcu sınırlaması kuralını incelemek ve 2015-2016 futbol sezonundan itibaren uygulanan yabancı futbolcu sınırlamasına ilişkin Türk futbolcuların görüşlerini ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular iki ana grup altında incelenmiştir. Bu gruplardan biri profesyonel futbolcuların demografik özelliklerini, kazançlarını, oynadıkları ligleri, mevkileri, milli takım düzeyinde görev alıp almadıklarını ve yabancı futbolcu sınırlamasının Türk futboluna katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin görüşlerini içermektedir. Bir diğer grupta ise yabancı futbolcu sınırlamasına ilişkin hazırlanan ifadelerle yönelik olarak profesyonel futbolcuların görüşleri değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımları

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
17 ve altı	6	2,0
18-23 arası	145	48,2
24-27 arası	84	27,9
28-31 arası	51	26,9
32 ve üzeri	15	5,0
Total	301	100,0

Tablo 2.'de görüldüğü üzere araştırmaya en fazla 18-23 yaş arası (%48,2) profesyonel futbolcu katılmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Değişkenine Göre Dağılımları

Eğitim	Frekans	Yüzde (%)
İlköğretim	21	7,0
Lise	206	68,4
Önlisans	31	10,3
Lisans	41	13,6
Lisansüstü	2	0,7
Total	301	100,0

Tablo 3.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların büyük çoğunluğu (%68,4) lise mezunudur.

Tablo 4. Katılımcıların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Sürelerine Göre Dağılımları

Süre	Frekans	Yüzde (%)
1 yıldan az	22	7,3
1-4 yıl arası	121	40,2
5-8 yıl arası	81	26,9
9-13 yıl arası	64	21,3
14 ve üstü	13	4,3
Total	301	100,0

Tablo 4.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların çoğunluğu (%40,2) 1-4 yıl süresince profesyonel olarak futbol oynamaktadır. Diğer yoğunlaşmaların ise 5-8 yıl (%26,9) ve 9-13 (%21,3) yıl arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Profesyonel Olarak Futbol Oynadıkları Liglere Göre Dağılımları

Lig	Frekans	Yüzde (%)
Süper Lig	38	12,6
PTT 1.Lig	41	13,6
2.Lig	84	27,9
3.Lig	138	45,8
Total	301	100,0

Tablo 5.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların %12,6'sı Süper Lig'de oynarken, %45,8'i 3.Lig, %13,6'sı PTT 1.Lig, %27,9'u ise 2.Ligde oynamaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Görev Aldıkları Mevkilere Göre Dağılımları

Mevkii	Frekans	Yüzde (%)
Kaleci	41	13,6
Defans	114	37,9
Orta Saha	102	33,9
Forvet	44	14,6
Total	301	100,0

Tablo 6.'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların görev aldıkları mevkiler defans (%37,9) ve orta saha (%33,9) mevkilerinde yoğunluk göstermektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Bir Sezonda Ortalama Kazançlarına Göre Dağılımları

Ortalama Kazanç	Frekans	Yüzde (%)
10-50 bin	123	40,9
51-100 bin	93	30,9
101-250 bin	38	12,6
251 bin-500 bin	19	6,3
501 bin-1Milyon	11	3,7
1 Milyondan fazla	17	5,6
Total	301	100,0

Tablo 7.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların çoğunluğu (%40,9) bir sezonda ortalama 10-50 bin TL kazanç sağlamaktadır. Daha sonra sırasıyla 51-100 bin TL (%30,9), 101-250 bin TL (%12,6), 251-500 bin TL (%6,3), 1 Milyon TL'den fazla (%5,6) ve 501 bin – 1 Milyon TL (%3,7) arasında dağılım göstermektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Profesyonel Futbol Kariyerleri İçerisinde Milli Takımlar Düzeyinde Oynamalarına İlişkin Dağılım

Milli Takımda Oynama	Frekans	Yüzde (%)
Evet	66	21,9
Hayır	235	78,1
Total	301	100,0

Tablo 8.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların %21,9'u profesyonel futbolculuk kariyerleri içerisinde milli takımlar düzeyinde futbol oynamıştır.

Tablo 9. Katılımcıların 2015-2016 Sezonunda Uygulanan Yabancı Kontenjanın Yararlı Olup Olmayacağına Dair Görüşlerinin Dağılımı

Görüş	Frekans	Yüzde (%)
Evet	56	18,6
Hayır	245	81,4
Total	301	100,0

Tablo 9.'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların 81,4'ü, 2015-2016 sezonunda uygulanan yabancı kontenjanı kuralının yararlı olmayacağını düşünmektedirler.

Tablo 10. Katılımcıların Yabancı Futbolcuların Sayısına İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtların Yüzde Frekans Dağılımı

İfadeler	Hiç Katılmıyorum		Az Katılıyorum		Orta Düz. Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		Ort. (x)
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
	Altyapıdan yetişen futbolcuların gelişmesini engeller.	43	14,3	28	9,3	23	7,6	42	14	165	
Altyapıda yetişen futbolcuların motivasyonlarını olumsuz etkiler.	37	12,3	37	12,3	23	7,6	47	15,6	157	52,2	3,83
Türk futbolcuların daha az forma şansı bulmasına neden olur.	10	3,3	36	12	17	5,6	49	16,3	189	62,8	4,23
Türk futbolcuların daha az ücret almasına neden olur.	12	4,0	13	4,3	13	4,3	35	11,6	228	75,7	4,50
Türk futbolcuların daha üst düzey liglerde veya takımlarda oynama ihtimalini düşürür.	17	5,6	36	12	26	8,6	40	13,3	182	60,5	4,10
Kulüplerde ekonomik sorunların oluşmasına neden olur.	23	7,6	15	5	33	11	42	14	188	62,5	4,18
Belirli mevkilerdeki yetenekli Türk oyuncuların sayısı azalır	21	7	20	6,6	28	9,3	33	11	199	66,1	4,22
Türk futbolcuların uluslararası pazar tarafından fark edilmesini sağlar.	91	30,2	46	15,3	66	21,9	49	16,3	49	16,3	2,73
Liglerin kalitesini düşürür.	110	36,5	81	26,9	30	10	17	5,6	63	20,9	2,47
Devşirme oyuncu sayısı artar.	75	24,9	33	11	46	15,3	25	8,3	122	40,5	3,28
Türkiye'den yurtdışına giden/gidecek futbolcu sayısı artar	75	24,9	38	12,6	68	22,6	54	17,9	66	21,9	2,99
Türk futbolunun gelişmesine katkı sağlar	127	42,2	76	25,2	47	15,6	31	10,3	20	6,6	2,13
Türk futboluna özgü futbol anlayışının oluşmasını/gelişmesini engeller	16	5,3	26	8,6	23	7,6	17	5,6	219	72,8	4,31
Futbolcu transferlerine çok para harcanmasına neden olur.	18	6	24	8,0	28	9,3	37	12,3	194	64,5	4,21
Yönetici ve araçlar daha fazla para kazanmasını sağlar.	4	1,3	20	6,6	22	7,3	31	10,3	224	74,4	4,49
Kulüp kaynaklarının verimsiz kullanımına yol açar.	13	4,3	23	7,6	39	13	33	11	193	64,1	4,22
Milli takımlar düzeyine olumsuz yansır.	27	9	17	5,6	23	7,6	23	7,6	211	70,1	4,24
Takımların kalitesi artar.	28	9,3	50	16,6	82	27,2	62	20,6	79	26,2	3,37
Türk liglerinde oynanan futbol daha zevkli ve izlenebilir hale gelir	32	10,6	50	16,6	83	27,6	62	20,6	74	24,6	3,31
Türk takımlarının tanınırlığı artar.	19	6,3	16	5,3	55	18,3	55	18,3	156	51,8	4,03
Takımlar içerisindeki rekabet artar.	79	26,2	51	16,9	52	17,3	52	17,3	67	22,3	2,92
Uluslararası organizasyonlarda takımların rekabet gücünü artırır.	15	5,0	18	6,0	48	15,9	52	17,3	168	55,8	4,12
Kulüplerin geleceğe yönelik planlar yapmalarına engel olur.	58	19,3	40	13,3	38	12,6	24	8	141	46,8	3,49
Seyirci sayısında artış olur.	43	14,3	31	10,3	74	24,6	47	15,6	106	35,2	3,47

Tablo 10.'da görüldüğü üzere; Katılımcıların %54,8'i yabancı futbolcuların sayısına ilişkin uygulamanın altyapıdan yetişen futbolcuların gelişimini engelleyeceğini düşünmektedir. Buna karşın sadece %14,3'lük kesim bu görüşe hiç katılmamaktadır. Katılımcıların %52,2'si yabancı futbolcuların sayısına ilişkin uygulamanın altyapıda yetişen futbolcuların motivasyonlarını olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların %62,8'i "Türk futbolcuların daha az forma şansı bulmasına neden olur" ifadesine tam katılırken, %16,3'ü çok katılıyorum, %5,6'sı orta düzeyde katılıyorum, %12'si az katılıyorum düzeyinde görüş bildirmiştir. Takımların içerisinde rekabetin artacağı yönünde ise %26,2 oranında hiç katılmıyorum düzeyinde görüş bulunmaktadır.

Araştırma bulgularına bağlı olarak katılımcıların çok büyük çoğunluğunun (%75,7) yabancı futbolcuların sayısına ilişkin uygulamaya yönelik sunulan "Türk futbolcuların daha az ücret almasına neden olur" ifadesine tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirdiği ifade edilebilir. Bunun yanında katılımcıların çoğunluğu (%60,4) yabancı futbolcuların sayısına ilişkin uygulamaya yönelik sunulan "Türk futbolcuların daha üst düzey liglerde veya takımlarda oynama ihtimalini düşürür" ifadesine tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu (%66,1) yabancı futbolcuların sayısına ilişkin uygulamaya yönelik sunulan "belirli mevkilerdeki yetenekli Türk oyuncuların sayısı azalır" ifadesine tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Tüm bunların yanında katılımcıların %40,5'i yabancı futbolcu sınırlamasının devşirme oyuncu sayısı artıracığını tam katılıyorum düzeyinde düşünürken, %5,6'sı çok katılıyorum düzeyinde düşünmektedir.

Araştırma bulguları katılımcıların %62,5'inin yabancı futbolcu sınırlamasıyla kulüplerde ekonomik sorunların oluşacağını tam katılıyorum düzeyinde, %14'ünün çok katılıyorum düzeyinde ve %11'inin ise orta düzeyde katılıyorum düzeyinde düşündüğünü göstermektedir. Bunun yanında katılımcıların çoğunluğu (%64,5) "Futbolcu transferlerine çok para harcanmasına neden olur" ifadesine tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu (%64,1) "Kulüp kaynaklarının verimsiz kullanılmasına yol açar" ifadesine tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirmiştir. Tüm bunların yanında katılımcıların büyük çoğunluğu [Tam katılıyorum, (%74,5)] yabancı futbolcu kuralının yönetici ve aracılardan daha fazla para kazanmasına yol açacağını düşünmektedir.

Katılımcıların yarısından fazlası [Tam katılıyorum, (%51,8)] yabancı futbolcu sayısına ilişkin uygulamaya bağlı olarak Türk takımlarının tanınırlığını arttıracığını düşünmektedir. Ayrıca

benzer şekilde katılımcıların yarısından fazlası [Tam katılıyorum, (%55,8)] uluslararası organizasyonlarda Türk takımlarının rekabet gücünün artacağını düşünmekte, %26,2'si de Türk takımlarının kalitesinin artacağı görüşündedir.

Katılımcıların %30,2'si, "Türk futbolcuların uluslararası pazar tarafından fark edilmesini sağlar" ifadesine hiç katılmadıklarını belirtirken, %16,3 tam katılıyorum ve çok katılıyorum düzeyinde görüş bildirmiştir. Ayrıca katılımcıların %24,9'u yabancı futbolcuların sayısına ilişkin uygulamaya yönelik sunulan "Türkiye'den yurtdışına giden/gidecek futbolcu sayısı artar" ifadesine hiç katılmazken, %12,6 az katılıyorum, %22,6 orta düzeyde katılıyorum, %17,9 çok katılıyorum, %21,9 ise tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların %42,2'si "Türk futbolunun gelişmesine katkı sağlar" ifadesine hiç katılmıyorum düzeyinde görüş bildirmişlerdir.

Araştırma bulguları incelendiğinde katılımcıların %20,9'u liglerde kalitenin düşeceğini tam katılıyorum düzeyinde düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu (%72,8) "Türk futboluna özgü futbol anlayışının oluşmasını/gelişmesini engeller" görüşüne tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların %27,6'sı ise "Türk liglerinde oynanan futbol daha zevkli ve izlenebilir hale gelir" ifadesine orta düzeyde katılırken, %24,6'sı tam katılıyorum, %20,6'sı ise çok katılıyorum düzeyinde görüş bildirmiştir.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde yabancı futbolcu kuralının Türk Milli futbol takımlarına olumsuz yönde etki edeceği yönünde hakim [Tam katılıyorum, (%70,1)] bir görüş olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %46,8'i "Kulüplerin geleceğe yönelik planlar yapmalarına engel olur" ifadesine tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirirken, %19,3 hiç katılmıyorum şeklinde görüş bildirmiştir.

Son olarak katılımcıların %35,2'sinin "Seyirci sayısında artış olur" ifadesine tam katılıyorum düzeyinde görüş bildirdiği, %15,6'sının çok katılıyorum, %24,6'sının ise orta düzeyde katılıyorum şeklinde görüş bildirdiği görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türk Futbolunda Yabancı Futbolcu Sınırlaması

Türk futbolunda 24 Eylül 1951 tarihinde yürürlüğe giren profesyonellik anlayışı futbolcu transferlerinde yasal düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Bu düzenlemelerden biri yabancı futbolcu transferlerine ilişkindir. Türk futbolunda ilk yabancı transferi 1951 yılında gerçekleşmiş ve o yıldan bu yana dünyanın çeşitli bölgelerinden Türk futboluna yabancı futbolcu transferi yapılmıştır. Son 22 sezonu değerlendirdiğimizde (1995-2017) Türk futbolunun en üst liginde yabancı futbolcu sayısı hiçbir zaman %10'un altına düşmemiş ve 2016-2017 sezonunda %50,5 ile en üst paydaya ulaşmıştır. Özellikle 2011-2012 sezonu ile birlikte Türk futbolunda yabancı futbolcuların oranı %30'un üstüne çıkmış ve bu durum birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. En önemli tartışma konularından biri sınırsız/sınırlı yabancı futbolcu uygulaması yönünde ortaya çıkmıştır. Süregelen bu tartışma 2015-2016 sezonunda yabancı oyuncu serbestliği olarak ifade edebileceğimiz kuralların oluşması ile nihai noktaya ilerlemiştir. Peki, gerçekten yabancı oyuncu serbestliği Türk futboluna bir fayda sağlamakta mıdır?

5 Ocak 2015 tarihinde Kulüpler Birliği Vakfı ve Türkiye Futbol Federasyonunun ortaklaşa yaptığı toplantının ardından gerçekleşen basın toplantısında TFF başkanı Yıldırım Demirören'in "Devrim" olarak tanımladığı (Eurosport, 2015) yeni yabancı kuralı (Spor Toto Süper Lig'de, 28 kişilik takım kadrolarında 14, 18 kişilik maç kadrolarında ise tamamı ilk 11'de oynayabilecek şekilde 11 yabancı oyuncu bulundurma hakkı) 2015-2016 futbol sezonunda Türk futbolunda uygulanmaya başlanmıştır. O dönem Adana Demirspor'da teknik direktörlük görevini sürdüren Samet Aybaba "*Türkiye futbolcu mezarlığına dönecek*" ifadesi ile (sporx.com, 2015) uygulamanın problemler doğuracağını belirtirken, Beşiktaş Jimnastik Kulübü başkanı Fikret Orman yabancı futbolcu sınırlaması ile ilgili sıklıkla ortaya çıkan değişimlerin, sporcu sözleşmelerine olumsuz etkilerde bulunacağını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 2015). Galatasaray Spor Kulübü başkanı Duygun Yarsuvat ise "*Bunların içinde 11'i de yabancı olabilir. Bütün yapılan planlama Türk futboluna Türk genç futbolcular yetiştirmesini sağlamaktır*" ifadesi ile (Cumhuriyet, 2015) uygulamaya destek vermiştir. Uygulamaya yönelik bir başka destek de Mersin İdman Yurdu Spor Kulübü başkanı Ali Kahramanlı'dan gelmiştir. Türkiye'de istedikleri oyuncularını uygun fiyata bulmakta zorlandıklarını vurgulayan Kahramanlı, "*Fiyatlar yüksek. Bir sürü para veriyorsun ama randıman alamadığın da oluyor. Alınan karar doğru bir uygulama. Yeni kriterler de getirildi. Eğer*

bunlar iyi uygulanırsa faydalı olur. Alınan karar, rekabeti artıracak ve fayda getirecektir” (Cumhuriyet, 2015) ifadeleri ile desteğini ortaya koymuştur.

Geçmişte profesyonel düzeyde futbol oynamış ve A milli takım düzeyine kadar ulaşmış olan Saffet Sancaklı'nın yabancı sınırlamasına ilişkin sözleri ise manidardır: “... *Fatih Terim gibi bir adamın Türk futbolunu kurtaracağı iddiasıyla 14 yabancı projesini açıklaması talihsizliktir.*” (Fanatik, 2015). 2015-2016 futbol sezonunda Katar Yıldızlar Liginde teknik direktörlük yapan Bülent Uygun ise “*Türk futbolu bitmiş durumdaydı, şimdi tamamen bitmiş oldu. Bundan sonra 20 milyon Türk gencinden herhangi bir şey beklemek yanlış olur. Çünkü bekleyebileceğimiz bir sistem yok*” (Posta, 2015) ifadeleri ile uygulamaya konulan yabancı futbolcu kuralını eleştirmiştir.

Türk Futbolunda Yabancı Sınırlamasına Yönelik Futbolcuların Görüşleri

Türk futbolunda yabancı sınırlamasına yönelik değerlendirmelerin içinde futbolu üreten emekçilerin, bir başka ifade ile futbolcuların görüşlerinin bulunmamasının nedeni kamuoyuna yansıyan sınırlı futbolcu görüşüdür. Bu çalışma yabancı futbolcu kuralına ilişkin profesyonel futbolcuların görüşlerini temsil etmesi sebebiyle hem içerik hem de özgünlük açısından bir değer taşımaktadır. Araştırma 2015-2016 futbol sezonunda Türk futbolunda profesyonel düzeyde futbol oynayan 301 futbolcu görüşünü içermektedir. Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların büyük bir çoğunluğu (%68,4) lise mezunudur. Dünya genelinde 13.876 profesyonel futbolcunun katıldığı FifPro (2016) raporunda elde edilen veriler de benzer nitelikler taşımaktadır. Rapora göre futbolcuların sadece %12'si üniversite mezunu iken %72'si lise mezunudur.

Araştırmaya katılan futbolcuların %52,5'i 5 yıldan daha fazla süredir profesyonel olarak futbol oynamaktadır. Herhangi bir meslek grubu içerisinde çalışma yılının fazlalığı daha rasyonel değerlendirmelerin yapılmasına fırsat tanıyabilir. Dolayısıyla futbolculardan elde edilen görüşlerin Türk futbol dünyası için üzerinde tartışılması gereken sonuçlar doğuracağı yorumu yapılabilir.

Araştırma verileri incelendiğinde, elde edilen bulgular 5 ayrı grup içerisinde değerlendirilebilir. Bunlar; altyapı organizasyonları, Türk futbolcuların forma bulma şansı, Türk futbol ekonomisi, Türk futbol liglerinin kalitesi ve Türk futbolunun tanınırlığıdır.

Araştırmaya katılan futbolcuların çoğunluğu (%76,4) yabancı futbolcu sınırlamasında uygulanan serbestliğin altyapı organizasyonlarına olumsuz etki edeceği görüşüne orta ve daha üst

düzeyde katılmaktadır. 2016-2017 sezonuna ilişkin veriler bu görüşü desteklemektedir. Karaman (2017), U-17, U-18, U-19, U-21 ve A Milli Takıma davet edilen son aday kadrolarda bulunan 100 futbolcunun yetiştiği takımlar incelendiğinde, sezonu şampiyon tamamlayan Beşiktaş'ın kendi altyapısından tek bir isme bile ay-yıldızlı formayı giydiremediğini ifade etmiştir. Beşiktaş Teknik Direktörü Şenol Güneş de bir basın toplantısında bu konuya değinerek, “*Altyapıdan Necip ve Atınç'ın çıkması yaylada çiçek açması gibi bir şey... Oysa bizim de yetiştirmemiz lazım. Bu konu bizler için çok önemli...*” diyerek sıkıntının farkında olduklarını göstermiştir. Ayrıca 2016-2017 futbol sezonunun ilk 25 haftasında 18 Süper Lig ekibinin 10'u kendi yetiştirdiği oyunculara hiç şans tanımazken, forma şansı bulan 459 oyuncunun sadece 17'si kendi yetiştiği kulüpte oynamıştır (Karaman, 2017). İstatistikler ve futbolcuların verdiği yanıtlar birbiri ile örtüşmektedir. Bu doğrultuda yabancı futbolcu sınırlamasında uygulanan serbestliğin ve yabancı futbolculara yönelik talebin altyapı organizasyonlarından yetişecek Türk futbolcuların tercih edilmesine olumsuz etki ettiği yorumu yapılabilir.

Araştırma sonuçları yabancı futbolcu sınırlamasının Türk futbolcuların forma şansını azalttığı görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Altyapıdan yetişen oyuncuların müsabaka kadrolarında yer almalarına ilişkin CIES (2017) raporuna göre Türkiye, %68,6 oranı ile Avrupa'nın tüm liglerinde oyunda kalma süresi açısından en çok yabancı futbolcu oynatan 2. ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda Türk kulüplerinin altyapıdan futbolcu yetiştirme konusunda yeterli çaba ve başarıyı gösterememesi, yabancı futbolcuların Türk futbolculara göre daha fazla süre alması gibi sonuçlar çalışma kapsamında profesyonel futbolcuların verdiği yanıtlar ile örtüşmektedir. Aslan ve ark. (2015) da süper Türkiye Futbol Süper Liginde yer alan takımların kendi altyapılarından yetiştirdikleri oyunculara yer verme oranlarını incelediği araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmış ve takımların kendi altyapılarından yetiştirip A takım kadrosuna dâhil ettiği futbolculara maçlarda yeterli oynama şansı vermediklerini ifade etmiştir. Futbolcuların “Altyapıdan yetişen futbolcuların gelişmesini engeller” ifadesine %85,7 oranında, “Türk futbolcuların daha az forma şansı bulmasına neden olur.” ifadesine ise %96,7 oranında katılması ilgili verileri doğrular niteliktedir. Ayrıca bu durumun araştırma kapsamında futbolcuların yüksek oranda katıldığı (%94,6) “Türk futboluna özgü futbol anlayışının oluşmasını/gelişmesini engeller” ifadesi ile bağlantılı olduğu yorumu da yapılabilir.

Araştırma sonuçları profesyonel futbolcuların yabancı futbolcu sınırlamasının yaratacağı ekonominin Türk futboluna zarar vereceğini düşündüğü yönündedir. Gerek ekonomisi, gerekse de

tarafatır sayıısı olarak Türk futbolunun önde gelen dört spor kulübü (Beşiktaş, Galatasaray, Fenerbahçe, Trabzonspor) 2014-2017 arasındaki son 3 sezonda toplam 120 futbolcuyu kadrosuna katarken; bonservis, kiralama ya da imza parası olarak toplam 195 milyon 445 bin avro (Yaklaşık 790 milyon lira) ödeme yapmıştır (Hürriyet, 2017). Böylesi bir harcama büyüklüğünün Türk futbol ekonomisine zarar verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Var olan yabancı futbolcu sınırlamasının Türk futbolunda kaliteyi artıracığı yönünde görüşler olmasına rağmen, seyirci sayısına baktığımızda oluşan kalitenin yerinde izler kitle (seyirci ortalaması) oluşturmadığı görülecektir. European Football Statistics (EFS, 2017) verilerine göre Süper Lig’de 2013-14 sezonunda seyirci ortalaması 12.131 iken 2014-15 sezonunda 7.989’a düşmüş ve 2015-16 sezonunda ise 8.427 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamların birçok Avrupa liginde alt liglerin seyirci ortalamasının altında olması kalite-talep dengesindeki yetersiz sonucu göstermesi açısından önemlidir.

Araştırma verileri ile ilgili son grup Türk futbolunun tanınırlığı ile ilişkilidir. Araştırmaya katılan profesyonel futbolcuların önemli bir bölümü Türk takımlarının tanınırlığının artacağını düşünmektedir. Ayrıca uluslararası organizasyonlarda takımların rekabet gücünün artacağı yönünde de bir görüş birliği söz konusudur. Oysa ki, 2016-2017 futbol sezonunda Avrupa’daki organizasyonlarda mücadele eden Türk futbol kulüplerinin ya ön eleme turlarında ya da gruplarda elenmesi bu görüşün gerçekte oluşmadığını göstermektedir. Tüm bu bilgiler ışığında sınırsız yabancı futbolcu uygulamasının Türk futbolunda istenilen amaçları gerçekleştiremediği söylenebilir. Dolayısıyla düzenlemenin yeniden ele alınması ve Türk futboluna katkı sağlayacak biçimde düzenlenmesi gereği bir sonuç önerisi olarak ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Altay, İ., Ünlü, S., & Karadeniz, F. (2012). Kimler Geçti Kimler Var. Türkiye: Sabah Gazetesi.
- Antonioni, P., & Cubin, J. (2000). The Bosman Ruling and the Emergence of a Single Market in Soccer Talent. *European Journal of Law and Economics*, 9(2), 157-173.
- Aslan, C.S., Akça, F., Müniroğlu, S. (2015). Süper Lig Futbol Takımlarının Altyapılarından Oyuncu Yetiştirme Verimliliklerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi Spormetre*, 13(2), 103-112.
- Atabeyoğlu, C., Arıpınar, E., Hiçyılmaz, E., Mengütay, S., Ünal, Ş., Sezer, İ., Meyva, Y. (2005). *Spor Ansiklopedisi* (Cilt 2). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Briggs, L.V. (2005). UEFA V. The European Community: Attempts Of The Governing Body Of European Soccer to Circumvent EU Freedom Of Movement And Antidiscrimination Labor. *Chicago Journal of International Law*, 6(1), 439-454.
- Browstone, J. (2010). The Bosman Ruling: Impact of Player Mobility on FIFA Rankings. *The Bosman Ruling: Impact of Player Mobility on FIFA Rankings*. ABD: Haverford College.
- CIES (2017). *CIES Football Observatory Digital Atlas*. <http://www.football-observatory.com/IMG/sites/atlas/en/> Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2017

- Cumhuriyet (2015). *Kulüplerden Yabancı Kuralına İlk Tepkiler* http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/futbol/179405/Kuluplerden_yabanci_kararina_ilk_tepkiler.html Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017
- Curry, G. (2004). Playing for money: James J. Lang and emergent soccer professionalism in Sheffield. *Soccer & Society*, 5(3), 336-355.
- Dabscheck, B. (1996). Assaults on Soccer`s Compensation system: Europe and Australia Compared. *Sporting Traditions*, 13(1), 81-107.
- Demirci, N. (1986). *Sporda Teşkilatlandırma ve Organizasyonlar*. Ankara: B.T.S.G.M. Yayınları.
- Doğan, M., Doğan, A., & Serbest, M. (2004). Profesyonel Türk Futbolcuların Türkiye 1. Süper Liginde Oynayan Yabancı Uyruklu Futbolcularla İlgili Düşünceleri Üzerine Bir Çalışma. *Atatürk Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 30-39.
- Eurosport (2015). *Yeni Yabancı Kuralı Açıklandı!* http://tr.eurosport.com/futbol/super-lig/2014-2015/yabanci-kurali-aciklandi-yeni-yabanci-kurali-ne-kac-tane-yabanci-futbolcu-kadroda-olabilecek_sto4535210/story.shtml Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017
- EFS (2017). *European Football Statics*, <http://www.european-football-statistics.co.uk/attn.htm> Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2017
- Fanatik (2015). *Saffet Sancaklı'dan Şok İddialar!* <http://www.fanatik.com.tr/2015/06/29/saffet-sancaklidan-sok-iddialar-609792> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017
- FIFPro (2016). 2016 FIFPro Global Employment Report.
- Frick, B. (2009). Globalization and Factor Mobility The Impact of the “Bosman-Ruling” on Player Migration in Professional Soccer. *Journal of Sport Economics*, 10(1), 88-106.
- Hürriyet (2017). *4 büyükler' transferde para saçtı!* <http://www.hurriyet.com.tr/4-buyukler-transferde-para-sacti-40339340>. Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017
- Karaman, T. (2017). *Adları süper Kendileri Değil!* <http://www.sabah.com.tr/spor/futbol/2017/04/01/adlari-super-kendileri-degil> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2017
- Ortiz, E. (2012). Analysis of the Soccer Labor Market In Europe 2011-2012: History and Trends of Players From Argentina, Brazil, and West Africa.
- Pearson, G. (2004). *The Bosman Case, Eu Law And The Transfer System*. Liverpool: University of Liverpool Football Industry Group .
- Posta (2015). <http://www.posta.com.tr/bulent-uygun-turk-futbolu-simdi-bitti-haberi-262080> Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2017
- Schmidt, T. (2007). The Effects Of The Bosman-Case On The Professional Football Leagues With Special Regard To The Top-Five Leagues. *The Effects Of The Bosman-Case On The Professional Football Leagues With Special Regard To The Top-Five Leagues*, 22-38. Twente: University of Twente.
- Sporx (2015). *Türkiye Futbolcu Mezarlığına Dönecek*. <http://www.sporx.com/turkiye-futbolcu-mezarligina-donecek-SXHBQ445308SXQ> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017
- Sümer, R. (1988). *Sporda Demokrasi: Belgeler-Yorumlar*. Ankara: Güven Matbaası.
- Talimciler, A. (2003). *Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- TFF - Süper Lig Müsabakaları Statüleri. (2008-2009-2010-2011-2012,2015-2016). <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=133> Erişim Tarihi: 14 Mart 2017
- Transfmarkt (2016-2017). <http://www.transfermarkt.com/wettbewerbe/national/wettbewerbe/174>, <https://www.transfermarkt.co.uk/super-lig/startseite/wettbewerbt/174> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017
- Uztağ, F., & Katırcı, H. (2003). Sport Marketing In Turkish Football: Clubs and Their Licensed Product Strategies. 2. *Congreso Mundial De Ciencias De La Actividad Fisica Y Del Deporte: Deporte Y Calidad De Vida* (s. 110). Granada: Impreso en Graficas Alhambra.
- Üçışık, F.H. (1999). *Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Yıldırım, E. (2008). *Profesyonel Ligdeki Yabancı Futbolcuların, Türkiye'de Futbol Oynamalarına İlişkin, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Açından Görüşleri ve Yerli Futbolcuların Yabancı Futbolculara Bakış Açılıarı*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yüce, A. (2015). *Türk Spor Kamuyu ve Yabancı Futbolcular: Türk Spor Kamuyunun Yabancı Futbolcu Sayısına İlişkin Görüşleri*. Düsseldorf: Türkiye Alim Kitapları.

Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Spor Örgütlerinde Çalışan Yöneticilerin Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Sinizm Düzeylerinin İncelenmesi

The Investigation of the Levels of Organizational Commitment and Organizational Cynism of Managers Working in Sports Organizations Affiliated to the Ministry of Youth and Sports

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/ ORIGINAL RESEARCH

Sümmani EKİCİ¹,
Burhanettin HACICAFEROĞLU²,
Kadir ÇALIŞKAN³

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Muğla

²Gençlik Hizmetleri ve Spor İl
Müdürlüğü, Antalya

³Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Özet:

Bu araştırma, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı spor örgütlerinde çalışan yöneticilerin, örgütsel bağlılık ve örgütsel sinizm seviyelerinin tespit edilmesi amacıyla yürütülmüştür. Evreni Türkiye’de tüm illerde görev yapan Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri ve Gençlik Merkezleri bünyesindeki yöneticiler olan bu çalışmanın, örneklem grubunu ise ankete katılım gösteren farklı birimlerde ve pozisyonlarda görevli 434 yönetici personel oluşturmuştur. Araştırmanın ilk bölümünde; katılımcıların örgütsel bağlılık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, Allen ve Meyer’e (1996) ait, Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışmasının Wasti (2000) tarafından yapıldığı, 18 maddelik “Örgütsel Bağlılık Ölçeği” yer almaktadır. İkinci bölümde ise Brandes, Dhalwadkar ve Dean (1999)’e ait, geçerlilik-güvenirliliğini ($\alpha=0.93$) ve Türkçe uyarlamasını Kalağan’ın (2009) yaptığı 13 maddelik “Örgütsel Sinizm Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler SPSS 20.0 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin yanında, katılımcıların demografik değişkenlerine göre farklılıklarını tespit etmek için, verilerin normal dağılım göstermediği bulgusu göz önünde bulundurularak, Mann Whitney-U, Kruskal-Wallis ve Post Hoc testleri uygulanmıştır. Değişkenler arası ilişkiyi sorgulamak için ise Spearman korelasyon testinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda; yöneticilerin örgütsel bağlılık düzeyleri orta, örgütsel sinizm düzeyleri ise düşük seviyede çıkmıştır. Örgütsel bağlılıkta farklılıkların; cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, görev yaptığı pozisyon, görev yaptığı bölge ve çalışma yılı değişkenlerinde olduğu tespit edilmiştir. Örgütsel sinizmde ise farklılıklar yalnızca medeni durum ve görev yaptığı pozisyon değişkenlerinde ortaya çıkmıştır. Ayrıca örgütsel bağlılık ile örgütsel sinizm arasında düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor Bakanlığı, yönetici; örgütsel bağlılık, örgütsel sinizm.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 07.06.2017
Kabul Tarihi: 18.12.2017
Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

This study is carried out to determine the organizational commitment and organizational cynism levels of the managers working in sports organizations affiliated to the ministry of youth and sports. While the population of the study consists of managers working in provincial directorate of youth services and sport and youth centers all over Turkey, sample groups are 434 managers who work in different positions in various departments where the survey carried out. In the first section of research; in order to determine the organizational commitment levels, Allen and Meyer’s (1996) Organizational Commitment Scale was placed. The scale’s Turkish format performed by Wasti (2000). The second section was allocated for Brandes, Dharwadkar and Dean’s (1999) Organizational Cynism Scale, a 13-item scale whose Turkish adaptation and reliability tests were performed by Kalağan (2009), was utilized. The data were analyzed with SPSS 20.0 packet program. In addition to descriptive statistics, Mann Whitney-U, Kruskal-Wallis and Post Hoc tests were carried out in order to identify the differences in terms of demographic variables. Spearman correlation test was also used in order to examine the relationship between variables. The results of the study suggest that cynism levels of managers are low and their organizational commitment levels are medium-degree. In organizational commitment; there are significant differences in gender, marital status, graduate level, working position, working region and length of services variables. On the other hand, there are onyl two significant differences in marital status and working position variables. Additionally, it was found out that a low-degree and negative relationship existed between organizational commitment and organizational cynism.

Keywords: Ministry of Sports; manager; organizational commitment; organizational cynism.

GİRİŞ

Örgütsel bağlılık, örgüte bağlanan bireylerin örgütün başarısı için ellerinden gelen katkıları sağlama doğrultusunda davranış göstermeleridir. Bağlılıkları güçlü olan çalışanların performans düzeylerinin bağlılık duymayan çalışanlara göre daha yüksek olacağı düşüncesi kabul görmektedir (Özler, 2010: 3). Bu da günümüzde, kurumların giderek çalışanlarının örgütsel manada bağlılıklarını güçlendirmek ve çalışanı elde tutmak adına çeşitli yollara başvurmalarına neden olmaktadır (Yavuz ve Bedük, 2016). Örgütsel bağlılık konusunda farkındalığın artması (Yavuz ve Bedük, 2016: 303), kurumların bu yönde olumlu adımlar atma gereksinimlerini doğurmuştur. Oliver (1990: 513), örgütsel bağlılığı etkileyen unsurları araştırdığı bir çalışmada, örgütsel bir takım ödülleri örgütsel bağlılığı etkilemede etkisinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bir başka ifadeyle, çalışanlarla örgütler arasındaki psikolojik bağlantı olarak tanımlanan örgütsel bağlılık (Allen ve Meyer, 1996), günümüzde başarıya giden yolun anahtarı olarak görülmektedir.

Porter ve ark'ları (1974: 604) örgütsel bağlılığı karakterize eden 3 temel özellikten bahsetmişlerdir. Bunlar;

- Örgütün değer ve hedeflerine güçlü bir biçimde inanma ve kabul etme,
- Kurum adına kuvvetli bir biçimde çaba harcama isteği,
- Örgüte olan üyeliği güçlü bir şekilde sürdürme talebidir.

Çalışmalarını bu alanda yoğunlaştıran Allen ve Meyer (1990), örgütsel bağlılığın 3 alt boyutunun olduğunu açıklamışlardır.

Duygusal, devam ve normatif bağlılık olmak üzere örgütsel bağlılığın 3 yönünü vurgulayan araştırmacılar; duygusal bağlılığı, bireylerin kendi iradeleri ile örgütte kalma hisleri olarak tanımlamıştır. Devam bağlılığının, çalışanların örgütten ayrılmaları karşısında göze alabileceği maliyetler sonucu oluşan zorunluluk duygusu olduğunu vurgulayan araştırmacılar, normatif bağlılığı ise; bireylerin ahlaki boyutta örgüte bağlı kalma arzuları olarak değerlendirmişlerdir (Allen ve Meyer, 1990: 4). Araştırmacıların bu tespitleri, ilerleyen zamanlarda bağlılık üzerine yapılan çalışmalara ışık tutmuştur.

Örgütsel bağlılığın, bireyin performansına olan olumlu etkileri olduğu gibi, bağlılığın da etkilendiği bir takım faktörler bulunmaktadır. Balay (1999: 239), örgütlerdeki rol çatışmaları, iş güvensizliği ortamının bulunuşu, örgüt içi iletişimde yaşanan sıkıntılar ve çalışanların kişilik

özelliklerinin örgütsel bağlılığı etkileyen etmenler olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, düşük statüdeki çalışanların, statüsü yüksek olan çalışanlara oranla, bağlılıklarının işi bırakma eğiliminden ötürü daha düşük olduğu araştırma sonuçlarına yansımaktadır (Balay, 1999: 241). Bozkurt ve Yurt'un (2013), öğretim üyeleri üzerine yaptıkları araştırmalarında, unvanı düşük akademik personelin (Arş. Gör. ve Uzman), unvanı yüksek personele göre (Prof. Dr., Doç. Dr. ve Yrd. Doç. Dr.) örgütsel bağlılıklarının daha düşük düzeyde olduğu sonucu görülmektedir.

Örgütlerin en önemli unsurunun insan kaynağı olması gerekçesiyle, çalışanların davranışları da bu açıdan önem arz etmektedir. Örgütlerde beklenen olumlu iklimin oluşmasında ve gelişmesinde bir takım engeller de söz konusu olabilir. Bunlardan birisi, kurumların işleyen sistemlerine bir hastalık bulaşması olarak nitelenen sinizmdir (Pelit ve Pelit, 2014).

Kökene M.Ö 5.yy'a kadar dayanan bir felsefe olan sinizmde bireyin, sosyal değerler ve ahlaki kuralları dışlamakta, erdemin bilgiyi elde edebileceğini savunmakta ve yaşam amacı olarak mutluluğu erdemlilikle sağlayabileceğini düşünmekte olduğu görüşü hâkimdir (Kalağan, 2009: 32).

Sinizmin çalışma yaşamında da var olduğunu aktaran Dean, Brandes ve Dharwadkar (1998), bireyin örgüte karşı olan olumsuz tutumu olarak 'örgütsel sinizm'den bahsetmiş ve örgütsel sinizmin üç yönü olduğunu vurgulamışlardır. Bunlar;

- Örgütün dürüstlükten yoksun olduğuna inanma,
- Örgüte karşı olumsuz düşünceler taşıma,
- Örgüte karşı eleştirel, küçümseyici ve aşağılayıcı davranışlara eğilim gösterme.

Bu tür çalışanların iş güçleri, verimlilikleri (Mirvis ve Kanter, 1998'den akt. Dean ve ark., 1998; Andersson ve Bateman, 1997), iş tatmin düzeyleri ve örgütsel bağlılıkları düşüktür (Dean ve ark., 1998). Örgütsel sinizme yol açan nedenlere bakıldığında; yönetici personelin baskıları, sert ve ahlaki olmayan uygulamalar, kurum içerisinde adaletin tesis edilemiyor oluşu yer almaktadır. Ayrıca örgütsel vatandaşlık davranışındaki azalmalar ve etik olmayan uygulamaların varlığı ile örgütsel sinizm arasında negatif yönlü bir etkileşim söz konusudur (Andersson ve Bateman, 1997).

Dean ve ark., (1998) örgütsel sinizmin 3 alt boyuta sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal sinizm olarak tanımlanan bu alt etmenleri açıklamak gerekirse; Bilişsel sinizmde çalışanlar bağlı oldukları örgütün bütünlüğüne olan inanca sahip olmadıkları ifade

edilmektedir. Kurum içerisinde eşitlik, adalet, iyi niyet ve samimiyet gibi kavramların örgüt içerisinde yer almadığına inanış söz konusudur.

Duyuşsal sinizmde, çalışanlar örgütlerine karşı negatif duygusal hislere sahiptir. Öfke, nefret ve hatta utanç duyma hisleri dahi taşıyabilirler (Abraham, 2000: 269).

Davranışsal sinizm ise bireyin negatif hislerini davranışlara aktardığı boyuttur. Burada birbirleri ile alaycı glmsemler, örgüt hakkında olumsuz açıklamalar eylemsel boyuta geçmektedir (Dean ve ark., 1998: 346).

Alan yazında çalışanların kurumlarına karşı duydukları bağlılıkları ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu alışmada, Türk sporuna hizmetten sorumlu ana kuruluşlar olan Spor Bakanlığına bağlı Gençlik Hizmetleri ve İl Müdürlükleri ile Gençlik Merkezleri sınırlılığı belirlenmiştir. Söz konusu kurumlar özelinde yapılan çalışmalarda, kurum içerisindeki dinamiklerin değerlendirilmesi açısından birçok çeşitlilik bulunmaktadır (Göksel, Ekici ve Hacıcaferoğlu, 2016; Beltekin, 2015; Kepoğlu, 2015; Belli ve Ekici, 2012; Ersöz ve ınarlı, 2012; Yel, 2011; Türkmen, 2005; zm, 2005). Bu çalışmada ise söz konusu kurumlarda çalışan yönetici personelin örgütsel bağlılık ve örgütsel sinizm düzeylerinin saptanması çalışmanın temel amacıdır. Çalışmada elde edilen bulgular, ilgili kurum ve kuruluşlar için bilgi kaynağı oluşturabilir ve karşılığında gerekli tedbirlerin alınabilmesi için imkn tanıyabilir.

Çalışmanın rneklem grubunu, yalnızca söz konusu kurumlarda çalışan yönetici personeller oluşturduğundan, bu kitlenin örgütsel bağlılıkları ve örgütsel siniklikleri, çalışma performansları sonucu doğrudan çıktı olarak nitelenecek spor hizmetlerinin kalitesiyle de ilişkili olmaktadır. Söz konusu bu çalışmanın, spor kuruluşlarında hizmet veren birimlerdeki karar verici mercileri ele alıyor oluşu, elde edilecek bulgular ışığında alana katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Kurumsal açıdan öneriler getirilmesi de çalışmanın amaçları arasında gösterilebilir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu çalışma, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri ile Gençlik Merkezlerinde çalışan yönetici personelin örgütsel bağlılık ve örgütsel sinizm seviyelerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada genel tarama yöntemlerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye’de tüm illerde faaliyet gösteren Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri ile Gençlik Merkezlerinde çalışan yöneticiler oluşturmaktadır. Kurumsal yazışmaların yapıldığı kanal vasıtasıyla tüm birimlere çevrimiçi anket gönderilmiş ve geri dönüş sağlayan 434 kişi, çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları: Araştırma grubuna çevrimiçi sistem üzerinden hazırlanan anket uygulanmıştır. ‘3’ bölümden oluşan anketin birinci bölümünde; katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim düzeyleri, çalıştıkları pozisyon, çalıştıkları bölge ve hizmet sürelerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan ‘7’ soruluk demografik bilgi formu yer almaktadır.

İkinci bölümde; çalışanların örgütsel bağlılık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, Allen ve Meyer tarafından geliştirilen (1996), 18 maddelik ve duygusal, devam ve normatif bağlılık olmak üzere 3 alt boyuta sahip “Örgütsel Bağlılık Ölçeği” bulunmaktadır. Bu ölçek, Allen ve Meyer’in (1990) 24 maddelik ilk ölçeklerinin geliştirilmiş (soru eksiltilmiş) halidir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik-güvenirlilik çalışması Wasti (2000) tarafından yapılmıştır. Yapılan testler neticesinde ölçeğin Cronbach Alpha değerleri, tüm maddeler için $\alpha=0.83$ iken; duygusal, devam ve normatif bağlılık alt boyutları için sırasıyla; $\alpha=0.80$, $\alpha=0.70$ ve $\alpha=0.68$ olarak saptanmıştır. Ölçeğin 3., 4., 5., ve 13. maddeleri ters kodludur. 5’li Likert tipindeki ölçekte maddeler; (1) “Kesinlikle Katılmıyorum”, (2) “Katılmıyorum”, (3) “Orta Derecede Katılıyorum”, (4) “Katılıyorum” ve (5) “Kesinlikle Katılıyorum” biçiminde hazırlanmıştır.

Üçüncü bölümde, Brandes, Dhalwadkar ve Dean (1999)’e ait, Türkçe uyarlaması ve geçerlilik-güvenirliliğini Kalağan’ın (2009) yaptığı 13 maddelik “Örgütsel Sinizm Ölçeği” yer almıştır. 3 alt boyuta sahip olan ölçek için yapılan testlerden elde edilen bulgulara göre; iç tutarlık katsayısının ‘ $\alpha=0.93$ ’, alt boyutların ise sırasıyla; bilişsel $\alpha=0.91$, duygusal $\alpha=0.94$ ve davranışsal $\alpha=0.86$ olduğu tespit edilmiştir. 5’li likert tipindeki ölçekte sorular; (1) “Hiç Katılmıyorum”, (2)

“Katılmıyorum”, (3) “Kısmen Katılıyorum”, (4) “Katılıyorum” ve (5) “Tamamen Katılıyorum” şeklinde kodlanmıştır.

Verilerin Analizi: Toplanan veriler SPSS (sürüm 20,0) istatistik programında analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Öncelikle frekans, yüzde ve katılımcıların ölçeklerden aldığı puanların ortalamasını belirlemek için tanımlayıcı istatistikler uygulanmıştır. Normallik analizi sonucunda basıklık ve arpıklık değerlerinin +1,5 ile -1,5 arasında olmadığı gerekçesiyle (Tabachnick ve Fidell, 2013) verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna varılmış ve parametrik olmayan testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Mann Whitney-U, Kruskal-Wallis, anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için Post Hoc testleri ve Spearman korelasyon analizlerinin kullanıldığı çalışmada, sonuçlar %95 güven aralığında ve $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Yöneticilere Ait Demografik Bilgiler

Cinsiyet	f	%	Görev Yaptığımız Pozisyon	f	%
Erkek	409	94.2	l Müdürü	45	10.4
Kadın	25	5.8	le Müdürü	212	48.8
Yaş			Spor Şube Müdürü	44	10.1
20 – 29	6	1.4	İdari ve Mali İşler Şube Müdürü	44	10.1
30 – 39	127	29.3	Tesisler Şube Müdürü	23	5.3
40 – 49	168	38.7	Gençlik Merkezi Müdürü	59	13.6
50 ve zeri	133	30.6	Gençlik Hizmetleri Müdürü	7	1.6
Medeni Durum			Görev Yaptığımız Bölge		
Evli	402	92.6	Marmara Bölgesi	118	27.2
Bekâr	32	7.4	Ege Bölgesi	60	13.8
Eğitim Düzeyi			Akdeniz Bölgesi	63	14.5
Lise	19	4.4	İç Anadolu Bölgesi	59	13.6
Üniversite	334	77.0	Karadeniz Bölgesi	62	14.3
Yüksek Lisans	73	16.8	Doğu Anadolu Bölgesi	48	11.1
Doktora	8	1.8	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	24	5.5
Çalışma Yılı					
1 yıldan az	90	20.7			
1 - 3 yıl	89	20.5			
4 - 6 yıl	49	11.3			
7 ve zeri	206	47.5			

Tablo 1’de görüldüğü şekilde; araştırmaya dâhil olan katılımcıların 409’u (%94,2) ‘Erkek’, 25’i (%5,8) ‘Kadın’dır. Yaşları açısından 6’sı ‘20 - 29’, 127’si ‘30 - 39’, 168’i ‘40 - 49’ ve 133’ü ‘50 ve üzeri’ yaş kategorisindedir. 402’si (%92,6) ‘Evli’ olan katılımcıların 32’si (%7,4) ‘Bekâr’dır. Yöneticilerin 334’ü (%77,0) ‘Üniversite’ mezunuyken, 8’i (%1,8) ‘Doktora’ yapmıştır. Yarıya yakını (%47,5) 7 yıldan fazla süredir görev yapmaktadır. Katılımcıların 212’sinin (%48,8) İlçe Müdürü pozisyonunda görev alarak en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Çalışmaya iştirakte bulunan yöneticiler oransal olarak Marmara Bölgesinde daha fazla (%27,2), Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise (%5,5) daha azdır.

Tablo 2. Ölçeklerin Alt Boyutlarına Ait Ortalamalar

Boyutlar (Örgütsel Bağlılık)	\bar{X}	S	Boyutlar (Örgütsel Sinizm)	\bar{X}	S
1. Duygusal Bağlılık	3.14	0.537	1. Bilişsel Sinizm	2.29	0.968
2. Devam Bağlılığı	3.28	0.844	2. Duyuşsal Sinizm	1.56	0.934
3. Normatif Bağlılık	3.50	0.796	3. Davranışsal Sinizm	1.88	0.866

Tablo 2’de, yöneticilerin örgütsel bağlılık düzeylerine ait ortalamalar görülmektedir. Örgütsel bağlılığın normatif boyutunun ‘ $\bar{X} = 3,50$ ’ yani ‘Yüksek’, örgütsel sinizmin duyuşsal boyutunun ise ‘ $\bar{X} = 1,56$ ’, yani ‘Çok Düşük’ düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Yöneticilerin Örgütsel Bağlılıkları ile Örgütsel Sinizm Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Tanımlanması – Spearman Korelasyon Analizi

	Bilişsel Sinizm	Duyuşsal Sinizm	Davranışsal Sinizm
Duygusal Bağlılık	-,133**	,152**	-,111*
Sig. (2-tailed)	p=,005	p=,001	p=,020
Devam Bağlılığı	-,177**	-,122*	-,047
Sig. (2-tailed)	p=,000	p=,011	p=,328
Normatif Bağlılık	-,362**	,306**	-,203**
Sig. (2-tailed)	p=,000	p=,000	p=,000

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). **

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed). *

Tablo 3’te, Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürlüğünde ve Gençlik Merkezlerinde çalışan yöneticilerin örgütsel bağlılık ile örgütsel sinizmin alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için

Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde; düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-.272$; $p<.01$).

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre Örgütsel Bağlılık ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Bağlılık	Erkek	409	218.09	89198.0	4872.0	0.682
	Kadın	25	207.88	5197.0		
Devam Bağlılığı	Erkek	409	216.55	88567.5	4722.5	0.521
	Kadın	25	233.10	5827.5		
Normatif Bağlılık	Erkek	409	220.57	90211.5	3858.5	0.039*
	Kadın	25	167.34	4183.5		

Tablo 4'te görüldüğü üzere örgütsel bağlılığın normatif boyutunun [$U=3858,5$; $p=,039$] cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında; 'Erkek' yöneticilerin normatif bağlılıklarının, 'Kadın' yöneticilere oranla istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Medeni Hal Değişkenine Göre Örgütsel Bağlılık ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Boyutlar	Medeni Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Bağlılık	Evli	402	214.19	86105.5	5102.5	0.044*
	Bekâr	32	259.05	8289.5		
Devam Bağlılığı	Evli	402	217.32	87362.5	6359.5	0.915
	Bekâr	32	219.77	7032.5		
Normatif Bağlılık	Evli	402	218.61	87881.5	5985.5	0.512
	Bekâr	32	203.55	6513.5		

Tablo 5'te de görüldüğü üzere, katılımcıların medeni durumları ile duygusal bağlılık alt boyutunda [$U=5102,5$; $p=,044$] farklılık tespit edilmiştir. Sıra ortalamalarına bakıldığında 'Bekâr' yöneticilerin daha yüksek düzeyde duygusal bağlılığa sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 6. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Örgütsel Bağlılık ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Sıra	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	S	x ²	P	Fark
Duygusal Bağlılık	1	Lise	19	287.24	3	7.437	0.059	
	2	Üniversite	334	213.77	3			
	3	Yüksek Lisans	73	212.54	3			
	4	Doktora	8	252.94	3			
Devam Bağlılığı	1	Lise	19	261.97	3	10.543	0.014*	4-1 4-2
	2	Üniversite	334	219.74	3			
	3	Yüksek Lisans	73	209.15	3			
	4	Doktora	8	94.63	3			
Normatif Bağlılık	1	Lise	19	228.42	3	1.846	0.605	
	2	Üniversite	334	220.93	3			
	3	Yüksek Lisans	73	200.40	3			
	4	Doktora	8	204.63	3			

Tablo 6’da, katılımcıların ‘Eğitim Düzeyleri’ ile örgütsel bağlılığın karşılaştırılmasında; devam bağlılığı alt boyutunun [$\chi^2= 10,543$; $p=0,014$) anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testi yoluyla farklılığın, ‘Doktora’ mezunları ile ‘Lise’ ve ‘Üniversite’ grupları arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu sonuca göre doktora mezunu olan yöneticilerin devam bağlılığı hisleri Lise ve Üniversite mezunu olanlara kıyasla çok düşük düzeydedir.

Tablo 7. Görev Yaptığı Pozisyon Değişkenine Göre Örgütsel Bağlılık ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Sıra	Görev Yaptığı Pozisyon	n	Sıra Ortalaması	s	x ²	P	Fark
Duygusal Bağlılık	1	İl Müdürü	45	199,18	6	8.055	0.234	-
	2	İlçe Müdürü	212	219,59	6			
	3	Spor Şube Müdürü	44	236,95	6			
	4	İdari ve Mali İşler Müdürü	44	248,67	6			
	5	Tesisler Şube Müdürü	23	189,80	6			
	6	Gençlik Merkezi Müdürü	59	201,41	6			
	7	Gençlik Hizmetleri Müdürü	7	180,50	6			
Devam Bağlılığı	1	İl Müdürü	45	216,66	6	5.417	0.492	-
	2	İlçe Müdürü	212	216,64	6			
	3	Spor Şube Müdürü	44	253,16	6			
	4	İdari ve Mali İşler Müdürü	44	210,77	6			
	5	Tesisler Şube Müdürü	23	223,74	6			
	6	Gençlik Merkezi Müdürü	59	196,64	6			
	7	Gençlik Hizmetleri Müdürü	7	222,29	6			
Normatif Bağlılık	1	İl Müdürü	45	261,82	6	17.784	0.007*	1-4
	2	İlçe Müdürü	212	228,18	6			
	3	Spor Şube Müdürü	44	215,26	6			
	4	İdari ve Mali İşler Müdürü	44	165,98	6			
	5	Tesisler Şube Müdürü	23	182,28	6			
	6	Gençlik Merkezi Müdürü	59	203,08	6			
	7	Gençlik Hizmetleri Müdürü	7	184,29	6			

Tablo 7’de yöneticilerin görev yaptığı pozisyonları ile örgütsel bağlılığın normatif alt boyutu ($\chi^2= 17,784$; $p=0,007$) arasında farklılığın olduğu görülmektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonucunda; farklılığın ‘İl Müdürü’ ile ‘İdari ve Mali İşler Müdürü’ pozisyonları arasında olduğu ve İl Müdürlerinin en yüksek düzeyde, İdari ve Mali İşler Müdürlerinin normatif bağlılıklarının ise en düşük düzeyde oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 8. Görev Yaptığı Bölge Değişkenine Göre Örgütsel Bağlılık ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Sıra	Görev Yaptığı Bölge	n	Sıra Ort.	s	χ^2	P	Fark
Duygusal Bağlılık	1	Marmara Bölgesi	118	229,57	6	7.928	0.243	
	2	Ege Bölgesi	60	194,24	6			
	3	Akdeniz Bölgesi	63	211,79	6			
	4	İç Anadolu Bölgesi	59	230,94	6			
	5	Karadeniz Bölgesi	62	202,98	6			
	6	Doğu Anadolu Bölgesi	48	239,83	6			
	7	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	24	191,13	6			
Devam Bağlılığı	1	Marmara Bölgesi	118	201,67	6	9.761	0.135	
	2	Ege Bölgesi	60	195,43	6			
	3	Akdeniz Bölgesi	63	217,56	6			
	4	İç Anadolu Bölgesi	59	242,32	6			
	5	Karadeniz Bölgesi	62	214,19	6			
	6	Doğu Anadolu Bölgesi	48	250,39	6			
	7	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	24	232,13	6			
Normatif Bağlılık	1	Marmara Bölgesi	118	197,73	6	13.747	0.033*	-
	2	Ege Bölgesi	60	189,33	6			
	3	Akdeniz Bölgesi	63	224,22	6			
	4	İç Anadolu Bölgesi	59	252,65	6			
	5	Karadeniz Bölgesi	62	213,29	6			
	6	Doğu Anadolu Bölgesi	48	241,79	6			
	7	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	24	243,38	6			

Tablo 8’de, yöneticilerin görev yaptığı bölgeler normatif bağlılık alt boyutu ($\chi^2= 13,747$; $p=0,033$) arasında farklılığın olduğu görülmektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonucunda, normatif bağlılık alt boyutunda Kruskal-Wallis Testi sonucunda anlamlı farklılık görünmesine rağmen Post Hoc testi, farklılığın olduğu grupları tespit edememiştir.

Tablo 9. Çalışma Yılı Değişkenine Göre Örgütsel Bağlılık ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Sıra	Çalışma Yılı	n	Sıra Ort.	s	χ^2	P	Fark
Duygusal Bağlılık	1	1 yıldan az	90	184,76	3	11.621	0.009*	1-3 1-4
	2	1 – 3 yıl	89	210,42	3			
	3	4 – 6 yıl	49	249,24	3			
	4	7 yıl ve üzeri	206	227,31	3			
Devam Bağlılığı	1	1 yıldan az	90	181,04	3	13.324	0.004*	1-4
	2	1 – 3 yıl	89	208,48	3			
	3	4 – 6 yıl	49	217,06	3			
	4	7 yıl ve üzeri	206	237,43	3			
Normatif Bağlılık	1	1 yıldan az	90	217,95	3	0.906	0.824	
	2	1 – 3 yıl	89	216,80	3			
	3	4 – 6 yıl	49	202,34	3			
	4	7 yıl ve üzeri	206	221,21	3			

Tablo 9’da görüldüğü üzere, yöneticilerin çalışma süreleri ile duygusal alt boyut ($\chi^2=11,621$; $p=0,009$) ve devam alt boyutu ($\chi^2=13,324$; $p=0,004$) arasında farklılıkların olduğu söz konusudur. Parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; devam bağlılığı boyutunda çalışma süresi ‘1 yıldan az’ ile ‘7 yıl ve üzeri’ olan gruplar arasında, duygusal bağlılık boyutunda ise farklılık yine 7 yıl ve üzeri grubuyla olmakla birlikte 4-6 yıl grubuyla oluşmuştur. Devam bağlılığı boyutunda çalışma süresi ‘7 yıl ve üzeri’ olanların, duygusal boyutta ise 4-6 yıl olanların bağlılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İstatistiksel analizler sonucunda katılımcıların yaşları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 10. Medeni Durum Değişkenine Göre Örgütsel Sinizm ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Boyutlar	Medeni Durum	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Bilişsel Sinizm	Evli	402	214.01	86030.5	5027.5	0.039*
	Bekâr	32	261.39	8364.5		
Duyuşsal Sinizm	Evli	402	215.56	86656.5	5653.5	0.201
	Bekâr	32	241.83	7738.5		
Davranışsal Sinizm	Evli	402	214.21	86114.0	5111.0	0.051
	Bekâr	32	258.78	8281.0		

Tablo 10’da, yöneticilerin medeni durumları ile bilişsel sinizm [$U=-5,027$; $p=,039$] alt boyutu arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Farklılıklar incelendiğinde, ‘Bekâr’

çalışanların sıra ortalamalarının ‘Evli’ çalışanlara göre daha yüksek olduğu istatistiksel olarak tespit edilmiştir.

Tablo 11. Görev Yaptığı Pozisyon Değişkenine Göre Örgütsel Sinizm ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Sıra	Görev Yaptığı Pozisyon	n	Sıra Ort.	s	χ^2	P	Fark
Bilişsel Sinizm	1	İl Müdürü	45	171,97	6	14,843	0,022*	1-3
	2	İlçe Müdürü	212	210,28	6			
	3	Spor Şube Müdürü	44	261,98	6			
	4	İdari ve Mali İşler Müdürü	44	246,36	6			
	5	Tesisler Şube Müdürü	23	215,37	6			
	6	Gençlik Merkezi Müdürü	59	221,92	6			
	7	Gençlik Hizmetleri Müdürü	7	237,64	6			
Duyuşsal Sinizm	1	İl Müdürü	45	196,00	6	6,840	0,336	-
	2	İlçe Müdürü	212	213,96	6			
	3	Spor Şube Müdürü	44	237,48	6			
	4	İdari ve Mali İşler Müdürü	44	220,68	6			
	5	Tesisler Şube Müdürü	23	190,04	6			
	6	Gençlik Merkezi Müdürü	59	237,36	6			
	7	Gençlik Hizmetleri Müdürü	7	240,21	6			
Davranışsal Sinizm	1	İl Müdürü	45	238,17	6	6,477	0,372	-
	2	İlçe Müdürü	212	205,70	6			
	3	Spor Şube Müdürü	44	238,30	6			
	4	İdari ve Mali İşler Müdürü	44	202,10	6			
	5	Tesisler Şube Müdürü	23	233,39	6			
	6	Gençlik Merkezi Müdürü	59	233,83	6			
	7	Gençlik Hizmetleri Müdürü	7	218,14	6			

Tablo 11’de yöneticilerin görev yaptığı pozisyonları ile örgütsel sinizm düzeyleri arasında farklılığın olduğu görülmektedir. Bilişsel alt boyutta ($\chi^2= 14,843$; $p=0,022$) oluşan farklılığın, parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; ‘İl Müdürü’ ile ‘Spor Şube Müdürü’ arasında olduğu ve Şube Müdürlerinin bilişsel sinizm düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

İstatistiksel analizler sonucunda katılımcıların örgütsel sinizm düzeyleri ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, görev yaptığı bölge ve çalışma yılı değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri ile Gençlik Merkezlerinde çalışan yönetici personelin örgütsel bağlılık düzeylerinin ‘orta’, örgütsel sinizm düzeylerinin ise ‘düşük’ düzeylerde olduğu sonucuna varılmıştır. Bu iki değişken arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğuna ilişkin kapsamlı bir araştırma Yücel ve Çetinkaya (2015) tarafından yapılmıştır. Çalışanların iş yerine karşı bağlılık hissi duymaları, sahiplenmeleri ve sorunlarda çözüm arayışı içinde olmaları kendilerine saygı ve güvenlerini artırmaktadır. Bu durumun olumsuzlaşmaya başladığı koşullarda ise, işe karşı duyarsızlaşmanın artması ve devamında negatif davranışların ortaya çıkması durumu oluşacaktır. İyi niyetin körelmesiyle birlikte örgütsel sinizme ilişkin bulgular baş göstermeye başlamaktadır.

Katılımcıların örgütsel bağlılık düzeylerinin incelendiği ilk bölümde, demografik değişkenler bakımından farklılık oluşturmayan tek değişken yaş değişkeni olmuştur. Örgütsel bağlılığın yaşa göre değişiklik göstermediği sonucu, Beltekin (2015) tarafından Türkiye’deki 48 farklı Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü’nün çalışanlarını kapsayan araştırmasında desteklenmektedir. Söz konusu araştırmanın evren ve örnekleme, mevcut çalışma ile büyük oranda örtüştüğünden, çıkan sonucun bu çalışmadaki bulguları destekler niteliği bir kat daha önem arz etmektedir. Yine Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’ndeki spor uzmanlarının örgütsel bağlılık düzeylerinin yaşa göre anlamlı ölçüde farklılık göstermediğini bulgulayan Üzümlü’nün (2005) çalışması da bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Cinsiyet değişkeninin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisine bakıldığında, yalnızca normatif bağlılık alt boyutunda erkek yöneticilerin lehine bağlılığın etkileri görülmüştür. Kadın ve erkeklerin çalışma hayatından beklentileri, amaç ve hedeflerinin farklılığı, bu sonucu doğurmuş olabilir. Sertkaya, Onay ve Ekmekçi’nin (2013) spor örgütlerinde çalışanların (Üç büyük spor kulübü, üç federasyon ve Gençlik ve Spor Bakanlığı Genel Müdürlüğü) kadın yöneticilere karşı tutumların araştırıldığı çalışmalarında, kadınların erkeklere oranla hemcinslerine karşı daha olumlu tutum içerisinde oldukları görülmüştür. Diğer yandan, araştırmamızın sonuçlarının aksine, Altınöz ve ark.’nın (2011) otel çalışanları üzerine olan çalışmalarında cinsiyet değişkeni ile örgütsel bağlılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir.

Yöneticilerin medeni durumları ile örgütsel bağlılıklarının istatistiksel olarak farklılık gösterdiğinin tespit edildiği çalışmamızda, duygusal bağlılığın bekârlar lehine yüksek olduğu görülmektedir. Özkaya, Kocakoç ve Kara'nın (2006) İzmir ve Manisa illerinde faaliyet gösteren 16 kurumdaki 160 yöneticinin örgütsel bağlılıklarının araştırıldığı çalışmasında, medeni durum ile örgütsel bağlılık ilişkisi sorgulanması sonucu devam bağlılığı boyutunda farklılık tespit edilmiş fakat yüksek bağlılık duygusunun evli bireyler lehine gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu değişkene ait elde edilen bulgular, Belli ve Ekici (2012) tarafından Ege Bölgesindeki Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri, Beltekin'in (2015) ise Türkiye genelindeki 'GHSİM' personelinin bağlılıklarının araştırıldığı çalışmaları ile zıt niteliktedir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile örgütsel bağlılıklarının karşılaştırılmasında devam bağlılığı alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Doktora düzeyindeki yöneticilerin devam bağlılığı düzeyleri, lise ve üniversite mezunu olanlara oranla çok düşük düzeydedir. Buna, eğitim seviyesi yüksek yöneticinin bağlı olduğu kurumdan beklentilerine karşılık alamaması ya da alternatif iş fırsatlarına sahip olmaları neden olmuş olabilir. Bu sonucu destekler niteliğe sahip çalışmalardan birisi; Özkaya ve ark.'nın (2006) İzmir ve Manisa illerindeki 16 kurumdaki 160 yöneticinin örgütsel bağlılık düzeylerinin araştırıldığı çalışmalarında, devam bağlılığı boyutunda eğitim düzeyi düşüğe devam bağlılığının arttığı sonuçlu araştırmalarıdır.

Yöneticilerin görev yaptığı pozisyonlar dikkate alındığında, normatif bağlılık boyutunda il müdürleri ile idari ve mali işler müdürlerinin farklılaştığı ve il müdürlerinin daha yüksek düzeyde bağlılık hissettiği istatistiksel olarak görülmektedir. Bu sonuç, normatif bağlılıkta kurumsal bağlılığı ahlaki bir vazife olarak görme hissini varoluşu göz önünde bulundurulduğunda, il müdürlerinin görev ve sorumluluklarının, diğer personellerden farklı olması ve kurumu temsil adına ön planda olmasının getirdiği sorumluluk duygusuyla ilişkili olabileceği söylenebilir. Bu sonucu destekler nitelikte olan bir araştırma, Demir (2012) tarafından Türkiye genelinde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüklerinde çalışan il müdürleri ve şube müdürlerini kapsayacak şekilde yürütülmüştür. Söz konusu çalışmada, il müdürleri lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir. Araştırmamızın bulgularıyla çelişen Beltekin'in (2015) çalışmasında ise, benzer bir örneklem grubu araştırma konusu edinilmiş ve görev yaptığı pozisyonlar açısından

Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüklerinde alışan yöneticilerin örgütsel bağlılık düzeylerinde farklılık tespit edilemediği sonucu bulunmuştur.

Çalıştıkları coğrafı bölgelerin karşılaştırılması yapıldığında, katılımcıların örgütsel bağlılığın normatif alt boyutunda farklılaştığı tespit edilmiştir. Merkezi teşkilat yapısında olan ve aynı mevzuata göre iş ve işlemlerin yapıldığı bir kurumda, coğrafı dağılımı karşılaştırma konusunda eleştiriler yapılabilir. Ancak her ne kadar merkezi teşkilat yapısı esas olsa da, bölgesel anlamda çalışma ortamlarında yaşanan farklılıkların, bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarında farklılaşmaya yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışma süresi ile örgütsel bağlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı lde farklılığın tespit edildiği bu çalışmada, duygusal ve devam alt boyutlarında çalışma süresi arttıka örgütsel bağlılıkta artış tespit edilmiştir. Bu sonuç, uzun yıllar örgütte bulunan bireylerin kurumlarını sahiplenme güdüsü ile ilişkili olabilir. Bulguları destekler nitelikte olan araştırmalardan; Barutcu'nun (2015) kamu çalışanları üzerine olan araştırmasında örgütsel bağlılığın genelinin; Ay, Ulusoy ve Tosun'un (2015) ise akademisyenleri kapsayan araştırmalarında, çalışma süresi 16-20 yıl olanların duygusal bağlılık hislerinin daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, çeşitli demografik bilgiler açısından yapılan değerlendirmelere bakıldığında, katılımcıların örgütsel sinizm seviyeleri ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, görev yaptđı bölge ve çalışma yılı değişkenleri bakımından anlamlı düzeyde farklılıklar görülmemektedir. Cinsiyet, yaş ve çalışma süresi değişkenleri açısından bu sonuç, alışkan ve Ekici'nin (2017) spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarındaki akademisyenler üzerinde yürüttüğü araştırması ve Kepoğlu ve ark.'nın (2015) İstanbul Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü çalışanlarını konu edinen araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Ayrıca cinsiyet değişkeni açısından; Efilti, Gönen ve ztrk'n (2008) Akdeniz niversitesinde alışan sekreterleri, Kalağan'ın (2009) yine aynı üniversitedeki araştırma görevlilerinin incelediği araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Diğer yandan Argon, Uylas ve Yerlikaya'nın (2015) Sakarya ilinde görev yapan öğretmenler üzerine olan ve kadın öğretmenlerin sinizm düzeylerinin yüksek ıktđı araştırmalarıyla ise zıtlık göstermektedir.

Yöneticilerin medeni durumları ile örgütsel sinizm düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar söz konusudur. Bulgulara göre 'Bekâr' yöneticilerin bilişsel sinizm düzeyleri 'Evli' olanlara kıyasla daha yüksektir.

Görev yaptıkları pozisyonlara bakıldığında ise, Spor Şube Müdürlerinin bilişsel sinizm düzeyleri ile İl Müdürlerinin farklılığa konu olduğu ve İl Müdürlerinin Spor Şube Müdürlerine kıyasla daha düşük düzeyde sinizm yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, kurum içi yönetimde üst amirin emir ve talimatlar bakımından daha az tedirgin olmasından kaynaklanıyor olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapılmak istendiğinde, Gençlik Hizmetleri ve İl Müdürlüklerinde çalışan yönetici personelin örgütsel bağlılıklarının orta düzeyde olduğu ve bağlılık düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve görev yaptığı pozisyon gibi değişkenlerden etkilendiği sonucu bulunmuştur. Ayrıca çalışma yılı arttıkça örgütsel bağlılıkta da artış meydana geldiği görülmektedir. Kurumlarda personel devrinin yüksek olmasının yarattığı maliyet, ayrılan personel maaşının yaklaşık iki katına tekabül etmektedir ve bu olumsuz etki her sektör için yaklaşık aynı ölçüde geçerlidir (Griffeth ve Hom'dan akt. DeConnick ve Bachmann, 2005: 874). Bu olumsuz durum dikkate alındığında, personel devrinin düşük olmasının sağlanmasının getireceği ekonomik kazancın yanında, uzun yıllar çalışan personelin bağlılıklarının yüksek oluşu her iki açıdan da kurumlara kazanç sağlayacaktır.

Ayrıca istatistiksel açıdan örgütsel sinizmde genel olarak düşük düzeyin görülmesi, toplanan verilerin tüm bölgelerden izler taşıyor olması dikkate alındığında teşkilat bazında olumlu bir genelleme yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. Örgütsel sinizmin de medeni durum ve çalışma pozisyonu değişkenlerinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Elde edilen sonuçlardan hareketle aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Çalışma için taranan alanyazındaki birikimler göz önünde bulundurulduğunda, çalışanlardaki örgütsel bağlılık hissini kuvvetlendirmenin, örgütün genel başarısını paralel olarak artıracığı şüphesizdir. Örgütsel bağlılığı etkileyen faktörler bu açıdan incelenerek kurumlarda bu yönde hassasiyet gösterilebilir.
- Türk sporuna hizmetten sorumlu kuruluşlarda çalışan yönetici personelin örgütsel sinizmden uzak, bağlılığı kuvvetli bireyler haline dönüştürülmeleri sağlıklı bir örgüt oluşumu ve kaliteli hizmet sunulabilmesi için gereklilik olarak önerilebilir.
- Çalışmalar farklı kurum ve kuruluşlardaki idarecileri kapsayacak şekilde genişletilebilir.

KAYNAKLAR

- Abraham, R. (2000). Organizational Cynicism: Bases and Consequences. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 126(3), 269-292.
- Ağırbaş, İ. S. (2013). Gençlik Hizmetleri Ve Spor İl Müdürlüğü çalışanlarının motivasyon düzeyleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 350-360.
- Allen, N. J. & Meyer, J. P. (1990). The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational Psychology*, 63(1), 1-18.
- Allen, N. & Meyer, J. P. (1996). Affective, Continuance, and Normative Commitment to the Organization: An Examination of Construct Validity. *Journal of Vocational Behavior*, 49(3), 252-276.
- Altınöz, M., Çöp, S., ve Sığındı, T. (2011). Algılanan örgütsel bağlılık ve örgütsel sinizm ilişkisi: Ankara'daki dört ve beş yıldızlı konaklama işletmeleri üzerine bir araştırma. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21, 285-315.
- Andersson, L. M. & Bateman, T. S. (1997). Cynicism in the workplace: some causes and effects. *Journal of Organizational Behavior*, 18, 449-469.
- Argon, T., Uylas, S. D. ve Yerlikaya, S. (2015). Perceptions of Teachers Related Accountability Practices in Turkish National Education System and Organizational Cynicism. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(2), 204-219
- Ay, F. A., Ulusoy H. ve Tosun, N. (2015). Akademisyenlerin çalıştıkları bölüme ve üniversiteye olan örgütsel bağlılık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 749-762.
- Balay, R. (1999). İşgörenlerin bağlılık etkenleri ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1), 237-246.
- Barutcu, K. (2015). *Kamu personelinde algılanan örgütsel desteğin örgütsel bağlılık ve örgütsel özdeşleşme düzeyleri ile ilişkisini belirlemeye yönelik bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Başoğlu, B. ve Aytaç, K. Y. (2016). Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünün liderlik davranışı ve tükenmişlik arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 465-478.
- Belli, E. ve Ekici, S. (2012). Ege Bölgesindeki Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinde çalışan personelin örgütsel bağlılıklarının araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 171-178.
- Beltekin, E. (2015). *Türkiye'deki Gençlik Hizmetleri Ve Spor İl Müdürlüklerinde Görev Yapan Yönetici Personelin Duygusal Zekâ Ve Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Bozkurt, Ö. ve Yurt, İ. (2013). Akademisyenlerin örgütsel bağlılık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(22), 121-139.
- Brandes, P., Dharwadkar, R. & Dean, J. W. (1999). Does Organizational Cynicism Matter? Employee and Supervisor Perspectives on Work Outcomes. *Eastern Academy of Management Proceedings*, 150-153. Outstanding Empirical Paper Award.
- Çalışkan, K. ve Ekici, S. (2017). *Spor Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarındaki Öğretim Elemanlarının Örgütsel Sinizm Algıları İle Örgütsel Bağlılıklarının Araştırılması*. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1674-1689.
- Dean, J. W., Brandes, J. P. & Dharwadkar, R. (1998). Organizational Cynicism. *The Academy of Management Review*, 23(2), 341-352.
- DeConinck, J. & Bachmann, D. (2005). An analysis of turnover among retail buyers. *Journal of Business Research*, 58, 874-882.
- Demir, H. (2012). Sport managers' organizational commitment levels. *African Journal of Business Management*, 6(22), 6511-6515.
- Efili, S., Gönen, Y. Ö. ve Öztürk, F. Ü. (2008). Örgütsel sinizm: Akdeniz Üniversitesinde görev yapan yönetici sekreterler üzerinde bir alan araştırması. 7. *Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresi Bildiri Kitabı*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 279-290.
- Ersöz, G., ve Çınarlı, S. (2012). İzmir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nde çalışan personelin çalıştıkları kurumun örgüt kültürüne ilişkin algıları. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 3(3).
- Göksel, A. G., Ekici, S. ve Hacıcaferoğlu, B. (2016). Kamu personelinin twitter kullanımının kurumsal imaja etkisi: Gençlik Hizmetleri ve Spor İl/İlçe Müdürlüklerinde yönetici pozisyonunda çalışan bireyler üzerine bir çalışma. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(3), 465-473.
- Hacıcaferoğlu, S. ve Hacıcaferoğlu, B. (2014). Gençlik merkezi müdürlüklerinde çalışan personellerin çalışma ortamlarında maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının cinsiyet yönünden incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport, Special Issue 1*, 77-87.
- Kalağan, G. (2009) *Araştırma Görevlilerinin Örgütsel Destek Algıları İle Örgütsel Sinizm Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Keleş, M. ve Özbek, O. (2008). Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü personelinin örgütsel sosyalleşme düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 113-123.
- Kepoğlu, A., Serarslan, M. Z., Bulgurcuoğlu, A. N., Öçalı, S. ve Albayrak, E. (2015). İstanbul Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü personelinin sinizm düzeylerinin incelenmesi. *Niğde University Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 9(3), 331-350.
- Oliver, N. (1990). Work rewards, work values and organizational commitment in an Employee-Owned firm: Evidence from the U.K. *Human Relations*, 43(6), 513-526.

- Özkaya, M. O., Kocakoç, İ. D. ve Kara, E. (2006). Yöneticilerin örgütsel bağlılıkları ve demografik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik bir alan çalışması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(2), 77-96.
- Özler, D. E. (2010). *Örgütsel davranışta güncel konular*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Pelit, N. ve Pelit, E. (2014). *Mobbing ve Örgütsel Sinizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Porter, L. W., Steers, R. M. & Boulian, P. V. (1974). Organizational commitment, job satisfaction, and turnover among psychiatric technicians. *Journal of Applied Psychology*, 59, 603-609.
- Sertkaya, Ö., Onay, M. ve Ekmekçi, R. (2013). Spor örgütlerinde kadın yöneticilere yönelik tutumların belirlenmesi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(Special Issue), 1-13.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (sixth ed.) Pearson, Boston.
- Türkmen, M. (2005). *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez Örgütünde Zaman Yönetimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Üzüm, H. (2005). *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünde Görevli Spor Uzmanlarının Örgütsel Bağlılığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yavuz, A. ve Bedük, A. (2016). Örgütsel sinizm ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişki: Bir kamu bankasının Konya şubelerinde örnek bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 301-313.
- Wasti, S. A. (2000). Meyer ve Allen'in üç boyutlu örgütsel bağlılık ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik analizi. 8. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi bildiriler kitabı* içinde, (ss. 401-410. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Yel, S. (2011). *Bazı Gençlik Ve Spor İl Müdürlüğü Merkez İlçelerinde Görev Yapan İdari Personelin Psikolojik Taciz Düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yücel, İ. ve Çetinkaya, B. (2015). Örgütsel sinizm ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki ve çalışanların yaşının bu ilişki üzerindeki etkisi- Bazen hoşlanmasak da kalmak zorunda olabiliriz!. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 247-271.

Üniversite Öğrencilerinin Spor Ürünlerine Yönelik İlişkisel Pazarlama Çerçevesinde Marka Sadakatlerinin İncelenmesi*

An Analysis of Brand Loyalty in the Relationship Marketing Framework for Sports Products of University Students

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/ ORIGINAL RESEARCH

Ercan POLAT^{†1}

Aydın YALÇIN¹

Kadir YILDIZ²

Uğur SÖNMEZOĞLU⁴

¹Niğde Üniversitesi

²Manisa Celal Bayar Üniversitesi

³Pamukkale Üniversitesi

Özet:

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin spor ürünlerine yönelik ilişkisel pazarlama çerçevesinde marka sadakatlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Tarama modeli ile yapılandırılan bu çalışmada katılımcı grubu bir üniversitede öğrenim gören, 108'i erkek 99'u kadın olmak üzere toplam 207 öğrencinin gönüllü katılımıyla oluşturulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile Özdemir ve Koçak (2012) tarafından geliştirilen 5 alt boyuttan oluşan Marka Sadakati Ölçeği (MSÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız ikili karşılaştırmalar için Independent sample t test, bağımsız çoklu karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Katılımcıların yaş, aylık kişisel harcama ve ailenin aylık geliri, değişkenleri ile MSÖ alt boyutları arasında Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kadınların marka duygusu düzeyinin anlamlı olarak erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hayatının önemli bir kısmını şehirlerde geçiren öğrencilerin marka tatmini, marka güveni, marka duygusu ve davranışsal marka sadakati düzeylerinin kasaba ve köylerde yaşayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bireyin kişisel harcama düzeyi ile marka sadakati alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmazken; ailenin aylık gelir düzeyine ile marka tatmini, davranışsal marka sadakati ve tutumsal marka sadakati değişkenleri arasında zayıf anlamlı ilişkilerin olduğu ortaya konmuştur.

Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin spor ekipmanları markalarına yönelik algılarının farklı değişkenler çerçevesinde etkilenebildiği ve değişebildiği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: spor ürünü, ilişkisel pazarlama, marka sadakati

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 20.11.2017

Kabul Tarihi: 20.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

This study aimed to analyze empirically the brand loyalty of the students in the relationship marketing framework related to the sports products. The sampling group of the study, which is structured with descriptive survey model, consists of a total of 207 participants -108 male and 99 female participants- who are selected with availability sampling method under the condition that they participate willingly. As the data collection tool, personal information form and Brand Loyalty Scale (MSÖ - BLS) developed by Özdemir and Koçak (2012), which has five sub-dimensions were used. In the analysis of the data, Independent sample t test was used in order to perform independent dual comparisons; and one-way variance analysis (ANOVA) was used in order to perform independent multiple comparisons. Pearson Correlation Analysis was used in order to determine the correlation between the variables of age, monthly personal expense and the monthly family income of the participants and sub-dimensions of BLS. As a result of the analyses made, it is determined that the sense related to brand in women is significantly higher than men. It is also found that brand satisfaction, brand trust, sense of brand and behavioral brand loyalty levels of the students who have spent a significant part of their lives in large cities and cities are significantly higher than the ones who have spent their lives in towns and villages. Also, whereas there isn't any significant correlation between the level of personal expense of an individual and sub-dimensions of brand loyalty, it is revealed that there are weak significant correlations between monthly family income level and the variables of brand satisfaction, behavioral brand loyalty and attitudinal brand loyalty. As a result, it can be said that the perception of the university students related to sports equipments brands can be affected and changed in the frame of different variables.

Keywords: sports products, relationship marketing, brand loyalty

* Bu çalışma, 21-23 Mayıs 2017 tarihinde Bursa'da gerçekleştirilen Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi Bilimleri Kongresi'nde Poster bildiri olarak sunulmuştur.

[†] **Sorumlu Yazar:** ercihanpolat@hotmail.com

GİRİŞ

Günümüzde artan rekabet, özellikle hizmet sektörü içerisinde işletme ve müşteri arasındaki ilişkileri geliştiren etkin pazarlama uygulamalarını zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede müşteri sadakatini koruma açısından önemli bir fonksiyonu bulunan yaklaşımlardan birisi ilişkisel pazarlamadır (Palmatier ve ark., 2009). İlişkisel pazarlama, ürün bağlamında, müşterilerin tatminini sağlayarak sadakatini geliştirmeye ve korumaya yönelik olarak uygulanan, onlarla ilişkileri geliştirmeyi ve daha fazla iş yapmayı amaçlayan stratejik bir yaklaşımdır (Timur, 2003:293).

Müşteri ile firma arasında sürekli ve sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi başarılı bir ürün pazarlama stratejisine sahip olmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda markaların firmanın müşterilerle ilişkilerini güçlendirmede önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Markalar, oluşturmuş olduğu imajdan etiketleme şekline, reklamdan paketlemeye kadar tüketicinin zihninde tanımlanmış bir yapı olarak bulunmaktadır (Oh ve Fiorito, 2002). Markalar, ürün ve ürünün konumuyla ilgili tüketicinin beklentilerini ve duygularını yansıtmakta, tüketicinin aklında yer edinmektedir (Kotler ve Armstrong, 2004). Üretilen mal veya hizmet için oluşturulmuş bir kimlik olarak tarif edilen *markanın*; ürünü tanıtmaya, diğer ürünlerden ayırt etme, ürünün yararı ile kalitesini simgeleme ve hatırlanmasına katkı sağlama özellikleri bulunmaktadır (Karabulut ve Kaya, 1991). Dolayısıyla bu özellikleri sebebiyle hukuksal alanda korunmaktadır (556 Sayılı KHK, 1995). Tüketicie sunulan ürünün biçimi ve ambalajı dışında kalan her unsur marka kapsamına girer. Markaya özgü isim, işaret ve semboller markanın birer parçası olarak belirtilmektedir (Polat, 2007).

Tüketici pek çok markalı ürün arasından tercih yaparken mamulün özellikleri, imajı ve ödediği fiyat karşılığında elde ettiği ürün kalitesi gibi çeşitli faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. Satın alma sonrasında ortaya çıkan memnuniyet tüketiciyi tekrar satın almaya doğru yönlendirerek yeni bir alışkanlığın kapısını aralamaktadır (Schwarz ve Hunter, 2008: 226). Tüketicinin marka sadakati edinmesi aynı markayı satın almaya yönelik olarak verilen olumlu tutumun desteklediği bilinçli bir karar ile ortaya çıkmaktadır. Tüketici bağlı olduğu markayı tekrar eden biçimde uzun süre satın alma davranışına devam ederek marka sadakati oluşturmaktadır (East, 1997; Solomon, 2008). Özellikle firmalar oluşturdukları markalarıyla tüketici kitlesinin

istekleri üzerine odaklanarak satın almaya teşvik etmenin çok daha düşük maliyetli olduğu sadık müşteri kitlesi oluşturabilmektedir (Peter ve ark., 1999).

Markaların önemli icra alanlarından birisi de spor endüstrisidir. Dünyada spor olgusuna artan ilgi, bu sektördeki ekonomik büyümeyi de beraberinde getirmiştir. Bu endüstrinin temelini oluşturan spor ürünü, spor seyircisine, katılımcısına veya sponsora bir fayda sağlamak için şekillendirilen bir mal, bir hizmet veya her ikisinin de oluşturduğu bir kombinasyon olarak nitelendirilmektedir (Argan ve Katırcı, 2002: 201). Spor endüstrisi, temelde iki alt sektöre ayrılmaktadır. Bunlar; *mal sektörü* ile *hizmet sektörü*'dür (Yıldız, 2009). Hizmet sektörü de aktif katılım ve pasif katılım olarak ikiye ayrılır ve bunlar sektör içerisinde çekirdek rol oynar (Gratton ve Taylor, 2000). Diğer taraftan, sportif mallar serbest aktivite, antrenman ve yarışmaları destekleyerek işlevsel hale getirmektedir. Bu ürünler; kondisyon aletleri, top, raket gibi araç-gereçler ile eşofman, şort, spor ayakkabısı gibi giyim malzemelerinden oluşmaktadır (Yıldız, 2010:4).

Dünyanın çok önemli markalarını içerisinde barındıran spor ekipmanları sektörü olmadan pek çok sportif faaliyeti gerçekleştirmek imkânsız hale gelmektedir. Her spor branşı kendi özgün yapısı gereği değişik spor ekipmanlarına ihtiyaç duymaktadır. Spor ürünleri harcamaları bu gün pek çok ülkenin milli gelirine denk gelecek seviyelere ulaşmıştır (Balcı 2005; Mullin ve ark., 2000). Spor sektörüne yönelik önde gelen büyük firmalar vardır ve markalarını kullanarak çeşitli ürünler üretmektedir. Kendi özgün yapısı gereği her spor branşı değişik spor ekipmanlarına ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla bu firmalar her spor branşına yönelik özel malzeme üretmektedir. Bununla birlikte, özellikle günümüzde spor ayakkabısı ve spor kıyafeti gibi spor ürünleri, sporun içerisinde yer almayan ve çok aktif olmayan bireyler tarafından da günlük hayatta kullanılmaktadır. Bu sebeple gerek spora aktif katılan bireyler için ve gerekse diğer tüketiciler için spor ekipmanları markaları önemli bir değer teşkil etmektedir.

Literatürde, üniversite öğrencilerinin spor ürünlerine yönelik marka sadakati bağlamında araştırmalar bulunsa da (Akkoç ve ark., 2012; Ünal ve ark., 2006), aynı konu üzerinde, özellikle Beden Eğitimi ve Spor (BES) eğitimi veren yükseköğretim kurumlarındaki öğrenciler üzerinde yapılmış araştırmalar oldukça sınırlıdır (Göksu, 2010). Dolayısıyla, spor sektöründe eğitici ve yönetici konseptinde yer alacak olan BES eğitimi veren yükseköğretim kurumlarındaki öğrenciler (Yıldız, 2014) ile diğer akademik birimlerdeki öğrencilerin spor ürünlerine yönelik marka sadakati

algılarının ortaya konulması literatüre katkı sağlayacaktır. Buradan hareketle bu araştırmada, bir üniversitenin çatısı altında bulunan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) öğrencileri ile diğer akademik birimlerde öğrenim gören öğrencilerin spor ürünlerine yönelik algılarının farklı demografik değişkenler üzerinde incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin spor ürünlerine yönelik marka sadakatlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay kendi koşulları içinde ve olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2005:77).

Araştırma Grubu

Araştırma grubu, Niğde Üniversitesi çatısı altında bulunan BESYO ile diğer akademik birimlerde öğrenim gören BESYO (f=72), iktisadi ve idari bilimler fakültesi (f=36), fen edebiyat fakültesi (f=33), eğitim fakültesi (f=32), mühendislik fakültesi (f=34)) öğrencilerinin (n=207) gönüllü katılımlarıyla oluşmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın amacına yönelik olarak hazırlanmış olan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini ölçmeye yönelik kapalı uçlu sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise Özdemir ve Koçak (2012) tarafından geliştirilen Marka Sadakati Ölçeği (MSÖ) kullanılmıştır. MSÖ 7'li Likert tipinde ("1=Kesinlikle katılmıyorum"; "7= Kesinlikle katılıyorum" aralığında) toplam 15 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; marka tatmini, marka güveni, marka duygusu, davranışsal marka sadakati, tutumsal marka sadakati olarak adlandırılmaktadır. Araştırma kapsamında alt boyutlar şu şekilde açıklanabilir:

Marka tatmini: Markayı satın aldıktan sonra ortaya çıkan tutum ve doyum seviyesiyle ilgili tüketici yargısıdır (Oliver-Richard, 1997; Yi, 1990).

Marka güveni: Markanın iyi niyetli, güvenilir ve dürüst olduğuna dair tüketici beklentisi olarak tanımlanmaktadır (Chatterjee ve Chaudhuri, 2005; Delgado-Ballester, 2004).

Marka duygusu: Tüketicinin bir marka hakkında iyi veya kötü duygusal değerlendirmelerinin tümü olarak ifade edilmektedir (Matzler ve ark., 2008).

Davranışsal marka sadakati: Tüketicilerin bir markaya yönelik tekrar eden satın alma davranışını ifade etmektedir.

Tutumusal marka sadakati: Tüketicilerin tercih ettiği markalara karşı olumlu tutumunu ifade etmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında yüz yüze görüşme yöntemiyle dağıtılan 250 adet anket formundan 240'ı geri toplanabilmiştir (geri dönüş oranı: %96). Toplanan anket formlarından eksik ve hatalı olan 33 anket formu elendikten sonra, geçerli olarak kabul edilen 207 anket formu istatistikî analiz için uygun bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Demografik özelliklerin değerlendirilmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin yönünü ve kuvvetini ortaya koyabilmek için korelasyon analizi; bağımsız ikili karşılaştırmalar için independent sample t testi, bağımsız çoklu karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca, varyans analizinde ortaya çıkan farklarda ilgili grupları tespit etmek için Post Hoc testine başvurulmuştur.

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen demografik verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistiklere ilişkin bulgular

Değişkenler		f	%	Toplam	\bar{X}	S	En Az	En Çok
Cinsiyet	Kadın	98	47,3	207				
	Erkek	109	52,7					
Okuduğu bölüm	BESYO	72	34,8	207				
	Diğer Bölümler	135	65,2					
Şimdiye kadar en uzun süre ikamet edilen bölge	Büyükşehir	60	32,4	207				
	Şehir	50	24,2					
	İlçe	57	27,5					
Spor yapma durumu	Köy/kasaba	33	15,9	207				
	Evet	145	70,0					
Kişinin en çok tercih ettiği markanın menşei	Hayır	62	30,0	195				
	Yabancı menşeli	158	76,3					
	Yerli menşeli	37	17,9					
Yaş				207	23,14	1,69	19	29
Aylık ortalama kişisel harcama düzeyi (TL)				205	685,80	317,02	60	2200
Ailenin aylık toplam geliri (TL)				200	2509,67	1167,52	500	8000
Marka tatmini				207	5,78	1,18	2,50	7,00
Marka güveni				206	5,54	1,13	3,00	7,00
Marka duygusu				204	5,62	1,15	3,00	7,00
Davranışsal marka sadakati				204	5,42	1,39	1,50	7,00
Tutumsal marka sadakati				206	4,81	1,62	1,50	7,00

Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin, %52,7'sinin erkeklerden, %47,3'ünün kadınlardan oluştuğu; %34,8'inin BESYO'da, % 65,2'sinin diğer bölümlerde okuduğu görülmektedir. Ayrıca %32,4'ünün büyükşehirde, %15,9'unun kasaba veya köyde uzun süre ikamet ettiği; %70'inin spor yaptığı, %30'unun spor yapmadığı, %76,3'ünün yabancı menşeli spor ürünleri markalarını, %17,9'unun da yerli menşeli olanlarını tercih ettikleri görülmektedir.

Yine tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 23,14 yaş ortalamasına, 685 TL aylık kişisel harcama ortalamasına, 2509 TL aile aylık gelir ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. MSÖ alt boyutlarında ise en yüksek ortalamanın marka tatmini alt boyutunda (5,78±1,18), en düşük ortalamanın ise tutumsal marka sadakati alt boyutunda olduğu görülmektedir.

Tablo 2. İkili karşılaştırma test sonuçlarına ilişkin bulgular (Independent Samples t Test)

Değişkenler	Bağımlı değişken	Gruplar	f	\bar{X}	S	sd	t	p	
Cinsiyet	Marka tatmini	Kadın	98	5,84	1,12	205	-0,67	0,50	
		Erkek	109	5,73	1,23				
	Marka güveni	Kadın	97	5,53	1,05	204	0,15	0,88	
		Erkek	109	5,55	1,20				
	Marka duygusu	Kadın	96	5,81	1,06	202	-2,17	0,03	
		Erkek	108	5,46	1,20				
	Davranışsal marka sadakati	Kadın	98	5,51	1,27	202	-0,93	0,36	
		Erkek	106	5,33	1,49				
Tutumsal marka sadakati	Kadın	97	5,02	1,54	202	-1,72	0,09		
	Erkek	109	4,63	1,68					
Okuduğu bölüm	Marka tatmini	BESYO	72	5,23	1,40	104,90	-4,59	0,00	
		Diğer Bölümler	135	6,07	0,92				
	Marka güveni	BESYO	72	5,29	1,30	118,28	-2,15	0,03	
		Diğer Bölümler	134	5,67	1,01				
	Marka duygusu	BESYO	72	5,24	1,29	119,17	-3,41	0,00	
		Diğer Bölümler	132	5,83	1,01				
	Davranışsal marka sadakati	BESYO	70	4,90	1,59	110,56	-3,68	0,00	
		Diğer Bölümler	134	5,69	1,19				
	Tutumsal marka sadakati	BESYO	72	4,62	1,68	204	-1,21	0,24	
		Diğer Bölümler	134	4,91	1,58				
	Spor yapma durumu	Marka tatmini	Evet	145	5,75	1,24	205	-0,57	0,56
			Hayır	62	5,85	1,03			
Marka güveni		Evet	144	5,53	1,18	204	-0,26	0,80	
		Hayır	62	5,57	1,01				
Marka duygusu		Evet	144	5,59	1,17	202	-0,53	0,60	
		Hayır	60	5,69	1,11				
Davranışsal marka sadakati		Evet	143	5,45	1,37	202	0,52	0,61	
		Hayır	61	5,34	1,44				
Tutumsal marka sadakati		Evet	145	4,90	1,63	204	1,27	0,21	
		Hayır	61	4,59	1,57				
Kişinin en çok tercih ettiği markanın menşei		Marka tatmini	Yabancı menşeli	158	5,82	1,20	193	1,46	0,15
			Yerli menşeli	37	5,51	1,10			
	Marka güveni	Yabancı menşeli	157	5,67	1,08	192	2,64	0,01	
		Yerli menşeli	37	5,16	1,06				
	Marka duygusu	Yabancı menşeli	156	5,77	1,09	190	3,51	0,00	
		Yerli menşeli	36	5,06	1,14				
	Davranışsal marka sadakati	Yabancı menşeli	156	5,48	1,40	190	1,28	0,20	
		Yerli menşeli	36	5,15	1,32				
Tutumsal marka sadakati	Yabancı menşeli	157	4,95	1,57	192	2,06	0,04		
	Yerli menşeli	37	4,34	1,80					

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti ile marka duygusu arasında ($p < 0,05$) kadınlar lehine anlamlı fark tespit edilirken, diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Ancak katılımcıların “okuduğu bölüm” değişkeninin marka tatmini, marka güveni, marka duygusu ve davranışsal marka sadakati alt boyutlarında diğer bölümlerde okuyan öğrenciler lehine ($p < 0,05$) anlamlı sonuçlar tespit edilmiştir. Yani, diğer bölümlerde okuyan öğrenciler BESYO öğrencilerine göre daha fazla marka tatmini, marka güveni, marka

duygusu ve davranışsal marka sadakati göstermektedirler. Diğer taraftan, katılımcıların spor yapma durumları ve marka sadakati alt boyutları arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

Kişinin en çok tercih ettiği spor ürünleri markasının menşesine göre marka sadakati alt boyutlarından marka güveni, marka duygusu ve tutumsal marka sadakati alt boyutlarında yabancı menşeli markalar lehine anlamlı fark tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 3. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına ilişkin bulgular (One Way ANOVA)

	Grup	N	\bar{x}	S	Varyansın Kay.	KT	Sd	KO	F	p	Post Hoc
Marka tatmini	1.Büyükşehir	67	6,25	0,88	Grup arası	40,42	3	13,48	11,18	0,00	1 – 3
	2.Şehir	50	5,96	1,04	Grup içi	244,78	203	1,21			1 – 4
	3.İlçe	57	5,52	1,34	Toplam	285,20	206				2 – 4
	4.Kasaba/köy	33	5,78	1,11							
Marka güveni	1.Büyükşehir	66	5,94	1,02	Grup arası	28,00	3	9,33	8,05	0,00	1 – 4
	2.Şehir	50	5,53	1,12	Grup içi	234,28	202	1,16			2 – 4
	3.İlçe	57	5,50	1,03	Toplam	262,27	205				3 – 4
	4.Kasaba/köy	33	4,82	1,19							
Marka duygusu	1.Büyükşehir	65	5,89	1,06	Grup arası	15,66	3	5,22	4,15	0,01	1 – 4
	2.Şehir	50	5,60	1,17	Grup içi	251,61	200	1,26			
	3.İlçe	56	5,67	1,11	Toplam	267,27	203				
	4.Kasaba/köy	33	5,05	1,18							
Davranışsal marka sadakati	1.Büyükşehir	67	5,79	1,03	Grup arası	21,61	3	7,20	3,90	0,01	1 – 4
	2.Şehir	49	5,33	1,48	Grup içi	369,64	200	1,85			
	3.İlçe	55	5,42	1,58	Toplam	391,25	203				
	4.Kasaba/köy	33	4,82	1,35							
Tutumsal marka sadakati	1.Büyükşehir	66	4,80	1,85	Grup arası	11,43	3	3,81	1,46	0,22	
	2.Şehir	50	5,01	1,58	Grup içi	526,19	202	2,61			
	3.İlçe	57	4,94	1,48	Toplam	537,62	205				
	4.Kasaba/köy	33	4,30	1,35							

Tablo 3'te yer alan ANOVA bulguları incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin en çok ikamet ettiği yere göre marka tatmini, marka güveni, marka duygusu ve davranışsal marka sadakati alt boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğu değerlendirildiğinde tüm alt boyutlarda büyükşehir ve şehirde yaşayanların ilçe ve kasaba/köyde yaşayanlara göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4. İlişki testi sonuçlarına ait bulgular (Pearson Correlation Analysis)

Alt boyutlar		Yaş	Aylık kişisel harcama düzeyi	Aile aylık gelir düzeyi
Marka tatmini	r	0,05	0,10	0,19
	p	0,49	0,16	0,01
	n	207	205	200
Marka güveni	r	0,17	0,11	0,10
	p	0,01	0,11	0,18
	n	206	204	199
Marka duygusu	r	0,12	-0,04	0,12
	p	0,09	0,57	0,11
	n	204	202	197
Davranışsal marka sadakati	r	-0,06	0,20	0,20
	p	0,42	0,01	0,01
	n	202	197	197
Tutumsal marka sadakati	r	0,00	0,18	0,18
	p	0,96	0,01	0,01
	n	204	199	199

Tablo 4’de görüldüğü üzere, korelasyon analizinde “yaş” değişkeni ile marka güveni alt boyutu ($r=0,17$) arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir ($p<0,01$). Ayrıca, “aylık kişisel harcama düzeyi” değişkeni ile davranışsal marka sadakati ($r=0,20$) ve tutumsal marka sadakati ($r=0,18$) alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilmiştir ($p<0,01$). Benzer şekilde, “aile aylık gelir düzeyi” değişkeni ile marka tatmini ($r=0,19$), davranışsal marka sadakati ($r=0,20$) ve tutumsal marka sadakati ($r=0,18$) alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir ($p<0,01$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte değişim ve dönüşüm süreci yaşayan spor endüstrisi, bireylerin spora aktif ve pasif katılımlarında önemli bir unsurdur. Çünkü spor endüstrisi içinde yaşanana değişim ve dönüşüm müşteri beklentilerine de uyum sağlamak durumundadır. Üniversite öğrencilerinin spor ürünlerine yönelik ilişkisel pazarlama çerçevesinde marka sadakatlerinin incelendiği araştırma sonuçlarında araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti ile marka duygusu arasında kadınlar lehine anlamlı fark tespit edilirken, diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Göksu (2010) spor ürünlerinde marka sadakatini incelediği çalışmasında erkek katılımcıların daha sadık tüketiciler olduğunu ortaya koymasına karşın mevcut

araştırmada cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ayrıca marka duygusu bakımından kadınlar lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Literatürde, marka duygusunun marka sadakatini etkileyen ve belirleyen önemli bir unsur olduğu (Chaudhuri ve Holbrook, 2001; Matzler ve ark., 2008; Sichtmann, 2007) düşünüldüğünde araştırmada elde edilen sonuçlar kadınların marka sadakati düzeylerinin de daha yüksek olabileceğini göstermektedir. Çünkü Özdemir ve Koçak (2012) çalışmalarında marka duygusunun hem davranışsal hem de tutumsal marka sadakatini doğrudan ve olumlu yönde etkilediği ortaya koymuşlardır. Chaudhuri ve Holbrook, (2001) tüketici davranışının önemli bir etkili unsuru olduğu ifade etmiştir. Ayrıca literatürde cinsiyetin, marka sadakati ve marka tercihlerinin önemli bir etkileyici unsuru olduğunu öne süren araştırmalar mevcuttur (Stevens ve Lathrop, 2005; Yoh, Mohr ve Gordon, 2006). Mevcut araştırma için bu farklılığın örneklem grubunun üniversitede okuyan genç bireylerin özelliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Çünkü Göksu (2010) belirttiği gibi erkek öğrenciler kız öğrencilerine nazaran kullandıkları spor malzemesi markalarından kolay kolay vazgeçemeyeceklerini, eskidiğinde de yine aynı markayı tercih edeceklerini, markalarının beklentilerine daha fazla cevap verdiğini, müşteri sadakat programlarını daha çekici ve markalarını daha fazla tatmin edici bulmaktadır.

BESYO ve diğer bölüm öğrencilerinin karşılaştırma sonuçlarına göre marka tatmini, marka güveni, marka duygusu ve davranışsal marka sadakati ortalamalarında diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin lehine sonuçların olduğu görülmüştür. Marka ve üniversite öğrencileri üzerine odaklı benzer çalışmalarda bölümler arası farklılıktan bahsetmektedir. Örneğin Bolu MYO öğrencileri diğer fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören yaşlılarına kıyasla marka faktörüne daha çok önem verdikleri belirtilmiştir (Çiftçi ve Cop, 2007) Bu durum BESYO öğrencilerinin sporla uğraşmalarından ve sporcu kişiliklerinden dolayı marka beklentilerinin diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre farklılık göstermesiyle açıklanabilir. Özellikle spor ile ilgili markalara daha fazla yöneldikleri ve bu noktada tutumsal ve davranışsal sadakatlerinin daha güçlü olduğu ifade edilebilir.

Erdoğan (2012) spor yapan ve yapmayan öğrencilerin markaya alışkanlık, çeşitlilik/yenilik arayışı ve markaya duygusal bağlılık gibi faktörlerin marka sadakati üzerine pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların spor yapma durumları ve marka sadakati alt boyutları arasında anlamlı fark tespit edilmemiştir. Spor ürünleri markaları günümüzde moda markalar olarak da faaliyet göstermektedir. Bu sebeple spor yapmayan bireylerin günlük

kullanımda bu ürünleri deneyimleme imkânı vardır. Ayrıca iki grubun genç yaş grubundan oluşmaları deneme isteklerinin daha sık olmasına sebep olmaktadır. Bu iki grubun birbirinden farklılık göstermemesinin sebebinin deneyimleme imkânlarından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Catlin'de (2004) yaş ile marka sadakati arasında bir ilişkiye dikkat çekmekte, genç bireylerin yaşlı bireylere göre yeni ürünleri deneme isteklerinin daha fazla olduğunu belirterek, yaş artıkça marka sadakatinin de artacağını ortaya koymaktadır.

Günümüzde tüketiciler bir ürünün markasına bakarken aynı zamanda ürünün menşesine de dikkat ederek yerli ürün mü yabancı ürün mü olduğundan etkilenebilmektedir (Aysuna, 2006: 13). Kişi daha sonra bu ürünü deneyerek markaya karşı bağlılık oluşturabilmektedir. Bu araştırmada bireylerin en çok tercih ettiği spor ürünleri markasının menşesine göre marka sadakati alt boyutlarından marka güveni marka duygusu ve tutumsal marka sadakati alt boyutlarında ($p<0,05$) yabancı menşeli markalar lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Ülkemizde pek çok ünlü yabancı menşeli spor ürünleri markası bulunması karşısında ulusal markaların yeterli güce sahip oldukları da söylenemez. Nitekim Göksu (2010) yaptığı araştırmada en çok tercih edilen ilk üç spor markasının tümünün yabancı menşeli olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçları göstermektedir ki büyükşehir ve şehirde yaşayanların ilçe ve kasaba/köyde yaşayanlara göre marka tatmini, marka güveni, marka duygusu ve davranışsal marka sadakati alt boyutlarında daha yüksek puan ortalamalarına sahiptir. Çiftçi (2006) araştırmasında, kasaba ve köylerin az gelişmiş olması, daha az sayıda marka olması gibi nedenlerden dolayı buralarda yaşayan bireylerin marka algısının şehir ve büyük şehirlerde yaşayanlara göre marka kavramının daha az bilinir olmasına ve markaya duyulan sadakatin daha az gelişmiş olmasına sebep olduğunu ifade etmektedir. Araştırmada da benzer şekilde bu bilgiyi destekler bulgular ortaya çıktığı ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin aylık kişisel harcama düzeyi ile tutumsal ve davranışsal marka sadakatleri arasında anlamlı zayıf pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine ailelerin gelir düzeyinin yükseldikçe marka tatmini ile tutumsal ve davranışsal marka sadakatleri arasında olumlu yönde zayıf da olsa ilişki geliştiği gözlenmiştir. Akkoç ve ark., (2012) öğrencilerin büyük bir kısmının markadan memnun kalmaları durumunda o markayı başkalarına da tavsiye ettiklerini, markanın diğer ürünlerini kullanarak, diğer markalara kıyasla daha fazla fiyat ödemeye razı olduklarını belirtmektedir. Yüksek gelirli ailelerin atın alma güçlerinin dolayı çocuklarında

Polat, E., Yalçın, A., Yıldız, K., ve Sönmezoğlu, U. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Spor Ürünlerine Yönelik İlişkisel Pazarlama Çerçevesinde Marka Sadakatlerinin İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (2), 58-70.

markalı ürünlerle daha kolay tanışmalarına ve bu çerçevede güçlü marka sadakatinin gelişimi kabul edilebilir bir durum olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Erdoğan (2012) deneyimlemenin önemine vurgu yaparak, spor ayakkabı almak için alışverişe çıkan bir tüketicinin, birçok marka arasından daha önce kullanmış olup alışık olduğu ve memnun kaldığı bir markayı diğer markalar içinde öncelikli olarak fark edebileceğine işaret etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akkoç, F., Koç, D., & Akkoç, F. (2012). Uşak üniversitesi öğrencilerinin spor ayakkabı marka sadakatlerini değerlendirmeye yönelik bir uygulama. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11,3, 197-213.
- Argan, M., & Katırcı, H. (2002). *Spor pazarlaması*. Ankara: Nobel.
- Aysuna, C. (2006). *Tüketici etnosentrizmi etkisini ölçmede CETSCALE ölçeği ve Türkiye uygulaması*. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Balcı, V. (2005). *Spor Pazarlaması*. Ankara: Bağırhan.
- Catlin, J. (2004). Brand loyalty comes with age. *Brand Strategy*, 181(4), 42.
- Chatterjee, S. C., & Chaudhuri, A. (2005). Are trusted brands important. *Marketing Management Journal*, 15(1), 1-16.
- Chaudhuri, A., & Holbrook, M. B. (2001). The chain of effects from brand trust and brand affect to brand performance: the role of brand loyalty. *Journal of marketing*, 65(2), 81-93.
- Çifci, S., & Cop, R. (2007). Marka ve marka yönetimi kavramları: üniversite öğrencilerinin kot pantolon marka tercihlerine yönelik bir araştırma. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(512), 69-88.
- Çiftçi, S. (2006). *Marka ve marka sadakati üniversite öğrencilerinin kot pantolon marka tercihleri ve marka sadakatleri ile ilgili bir araştırma*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Delgado-Ballester, E. (2004). Applicability of a brand trust scale across product categories: A multigroup invariance analysis. *European Journal of Marketing*, 38(5/6), 573-592.
- East, R. (1997). *Consumer Behaviour: advances and applications in marketing*. London: Prentice-Hall
- Erdoğan, M. (2012). *Aktif olarak spor yapmanın genç tüketicilerin marka bilincinin oluşmasına ve marka sadakatine etkisi*. Doktora Tezi: Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Göksu, F. (2010). Spor ürünlerine yönelik marka sadakati üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 1(39), 43-58.
- Gratton, C., & Taylor, P. (2000). *Economics of sport and recreation*. Taylor & Francis, London: Spon Press.
- Karabulut, M., & Kaya, İ. (1991). *Pazarlama yönetim ve stratejileri*, Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul: İşletme Fakültesi Yayını no:245.
- Karasar N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 15. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2004). *Principles of Marketing*. 10th ed. NJ: Pearson Prentice Hall. ISBN 10: 0131018612.
- Matzler, K., Grabner-Kräuter, S., & Bidmon, S. (2008). Risk aversion and brand loyalty: the mediating role of brand trust and brand affect. *Journal of Product & Brand Management*, 17(3), 154-162.
- Mullin, B.J., Hardy, S., & Sutton, W.A. (2000). *Sport Marketing*. 2nd Ed. Champaign: Human Kinetics.
- Oliver R.L.S. (1997). *A Behavioral Perspective on the consumer new*, yew. NY: Irwin-McGraw—Hill.
- Oh, J., & Fiorito, S. S. (2002). Korean women's clothing brand loyalty. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 6(3), 206-222.
- Özdemir, M., & Koçak, A. (2012) İlişkisel pazarlama çerçevesinde marka sadakatinin oluşumu ve bir model önerisi. *Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi*, 67, 2, 127-156.
- Palmatier, R.W., Jarvis, C.B., Bechhoff, J.R. & Kardes, F.R. (2009). The role of customer gratitude in relationship marketing. *Journal of Marketing*, 73, 1-18.
- Peter, J.P., Olson, J.C. & Grunert, K. (1999). *Consumer Behaviour and Marketing Strategy*. European Edition, London: McGraw-Hill.
- Polat, E. (2007). *Marka kavramı ve sporcuların markaya yönelik tutumu*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Schwarz, E.C. & Hunter, J.D. (2008). *Advanced theory and practice in sport marketing*, San Diego, CA: Elsevier.
- Sichtmann, C. (2007). An analysis of antecedents and consequences of trust in a corporate brand. *European Journal of Marketing*, 41(9/10), 999-1015.
- Solomon, M.R. (2008). *Buying, having and being*. Upper Saddle River: Prentice Hall
- Stevens, J., Lathrop, A., & Bradish, C. (2005). Tracking generation Y: A contemporary sport consumer profile. *Journal of Sport Management*, 19(3), 254-277.
- Timur, N. (2003). *Pazarlamada yeni gelişmeler ve uygulamalar*. Editör: B.Tenekecioğlu, Pazarlama Yönetimi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1478.

Polat, E., Yalçın, A., Yıldız, K., ve Sönmezoğlu, U. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Spor Ürünlerine Yönelik İlişkisel Pazarlama Çerçevesinde Marka Sadakatlerinin İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (2), 58-70.

- Ünal, S., Can, P. ve Deniz, A. (2006). Marka bağlılığı ile kişisel değerler arasındaki ilişkiler: Üniversite öğrencilerinin spor ayakkabı ve çikolata markaları tercihi üzerine bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 20-48.
- Yi, Y. (1990). A critical review of consumer satisfaction. *Review of Marketing*, 4(1), 68-123.
- Yıldız, S.M. (2009). Spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri: Geniş bir sınıflama. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 1-10.
- Yıldız, S.M. (2010). *Spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri pazarlaması*. Detay Yayınevi: Ankara.
- Yıldız, S.M. (2014). Service quality evaluation in the school of physical education and sports: An empirical investigation of students' perceptions. *Total Quality Management & Business Excellence*, 25(1-2), 80-94.
- Yoh, T., Mohr, M., & Gordon, B. (2006). The effect of gender on Korean teens' athletic footwear purchasing. *The Sport Journal*, 9(1), 180-189.
- 556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, (1995). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.556.pdf> Mart 2017'de erişildi.

Farklı Paydaşların Bakış Açısıyla ABD’de Sporcu Öğrenciliğin ve Spor Bursu Sisteminin İncelenmesi*

According to Different Stakeholders’ Perspective, Examining Student-Athlete and Athletic Scholarship System in the USA

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCH

Sabri ÖZÇAKIR^{1†},

Uğur SÖNMEZOĞLU²

¹Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

²Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Özet:

Bu araştırmada, ABD eğitim sisteminin lise ve üniversitelerdeki sporcu öğrenciler için nasıl düzenlendiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma nitel bir çalışma olup örneklem yöntemi olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu sporcu öğrencilik özgeçmiş olan veya bu sisteminin içerisinde yer alan antrenör, atletik direktör, sporcu ve öğretim üyesi olan katılımcılar oluşturmaktadır. Veriler yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmada 6 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir soru formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntem ile veriler özetlenerek düzenlenmiş ve içerik analizine uygun hale getirilmiştir. Daha sonra betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler daha derin bir işleme tabi tutularak kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen verilere göre ABD eğitim sisteminde sporcu öğrencilere burs imkanı, akademik danışmanlık gibi fırsatlar sunulduğu ve ABD eğitim sisteminin olimpiik sporcu yetiştirilmesinde etkin bir rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Sporcu öğrencilerin liderlik becerisi, zaman yönetimi, disiplin gibi kazanımlar elde ettikleri; sporcu öğrencilerin aldıkları spor bursunun akademik yeterlilik, antrenör görüşü gibi etmenlere bağlı olarak sürdürülebildiği de görülmektedir. Finansal zorluklar ve sakatlık riski sporcu öğrencilerin karşılaştıkları sorunlardandır. Sporcu öğrencilere nakit para ödenememesi ve bransa göre burs sayısının sınırlandırılması ise spor bursu sisteminde ortaya çıkan sorunlar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Sporcu Öğrenci, Lise Sporları, Üniversite Sporları, Spor Bursu

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 16.06.2017

Kabul Tarihi: 21.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

The purpose of this study was to find out how US educational system organizes for student-athletes. This study is a qualitative research and sample of the study is selected using criterion and easily accessible sampling methods to determine the participants. The working group of the study consisted of coaches, athletic directors, student-athletes and faculty who are in the athletic system of American high schools and universities. Interviews were held with 13 people who are in the athletic system in California, USA such as student-athletes, coaches, athletic directors, faculties, and administrators. Data collected with face to face interviews. A semi-structure questionnaire consisting of 6 open-ended questions was used in this study. In the analysis of the data, the data are summarized by using the descriptive analysis method, then the content analysis method used. According to data, it is emerged that US educational system offered athletic scholarship and academic advising opportunities to the student-athletes and US education system played a role on cultivating Olympic athletes. It is also seen that student-athletes achieved some skills such as leadership, time management and discipline and athletic scholarship can be kept depending on academic eligibility and approval of coaches. Financial challenges and risk of injury problems faced by student-athletes. Problems such as shouldn't be paid to the student-athletes and limits on the athletic scholarships depending on sports are issues of current athletic scholarship system.

Keywords: USA, Student-athlete, Interscholastic Athletics, Intercollegiate Athletics, Athletic Scholarship.

* Bu araştırma birinci yazarın TÜBİTAK BİDEB 2219-Yurtdışı Doktora Sonrası Araştırma projesinden üretilmiştir.

† **Sorumlu yazar:** Sabri Özçakır, sabriozcakir@hotmail.com

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri’ne (ABD) yerleşen her göçmen grup yalnızca umutlarını, dillerini ve kültürlerini değil aynı zamanda fiziksel aktivite ve spor kültürlerini de buraya taşımıştır. Bu göçmen grupların ABD’nin spor kültürüne yaptıkları katkı farklı şekillerde gerçekleşmiştir. İngiliz spor mirasının ABD’de diğerlerine göre baskın spor kültürü olarak yerini aldığı görülmektedir (Gems ve Pfister, 2009).

Diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında ABD’de farklı seviyelerde yer alan değişik spor dallarını aynı çatı altında toplayan şemsiye bir spor yönetimi teşkilatının bulunmadığı görülmektedir. Lise, üniversite ve profesyonel ligler temel spor faaliyetlerini gerçekleştiren kurumlar olarak yerini almakta, okullar eğitimsel sorumluluklarının yanı sıra çocuklar ve gençler için sporu organize etme sorumluluğu bulunan örgütler olarak görülmektedir. ABD’de eğitim kurumlarında beden eğitimi dersleri ile müfredat dışı spor aktiviteleri birbirinden ayrılmakta, spor aktiviteleri öğrencilere sağladığı yararların yanı sıra okula da imaj ve statü kazanımı konusunda olanak vermektedir (Gems ve Pfister, 2009).

ABD’de liselerde spor aktivitelerinin ortaya çıkışı 19. yüzyılın son çeyreğine denk gelmektedir (Pruter, 2013). Öncelikle aynı okulda yer alan sınıf takımları arasında başlayan spor müsabakaları, sonradan liseler arasında gerçekleştirilen spor müsabakalarına dönüşmüştür (Pruter, 2013). Okul yöneticileri Amerikan lise öğrencilerinin I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan fiziksel durumunu iyileştirmek ve öğrencilere spor yoluyla olumlu kişilik özellikleri kazandırmak amacıyla müfredat dışı spor aktivitelerini desteklemişlerdir. Günümüzde ise liseler arasında gerçekleştirilen spor müsabakaları Amerikan orta öğretiminin önemli bir tamamlayıcısı olarak yerini almıştır (Leonard, 1998). Lise seviyesindeki spor müsabakaları her eyalette yer alan spor birlikleri (örn. Arizona Interscholastic Association, California Interscholastic Federation) tarafından organize edilmektedir (URL 1).

ABD’de yüksek öğrenim ise, spor müsabakalarına verdiği katkı nedeniyle eşsiz bir sisteme sahiptir. ABD haricinde hiçbir ülke bu kadar üst düzeyde kolej ve üniversiteler tarafından desteklenen güçlü bir spor yaklaşımına sahip değildir (Davies, 2012). ABD kolej ve üniversitelerinde 19. yüzyılda başlayan spor programları Amerikan toplumunun önemli bir parçası olarak günümüze kadar gelişerek devam etmiştir (McClellan et al., 2012).

Avrupa’da en popüler spor takımları kulüpler tarafından oluşturulan takımlar olmasına rağmen, ABD’de en popüler takımlar okul sistemi içerisinde çıkan spor takımlarıdır. Neredeyse orta öğretim düzeyindeki tüm okullar ile kolej ve üniversiteler çok sayıda spor branşında kurumlarını temsil etmektedir (Gems ve Pfister, 2009). Kolej seviyesindeki en önemli örgüt ise Ulusal Kolej Spor Birliği’dir (National Collegiate Athletics Federation). Her yıl Ulusal Kolej Spor Birliği’ne bağlı üç ligde 460 binden fazla öğrenci, 19 bin takım 90 farklı şampiyonada yarışmaktadır (URL 1).

Spor ve okul sistemi arasındaki yukarıda bahsi geçen işbirliğinin başlangıcı 19. yüzyıla kadar gitmektedir (Gems ve Pfister, 2009). Spor ve okul sistemi arasındaki işbirliğinin en önemli etkisini olimpiyat takımlarında görmek mümkündür. 1896 yılında Atina’da düzenlenen olimpiyat oyunlarına katılan ABD olimpiyat takımı 13 amatör kolej sporcusundan oluşmuş (URL 2), olimpiyat takımları günümüze kadar da çok sayıda kolej sporcusunu bünyesinde barındırmıştır. Örneğin 2016 yılında Brezilya’da düzenlenen olimpiyat oyunlarında ABD olimpiyat takımının neredeyse %80 ‘i daha önce kolej liginde yarışmış, halen yarışan veya yarışmaya hak kazanan sporcularından oluşmuştur (URL 3). Bu konuda dikkat çeken bir ayrıntı da ABD kolej ve üniversitelerinde öğrenim gören çok sayıda uluslararası sporcunun var olması ve bu sporcuların daha sonra kendi ülkelerinin olimpiyat takımlarında yarışarak ülkelerini temsil etmeleridir. Bu durumun Türkiye açısından en güzel örneği Michigan Üniversitesi’nde tam burslu öğrenim gördüğü sırada 1996 Atlanta Olimpiyatları’na katılan yüzücü Derya Büyükuncu’dur (URL 4).

ABD’de spor bursu sistemini incelediğimizde ise, spor bursunun kolej ve üniversitelerde öğrencilerin sportif yeteneğine ve potansiyeline bağlı olarak verildiği, tam burs ve kısmi burs olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Tam burs; öğrenim harcı, konaklama, ulaşım ve ders ile ilgili kitap ve materyalleri karşılamakta iken kısmi burslar tam bursun belirli bir yüzdesinin öğrencilere paylaşılması ile ortaya çıkan burs sistemidir (Hastings ve Caven, 2007).

Görüldüğü gibi ABD’de genç sporculara sunulan spor etkinliklerinin okul temelli bir sistemin içerisinde çıktığı görülmektedir. Amerika dışındaki birçok ülke ise kulüp sistemine sahiptir (Popp, Hums ve Greenwell, 2009). Kulüp sistemini temel alan Avrupa’da kolej sporları neredeyse hiç yoktur. ABD’nin aksine, Avrupa üniversitelerinin ünü spor programları ile değil akademik başarıları üzerine odaklanmaktadır. Avrupa’da spor, eğitim sisteminden bağımsız bir

şekilde yürütülmekte ve profesyonel spor takımları kulüp takımlarından beslenmektedir (URL 9).

Türkiye’de de spor Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ağırlıklı olarak eğitim sisteminden ayrı olarak spor kulüpleri aracılığıyla yürütülmektedir. Üniversitede öğrenim gören sporcular spor kariyerleri adına amatör ve profesyonel spor kulüplerini tercih ettiklerinden üniversiteler arasında gerçekleştirilen spor müsabakalarının rekabet düzeyi kulüp takımlarının altında kalmaktadır. Üniversitede spora devam eden sporcuların büyük bir çoğunluğu kariyerlerini sürdürülebilmek için büyük oranda spor ile ilgili bölümleri (Beden Eğitimi Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi, Spor Yöneticiliği, Rekreasyon v.b) tercih etmektedir. Türkiye’de öğrenciler eğitim ve spor kariyerlerinin birlikte sürdürülmesinde bir takım güçlükler yaşamaktadır. Ancak ABD’de lise ve üniversitelerde spor yapan yetenekli sporculara her iki kariyeri birlikte devam ettirebilmeleri adına birçok fırsat sunulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sporcu üreten ABD sisteminin incelenmesinin Türkiye açısından önemli bir konuyu teşkil ettiği söylenebilir. Dolayısıyla bu araştırma ile ABD eğitim sisteminin lise ve üniversitelerde sporcu öğrenciler için nasıl düzenlendiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu araştırma, ABD’de varolan sistemi bilen ve bu sistemin içinden gelerek deneyimleyen kişilerin gözüyle ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir çalışma olup araştırma desenini olgubilim oluşturmaktadır. Creswell’e göre (1998), olgubilim çalışmaları kişilerin bir olay ya da konuya yönelik yaşadıkları deneyimlerin anlamını açığa çıkarmaktadır. Bu doğrultuda araştırmada ABD eğitim sisteminin incelenmesi adına bu sistemin içinde yer alan Amerikalı sporcu öğrencilerin ve bu öğrencilere hizmet veren uzmanların deneyimlerine odaklanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde nitel araştırmaya uygun olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kolay ulaşılabilirlik yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların belirlenmesindeki en önemli ölçütler katılımcıların sporcu öğrencilik özgeçmişlerinin olması veya bu sisteminin içerisinde yer alıyor olmalarıdır.

Öncelikle bu koşulu sağlayabilecek katılımcıların belirlenmesinden sonra kolay ulaşılabilir ve araştırmada yer almaya gönüllü olan 13 (2 kadın, 11 erkek) kişi çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunda 6 antrenör (2 lise ve 4 üniversite takımı), 1 lise müdürü (eski bir kolej beyzbol oyuncusu), biri üniversite diğer ikisi lisede (biri 2004 Atina olimpiyatlarına katılmış eski bir su topu oyuncusu) görev yapan 3 atletik direktör, 2 öğretim üyesi (biri kolej takımlarında spor psikoloğu, diğeri spor tarihçisi) ve biri de aktif spor yapan bir kolej sporcusundan oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Açık uçlu ve yarı yapılandırılmış bir soru formu oluşturulmuştur. Araştırmada aşağıda belirtilen 6 açık uçlu soru kullanılmıştır.

1. Sporcu öğrencilere eğitimlerine devam etmeleri adına ne tür fırsatlar sunulmaktadır?
2. Amerikan eğitim sisteminin olimpik sporcu yetiştirilmesindeki rolü nedir?
3. Sporcu öğrenciler eğitim ve spor kariyerlerini bir arada sürdürürken ne tür zorluklarla karşılaşmaktadır?
4. Öğrenciler açısından sporcu öğrenci olmanın kazanımları nelerdir?
5. Sporcu öğrencilerin üniversitelerde spor bursunu sürdürebilmesi için kriterler nelerdir?
6. Spor bursu sistemindeki sorunlar nelerdir?

Görüşme tekniği ile katılımcıların algıları ve deneyimleri hakkında derinlemesine bilgiler elde edilmesi sağlanmıştır (Fontana ve Frey, 2005). Görüşmeler görüşmecilerin istediği ortamlarda yapılmış ve dijital ses kayıt cihazı ile katılımcılardan izin alınarak kayıt altına alınmıştır. 11 dakika ile 63 dakika arasında süren görüşmelerin toplam süresi 337 dakikadır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri analiz edilmeden önce ses kaydı ile elde edilen veriler bilgisayar ortamında düz yazı haline getirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden yararlanılarak veriler özetlenmiş, daha sonra içerik analizi yöntemine geçilmiştir. İçerik analizi; belgelerin, mülakat dökümlerinin ya da kayıtlarının karakterize edilmesi ve karşılaştırılması için kullanılan bir tekniktir (Altunışık ve ark., 2001). Yıldırım ve Şimşek (2006)’e göre ise, içerik analizinde veriler derin bir analize tabi tutulur ve konuyla ilgili kavram, temalar oluşturulur.

Bu araştırmada da içerik analizinde standart işlem yolu takip edilerek ilk olarak veriler kodlanmış, bulunan tema ve kodların kendi aralarında düzenlenmesinin ardından bulgular yorumlanarak raporlaştırılmıştır. Kodlamalar iki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız şekilde yapılmış, daha sonra iki araştırmacı arasındaki tutarlılık teyit edilmiş ve birbirine benzeyen kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Görüşme notlarının hangi katılımcıya ait olduğunu belirlemek amacıyla bütün katılımcılar K harfiyle betimlenerek görüşmeciler 1’den 13’e kadar numaralandırılmıştır (K1, K2...K13).

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği sağlamak amacıyla inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik kavramlarının kullanılması Lincoln ve Guba (1985) tarafından önerilmektedir. İnandırıcılığın başarılabilmesi için araştırmacılar uzun süreli etkileşim, çeşitleme ve derinlik odaklı veri toplama, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi gibi yöntemleri kullanmaktadır (Lincoln ve Guba 1985’den akt: Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmacının 10 yılı aşkın bir süredir beden eğitimi ve spor alanında çalışması ve bu araştırma için 9,5 ay ABD’de bulunması veri kaynakları üzerindeki öznel algılardan kaynaklanan durumları anlamasında etkili olmuştur. Alanda uzman iki kişi tarafından veriler analiz edilerek kodlamalar yapılmıştır. Katılımcılara görüşme öncesinde görüşmenin içeriği hakkında bilgiler verilmiş ve gerekli onaylar alınmıştır.

Nitel araştırmada genelleme kavramının yerine kullanılan aktarılabirlik (transfer edilebilirlik) özelliğinin güçlendirilebilmesi (Yıldırım ve Şimşek, 2013) için, bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak, sporcu öğrencilere sunulan fırsatlar, Amerikan eğitiminin olimpik sporcu yetiştirilmesindeki rolü, sporcu öğrencilerin sorunları, sporcu öğrenci olmanın kazanımları, spor bursunu sürdürebilme kriterleri ve spor bursu sistemindeki sorunlar olmak üzere altı tema elde edilmiştir. Bu temalar ve kodlara ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Katılımcı Görüşleri Doğrultusunda Elde Edilen Bulgular

Kodlar	Temalar
Özel ders imkanı Antrenörlerin yönlendirmesi ve desteği Sporcu öğrencilere burs imkanı sağlanması Öğrencilerin akademik danışmana sahip olması Mezuniyet sonrasında sporculara destek Üniversitede eğitim alma imkanı	Fırsatlar
Olimpiyat komitesi ile üniversiteler arasındaki işbirliği Olimpik sporcu yetiştirilmesindeki rolün eğitim sisteminden spor kulüplerine kayması Kolej ligi (NCAA) sisteminin olumlu etkisi	Olimpik sporcu yetiştirilmesinde Amerikan eğitiminin rolü
Zaman yönetimi Hem sporda hem de eğitimde başarılı olma zorunluluğu Finansal zorluklar Sakatlık riski	Sporcu öğrencilerin sorunları
Yaşam becerilerini öğrenme Takım uyumu Sağlıklı olma Rekabetçi olma Liderlik becerisi Arkadaşlık kurma İçsel motivasyon İş etiği Zaman yönetimi Disiplin Okulda tanınırlık Burs imkanı Yeni yerler görme imkanı	Sporcu öğrenciliğin kazanımları
Akademik yeterliliğin sağlanması Antrenörün görüşü Davranışlarından sorumlu olma Sağlıklı olma Ulusal Kolej Spor Birliği (NCAA) kurallarını bilme	Spor bursunu sürdürebilme kriterleri
Sporcu öğrencilere nakit para ödenmemesi Bazı sporcu öğrencilere etik dışı/el altından paralar ödenmesi Branşa göre burs sayısının sınırlandırılması Burs sürelerinde üniversiteler arasında farklılık olması	Spor bursu sistemindeki sorunlar

TARTIŞMA

Sporcu Öğrencilere Sunulan Fırsatlar (1. Tema)

Araştırma bulgularına bakıldığında sporcu öğrencilerin birçok faktör ile ilişkili olarak eğitimlerini ve sporculuklarını bir arada devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir. Özel ders imkanı, antrenörlerin yönlendirmesi ve desteği, sporcu öğrencilere burs imkanı sağlanması, öğrencilerin akademik danışmana sahip olması, mezuniyet sonrasında sporculara destek, üniversitede eğitim alma imkanı gibi sporcu öğrencilere sunulan fırsatların sporcu öğrencileri motive eden durumlar olarak dikkat çektiği görülmektedir. Fırsatlar teması ile ilgili olarak K1 sporcu öğrencilere ücretsiz olarak sunulan özel dersler ile antrenörlerin desteği ve yönlendirmesinin lise seviyesinde sunulan en önemli fırsatlardan biri olduğunu ifade ederken; katılımcılardan K3, K4, K7, K8, K9, K11, K13 ise kolej ve üniversitelerde sporcu öğrencilere sunulan spor bursunun en önemli fırsat olduğunu belirtmiştir. Örneğin K9’un “Öğrencilere sunulan spor bursları onların eğitimlerine devam etmeleri için finansal açıdan yardım ediyor” ifadesinde bunu görmek mümkündür. Ulusal Kolej Spor Birliği (NCAA) verilerine göre, birinci ve ikinci ligde yer alan okullar her yıl 150 binden fazla sporcu öğrenciye 2.7 milyon dolardan fazla kaynak aktarmaktadır. Öğrenim ücreti, konaklama, ulaşım ve derslerle ilgili materyalleri kapsayan tam burs ve bu fırsatların yalnızca bir kısmını karşılayan kısmi burs olarak yüksek öğrenimde iki farklı sistemin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, lisede spor yapan öğrencilerin sadece %2’si üniversitede spor bursu alabilmekte ve onların da çok azı kolejden sonra profesyonel kariyere geçebilmektedir (URL 5). “Ulusal Kolej Spor Birliği sporcu öğrencilere üniversiteden mezun olduktan sonra da burs vermektedir. Antrenörlük yaptığım eski okulum Coppin State Üniversitesinde bir sporcum hem akademik olarak başarılı hem de iyi bir sporcu olduğu için mezun olduktan sonra devam ettiği lisans üstü program için Ulusaj Kolej Birliği’nden burs alıyordu.” (K7) ifadesi sporcu öğrencilere mezuniyet sonrası verilen bursları işaret etmektedir. Aynı konuda diğer bir katılımcı da geçmiş dönemler ile karşılaştırıldığında günümüzde olimpiik düzeyde yarışan sporcu öğrenciler için geliştirilen ve Yüzme Federasyonu gibi çeşitli spor birlikleri tarafından desteklenen lisans üstü fırsatların varlığından bahsetmektedir (K5).

“Üniversite seviyesindeki sporcu öğrenciler yalnızca spor ile ilgili değil, aynı zamanda akademik konularda danışmanlık ve rehberlik ile ilgili yardım alıyorlar. Her takım Ulusal Kolej

Spor Birliği’nin kurallarını ve taleplerini bilen ve çoğunlukla atletik departmanlarda çalışan danışmanlara sahip.” (K5) ifadesi ve “Bence bir sporcu üniversiteye gitmek istediği zaman, orada danışmanlara sahip oluyor ve bu danışmanlar sporcu öğrenciler ile birlikte çalışıyor.”(K10) ifadeleri dikkate alındığında sporcu öğrencilere üniversite seviyesinde sunulan imkanlara ek olarak akademik danışmanlık ve rehberlik hizmetinin de verildiği görülmektedir. Yine “Burada Materdei Lisesi’nde (özel Katolik lisesi) bir Ulusal Kolej Spor Birliği danışmanına sahibiz. Bu danışman sporcu öğrencilerin üniversiteye gidebilmeleri için henüz lisedeyken almak zorunda oldukları dersler konusunda onları bilgilendiriyor.” (K10) ifadesi lise eğitiminden itibaren akademik danışmanlık ve rehberlik hizmetinin sporcu öğrencilere verildiğini ve bu durumun öğrencilere geleceğe yönelik kariyer planlamalarında olumlu katkı sağladığı belirtilebilir.

Yine akademik danışmanlık ve rehberlik hizmetinin yanı sıra üniversite düzeyindeki öğrencilerin mezuniyet sonrası becerilerine yönelik bilgiler sunan koordinatörlüklere de sahip oldukları görülmektedir. Bunu bir katılımcının “Üniversite düzeyinde, atletik programlarımız ile birlikte çalışan bir yaşam becerileri koordinatörüne sahibiz. O koordinatör sporcu öğrencilerin mezuniyet sonrasında ihtiyaçları olan iş bulma, özgeçmiş hazırlama, kendilerini tanıtan mektup yazma ve mülakata hazırlanma gibi konularda yardım ediyor.” (K12) ifadesinde görmek mümkündür. Böylece sporcu-öğrencilerin mezuniye sonrası profesyonel yardım alarak mesleki kariyerlerinde başarıya ulaşmalarında katkı sağlandığı ifade edilebilir.

ABD’de sporcu öğrencilere sunulan fırsatlardan bir diğeri istedikleri üniversitede ve bölümde eğitim alma imkanına sahip olmalarıdır. “Sporcu öğrenciler mezun olmak istedikleri bölümleri (pazarlama, işletme ve kinesioloji gibi) seçebiliyor. İlgili oldukları alanı seçme gücüne sahipler ve bildiğiniz üzere birçok öğrenci mezun olmadan önce bölümünü değiştiriyor” (K8), “Lise mezuniyet ortalaması (GPA-Grade Point Average) ve üniversiteye giriş sınavları (ACT-American College Test ve SAT-Scholastic Aptitude Test) sonucunda Güney Kaliforniya Üniversitesi (USC), Kaliforniya Üniversitesi, Los Angeles (UCLA), Stanford, Harvard ve Yale gibi üst düzey üniversitelere giremeyecek öğrenciler spor sayesinde bu okullarda eğitim alma imkanı elde edebilirler.” ve (K10) “Normal şartlarda spor yapmasalar üniversitede öğrenim görme şansına sahip olmayacak öğrencilere sahibiz” (K13) ifadelerine bakıldığında katılımcılarında da bu konuda benzer yorumlar yaptıkları söylenebilir. Amerikan Olimpiyat Komitesi’nde (USOC) kolej liginden sorumlu direktör Sara Wilhelmi’ye göre de sporcu

öğrenciler kendi istedikleri üniversitelere giderek üst düzeyde yarışmaya devam ederken aynı anda eğitimlerini de sürdürebilirler. Aynı zamanda öğrencilerin okul ve yaptıkları spor branşı arasında bir seçim yapmak zorunda olmadıkları belirtilmektedir (URL 6). Dolayısıyla sporcu öğrencilerin üniversitede eğitim alma imkanına sahip olmalarının spor yapmanın öğrenciler açısından belki de en büyük avantajlarından birine vurgu yaptığı ifade edilebilir.

Amerikan Eğitim Sisteminin Olimpik Sporcu Yetiştirilmesindeki Rolü (2. Tema)

Tablo 1’de görüldüğü gibi Amerikan eğitim sisteminin olimpik sporcu yetiştirilmesindeki rolü katılımcı görüşleri sonrasında ortaya çıkan ikinci temadır. Bu temaya ilişkin olarak ABD üniversiteleri ile ABD Olimpiyat Komitesi arasındaki işbirliğine ilişkin iki farklı görüşün ortaya çıktığı ifade edilebilir. “Üniversiteler ile Amerikan Olimpiyat Komitesi kolej ligi sezonları boyunca birlikte çalışıyorlar” (K2) katılımcı ifadesi bu işbirliğinin olumlu yönünü yansıtırken; “Amerikan eğitim sistemi ve olimpiyat komitesinin işbirliği içerisinde çalıştığını düşünmüyorum. Olimpiyat komitesinin sporcu yetiştirilmesi açısından kendi tasarrufu var... Olimpiyat komitesinin olimpik sporcuları eğitim sisteminin dışından seçtiğini düşünüyorum” (K11) ifadesine bakıldığında işbirliğinin var olmadığı dile getirilmektedir. Oysa ki Amerikan Olimpiyat Komitesi ile Ulusal Kolej Ligi Birliği arasında amatörlük kuralı ile ilgili bir anlaşma bu işbirliğine iyi bir örnek olarak gösterilebilir. Bu anlaşmaya göre amatörlük esası ile yarışmaya katılması gereken sporcu öğrenciler, amatörlük statüleri değişmeden Amerikan Yüzme Federasyonu gibi bir ulusal federasyondan maaş alabilmektedir (Glover, 2009).

Günümüzde ABD’de özellikle lise düzeyindeki spor aktivitelerine gösterilen ilginin aşağıya doğru bir ivmelenme kazandığı söylenebilir. “Bu günlerde en azından bu bölgede özel kulüp takımları lise seviyesindeki okul takımlarına oranla daha fazla hakim olmaya başladı. Bu kulüpler adına müsabakalara katılan çocuklar para ödemek zorundalar, ama bu kulüpler belki de öğrencilerin spor bursu alma şanslarını arttırıyorlar.” (K1) ve eğitim sisteminin işlevinin her yıl azaldığını düşünüyorum. Eğer bir cimnastikçi ve atlama (su sporu) sporcusu olmak istiyorsanız eğitim sisteminin dışındaki özel kulüplere gidiyorsunuz. Çünkü özel kulüpler yalnızca yaptığınız spora odaklanıyor ve öğrencilerin koleje girmesi için çalışıyor. Bu kulüpler öğrencilerin spor bursu alması için çalışıyor. Özel kulüplerdeki sistem öncelikle öğrencileri koleje sonra da profesyonel liglere göndermek üzerine kurulu.” (K3) ifadeleri bu doğrultuda görüşümüzü destekler niteliktedir. Gems ve Pfister (2009) son yıllarda, özel kulüplerin en iyi sporcuları

kulüplerine çekmek için okul programlarına meydan okuması lise sporlarının bir problemi olarak görüldüğünü ifade etmektedir.

ABD’de yukarıda bilgilere paralel olarak sporcu öğrencilerin profesyonel sporculukları ile birlikte akademik kariyerlerini de dengelemeye çalıştıkları görülmektedir. Ulusal Kolej Spor Birliği’nin 2011 yılı verilerine göre kolej sporcularının yalnızca %1.7’si kolejden profesyonel kariyere başarılı bir geçiş yapabilmektedir (Mirabile ve Witte, 2013). Araştırmada katılımcılardan bazılarının Amerikan eğitim sisteminin olimpiik sporcu yetiştirilmesindeki rolünü Ulusal Kolej Spor Birliği’nin olumlu etkisi üzerinden açıklamaya çalıştığı ifade edilebilir. Örneğin K5 kodlu katılımcının “Kolej ligi (NCAA) sistemine sahibiz... farklı sporlarda çok iyi antrenörlere sahibiz, spor bursu sistemine sahip olduğumuz için uluslararası sporcular da Amerika’ya geliyor. Uluslararası sporcular burada antrenman yapıyor ve olimpiyatlarda kendi ülkelerini temsil ediyor. Bu nedenle hem Amerikan olimpiyat takımı hem de diğer ülkelerin olimpiyat takımları için kolej ligi sistemimiz önemli bir rol oynamaktadır.” ifadesi ile Amerikan kolej liginin sportif kariyeri ve akademik kariyeri bir arada sürdürmek isteyen dünyanın dört bir yanındaki çok sayıda başarılı sporcuya uygun ortamı hazırladığına işaret etmektedir. 2006-2007 sezonunda 16 binin üzerinde uluslararası sporcu öğrencinin kolej liginde yer aldığı, bu sporcuların yaklaşık %70’inin kolej liginin 1. liginde yer alan okullara kayıt oldukları görülmektedir. Dünyanın dört bir yanından gelen uluslararası sporcuların birçoğunun kendi ülkelerinde kolej sporlarının ABD kadar rekabetçi olmadığı bilinmektedir. ABD’de kolej ligi takımlarının formasını giymek birçok kişinin rüyası olarak düşünmekte ve bazı kolej sporcuları kolej liginin profesyonelliğe geçiş için bir basamak olarak kullanmaktadır (Popp et al., 2009). Diğer bir katılımcı “Birçok sporda özellikle atletizmde olimpiik düzeydeki antrenörler üniversite takımlarının antrenörleri. Kolej ligi gelecekte olimpiik sporcu olmak isteyen gençler için bir çeşit kendini kanıtlama ortamı... atletizm ve güreş gibi bazı olimpiik sporlarda, olimpiik sporcuların neredeyse tamamı kolej programlarından geliyor. Bu nedenle kolejler olimpiyat takımı üzerindeki büyük bir etkiye sahiptir.” (K9) ifadesi de doğrudan kolej ligi sisteminin olumlu etkisini işaret ettiği söylenebilir.

Sporcu Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar (3. Tema)

Katılımcı ifadelerinden (K1, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12) sporcu öğrencilerin karşılaştıkları sorunların bir tema olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu

sorunlardan zaman yönetimine ilişkin olan kod ise katılımcılar tarafından en önemli sorun olarak ifade edilmektedir. “Zaman yönetiminin en önemli şey olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler yaptıkları spor ve akademik konulara zaman ayırabilmelidir. Bu nedenle zaman yönetimi her sporcu için bir zorluk.” (K1) katılımcı ifadesinde bu durumu görmek mümkündür. Zaman yönetiminin üniversite sporcularına oranla lise düzeyinde daha zor olduğunu vurgulayan başka bir katılımcı ise “Kendi planını ayarlayabildiğin için üniversite düzeyinde daha kolay görünüyor. Derslerini Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günlerine ayarlayıp Salı ve Perşembe günleri boş günlerin olabilir. Bu nedenle kolej sporcuları antrenman için daha fazla zaman bulabilirler. Lisede ise öğrenciler 8.30’da okula gelip 2.30’a kadar okuldan ayrılmıyorlar ve gün boyu ders alıyorlar.” (K10) ifadesiyle bu durumu belirttiği diğer bir ifadedir.

“Sporcu öğrenciler sakatlanırlarsa spor kariyerleri bitebilir ve potansiyel olarak spor bursunu kaybedebilirler.” (K13), “Finansal zorlukların zaman yönetiminden sonra ikinci zorluk olduğunu düşünüyorum. Tam burs yeterli olarak görülsede öğrencilerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için daha fazlasına ihtiyaçları var.” (K11) ifadeleri de araştırmada zaman yönetiminin yanı sıra finansal zorluklar ve sakatlık riski gibi etmenlerin sporcu öğrencilerin karşılaştıkları sorunlardan olduğunu gösterdiği belirtilebilir.

Sporcu Öğrenci Olmanın Kazanımları (4. Tema)

Katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlara bağlı olarak sporcu öğrenci olmanın zaman yönetimini öğrenme (K1, K5, K8, K9, K11), takım uyumu (K1, K5, K6, K11), liderlik becerisi (K4, K5, K7), yaşam becerilerini öğrenme (K1), sağlıklı olma (K2), rekabetçi olma (K2, K5, K8, K11), iş etiği (K8) ve disiplini (K11), içsel motivasyon (K8), okulda tanınırlık (K2), spor bursu imkanı (K3, K4) ve yeni yerler görme (K12) gibi birçok kazanıma imkan sağladığı görülmektedir. Örneğin “Sporcu öğrenciler rekabetçiler, takım içerisinde nasıl çalışacaklarını biliyorlar... Liderlik becerilerine sahipler.” (K5) ve “Birçok işletme zaman yönetimine ve rekabetçi ruha sahip oldukları için sporcu öğrencileri tercih ediyor... İçsel motivasyona, iş disiplini ve zaman yönetimi bunların hepsi sporcu öğrencilere sınıf dışındaki ortamı öğretmeye yardımcı oluyor.” (K8) ifadeleri yukarıda verilen kazanımlara örnek olarak gösterilebilir.

Bu kazanımların sporcu öğrencilerin akademik başarılarına da olumlu etki ettiği ifade edilebilir. Bu durumu lise düzeyinde spor müsabakalarına katılım ile yüksek notlara sahip olma

yani akademik başarı arasında bir ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalarda görmek mümkündür. Örneğin Fejgin (1994), spor müsabakalarına katılan lise öğrencilerinin yüksek notlara sahip olduklarını ve daha az disiplin problemiyle karşılaştıklarını ifade etmektedir. Aynı araştırmada spor müsabakalarına katılımın öğrencilerde okul kurallarına uyma ve temel değerlere bağlı kalma gibi konularda daha derin bir bağlılığı yansıtabileceği de aktarılmaktadır. Sonuç olarak artan disiplin davranışının daha fazla çabaya ve yüksek notlara öncülük edebildiği ifade edilmektedir (Lumpkin ve Favor, 2012). Ayrıca, beden eğitimciler ve spor uzmanları spora katılımın kolej sporcularında sağlığı artırma, yarışma kurallarına ve toplum kurallarına uyma, hatalı davranışları engelleme, karakter inşası, özgüven ve motivasyonu artırma, eğitim fırsatı ve sporda kariyer fırsatı sunma, yaşam tecrübesini artırma ve arkadaşlık kurma, başarısızlıkla ve zor durumlarla nasıl başa çıkacağını bilme, yaşam becerilerini geliştirme gibi birçok fizyolojik, psikolojik, eğitimsel ve sosyal faydayı beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Yukarıdaki bahsi geçen görüşlerin aksine Chen, Snyder ve Magner (2010) spora katılımın etkisini ölçmeyi amaçladıkları çalışmalarında spora katılmanın erkek kolej sporcularının akademik motivasyonu, akademik gelişimi ve öğrenme kabiliyeti üzerinde etkisinin olmadığını ortaya koymuşlardır.

Spor Bursunu Sürdürebilme Kriterleri (5. Tema)

Araştırmada katılımcı görüşleri doğrultusunda sporcu öğrencilerin elde ettiği önemli kazanımlardan biri olarak ortaya çıkan sporcu bursunun sürdürülebilir olması için öğrencilerin bazı şartları yerine getirmesi gerektiği görülmektedir. “Spor bursunu sürdürebilmek için gerekli kriterleri taşımaları ve notlarını yüksek tutmalıdırlar.” (K5), “Akademik beklentiler, örneğin ilk yıllarında 4.0 üzerinden 1.8 ve ikinci yıllarında bursu sürdürebilmek için 2.0 ortalamaya sahip olmalılar.” (K7), katılımcı ifadelerinde görüldüğü gibi katılımcıların çoğu (iki katılımcı K8 ve K11 hariç) akademik ortalamasının (GPA-Grade Point Average) spor bursunun sürdürülebilmesi için en temel kriter olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ulusal Kolej Spor Birliği de benzer şekilde sporcu öğrencilerin üniversite kariyerleri boyunca spor müsabakalarına katılabilmek, diğer bir ifadeyle uygun şartları taşıyabilmeleri için bazı akademik standartları karşılamaları gerektiğini belirtmektedir (URL 7). Yine Ulusal Kolej Spor Birliği’nde yer alan her bir ligin (1. 2. ve 3. lig) hedeflerine uygun belirli akademik standartları bulunmaktadır. Örneğin 1. ligde yer alan okullarda, sporcu öğrenciler birinci yıllarında 4.0 üzerinden 1.8, ikinci yıllarında 1.9,

üçüncü ve dördüncü yıllarında nihayetinde mezun olabilmek için 2.0 akademik ortalamaya sahip olmaları gerekmektedir (URL 7).

Yine katılımcı ifadeleri değerlendirildiğinde (K2, K13) antrenörlerin görüşünün de spor bursunun sürdürülebilirliğinde önemli bir kriter olduğu görülmektedir. “Diğer bir sorumluluk 4 yıl boyunca spor bursu garanti olmadığı için sporda başarılı olman gerekiyor. Eğer antrenör takıma katkı sağlamadığını düşünürse bursunu kaybedebilirsin.” (K13) Ayrıca “Üniversitede futbol bursuna sahip olmak için yeterince şanslıydım... açıkça birçok şeyde sıkıntıya düşmemem gerekiyordu. Sporcu öğrenci olarak bursumu devam ettirebilmek için bazı etkinliklere katılmam gerekiyordu. Davranışlarından sorumlu olman gerekiyor.” (K3) ifadesi değerlendirildiğinde sporcu öğrencilerin davranışlarından sorumlu oldukları ve K4, K8, K9 kodlu katılımcıların da bu duruma paralel görüş bildirdikleri belirtilebilir. Sporcu öğrenciler sağlıklı kalmalıdır. Sağlıklı olmadıkları için spor bursunu kaybetmezler... ama sakatlık bunun bir parçası olabilir. Sporcu öğrenciler kolej ligi (NCAA) kurallarını ihlal edemezler. Bu kuralları bilmelidirler.” (K5) ifadesi de sporcu öğrencilerin sağlıklarına dikkat etmeleri ve kolej liginin kural ve ihlallerini bilmeleri gerektiğini göstermektedir.

Spor Bursu Sistemindeki Sorunlar (6. Tema)

Araştırmada ABD’de sporcu öğrencilere sunulan en önemli fırsatlardan biri olarak ortaya çıkan spor bursu sistemi içerisinde birtakım sorunların mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların neredeyse yarısı Amerikan üniversite ve kolejlerinde var olan mevcut spor bursu sisteminin en önemli sorununu “sporcu öğrencilere para ödenmemesi” olarak görmektedir.. Ulusal Kolej Spor Birliği kurallarına göre amatör statüde yarışan sporcu öğrencilere para ödemesi yapılamamaktadır. Bu sorunu ifade eden katılımcılar “Kolej düzeyinde en büyük tartışma sporcu öğrencilere profesyonel sporcular gibi bir maaş ödemeli miyiz?” (K1), “Sporcu öğrenciler maç kazandıkları için kolejler para kazanıyorlar... eğer bir okul milyon dolarlar kazanıyor ve sporcu öğrenciler bir şey alamıyor onlara bir şey ödemiyorsa...” (K2), “Bu işin ticari bir yönü var. Bu yüzden bana göre basketbol, beyzbol ve özellikle Amerikan futbolu gibi sporlarda, büyük üniversiteler milyon dolarlar kazanıyor... sporcu öğrenciler üzerinden para kazanıyorlar ancak onlara hakettiklerini vermiyorlar.” (K3), “Özellikle üniversite düzeyinde, sporcu öğrencilere para ödenmemesi uzun zamandır tartışılıyor... üniversiteler oldukça fazla para kazanıyor... ve sporcu öğrenciler hiçbir şey almıyor... bu oldukça zedeleyici bir sistem.

Öğrenciler eğitim almak için üniversiteler ve hiçbir öğrenciye para ödenemez.” (K5) ve “Bu adil değil. Sporcu öğrencilere bazı üniversitelerde ve bazı sporlarda para ödenmeli. Büyük üniversitelere giden büyük miktarda para var ve onlar paranın bir kısmını israf ediyor.” (K13) gibi ifadelerle sporcu öğrencilere para ödenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Yukarıdaki ifadeler değerlendirildiğinde sporcu öğrencilerin para kazanmayı hak ettikleri ve bu durumun gerçekleşmemesinin ise mevcut sistemin önemli bir sorunu olduğu belirtilebilir. Sporcu öğrencilerin sporculuklarında ekstra enerji ve zaman ayırmalarına rağmen işçi veya çalışanların sahip olduğu korumaların hiçbirine sahip olmadıkları, hizmetleri karşılığında para ödenmediği ve sakatlanmaları durumunda çalışanların aldığı gibi bir tazminat alamadıkları görülmektedir. Sporcu öğrencilerin işverenleri olarak yüksek öğretim kurumlarının onlara yalnızca sınırlı sağlık imkanları ve sınırlı sakatlık sigortası sundukları ifade edilebilir. Kolej düzeyinde Amerikan futbolu tarihinin en başarılı antrenörü olan Bobby Bowden’a göre de sporcu öğrenciler okulları için milyon dolarlar kazanıyor ve bu imkanlardan sporcu öğrenciler haricinde herkes yararlanıyor (McCormick ve McCormick, 2006). Saffici ve Pellegrino’ya (2012) göre de kolej ligi endüstrisinde her yıl büyük miktarda gelir elde edildiği ve bu nedenle sporcu öğrencilere spora katılmalarının karşılığında aylık bir para ödenmesinin adil olacağı ifade edilmektedir.

Spor bursu sisteminin mevcut sorunlarından bir diğeri spor branşlarına göre burs sayısının belirlenmesi ve sınırlandırılmasıdır. Antrenörler kendilerine verilen bursları takım içinde dağıtma yetkisine sahiptir. Bu durumu “Spor dalına özgü olarak yeteri kadar burs yok... eminim antrenörler daha fazla bursa sahip olurlarsa mutlu olurlar ancak şu an bu mümkün değil. Beyzbol takımına baktığınızda, takımda 20-30 genç olmasına rağmen, 11 tane burs var.” (K4), “Her bir spor verebileceği belirli burs sayısı sayısına sahip örneğin erkek basketbol takımı 12, kız atletizm takımı 18... Her bir antrenör için en önemli sorunlardan birisi bursların nasıl dağıtılacağı ve bursları kimin alıp kimin almayacağıdır. Bunun büyük bir sorun olduğunu biliyorsun.” (K9) ve “Burs sayılarının çok düşük olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda her bir sporcuya ve her bir kuruma verilen burs sayısının düzenlenebileceğini düşünüyorum. Örneğin, burada (California State University, Fullerton) beyzbol takımımızın kadrosunda 35 sporcu var ama yalnızca 11.7 tane burs verebiliyorsun ve kız voleybol takımının kadrosunda 15 sporcu var ve onların tamamına burs verebiliyorsun... voleybolda tüm sporculara burs verilebiliyor ve bu yaklaşık 20 bin dolara karşılık geliyor ve beyzbol sporcularına bu paranın yalnızca %25’i yani 5 bin dolar veriliyor.” (K11) gibi katılımcı ifadelerinde görmek mümkündür. Ayrıca burs

sayılarının belirlenmesiyle ilgili diğer bir katılımcı “Bu adil bir sistem değil. Belirli üniversiteler çok fazla kazanırken, diğer üniversiteler fazla para kazanamıyor. Ama onlar da sistemi sürdürmek için para harcamak zorundalar. Bazı sporlarda sporcu öğrencilere verilen burs sayısı çok fazla. Özellikle 90 bursa sahip olan Amerikan futbolu açıkça büyük bir problem. Cinsiyet eşitliği yasası diğer erkek takımları için problem oluşturuyor. Çünkü kadın ve erkek sporculara eşit miktarda burs verilmesi gerekiyor ve Amerikan futbolunda burs sayısının yüksek olması diğer erkek takımlarının sayısını etkiliyor.” (K13) ifadesi ile ABD futbolunda sporculara sağlanan yüksek sayıdaki burstan dolayı diğer erkek takımlarının burs sayılarının azaldığına vurgu yapmaktadır. Bu durumun da branşlar arasında spor bursu sisteminden eşit yararlanma imkanını olumsuz etkilediği ifade edilebilir. Örneğin Amerikan futbolunda çok fazla öğrenciye burs verilmesi diğer erkek takımlarının burs sayısını kısıtlamaktadır. Bu nedenle Ulusal Kolej Spor Birliği’nin 1. Liginde yer alan Kaliforniya Devlet Üniversitesi, Fullerton gibi bazı okulların Amerikan futbol takımı bulunmamaktadır. Oysa ki ABD’de 1972 yılında çıkarılan cinsiyet eşitliği yasası (Title IX) ile lise ve üniversite düzeyindeki spor aktivitelerini de kapsayacak şekilde okullarda kız ve erkek öğrencilere eşit fırsatlar sunulması zorunlu hale getirilmiştir (Stevenson, 2007).

Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu ise sporcu öğrencilere zaman zaman el altından para ödenmesi gibi etik dışı bir sorunun var olmasıdır. Bu sorun yukarıda açıklanan amatörlük kuralı gereği sporcu öğrencilere para ödenmemesi sorununun doğal bir sonucu olarak açıklanabilir. Bir sorun çözülmediğinde ilgililer yasal olmamasına rağmen yetenekli sporcuları okullarına çekebilmek adına problemin çözümü için etik dışı davranışlara yönelebilmektedir.

Son olarak spor bursu sisteminde sorunlara ilişkin katılımcı görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan kod ise burs sürelerinin belirlenmesinde üniversiteler arasında farklılıkların olmasıdır. “Kolej liginin en güçlü 5 konferansında yer alan okulların sporcu öğrencilere dört yıl süreli burs imkanı vermeleri önemli bir sorun. Sözkonusu okullar sporcu öğrencilere tüm öğrenim sürelerini kapsayan burslar sunmasına rağmen bizim (California State University, Fullerton) gibi orta ölçekteki büyük olan okullar yalnızca yıllık burslar sunabiliyor.” (K7) katılımcı ifadesi bu durumu varlığını destekler niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

ABD eğitim sisteminin lise ve üniversitelerdeki sporcu öğrenciler için nasıl düzenlendiğini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, Kaliforniya eyaletinde bulunan lise ve üniversitelerde spor ile ilgili alanlarda görev alan katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde sporcu öğrencilere sunulan fırsatlar, Amerikan eğitiminin olimpiik sporcu yetiştirilmesindeki rolü, sporcu öğrencilerin sorunları, sporcu öğrenci olmanın avantajları, spor bursunu sürdürebilme kriterleri ve spor bursu sistemindeki sorunlar olarak 6 başlık altında temalar ortaya çıkmıştır.

Elde edilen verilerin analizi sonucu katılımcıların önemli bir kısmı üniversite seviyesinde sporcu öğrencilere sağlanan spor bursunun en önemli fırsat olduğunu belirtmişlerdir. Aynı seviyedeki öğrencilere sunulan akademik danışmanlık ve rehberlik hizmeti de diğer bir fırsat olarak ortaya çıkmıştır. Amerikan eğitim sisteminin olimpiik sporcu yetiştirilmesindeki rolüne dair eğitim sisteminin mi yoksa özel spor kulüplerinin mi etkin rol üstlendiği konusunda farklı fikirler dile getirilmiştir. Son zamanlarda farklı spor dallarında açılan özel spor kulüplerinin eğitim sistemi içerisinde yer alan özellikle lise düzeyindeki spor faaliyetleri ile rekabet ettiği görülmektedir. Araştırmada Kolej ligi sisteminin de olimpiik sporcu yetiştirilmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve kolej liginin yalnızca Amerikan olimpiyat takımı için değil farklı ülkelerin olimpiyat takımlarına da hizmet ettiği de ortaya çıkmıştır. Dünyanın dört bir tarafından gelip kolej liginde yarışan uluslararası sporcuların aynı zamanda olimpiyatlarda kendi ülkelerini temsil ettikleri görülmüştür.

Araştırmada sporcu öğrencilerin karşılaştığı en önemli sorun zaman yönetimidir. Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde sporcu öğrencilerden sporu ve akademik konuları (ders, ödev v.b) dengeli bir biçimde sürdürebilmeleri ve her ikisinde de gerekli kriterleri sağlamaları beklendiği ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte sporcu öğrencilerin spor ve eğitim kariyerlerini bir arada sürdürmelerinin onlara yaşam becerilerini öğrenme, takım uyumu, zamanlarını yönetmeyi öğrenme, liderlik becerileri ve rekabetçi olma gibi birçok kazanım sağladığı görülmektedir.

Yine araştırma sonucunda sporcu öğrencilerin spor burslarını sürdürebilmeleri ve okulları adına müsabakalara katılabilmeleri için bazı kriterleri sağlamaları gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu kriterlerden en önemlisi akademik ortalama ve başarıdır. Her yıl binlerce sporcunun üniversitede

istediği bölümde eğitim almasına fırsat veren bir sistemin var olmasına rağmen spor bursu sisteminin de bazı sorunları olduğu görülmektedir. Örneğin, okulları adına yarışan sporcu öğrencilere kolej ligindeki amatörlük kuralı gereği para ödemesi yapılamamaktadır. Ancak spor programları güçlü olan bazı okullarda basketbol, beyzbol ve özellikle Amerikan futbolu sporcuları okullarına büyük paralar kazandırmaktadır. Fakat bu sporculara verilen spor bursları (öğrenim ücreti, konaklama, ulaşım ve ders kitaplarını kapsayan) yetersiz görülmektedir.

Sonuç olarak ABD’de lise ve üniversite seviyesindeki başarılı sporcular ödüllendirilmekte ve kendilerine bazı fırsatlar sunulmaktadır. Türkiye’de genç nüfus arasında sıklıkla görülen spor kariyerine büyük umutlar bağlayarak eğitimlerini yarıda bırakan gençler sporda başarılı olamadıklarında hayal kırıklığına uğramakta ve bu durumun örnekleri her geçen gün artmaktadır. Yüksek bir genç nüfus potansiyeline sahip Türkiye’de, gençler gerek sportif gerekse akademik olarak en verimli oldukları dönemde spor mu eğitim mi ikilemine düşmekte ve iki kariyeri birlikte sürdürebilme veya spor yaparken ilgili oldukları bölümde öğrenim görme imkanı yakalayamamaktadır. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde ABD’nin ise, lise ve üniversitelerde oluşturduğu dengeli bir yapı ile gençlere daha sağlıklı bir ortam ve realist bir yaklaşım sunduğu ifade edilebilir. Türkiye ve ABD’nin eğitim ve spor sisteminin kendine özgü iç dinamikleri olsa da Amerikan sisteminin olumlu yönlerinin Türkiye açısından değerlendirilebilmesi ve bazı olumlu yönlerinin örnek alınması gerektiği belirtilebilir.

Bu doğrultuda Türkiye açısından aşağıdaki önerilerde ve değerlendirilmelerde bulunulabilir:

Amerika ve Türkiye’nin spor sistemi birbirinden oldukça farklıdır. Amerika’da lise ve üniversite takımlarını içinde barındıran okul temelli spor sistemine karşın, Türkiye’de diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi amatör ve profesyonel kulüplerin olduğu kulüp sistemi vardır. Türkiye’de Amerika’nın tersine devlet üniversitelerinde eğitim ücretsizdir. Türkiye’de lise ve üniversite düzeyinde spor aktivitelerinin rekabet düzeyi kulüp takımlarının gerisinde kalmaktadır.

Amerika’da başarılı sporcular kolej ve üniversitelerin ilgi duydukları bölümlerine seçme şansına sahipken, Türkiye’de yalnızca milli sporcular millilik bursu alarak devlet üniversitelerinin beden eğitimi ve spor ile ilgili bölümlerini seçebilmektedir. Ancak vakıf/özel

üniversiteleri sporcu öğrencilere istedikleri bölümü seçme imkanını sunmaktadır. Bu imkan gelecekte devlet üniversiteleri için de geçerli olabilir.

Amerikan lise ve üniversitelerinde sporcu öğrencilere sunulan danışmanlık ve özel ders gibi imkanlar Türkiye’de de uygulamaya sokulabilir. Böylece sporcu öğrenciler antrenman, kamp ve müsabakalar nedeniyle eksik kaldıkları eğitim aktivitelerini tamamlayabilirler.

Amerikan lise ve üniversitelerinde sporcu öğrencilerin spora devam etmeleri adına önemli bir koşul olan akademik başarı, Türkiye’ye de uyarlanabilirse başarılı sporcuların eğitim ve spor kariyerlerini birlikte sürdürmelerine katkıda bulunulabilir.

KAYNAKLAR

- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E., ve Bayraktaroğlu, S. (2001). *Sosyal Bilimlerde Arastırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Chen, S., Snyder, S., and Magner, M. (2010). The effects of sport participation on student-athletes’ and non-athlete students’ social life and identity. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 3, 176-193.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design*. California: Sage Publications.
- Davies, R. O. (2012). *Sports in American Life: A History*. Second Edition. UK: Wiley-Blackwell.
- Fejgin, N. (1994). Participation in high school competitive sports: A subversion of school mission or contribution to academic goals? *Sociology of Sport Journal*, 11, 211-230.
- Fontana, A. & Frey, J. (2005). The interview: From structured questions to negotiated text. In Denzin, NK. & Lincoln, YS. (Eds.), *Handbook of Qualitative Research*. 2nd. Ed, Los Angeles, CA: Sage.
- Gems, G. R. & Pfister, G. (2009). *Understanding American Sports*. London: Routledge.
- Glover, W.H. (2009). *Sports Law Handbook: For Coaches and Administrators*. BookSurge Publishing.
- Hastings, P. and Caven, T. (2007). *How to Win a Sports Scholarship*. Third Edition. California: Redwood Creek Publishing.
- Leonard, W. M. (1998). *A Sociological Perspective of Sport*. Fifth Edition. USA: Allyn and Bacon.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lumpkin, A., and Favor, J. (2012). Comparing the academic performance of high school athletes and non-athletes in Kansas in 2008-2009. *Journal of Sport Administration & Supervision*, 4(1), 41-62.
- McClellan, G. S., King, C., & Rokey JR., D. L. (2012). *The Handbook of College Athletics and Recreation Administration*. USA: Jossey-Bass.
- McCormick, R. A., & McCormick, A. C. (2006). The myth of the student-athlete: The college athlete as employee. *Washington Law Review Association*, 81, 71-157.
- Mirabile, M.P., & Witte, M.D. (2013). Collegiate and professional careers of high school athletes. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 6, 41-56.
- Popp, N., Hums, M.A., and Greenwell, T.C. (2009). Do international student-athletes view the purpose of sport differently than United States student-athletes at NCAA Division I Universities?. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 2, 93-110.
- Pruter, R. (2013). *The Rise of American High School Sports and the Search for Control: 1880-1930*. New York: Syracuse University Press.
- Saffici, C., & Pellegrino, R. (2012). Intercollegiate Athletics vs. Academics: The student-athlete or the athlete-student. *The Sport Journal*, 15(1), 1-8.
- Stevenson, B. (2007). Title IX and the evolution of high school sports. *Contemporary Economic Policy*, 25(4), 486-505.
- URL 1, “What is the NCAA”, 06 Aralık 2016, <http://www.ncaa.org/about/resources/media-center/ncaa-101/what-ncaa>,
- URL 2, “10 Things You May Not Know About the First Olympics”, 11 Nisan 2016, <http://www.history.com/news/10-things-you-may-not-know-about-the-first-olympics>,

Özçakır, S., ve Sönmezoğlu, U. (2017). Farklı Paydaşların Bakış Açısıyla ABD’de Sporcu Öğrenciliğin ve Spor Bursu Sisteminin İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (2), 71-90.

URL 3, “Nearly 80 Percent of the 2016 U.S. Olympic Team Has Competed in College Sports”, 23 Kasım 2016, <http://www.teamusa.org/News/2016/August/12/Nearly-80-Percent-Of-The-2016-US-Olympic-Team-Has-Competed-In-College-Sports>,

URL 4, “Amerika’ya Yolculuk”, 06 Aralık 2016, <http://www.deryabuyukuncu.com/amerikaya-yolculuk>,

URL 5, “Scholarships”, 10 Nisan 2016. <http://www.ncaa.org/student-athletes/future/scholarships>,

URL 6, “Nearly 80 Percent of the 2016 U.S. Olympic Team Has Competed in College Sports”, 23 Kasım 2016, <http://www.teamusa.org/News/2016/August/12/Nearly-80-Percent-Of-The-2016-US-Olympic-Team-Has-Competed-In-College-Sports>,

URL 7, “Remaining eligible: Academics”, 15 Aralık 2016., <http://www.ncaa.org/remaining-eligible-academics>,

Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Genişletilmiş 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Spor Bilimleri Alanında Nitelikli Öğretim Üyelerinin Yetiştirilmesi*

Development of Qualified Academicians in the Field of Sport Sciences

DERLEME/REVIEW

Mehmet Akif ZİYAGİL[†],¹Mersin Üniversitesi, Mersin**Özet:**

Bu çalışma, ulusal etkili spor sisteminin temelini oluşturan nitelikli spor bilimcilerin veya öğretim üyelerinin yetiştirilme süreçlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Beden eğitimi öğretmeni, serbest zaman eğitmeni, antrenör ve spor yöneticilerini spor bilimciler yetiştirmektedir. Nitelikli öğretim üyelerinin yetiştirilmesinde öğretim üyesinin temel etkinlikleri olan eğitim, araştırma, yönetim ve topluma hizmet ekseninde yeterlilikler belirlenmelidir. Türkiye; Yükseköğretim Sistemini Spor Genel Müdürlüğü, ulusal spor federasyonları ile toplumun sağlık ve fiziksel uygunluk ihtiyaçlarını Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içerisinde Dünya ve Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirmelidir.

Sonuç olarak, spor bilimleri alanında doçentlik kriterlerinde yapılacak her türlü düzenleme öğretim üyesinin temel etkinliklerinin kalitesine etkisi dikkate alınarak yapılmalıdır. Üniversitelerarası Kurul (UAK) Doçentlik Başvuru Koşulları, nitelikli öğretim üyelerinin seçimine yönelik yeniden düzenlenmelidir. Sahte ve bilimsel niteliği düşük dergilerle “*dergi kalite kontrol komisyonu*” ile mücadele edilebilir. Beden eğitimi ve spor bilimleri alanında lisans ve lisansüstü düzeydeki programların, Dünya ve Avrupa Birliği standartları ile uyumlaştırma çalışmaları acilen yapılmalıdır. Mevcut lisans ve lisansüstü eğitim veren yükseköğretim ve fakültelerin sayısı azaltılmalıdır. Ulusal düzeyde kaliteli lisans ve lisansüstü eğitim için merkezi “*spor bilimleri enstitüsü*” veya “*spor üniversitesi*” kurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Nitelikli öğretim üyesi, beden eğitimi ve spor bilimleri.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 08.07.2017

Kabul Tarihi: 18.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

This study analyzes the developmental processes of qualified sports scientists or teaching staff forming the basis of the effective national sport system. Physical education teachers, free time instructor for health and fitness, coaches and sports managers have been educated by sports scientists in higher education system. In the training of qualified scientists and lecturers, qualifications should be determined on the basis of education, research, management and social duties services which are the main activities of the faculty member. Turkey should adapt the higher education system to World and the European Union Standards taking into account the health and physical fitness needs of the society with the General Directorate of Sports and national sports federations.

In conclusion, all kinds of arrangements to be made in the criterias of associate professorship should be made taking into account the effects on the quality of teacher's the basic activities in the sport sciences. The Council of Interuniversity (UAK) should be rearranged for the requirements for associate professorship applications toward the selection of qualified teaching members. “*Commission on scientific journal quality control*” can fight against the fake and lower quality journals. Turkey should align its own undergraduate and graduate programs in the field of sport sciences to world and European standards in higher education system with cooperation of national sports federations and authority. Also there is a need to lower the number of these faculties and school of physical education and sports. A central “*sports science institute*” or “*sport university*” should be established for quality graduate and postgraduate training at national level.

Key Words: Qualified academician, physical education and sport sciences.

*Bu çalışma, 21 – 23 Mayıs 2017’de Bursa Uludağ Üniversitesinden yapılan 4. Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresinde davetli konuşmacı olarak sunulmuştur (The International Balkan Conference in Sport Sciences, IBCSS 2017). P. 347.

[†] **Sorumlu yazar:** Mehmet Akif ZİYAGİL, mziyagil@gmail.com, GSM: 506 633 4401

GİRİŞ

Olimpiyat Oyunlarındaki madalya sıralamasındaki 41'inciliğimiz ve % 20'lik düzenli fiziksel aktivite oranı ile Avrupa'nın en hareketsiz ülkesi olduğumuz dikkate alındığında, bu düşük düzeyin yükseltilmesinde en uygun başlangıç noktasının antrenörleri, öğretmenleri, serbest zaman eğitimlerini ve spor yöneticilerini yetiştiren öğretim üyelerinin niteliğinin artırılması olduğu söylenebilir (<http://www.bbc.com>, 3.07.2017; Aksoy ve Ziyagil, 2015). Yükseköğretim Kurulunun 2016-2020 stratejik planında ifade edildiği gibi, Türkiye'nin yükseköğretimde Avrupa'nın en yüksek öğrenci sayısına sahip olduğu, son 10 yılda yatay büyümenin gerçekleştiği, büyüme sürecinin bundan sonraki aşamasının, nitelik ve kalite bakımından da büyüme olduğu vurgulanmış ve bu kalite odaklı büyümeye yönelik yükseköğretim kurumlarının misyonlarını tekrar gözden geçirmeleri istenmiştir (YÖK 2016-2020 stratejik planı, www.yok.gov.tr/03.07.2017). Günümüzde spor bilimleri alanında 100'ün üzerinde fakülte ve yüksekokul açılmıştır. Bu birimler, Türkiye'nin Olimpiyat Oyunlarındaki başarısını artıracak, toplumun sağlık ve fiziksel uygunluğunu geliştirecek yeterliliklere sahip elemanları yetiştirememektedir. Ulusal etkili spor sisteminin temelini nitelikli spor bilimciler oluşturacaktır. Çünkü onlar, Dünya'daki gelişmeleri takip ederken beden eğitimi öğretmeni, serbest zaman eğitmeni, antrenör ve spor yöneticilerini spor bilimciler yetiştirmektedir.

Akademisyenler, öğrenme ve yaratıcılığının artırılmasında verdiği dersleri kolaylaştıran ve öğrencileri ile meslektaşlarını sürekli motive eden ve aynı zamanda onların bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirme çabası içerisinde olan kimselerdir. Fiziksel aktivite, egzersiz ve spor alanlarında ulusal ve uluslararası düzeyde tartışılan konuları irdeleyerek ve gerekli sorumlulukları üstlenerek teoriden pratiğe köprü kuran etik ve yasal davranışları göstererek diğer meslektaşlarına örnek olan kimsedir.

Akademisyenler mesleki bilgi ve becerilerini sürekli şekilde güncellemelidir. Yaşam boyu öğrenme anlayışı içerisinde okullarda ve mesleki topluluklarda gelişmiş eğitim araç ve yöntemlerini etkin kullanarak bu yöntemleri öğrencilere göstermeli ve onları öğrenmeye teşvik etmelidir. Bilgi düzeyinin artırılması yeni uygulama ve gelişmeleri öğrenmek ve geliştirmek için ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılara etkin şekilde katılan bir akademisyen, kendi bilgi, becerileri ve liderlik yaklaşımını diğer meslektaşları ile paylaşmalıdır. Bu kapsamda araştırmaları ve gözlemlerinden elde ettiği yeni sonuçları meslektaşlarına duyurmalı ve öğrencilerin yeni bilgiler ile donatılmasını önemsemelidir. Öğretim üyeliği mesleğinde etkin olma, canlılık ve kendini yenileme konularında öğrencilere ve meslektaşlarına katkıda bulunma konusunda önemli görevler üstlenmelidir.

Bir programın en yüksek zorluk ve komplekslik derecesi, öğrencilerin eğitim ve sınavlarının ciddi şekilde yapılması, mesleki beklentilerin en yüksek derecede karşılanması, kurumsal özerklik ve özgürlük ile birlikte sürekli gelişimin sağlanması gibi birçok bileşenin biraraya gelmesi mükemmelliğin standartlarını oluşturmaktadır (Van Damme, 2004).

Kalite, paydaşların ihtiyaçlarının karşılanması ve beklentilerinin aşılmasını ifade etmektedir. Kaliteli öğretim üyesinin yetiştirilmesinde, belirlenen standartlar ve beklentiler öğretim üyeliği veya akademisyenlik mesleğinin temel işlerinden veya etkinliklerinden kaynaklanmaktadır.

Öğretim Üyesinin Temel Görevleri ve Etkinlikleri

Öğretim üyeliğinin 4 temel etkinliği tanımlanabilir. Bunlar; öğrenci ve meslektaşlarına eğitim vermek, kendi ilgi ve uzmanlık alanında araştırma yapmak, işbirliği yaptığı diğer insanlar ve birimler ile ilişkileri yönetmek, üniversite dışında uzmanlık alanı kapsamında bilgi ve beceri öğretimi konusunda ilgili insanlar ile paylaştığı topluma hizmet işleridir.

Eğitim: Lisans, yüksek lisans, doktora, seminer, konferans ve kurs gibi etkinliklerde kendi alanında diğer insanlara seviyelerine göre bilgi aktarmak, beceri kazandırmak ve kalıcı davranışlar kazandırmak çabalarının tümünü kapsamaktadır. Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine göre hazırlanan eğitim programları uygun ortamlarda verilmelidir.

Araştırma: Beden Eğitimi ve spor bilimleri alanının kapsamına giren veya ilişkili her türlü konu, laboratuvar ve alan araştırmaları yapılmasını ifade etmektedir.

Yönetim: Eğitim ve araştırma kapsamında öğrenciler, öğretim elemanları, yöneticiler ve diğer paydaşların araştırma, eğitim ve topluma hizmet etkinliklerine katılımını sağlar, yönetir ve değerlendirir.

Topluma Hizmet: Üniversite dışı ortamlarda uzmanlık alanı kapsamında ilgili insanları bilgilendirir, eğitir veya danışmanlık yapar. Spor Federasyonları, kulüpler, okullar, ulusal ve uluslararası mesleki topluluklar ve dernekler işbirliği yapılan paydaşlardır.

Bu temel etkinliklerin yapılmasında her işin aşamalarının dikkatlice tanımlanmasına ve uygulanmasına ihtiyaç vardır (Martin, 2010).

Temel Görev veya Etkinliklerin Yönetim Aşamaları

Temel işlerin veya etkinliklerin süreçlerinin yönetimi; planlama, organize etme, değerlendirme, araştırma ve kendini yansıtma fonksiyonlarından oluşmaktadır.

Planlama: Özellikle eğitim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında yapılacak etkinliklerin kısa, orta ve uzun vadede planlanması ve bir hedefe ulaşmak için yapılacakları basamak basamak bir bütün haline getirmesidir. Her gün, her hafta, her ay, her yıl yapılabilir ve başarılabilir zorlukta işleri yapmayı hedeflemelidir.

Organize Etme: Eğitim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında verimli ve etkin bir şekilde bir hedefe ulaşmayı sağlayacak tüm gerekli düzenlemeleri koordine edebilme yeteneğini sergilemelidir.

Yürütme: Ders, araştırma ve topluma hizmeti kapsayan planlanmış ve organize görevleri uygulama ve gerçekleştirmeyi ifade etmektedir.

Değerlendirme: Sürecin yararı, değeri ve önemi veya sürecin niteliği ile ilgili çalışma, analiz etme ve karar verme yeteneğini kapsamaktadır.

Araştırma ve kendini yansıtmaya: Alanındaki gelişmeleri takip etme, bilgilerini güncelleme, uygulamalarının etkisini araştırma ve yaptıklarını çevresine anlatabilme, aldığı eleştirileri kendi gelişimi için kullanabilme yeteneğini ifade etmektedir.

Temel işlerin yönetim süreçlerinin idare edilmesinde öğretim üyelerinin belirli yeterlilikleri sergilemesi gerekmektedir (Petry ve Froberg, 2006; Ziyagil ve Sevimli, 2013; Ziyagil, 2014).

Öğretim Üyesinin Yeterlilikleri

“*Yeterlilik*” kelimesi, bilgi, beceri ve tutumların bir karışımı içerisinde yeterli performans sergilendiğinde “*yetkili olmak*” anlamına gelmektedir. Yetkili olmak, sadece bir şeyi bilme ve fikir sahibi olma anlamında kullanılmaz, aynı zamanda belirli bir durumda bilginin uygulamaya konulması ve başarılı şekilde yapılmasıdır (<https://www.myk.gov.tr/03.07.2017>). Eğitim, araştırma, yönetim ve topluma hizmet temel etkinlikleri ile ilgili görevin başarılı şekilde yapılması için ihtiyaç duyulan yeterlilikler şunlardır:

Bilgi: Bilgi, fiziksel aktivite, egzersiz ve spor alanlarında teori ve kavramların kullanılması kadar deneysel olarak kazanılmaktadır.

Beceriler: Belirli bir iş, öğrenme ve çeşitli etkinlik alanlarında görev yapıldığında bir kimsenin nasıl yapılacağını bilmesidir (<https://www.myk.gov.tr/03.07.2017>).

Kişisel, profesyonellik, etik: Kişilik, mesleki bağlılığı, özel bir durumu kendi kendine nasıl yöneteceğini bilmeyi ve mesleki değerlere sahip olmayı kapsamaktadır. Profesyonellik, mesleki yeterliliklerini sergileyerek bir işi en küçük detaylarına kadar anlama, uygulama ve bütün püf noktalarını bilerek beklentilerin üzerinde en az hata ile ortaya koymaktır.

Başarılı deneyim: Araştırma görevlisi ve yardımcı doçentlik aşamasında doçent ve profesör gözetiminde başarılı deneyim kazanma, öğretim üyesinin niteliğinin belirlenmesinde dikkat edilecek önemli özelliklerden biridir. Kazanılan deneyimler kayıt altına alınmalı ve raporlandırılmalıdır. Özellikle eğitim alanında verilen dersler, hazırlanan ders notları ve diğer görsel materyallerin dikkate alınması gerekmektedir (Martin, 2010). Ayrıca, sporcu, antrenör ve yöneticilik gibi spor alanında sergilenen başarılı roller spor bilimcinin kalitesini olumlu etkileyecektir.

Anahtar yeterlilikler: Her öğretim üyesinin ulusal ve uluslararası anlamda Dünyadaki değişikliklere uyum sağlamasına mümkün kılacak 8 anahtar yeterlilik vardır. Öğretim üyelerinin yetiştirilmesinde ve tecrübelerinin artırılmasında, yaşam boyu öğrenme kapsamında devamlı olarak iyileştirmek için bu anahtar yeterliliklere sahip olması gerekir (European Commission, 2006).

- *Anadilde iletişim:* Kavramları, duygu, düşünce, gerçek ve görüşlerini sözlü ve yazılı olarak ifade etme ve yorumlama becerisidir.
- *Yabancı dilde iletişim:* Anadilde olduğu gibi, özetleme, açıklama, başka kelimeler ile açıklamak veya tercüme etme gibi uzlaşma becerilerini ve kültürlerarası anlaşmayı kapsamaktadır.
- *Matematik- bilimsel ve teknolojik yeterlilikleri:* Aritmetik bilgiye hakimiyeti, Dünyayı anlama ve algılanan tıp, ulaşım veya iletişim gibi insan ihtiyaçlarına bilgi ve teknolojiyi uygulama becerisidir.
- *Dijital yeterlilik:* Bilgi ve iletişim teknolojisinin iş, eğlence ve iletişim için güvenli ve dikkatli kullanımını ifade etmektedir.
- *Öğrenmeyi öğrenmek:* Kendi öğrenme becerisi ile bireysel grup halinde öğrenme etkinliğinin etkili yönetimini ifade etmektedir.
- *Sosyal ve yurttaşlık yeterliliği:* Kişinin sosyal ve çalışma hayatına özellikle giderek daha farklı toplumlarda aktif ve demokratik katılım ile etkin ve yapıcı bir şekilde katılabilme yeterliliğini kapsamaktadır.
- *Girişim ve girişimcilik anlayışı:* Yaratıcı, yenilikçi bir yaklaşımla riske girerek projeleri planlama ve yönetme becerisi ile düşünceleri eyleme dönüştürme becerisini ifade etmektedir.

- *Kültürel bilinç ve ifade*: Müzik, edebiyat, görsel ve gösteri sanatları gibi çeşitli medyada fikirlerin, deneyimlerin ve duyguların yaratıcı önemini değerini bilme yeterliliğini kapsamaktadır.

UAK Doçentlik Başvuru Koşullarının Değerlendirilmesi

UAK, doçentlik başvuru koşullarının ilk paragrafında yer alan “*Spor Bilimleri temel alanında başvurulmuş doçentlik bilim alanı ile ilgili olarak aşağıdaki çalışmalara verilen birim puanlar esas alınmak suretiyle; en az doksan (90) puanın doktora unvanının alınmasından sonra gerçekleştirilen çalışmalardan elde edilmiş olması kaydıyla, asgari yüz (100) puan karşılığı bilimsel etkinlikte bulunmuş olması gerekir.*” koşulunda (<https://www.uak.gov.tr/03.07.2017>), doktora sonrasında 90 puan toplama zorunluluğu doçent adaylarının doktora tez hazırlama sürecinde yayınlarını tamamlayarak doktora unvanı ile doçentlik unvanlarının birbirine yakın tarihlerde almasının önüne geçilmiştir. Bu iki unvan arasında en az iki yıllık sürenin olması gerekir. Yayın tarihi esas alındığında yine doktora sırasında hazırlanan çalışmalar hemen doktora sonrasında yayımlanması sağlanarak iki unvanın bir-iki ay ara ile alınması mümkün olabilir. Doktora sonrasında 90 puan alma zorunluluğu, doktora ve doçentlik unvanlarının farklı yıllarda alınmasına ve farklı akademik olgunluk düzeylerini temsil etmesini mümkün hale getirmiştir.

Yine, doçentlik başvuru koşullarının ikinci paragrafında yer alan “*Tek yazarlı çalışmalarda yazar tam puan alır. Başlıca yazarın belirtildiği hallerde iki yazarlı eserlerde başlıca yazar tam puanın 0.8' ini, ikinci yazar 0.5' ini alır. Üç ve daha fazla yazarlı başlıca yazarın belirtildiği eserlerde ise, başlıca yazar toplam puanın yarısını alır, diğer yazarlar ise diğer yarısını eşit paylaşır. Başlıca yazarın belirtilmediği iki veya daha fazla yazarlı makalelerde her bir yazar için toplam puan yazar sayısına bölünür*” koşulunda (<https://www.uak.gov.tr/03.07.2017>), her çalışmada farklı isim sıralamasında yer alan ve çalışmaya katkı derecesine göre araştırmacılara puanlar verilerek “*hediye yazarlığın*” önüne geçilmiştir.

Mevcut doçentlik koşullarında farklı yayın gruplarındaki değişik ürünlerin puanlamaya dahil edilmesi akademik çalışmaların çeşitliliğini artırarak geçmişte sadece uluslararası ve ulusal makale ve bildiri hazırlama sınırlılığını ortadan kaldırmıştır. Doçentlik yayın kriterlerine eğitim etkinlikleri ile proje ve kitap yazarlığının dahil edilmesinin araştırma faaliyetlerinin artışına yol açacağı açıktır.

Spor bilimlerinin temel alan olması: Geçmiş yıllarda Eğitim Bilimleri temel alanı altında değerlendirilen beden eğitimi ve spor alanı 2010 yılından itibaren spor bilimleri temel alanı olarak kabul edilmesi, “*Spor Bilimleri Alanının*” temel alan olarak tanınması bakımından önemli bir aşamaydı. Temel alan isminin başında “*hareket, egzersiz veya beden eğitimi*” kelimelerinden biri veya ikisi yer alması temel alan ismini daha kapsayıcı hale getirecektir. Spor Bilimleri temel alanının kabulü “*Erzurum Teknik Üniversitesinin*” kuruluş yasasında “*Spor Bilimleri Fakültesinin*” yer alması ile gerçekleşmiştir. Erzurum Teknik Üniversitesi, 21.07.2010 tarih ve 27648 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanan 2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Ek Madde 131 ile yapılan değişiklik ile spor bilimleri tanımlaması ilk defa “*Rektörlüğe bağlı olarak yeni kurulan Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ile Spor Bilimleri Fakültesinden oluşur*” ifadesinde yer almıştır (www.resmigazete.gov.tr/ 03.07.2017).

Spor bilimleri enstitüsü ve spor bilimleri üniversitesi: Günümüzde spor bilimlerinin alt alanlarında, sağlık bilimleri, sosyal bilimler ve eğitim bilimleri enstitüleri çatısı altında yüksek lisans ve doktora eğitimi verilmektedir. Multidisipliner alan olan spor bilimleri için özerk veya merkezi bir üniversiteye bağlı “*Spor Bilimleri Enstitüsünün*” kurulması, nitelikli öğretim üyesi yetiştirme programının gelişimine önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu enstitü bünyesinde Olimpiyat Oyunları ile Dünya ve Avrupa şampiyonalarına hazırlanan milli takımların kamp, eğitim ve araştırma merkezide yer almalıdır. Türkiye’nin böyle bir kuruma acilen ihtiyacı vardır. Spor bilimleri enstitüsüne, Türkiye’deki tüm doçent ve profesörlerin doğal öğretim üyeleri olmaları sağlanmalıdır. Bu enstitü çatısı altında 16.03.1994 yılında YÖK Başkan Vekili Prof. Dr. Mehmet KISAKÜREK imzalı yazı ile yeni kurulan aşağıda listelenen 5 anabilim dalı o zaman ki spor yüksekokul müdürlerinin mutabakatı ile belirlenmiş ve ilgili üniversitelere bildirilmişti. Bu kapsamda nitelikli öğretim üyelerinden, Avrupa ve Dünya ile uyumlu yüksek lisans ve doktora programlarına, gelişmiş sabit ve mobil laboratuvar imkanlarından spor federasyonları ile yürütülen ortak projelere kadar yeni uygulamaların yapıldığı bir yer olmalıdır. Bu anabilim dalları şunlardır; 1) beden eğitimi ve spor öğretimi anabilim dalı, 2) hareket ve antrenman bilimleri anabilim dalı, 3) spor sağlık bilimleri anabilim dalı, 4) sporda psikososyal alanlar (spor psikoloji, spor sosyoloji, spor felsefesi, spor tarih ve olimpizm gibi) anabilim dalı ve 5) spor yönetim bilimleri anabilim dalı. Mevcut anabilim dallarının sayısı ve adları tartışmaya açıktır.

Bu bakış açısının dışında, Milli Savunma Üniversitesi ve Müzik Üniversitesi gibi bir yaklaşım ile “*spor üniversitesi*” kurularak bünyesinde lisans, yüksek lisans, doktora

eğitiminin yanısıra inovasyona yönelik spor teknoparklar ile milli antrenman ve kamp merkezi oluşturulabilir. Bu üniversitenin diğer bir görevinde, toplumda sağlığın geliştirilmesi için fiziksel aktivite, egzersiz ve rekreasyonel sporlar ile birlikte geleneksel spor ve oyunların yaygınlaştırılmasıdır.

Zorunlu SCI, SCI-expanded, SSCI endeksli dergi yayın yapma koşulu: Başlıca yazar olarak, lisansüstü tezlerden üretilmemiş olmak koşulu ile SSCI, SCI, SCI- Expanded, ESCI ve AHCI kapsamındaki dergilerde yayınlanmış tam makale hazırlama koşulu 2017 yılında kaldırılmıştır. Uluslararası alan endekslerinde birinci isim ve tek isimli yayında kriter olarak, yabancı dilde yayın yapmak yerine TÜBİTAK'ın çıkardığı dergide “*Türkçe Yayın Hazırlama Koşulu*” getirilmelidir. Bağımsız bir ülke olarak Türkiye, öncelikle kendi dilinde ve daha sonra diğer dillerde bilimsel çalışmaların yapılmasını önemsemelidir. Türk edebiyatının yazılı eserleri dilimizin gücünün ve zenginliğinin kanıtıdır. Akademisyenler, gereksiz yere yabancı yayınlara milyonlarca dolar ödemek durumunda bırakılmıştır. Zorunlu SSCI, SCI, SCI-Expanded veya AHCI endekslerinde tek isim veya ilk isim olmak koşulu kaldırılarak bu maddenin yerine “*en az 20 puanlık*” yayın yapma koşulu getirilmiştir. SSCI, SCI, SCI-Expanded veya AHCI endekslerinde yayımlanan makaleler için 20 puan, bu koşula alternatif olarak aynı madde kapsamında diğer uluslararası alan endekslerinde yer alan dergilerde yayımlanan makalelerden 15 veya a veya b kapsamındaki yayınlarda alanında bilime katkı sağlayan kitap kritiğinden 5 puan olarak “*en az 20 puanın alınması*” zorunlu hale getirilmiştir. SSCI, SCI, SCI- Expanded endekslerinde makale yayımlama zorunlu olmaktan çıkarılmış ve sıradan en kolay makale yayınlanan dergiler ile birlikte “*zorunlu seçmeli*” hale getirilmiştir. ESCI (Emerging Science Citation Index) dergilerde “*Web of Science*” ana koleksiyon içerisinde yer almaya başlamıştır. ESCI kapsamındaki dergiler; SSCI, SCI ve SCI-Expanded endekslerde yer alan dergilerle birlikte değerlendirilmelidir.

Bir doçent adayı 100 puanının 49'unu başlıca yazar olduğu uluslararası makaleden (20 puan), ulusal makaleden (12 puan), tezlerden üretilen yayınlardan (4 puan), atıflardan (6 puan), bildirilerden (5 puan) ve ders vermekten (2 puan) almak zorundadır. Adayların 49 puanı 100 puana tamamlayabilmek için makalelerden en yüksek 71 ve atıflardan en yüksek 51 puan toplama hakkı vardır. Atıfların puanlamasında “*Web of Science*”a 3 puan yerine 6 puan, diğer uluslararası ve ulusal dergilere 1 puan verilmelidir. Diğer uluslararası dergiler ile ulusal dergilerin bilimsel kalitesi farklı değildir. Ayrıca tez danışmanlığı, proje ve kitaplardan da puan toplanabilir. Adaylara bu puanları toplamak için 3 seçenek verilmiştir. İlk seçenekte, sadece SSCI, SCI, SCI-Expanded kapsamındaki zorluk derecesi yüksek çalışmaları kullanabilir. İkinci

seçenekte, orta zorluk düzeyinde SSCI, SCI, SCI-Expanded ve diğer uluslararası alan endekslerinde karışık yapılan çalışmalar kullanabilir. Üçüncü seçenekte ise, en kolay olanı sadece uluslararası alan endekslerindeki çalışmalar kullanabilir. Tanımı yapılmamış ve içeriği belli olmayan endeksin kapsamına her türlü uluslararası dergi alınabilir. Doğal olarak, doçent adayları hakemlik süreçlerinin olmadığı veya çok kolay olduğu (yazarın hakemleri belirlediği) alan endekslerindeki dergilerde makalelerini yayınlatacaklardır. En zor seçenek ile en kolay seçenek arasında sadece bir makalelik fark vardır (Tablo 2). Bu yönüyle son yıllardaki en kolay uluslararası yayın hazırlama seçeneği sunulmuş ve nitelikli öğretim üyesi yetiştirilmesi adına önemli bir eksiklik ortaya çıkmıştır. Doçentlik koşullarının birçok maddesinde niteliksiz çalışmaların tercih edilmesinin yolu açılmıştır. Bu konudaki ilk örnek, doçent adayının başlıca yazar olduğu uluslararası makale için SSCI, SCI, SCI-Expanded veya AHCI kapsamındaki yayınlardan *20 puan*, diğer uluslararası alan endeksleri kapsamındaki yayınlardan *15 puan* almasıdır. İkinci örnek, SSCI, SCI, SCI-Expanded ve AHCI makaleler ile uluslararası kitaplarda adayın atıf yapılan her eserinden *3 puan*, diğer uluslararası dergiler ile uluslararası kitap bölümündeki atıflardan *2 puan* ve ulusal hakemli dergiler ile ulusal kitaplardan gelen atıflardan *1 puan* almasıdır. Her iki örnekte de, zor ve kolay yayınlar doçent adayının tercihinde bırakılmaktadır. SSCI, SCI, SCI-Expanded veya AHCI kapsamındaki dergilerde makale yapmak ve bu endekslerden atıf almak zorunluluk değildir. Sadece diğer uluslararası yayın yapma ve atıflardan toplanan puan ile doçentlik başvurusu yapma kolaylığı getirilmiştir. Elbette doçent adayları, zor olanı değil kolay olanı tercih etme eğilimi sergileyecektir.

Diğer yandan, “*Uluslararası alan endeksi*” spor bilimleri alanını mı yoksa eğitim bilimleri alanını mı veya her ikisini mi kapsadığı açık değildir. Alan endeksleri ile hangi endekslerin adlarının kastedildiği doçentlik başvuru şartlarının sonunda açıkça yazılmalıdır. Endeks adlarının açıkça yazılmaması uygulamada tüm endekslerin alan endeksi kapsamında değerlendirilmesinin yolunu açmaktadır. Geçmişte spor bilimleri alanının temel alan olarak kabul edilmediği dönemde benzeri bir olay bir yaşanmıştı. Thomson Reuter Firmasının web adresinde “*Zological records*” veritabanı kendisini “*Dünyanın devam eden en eski hayvan biyolojisi veri tabanıdır. Dünyanın önde gelen taksonomi (sınıflandırma bilimi) referansıdır ve geçmişi 1864 yılına kadar uzanmaktadır. Uzunca süre hayvan isimlerinin gayri resmi kayıt yeri olmuştur. Zological record veri tabanının geniş kapsamı biyo-çeşitlilik ve çevreden taksonomi ve veteriner bilimlerine kadar uzanmaktadır*” şeklinde tanımlamaktadır (<http://thomsonreuters.com/zoological-record/> 15.03.2015). Oysa “*Zological Records*” yıllarca eğitim alan endeksi olarak kabul edilmiş ve 2016 yılı öncesinde bazı mahkeme

kararlarında “*Zoological records*” eğitim alan endeksi olarak değerlendirilmiştir. Mevcut kriterlerde ifade edilen “*alan endeksi*” tanımı ve kapsamı ile ilgili eksikliğin en kısa zamanda fark edilerek düzeltilmesi gerekmektedir.

Başvuruda anahtar kelime seçimi: UAK’ın spor bilimleri temel alanı ile ilgili yayımladığı başvuru şartlarının son sayfasında “*Aday başvurusunda, bir bilim alanı ve bilim alanına bağlı en az 1 (bir) en fazla 3 (üç) anahtar kelime belirtmelidir*” ifadesi yer almaktadır. Bu seçim adaylara jürilerine girmesi muhtemel jüri üyelerini (profesörleri) kısmen seçmesine olanak tanımaktadır. Jüri üyelerinin de anahtar kelimeleri seçerek belirli alanlarda doçent adaylarının jürilerinde yer almak istedikleri unutulmamalıdır. Doçentlik jürilerini bilgisayarların belirli programlarına göre görevlendirdiği düşünülürse, anahtar kelimeler kullanımı ile istenmeyen jüri üyelerinden kısmen kurtulma ihtimalinin var olduğu gözlerden kaçabilir. Bilimsel nitelikleri yüksek profesörlerden oluşan alt komisyonların kuracağı doçentlik jürilerin bilgisayarlı atamalardan daha objektif ve gerçekçi görevlendirmeler yapacağı açıktır.

Bilime katkı kriterinin sınırlı kullanımı: Doçentlik koşullarının sonunda “*tanımlar*” bölümünde “*Alanında bilime katkı sağlamış olmak şartıyla özgün kağıt veya elektronik ortamda yayımlanmış veya yayımlanmak üzere DOI numarası almış makale*” olarak tanımlanan “*yayımlanmış makale*”nin bilime hangi açılardan katkı sağladığı açıkça ifade edilmemiştir. Dolayısıyla bir çalışmanın özgünlüğünün değerlendirilme kriterleri somut şekilde ortaya konulmamıştır. Her ne kadar özgünlüğün asgari koşullarının yasal bir tanımı olmasa da, tüm Dünyada orijinalite bakımından ortak bir yaklaşımın olması gerektiği kabul edilmektedir (Sterling, 2003). Bilime katkı çalışmanın özgünlüğü (*orijinalitesi*) ile ilgilidir. Araştırma başlıklarının alanında özgün olması ve alana katkı sağlaması çok önemlidir. Bilime katkı verme koşulu nitelikli öğretim üyesinin vazgeçilmez özelliğidir. Özgünlükte, yaratıcılık, eleştirel bakmak, yeni önermeler vardır. Daha önce aralarında ilişki kurulmamış nesnelere ya da düşünceler arasında ilişkileri araştıran; alışılmadık ve bilinenin dışında, farklı, yeni bir bakış açısında problemi gören, farklı çözüm yollarından giderek yeni sonuçlar çıkaran; sıradan bir şeyin sıradan olmayan bir biçimde farkına varan; sonuçları, yöntemi, denekleri, katılımcıları veya bir yönü ile diğer çalışmalardan benzersiz olan; yeni ve güncel bir problemin tanımlayan, aydınlatan ve çözen bağımsız, yenilikçi, yaratıcı düşünceyi yansıtan araştırma, özgün (orijinal) çalışmadır (Armour & Macdonald, 2012). Daha önceden açıkça bilinen sorun özelliği taşımayan ve ilgi çekmeyen tekrarlanan araştırmalar orijinal değildir. Nitelikli ve sıradan bir çalışmayı birbirinden ayıran “*bilime katkı sağlama*” koşulunun olduğu açıktır.

Alan endekslerinin tanımlanmaması: Doçentlik şartlarının 1/b ve 3/f maddesindeki alan endeksi terimi son bölümde tanımlanmamıştır. ERIC ve Full Text (H.W. Wilson) Database Covarage List, Australian Education Index (AEI), Education Index (EI) ve The Education Resources Information Center (ERIC) gibi çok sayıda eğitim alan endekslerine spor bilimleri alanında rastlamak mümkün gözükmemektedir. Ayrıca, *Web of Science*'ın temel yayın listesinde SSCI, SCI, SCI- Expanded ve AHCI ile birlikte yer alan ESCI (Emerging Science Citation Index) gözlerden kaçmıştır. Sadece EBSCHOnhost araştırma veri tabanları arasında yer alan SPORTDiscus spor bilimleri alan endeksi, spor ve spor hekimliği alanı çalışmaları için temel oluşturmakta ve bünyesinde birçok dergi tam metin yayınlamaktadır. Özellikle sağlık, fiziksel uygunluk ve sporla ilgili dergilerin tarandığı SPORTDiscus gibi spor bilimleri alanına ait veri tabanları yoktur. Spor bilimleri alan endeksi ifadesi, adında doçentlik başvurusunda adaylara seçenek olarak sunulan anahtar kelimelerin yer aldığı dergileri kapsamalıdır.

Mezuniyet sonrası yeterlilik sınavları: Yüksek lisans ve doktora sınavlarına girecekler için yabancı dil sınavında spor bilimleri ile ilgili konularda Türkçeden İngilizceye, İngilizceden Türkçeye çeviri sınavı yapılmalıdır. Yabancı dil sadece İngilizce değildir. Doçentlik ve profesörlük için bir yabancı dilde dinleme ve konuşma yeteneği ölçülmelidir. Doçent adayı, yabancı dilde ders anlatabilmelidir. Üniversitelerarası Kurul, ÖSYM'nin yaptığı yabancı sınavlarının dışında yapılan TOFEL, IELTS ve diğer eşdeğer sınavları doçentlik başvurusu için kabul etmemelidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitime devam etmek için Türkiye'de yapılan İngilizce sınavlarının kabul edilmediği unutulmamalıdır. Akademisyenler için ÖSYM'nin dışında yurtdışında ve özel sektörde yapılan her türlü dil sınavı şüphelidir. Yabancı dil sınavlarının hareket ve spor bilimleri alanında yapılması, öğretim üyelerinin yabancı dil sınavlarına hazırlanırken alan bilgilerinin gelişmesine ve güncellenmesine imkan tanıyacağı bir gerçektir. Yabancı dil sınavlarının dışında, ALES ve KPSS yerine mesleki hareket ve spor bilimleri alan bilgi ve becerisinin ölçüldüğü "*alan yeterlilik sınavların*" yapılması nitelikli öğretim üyesinin yetiştirilmesinde önemli fayda sağlayacaktır. Hem lisans hem de lisansüstü eğitimde ana kriter "*spor bilimleri alan bilgisi*" olmalıdır. Lisans ve lisansüstü eğitimde öğrencilere kazandırılan bilginin seviyesinin ölçülmesi aynı zamanda eğitimi veren kurumun ve öğretim elemanlarının öğretim performansının ve öğrencilerin bilgi düzeylerinin ölçümü olacaktır. Bu kriter akademik teşvik kapsamında performans kriteri olarak kullanılabilir.

Sahte dergilerle mücadele: Nitelikli öğretim üyesi yetiştirme önündeki en önemli engel sahte ve bilimsel nitelikleri düşük dergilerdir. Ulusal ve uluslararası boyutta akademisyenlerin sahte dergilerde hızlı bir şekilde yayımlanan çalışmaları ile yeterli emek sarf

etmeden ve etik dışı kadro ve pozisyon elde etmeleri yeni yetişen akademisyenlere kötü örnek oluşturmaktadır (Demirel, 2013; Öztürk, 2012).

Thomson Reuters firmasının veri tabanı “*Web of Science*” da bile birçok derginin düşük bilimsel niteliği görmezden gelinmektedir. Belki de ticari kaygılarla veya kasıtlı şekilde gelişmekte olan ülkelerde bilimsel gelişmenin önünün kesilmesi için niteliksiz dergiler “*Web of Science*” kapsamında da tutulmaktadır. Doçentlik alt komisyonu veya özel kurulacak “*kara liste hazırlama veya dergi kalite kontrol komisyonu*” kurulması sahte yayınlara karşı en önemli birim olacaktır. Her başvuru döneminin başlangıcında veya sürekli şekilde sahte veya niteliği çok düşük dergilerin listesi UAK resmi sitesinden ilan edilmelidir. Bu komisyonlar ilgili alanda nitelikli dergilerde makaleleri ile diğer çalışmaları olan ve etik değerlere bağlı profesörlerden seçilmelidir.

Spor bilimlerinde lisans eğitiminin yeniden yapılanması

Nitelikli öğretim üyesi yetiştirmenin ön koşullarından birisi de yüksek standartlara sahip nitelikli lisans eğitiminin verilmesidir. Avrupa Birliği ülkelerinin “*Spor Biliminde Avrupa Yüksek Öğretim Yapısının Uyumlaştırılması*” kapsamında Türkiye’de spor bilimleri alanının yeniden yapılanması bir zorunluluktur. Bu kapsamda, BESYO ve SBF’lerin bölüm programları mesleki yeterlilikleri ve öğretim elemanlarının standartları yeniden düzenlenmelidir. Değişim sürecinde özellikle Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Spor Federasyonları ile işbirliği gerekli görülmektedir. Bu dönüşüm Spor Bilimleri alanının önerisi olarak, YÖK ve Cumhurbaşkanlığı makamlarına sunulmalıdır. Gelişmiş ülkelere kıyasla ülkemizde düzenli fiziksel aktivitelere katılanların sayısının azlığı ve güreş branşı hariç Olimpiyat Oyunlarındaki performans düşüklüğü, Türkiye’de beden eğitimi ve spor bilimleri alanında yeniden yapılanma konusunda çok geç kalındığının göstergeleridir.

Nitelikli öğretim üyelerinin yetiştirilmesi büyük oranda okul öncesi dönemden itibaren eğitimin kalitesine bağlı olsa da, lisans eğitimi öğretim elemanlarının yetiştirilmesinde çok belirleyici bir rol oynamaktadır.

Örgün eğitimin, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsaması sebebi ile bu sistemde görev yapacak beden eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesi için beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde okul öncesi, ilk, orta ve lise düzeyinde uzmanlaşmanın olması bir gerekliliktir (Tablo 3).

Yine antrenörlükte, rekreasyonel ve performans sporlarına yönelik antrenörlük eğitiminde uzmanlaşmaya gidilmelidir. Yeni başlayanların, gelişim dönemlerinin, yüksek

performans ve kondisyonerliği kapsayan performans antrenörleri ile rekreasyonel sporlara katılma antrenörlüğü uzmanlık alanı olmalıdır (Tablo 3).

Avrupa Birliği ülkeleri, *Spor Biliminde Avrupa Yüksek Öğretim Yapısının Uyumlaştırılması* kapsamında Türkiye'deki rekreasyon bölümlerinin yerine “*sağlık ve fiziksel uygunluk için serbest zaman eğitmenliği*” yapısı oluşturulmuştur. Bu bölümde, görünürde sağlıklı veya düşük riskli gruplardaki bireylerin sağlığının korunması ve fiziksel etkinliğinin geliştirilmesi için *usta spor salonu çalıştırıcısı ve özel antrenör (personal trainer)*, tıbbi kontrol altında farklı yaş ve sağlık koşullarındaki bireylerin sağlığının korunması ve fiziksel etkinliğinin geliştirilmesi *sağlıkla ilgili egzersiz uzmanı*, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası seviyede tanımlanan politikalar çerçevesinde egzersiz programları ve fiziksel aktivite tanıtımı için *halk sağlığı geliştirme uzmanı*, sağlık ve fiziksel uygunluk yöneticisi, sağlık ve fiziksel uygunluk alanının tüm imkanlarını yönetilmesi için *sağlık ve fiziksel uygunluk yöneticisi* yetiştirilmelidir (Petry ve Froberg, 2006; Ziyagil ve Sevimli, 2013; Ziyagil, 2014) (Tablo 3).

Genelde spor hizmetlerinin etkin bir şekilde yapılmasında sınırlı insan ve malzeme kaynaklarını, ilgili teknolojileri ve beklenmeyen sorunların çözümünü koordine eden kişi olarak tanımlanan spor yöneticisinin (Chelladurai, 1994) yetiştirilmesi için spor yöneticiliği bölümlerinde, dört yıllık eğitimin son iki yılında uzmanlık eğitimi verilmelidir. Avrupa Birliği standartlarına göre dört uzmanlık alanı vardır. İlki, bir ilçenin, şehrin veya belediyenin fiziksel aktivite ve spor işlerinin yürüten yerel spor yöneticisidir. İkincisi, spor kulüplerinin yöneticisidir. Üçüncüsü, ulusal spor federasyonlarının yöneticisidir. Dördüncüsü ise, kondisyon (fitnes) salonlarının ve merkezlerinin yöneticisidir (European Commission, 2006) (Tablo 3).

Lisans programlarının sayısı ve kalitesi: Bugün 100'ün üzerinde beden eğitimi ve spor yüksekokulu ile spor bilimleri fakültesi vardır. Öğretim üyesi, tesis ve öğrencilerin sportif yetenekleri bakımından düşük niteliklere sahip Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları (BESYO) ile Spor Bilimleri Fakültelerinin (SBF) sayılarının azaltılması, birleştirilmesi ve standartlarının yeniden belirlenmesine ihtiyaç vardır. Genç nüfusun yüzde birinin spor yaptığı dikkate alındığında 100'ün üzerindeki BESYO ve SBF'nin nitelikli öğrenci ihtiyacının karşılanması mümkün gözükmemektedir. Yeni açılacak lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının standartları uluslararası nitelikli çalışmaları olan spor bilimcilerden oluşan YÖK'ün belirlediği Spor Bilimleri Komisyonunun görüş ve önerileri dikkate alınarak yapılmalıdır. Bugün yükseköğretimde fakülteler bünyesinde yeni bölümlerin açılabilmesi için en az 3 öğretim üyesi olması koşulu aranmaktadır. Oysa spor bilimleri alanında atletizm,

cimnastik, yüzme, dans, Olimpik bireysel ve takım sporları, geleneksel sporlar, kinesiyoloji, antrenman bilgisi, egzersiz ve spor fizyolojisi, temel hareket eğitimi, egzersiz ve spor psikolojisi, spor yönetimi, spor pedagojisi, antrenörlük bilgisi gibi birçok konuda yüksek standartlara sahip geçmişinde başarılı ve etik deneyimler yaşamış, uygulamalı derslerde Türkiye’de alanlarında ön plana çıkmış teknik direktör düzeyinde, teorik derslerde teoriden pratiğe köprü kurmuş akademik kariyer sahibi öğretim üyelerine sahip olmak temel gerekliliktir. Bu koşulları sağlamayan çoğu düşük nitelikli BESYO ve SBF’lerden mezun olanlar Avrupa ve Dünya standartlarında beden eğitimi öğretmenleri, antrenörleri, serbest zaman eğitmenleri (sportif rekreasyon liderlerinin), spor yöneticileri ve spor bilimciler yetişmektedir. Çünkü bu bölümlerin mezunlarının mesleki yeterlilikleri belirlenmemiştir.

BESYO ve SBF’lerin sayısı, büyükşehir ve coğrafi kriterler göz önüne alınarak yeniden belirlenmeli ve öğretim üyesi kadroları nitelikli eleman yetiştirecek şekilde zenginleştirilmelidir. Yükseköğretim Kurulu tarafından beden eğitimi bölümleri özel yetenek sınavına katılacak adayların için kabul edilen LYS sınavında ilk 240 bine girme koşulunun öğretmenlik bölümlerine yerleştirilmesi olumlu bir uygulama olarak gözüktüğü de, bu dilim içerisindeki adayların hareket ve sportif becerilerinin bu bölümün asgari beklentilerini karşılayacak düzeyde olması çok düşük bir ihtimaldir. Özel yetenek sınavı öncesinde ilköğretimden itibaren temel hareket ve sportif eğitimi almamış adayların bu becerileri kazanma şansı çok düşüktür. İlk 240 bine giren adayların hareket ve sportif becerileri kabul edilen asgari koşullarda karşılayamaması durumunda 250-300 bine giren adaylara şans tanınmalıdır. Aksi takdirde, 240 bin kuralına bağlı beden eğitimi öğretmenliği bölümlerinin kontenjanları sportif beceri düzeyi çok düşük adaylar ile dolacak veya kontenjanlar boş kalarak bölümler fiilen kapanma sürecine girecektir.

Tablo 1. UAK 2017 yılı doçentlik koşulları yayın grupları ve puan oranlarının dağılımı (<https://www.uak.gov.tr/03.07.2017>).

	Yayın Grubu	Zorunluluk/ Seçmeli	En az Puan	En Çok Puan
1	Uluslar Arası Makale (Başlıca Yazar) SSCI, SCI, SCI-Expanded veya AHCI (20 puan) Uluslararası alan endekslerinde makale (15 puan) Kitap kritiği (5 puan)	Zorunlu Seçmeli	20	71
2	Ulusal Makale ULAKBİM taranan ulusal hakemli 3 makale (8 puan) Diğer ulusal 3 makale (4 puan)	Zorunlu	12	24
3	Tezlerden Üretilenler a) Tanınmış uluslararası yayınevleri kitap (10 puan) b) Tanınmış uluslararası yayınevleri kitapta bölüm (8 puan) c) Tanınmış ulusal yayınevleri kitap (5 puan) d) Tanınmış ulusal yayınevleri kitapta bölüm yazarlığı (4 puan) e) SSCI, SCI, SCI-Expanded ve AHCI makale (8 puan) f) Uluslararası alan endekslerinde yayımlanmış makale (6 puan) g) ULAKBİM yayımlanmış makale (4 puan)	a/b/c/d/e bir Zorunlu	4	10
4	Kitaplar (Ders Kitabı dışında) a) Tanınmış uluslararası yayınevleri kitap (15 puan) b) Tanınmış uluslararası yayınevleri kitap editörlüğü (10 puan) c) Tanınmış uluslararası yayınevleri kitapta bölüm (10 puan) d) Tanınmış ulusal yayınevleri kitap (10 puan) e) <i>ansiklopedinin 3 ve 3> maddesi bir kitap bölüm (10 puan)</i>	Zorunlu Değil	10	20
5	Atıflar a) SSCI, SCI, SCI-Expanded ve AHCI makalelerden (3 puan) b) Diğer dergiler ve uluslararası kitap bölümü (2 puan) c) Ulusal hakemli dergiler ve ulusal kitaplardan (1 puan)	Zorunlu	6	51
6	Tez Danışmanlığı a) Doktora tez danışmanlığı (4 puan) b) Yüksek lisans tez danışmanlığı (2 puan)	Zorunlu Değil	2	10
7	Projeler a) Devam eden/Biten AB Çerçeve Programı bilimsel araştırma projesinde koord./baş araştırmacı (15 puan) b) Devam eden/Biten AB Çerçeve Programı bilimsel araştırma projesinde ortak araştırmacı (10 puan) c) Devam eden/Biten a ve b dışındaki uluslararası projede yürütücü olmak (8 puan) d) Üniversiteler dışındaki kamu kurumlarıyla Devam eden/Biten projelerde yürütücü (6 puan)	Zorunlu Değil	6	20
8	Bildiriler a) Uluslararası bildiri (3 puan) b) Ulusal bildiri (2 puan)	Zorunlu	5	10
9	Ders Vermek a) Bir dönem yüksek lisans veya doktora dersi (3 puan) b) Bir dönem önlisans veya lisans dersi (1 puan)	Zorunlu	2	4

Tablo 2. Uluslararası makaleden en yüksek 71 puan toplamak için SSCI, SCI, SCI-Expanded endeksli dergiler ile diğer alan endekslerdeki dergilerin sayılarının ve zorluk derecelerinin karşılaştırılması.*

Doçent adaylarına 71 puan toplamak için sunulan 3 tercih			
	Zor	Orta	Kolay
Sıra	SSCI, SCI, SCI-Expanded	SSCI, SCI, SCI-Expanded + Diğer Alan Endeksleri	Diğer Uluslararası Alan Endeksleri
1	20	20	15
2	20	15	15
3	20	15	15
4	20	15	15
5	-	15	15
	80	80	75

*Tablo 2 değerlendirilirken, doçent adaylarının uluslararası makale yayımlama dahil zorunlu yayın koşullarını sağlamak için toplam en az 49 puan toplamaları gerektiği ve doktora sonrasında toplam 90 puana ulaşma zorunluluğu dikkate alınmalıdır.

Tablo 3. Spor Bilimleri lisans programlarının her birinde oluşturulması önerilen uzmanlık alanları.

Bölümler	Uzmanlık
1 Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde	<ul style="list-style-type: none">• Okul öncesi,• İlkokul,• Ortaokul,• Lise beden eğitimi ve spor öğretmenliği.
2 Antrenörlük eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Katılıma yönelik antrenörlük (Spora yeni başlayanlar ile rekreasyonel sporların antrenörlükleri).• Performansa yönelik antrenörlük (Spora yeni başlayanların, gelişim ve yüksek performans antrenörlüğü ile kondisyonerlik).
3 Sağlık ve fiziksel uygunluk (mevcut rekreasyon bölümü)	<ul style="list-style-type: none">• Usta spor salonu çalıştırıcısı ve özel antrenör (personal trainer),• Sağlıkla ilgili egzersiz uzmanı,• Halk sağlığı geliştirme uzmanı,• Sağlık ve fiziksel uygunluk yöneticisi.
4 Spor yöneticiliği	<ul style="list-style-type: none">• Yerel spor yöneticisi,• Spor kulüplerinin yöneticisi,• Ulusal spor federasyonu yöneticisi.• Kondisyon (fitnes) salonlarının ve merkezlerinin yöneticisi.

Sonuç olarak, beden eğitimi ve spor bilimleri alanında nitelikli öğretim üyelerinin yetiştirilmesinde öğretim üyesinin temel etkinlikleri olan eğitim, araştırma, yönetim ve topluma hizmet ekseninde yeterlilikler belirlenmelidir. Öğretim üyeliği yaşam boyu eğitime ihtiyaç duyan meslektir. Bir öğretim üyesi ne kadar güncel konuları takip edip kendini yenileyebiliyor ise, o kadar nitelikli demektir.

İstisnalar hariç alan dışından genel nitelikleri iyi olanların öğretim üyesi olarak spor bilimlerinde istihdamı alana katkı sağlamamaktadır. Muhakkak bir spor bilimcinin, sportif performans ile sağlık ve fiziksel uygunluk ile ilgili alan bilgisi, becerisi ve deneyiminin olması teoriden pratiğe köprü kurulması açısından bir zorunluluktur.

Yapılacak her türlü düzenleme öğretim üyesinin temel etkinliklerinin kalitesine etkisi dikkate alınarak yapılmalıdır. UAK Doçentlik Başvuru Koşullarının nitelikli öğretim üyelerinin gelişmesine hizmet etmesi gerekir. Sahte ve bilimsel niteliği düşük dergilerle “*dergi kalite kontrol komisyonları*” ile mücadele edilebilir. Beden eğitimi ve spor bilimleri alanında lisans ve lisansüstü düzeyde Avrupa Birliği ile uyumlaştırma çalışmaları acilen yapılmalıdır. Mevcut lisans ve lisansüstü eğitim programlarının sayısı azaltılmalıdır. Ulusal düzeyde kaliteli lisans ve lisansüstü eğitim için “*spor bilimleri enstitüsü*” veya “*spor üniversitesi*” kurulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Y. & Ziyagil, M.A. (2015). Samsun il merkezindeki farklı yaşlardaki erkek ve kadınların egzersiz davranış değişim aşamaları. *Uluslararası Spor Bilimleri Araştırma Kongresi (USBK)* 10-13 Eylül 2015, s,54.
- Armour, K. & Macdonald, D. (2012). *Research methods in physical education and youth sport*. New York: Routledge Publishing, p, 11.
- Chelladurai, P. (1994). Sport management: Defining the field. *European Journal of Sport Management*, 1, 7-21.
- Demirel, A.H. (2013). Akademik yükseltmeler ve “sahte dergiler” sorunu. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumu*. S, 25-26.
- European Commission (2006). *Key competences for lifelong learning European reference framework*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- <http://thomsonreuters.com/zoological-record/> (Erişim, 15.03.2015).
- <http://www.bbc.com/sport/olympics/rio-2016/medals/countries> (Erişim, 03.07.2017).
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100721.htm> (Erişim, 03.07.2017).
- http://www.yok.gov.tr/documents/10279/21040516/YOK_Stratejik_Plan_2016_2020_ed070616.pdf (Erişim, 03.07.2017).
- <https://www.myk.gov.tr/> (Erişim, 03.07.2017).
- <https://www.uak.gov.tr/> (Erişim, 03.07.2017). Spor Bilimleri Temel Alanı 2017 Yılı Doçentlik Başvuru Şartları.
- Martin, C. (2010). *Perfect phrases for writing job descriptions. hundreds of ready-to-use phrases for writing effective, informative, and useful job descriptions*. New York: Mc Graw Hill Publishing.5-62.
- Öztürk, K. (2012). Şişme dergiler ve yayın etiği ihlalleri. *Matematik Dünyası II*, 69-75.
- Petry, K. & Froberg, K. (2006). Overview of the project. In: Petry, K., Froberg, K. & Madella, A. (2006). *Thematic Network Project AEHESIS - Report of the Third Year*. Cologne.
- Sterling, J.A.L. (2003). *World copyright law: Protection of author's works, performances, phonograms, films, video, broadcasts and published editions in national, international and regional law*. Great Britain: Sweet & Maxwell, p, 323.
- Van Damme, D. (2004). Standards and indicators in institutional and programme accreditation in higher education: A conceptual framework and a proposal, in, L. Vlasceanu and L. C. Barrows, eds. *Indicators for Institutional and programme accreditation in higher/tertiary education*. Bucharest: UNESCO- EPES, 2004, pp. 125-157.
- Ziyagil, M.A. (2014). Spor bilimlerinde Türkiye'deki rekreasyon bölümlerinin Avrupa yükseköğretim yapısı ile uyumlaştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 1-10.
- Ziyagil, M.A. & Sevimli, D. (2013). Avrupa Birliği ile uyum sürecinde yükseköğretimde antrenörlük eğitiminin yeniden yapılanması. *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15:1,9-28.

Türk Milli Biatlon Takımı Sporcularının Somatotip, Vücut Kompozisyonu ve Motorik Özelliklerinin İncelenmesi*

The Evaluation of Somatotype, Body Composition and Motoric Characteristics of Turkish National Biathlon Team

ORİJİNAL ARAŞTIRMA/ ORIGINAL RESEARCH

Bahar ATEŞ†

Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri
Fakültesi

Özet:

Bu çalışma ile Türkiye Milli Biatlon Takımı sporcuların somatotip, vücut kompozisyonu ve motorik özelliklerinin incelenmesi amaçlandı. Çalışmaya, Türkiye Biatlon Milli Takımı Hazırlık Kampı'nda yer alan 10 erkek sporcu ile 7 kadın sporcu gönüllü olarak katıldı. Tüm sporcuların somatotip özellikleri, vücut kompozisyonları, sırt-bacak kuvveti ve sağ-sol el kavrama kuvvetleri ölçüldü. Vücut yağ yüzdesi ve somatotip ölçümlerinde Holtain marka skinfold kaliper kullanıldı. Yağ parametreleri Siri formülüne göre hesaplandı. Somatotip parametreleri ise Heath-Carter'a göre hesaplandı. Kavrama kuvveti parametrelerini ölçmek için Holtain marka el dinamometresi, sırt ve bacak kuvveti parametrelerini ölçmek için bacak dinamometresi kullanıldı. Sonuçlar aritmetik ortalama, standart sapma ve %95 güven aralığında değerlendirildi.

Sonuç olarak, Türk Milli Biatlon Takımı sporcularının antropometrik ve seçilmiş motorik özelliklerinin uluslararası normların altında olduğu ve madalya kazanmak için yeterli olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antropometri, Dayanıklılık sporları, El kavrama kuvveti, Sırt-bacak kuvveti

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 13.09.2017

Kabul Tarihi: 18.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

The aim of this study was to evaluate somatotype, body composition characteristics and selected motoric characteristics of biathletes in the Turkish National Team. A total of 10 male biathletes and 7 female biathletes, all members of the Turkish National preparation camp participated in this study voluntarily. The variables measured including somatotype characteristics, body compositions, back-leg strengths and right-left handgrip strengths. Body fat percentage and somatotype were measured by Holtain Skinfold Caliper. Body fat percentage was calculated with the equation provided by Siri formula. Somatotype components was calculated according to the equation recommended by Heath and Carter. Hand grip and back-leg dynamometers were used to evaluate for strength measurements. The results were presented as mean, standard deviation and 95% confidence interval. As a result, the anthropometric and selected motoric features of the Turkish National Biathlon Team athletes are below international norms and not enough to win medals.

Keywords: Anthropometry, Endurance sports, Hand grip strength, Back-leg strength

* Bu çalışma 2017 yılında 4. Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi'nde Poster Bildiri olarak sunulmuştur.

† **Sorumlu yazar:** atesbhr@gmail.com

GİRİŞ

Bazı spor branşlarında sporcuların becerilerini belirleyen faktörlerden biri vücut yapı özellikleridir (Alhirdas, 2011). Antropometrik özelliklerin, vücut kompozisyonunun ve somatotip yapı özelliklerinin sporda başarı ile ilişki olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmektedir (Claessens ve ark., 1991; Larson, ve Henriksson-Larsén, 2008; Psotta, 2009). Örneğin, sıçrama ve koşu gerektiren aktivitelerde başarılı bir fiziksel performans için genellikle düşük vücut yağ yüzdesi önerilirken, kuvvet ve güç gerektiren aktivitelerde kas kütlelerinin avantaj sağladığı bilinmektedir.

Biatlon, bir dayanıklılık sporu olan kayaklı koşu ve üst düzey dikkat gerektiren tüfekle atıcılık branşlarının kombinasyonu olan Olimpik bir kış sporudur. Yarışma süresi, 25 dakika ile en uzun yarışmalarda neredeyse 1 saatin üzerinde sürmektedir. Yarışmalar tipik olarak, 2,5-5 km'lik mesafelerde kayaklı koşu öncesinde ve sonrasında, 2 ya da 4 atış periyodunu içermektedir. Yarışmanın mesafesi ve çeşidine göre ayakta ve yüzükoyun 2 ya da 4 atış yapılmaktadır. Her atışta 5 hedefi vurmak için 5 atış hakkı vardır. Her hatalı atış için biatletler, yarışın biçimine bağlı olarak, 150 metrelik bir ceza turu alırlar ya da kayma sürelerine 1 dakika eklenir. En düşük zamana sahip yarışmacı yarış kazanır. Böylece bu sporda yüksek performans, kayak hızına, atış hassasiyetine ve bunlara ek olarak da atış esnasında harcanan zamanın en aza indirgenmesine bağlı olmaktadır (Hoffman, 1992; Carlson, 2011). Literatür incelendiğinde, kayak tekniğinin ve kayma hızının vücut kompozisyon indekslerine (Berg ve Forsberg, 1992; Mahvod ve ark., 2001), atış isabetinin ise zihinsel uygunluk, atış tekniğinin yanı sıra spor deneyimi ve yaşa bağlı olduğunu (Vickers ve Williams, 2007; Carlson, 2011) bildiren çalışmalar vardır.

Biatlon sporu, klasik teknik haricinde, fiziksel bölüm ile ilgili olarak kayaklı koşu ile aynı özelliklere sahiptir (Vonheim, 2012). Kayaklı koşu, büyük oranda dayanıklılık kapasitesi ile ilişkilendirmesine rağmen son yıllarda yarışma hızlarındaki artışlar nöromusküler kapasitenin gerekliliğini de ortaya çıkarmıştır (Mikkola ve ark., 2007).

Yapılan çalışmalar, spor branşına özel somatotip özellikler olduğunu, kişinin vücut kompozisyonu somatotip özelliklerinin ve sporcu seçiminde ve başarısında büyük önem taşıdığını ve bütün bunların sportif başarıyı arttırdığını göstermektedir. Bu nedenle birçok araştırmacı, farklı popülasyonlar ve spor dalları üzerinde çalışmış, bu spor dalına yönelik vücut bileşimi oranları geliştirmiş ve çalışmalarında bu oranlardan yararlanmışlardır. Somatotip özellikleri belirlemek

amacıyla geliştirilmiş oranlar ise her alanda kullanılabilir (Cicioğlu ve ark. 1998). Bu kapsamdan yola çıkarak bu çalışmanın amacı, Türkiye Milli Biathlon Takımı sporcularının somatotip, vücut kompozisyonu ve seçilmiş motorik özelliklerinin belirlenmesidir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Bu çalışmaya, Biathlon Milli Takımı Hazırlık Kampı'nda yer alan yaş ortalaması 19.1 ± 0.43 olan 10 erkek sporcu ve yaş ortalaması 18 ± 0.38 olan 7 kadın sporcu gönüllü olarak katıldı. Sporcular çalışma öncesinde çalışma protokolleri hakkında bilgilendirildi.

Veri Toplama Aracı

Tüm testler kış sezonu öncesinde, tek oturumda gerçekleştirildi. Sporculara 24 saat öncesinden ağır fiziksel aktivitede bulunmamaları gerektiği ve bir gün öncesinden çay, kahve gibi diüretik özelliği olan içecekleri fazla miktarda tüketmemeleri gerektiği söylendi. Testler öncesinde, sporculardan hareketlerini kısıtlamayacak giysiler ve ayakkabı giymeleri istendi. Tüm sporcuların testlere aşinalık kazanması için çalışma öncesinde bedensel ölçümler dışında testleri denemeleri sağlandı. Testlerin uygulanma sırası; bedensel özellikler ile ilgili ölçümler yapıldıktan sonra sırasıyla; pençe kuvveti, bacak kuvveti şeklinde tasarlandı. Bedensel özellikler ile ilgili ölçümler her sporcu için ölçülüp kaydedildikten sonra, ölçümlerden önce milli takım yardımcı antrenörü tarafından standart bir ısınma gerçekleştirildi. Bu ısınma yaklaşık 10 dakika sürdü ve hafif yürüyüş, koşu ve statik açma- egzersizlerinden oluştu. Vücut ağırlık ölçümleri yapılırken 0.5 kg dara farkı göz önünde bulunduruldu.

Vücut yağ yüzdesi ve somatotip ölçümlerinde; Holtain marka kayan kaliper, basıncı sabit çevre ölçer, Holtain marka skinfold kaliper kullanıldı. Vücut dansitesi Durnin-Womersly, yağ parametreleri de Siri formülüne göre hesaplandı. Somatotip parametreleri Heath-Carter'a göre hesaplandı.

Kavrama kuvveti parametrelerini ölçmek için 0–100 kg. arası kuvvet ölçen TAKEI GRIP-D marka el dinamometresi kullanıldı. El dinamometresi deneğin el ölçülerine göre ayarlandı, denek dirseğini bükmeden kolu düz ve omuzdan 10-15 derecelik bir açı yapacak şekilde yan tarafta

iken eli ile mümkün olduğunca fazla dinamometreyi sıkmaya çalışmıştır. Deneğin her iki eliyle 2 denemeden sonra en iyi performansı belirlendi. Dinamometre her denemeden sonra sıfırlandı, değerlendirmeye en iyi olan performans alındı.

Bacak kuvveti parametrelerini ölçmek için 300 kg'ye kadar kuvveti ölçen Back-D kullanılmıştır. Sporcu stant üzerinde, doğal kavrama pozisyonunda dinamometre barından tutup vücudu duvarla 30 derecelik açı yapacak şekilde zincir uzunluğu ayarlandı. Dizler bükülmeden yavaş yavaş vücudun üst kısmı kaldırılarak barı yukarı çeker ve ölçümü gerçekleştirdi. 3'er defa tekrar edilerek kg cinsinden en iyi değer ölçüm sonucu olarak kaydedildi.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin minimum-maksimum ve ortalama değerlerinin belirlenmesi için SPSS (Ver. 14) paket programında yer alan "Descriptive Statistic" analiz yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlar aritmetik ortalama, standart sapma ve %95 güven aralığında sunuldu.

BULGULAR

Sporcuların antropometrik özellikleri, vücut kompozisyon ölçümleri ve somatotip incelemesinde komponentlerin ortalama, standart sapma ve %95 güven aralığı değerleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Sporcuların antropometrik, vücut kompozisyonu ve somatotip değişkenlerinin ortalama, standart sapma ve %95 güven aralığı değerleri.

	Erkekler (n=10)		Kadınlar (n=7)	
	Art. Ort.±Std. Sp.	95% Güven Aralığı (CI) Alt-Üst değer	Art. Ort.±Std. Sp.	95% Güven Aralığı (CI) Alt-Üst değer
Yaş (yıl)	19.1±0.43	18.1-20.1	18±0.38	17.1-18.9
Boy (cm)	175.6±0.89	173.6-177.6	162.7±1.56	158.9-166.6
Vücut ağırlığı (kg)	67.7±2.55	61.9-73.5	60.1±2.26	54.6-65.6
VKI (kg/m ²)	21.8±0.71	20.2-23.4	22.7±0.87	20.6-24.8
VYY (%)	10.7±1.87	9.4-12.1	21.8±4.34	17.7-25.8
VYA (kg)	7.33±2.05	5.86-8.8	13.1±3.1	10.2-16
YVA (kg)	60.1±6.28	55.6-64.6	47±5.26	42.1-51.9
Endomorfi	2±0.42	1.7-2.3	3.34±1.1	2.32-4.36
Mezomorfi	3.8±1.26	2.9-4.7	4.6±1.24	3.45-5.75
Ektomorfi	3.1±0.93	2.43-3.77	1.95±1.17	0.87-3.04

VKI: Vücut kütle indeksi, VYY: Vücut yağ yüzdesi, VYA: Vücut yağ ağırlığı, YVA: Yağsız vücut ağırlığı

Çalışmaya katılan sporcuların yaş, boy, kilo ve VKI değerleri, erkek sporcular için, sırasıyla 19.1 ± 0.43 yıl, 175.6 ± 0.89 cm, 67.7 ± 2.55 kg ve 21.8 ± 0.71 kg/m² bulunurken, kadın sporcularda, sırasıyla 18 ± 0.38 yıl, 162.7 ± 1.56 cm, 60.1 ± 2.26 kg ve 22.7 ± 0.87 kg/m² olarak tespit edildi. Vücut yağ yüzde değeri erkeklerde, $\%10.7 \pm 1.87$ olduğu tespit edilirken, kadınlarda bu yüzdelik, 21.8 ± 4.34 olarak tespit edildi. Vücut yağ ağırlığı ait değerlere bakıldığında; erkeklerde 7.33 ± 2.05 kg ölçülürken, kadınlarda bu değer 13.1 ± 3.1 kg olduğu görüldü. Yağsız vücut ağırlığına ait değer ise; erkeklerde 60.1 ± 6.28 kg kadınlarda ise 47 ± 5.26 kg olduğu saptandı.

Erkek sporcuların somatotip değeri 2- 3.8- 3.1 olarak tespit edildi. Bu değerler kadın sporcularda 3.3- 4.6- 1.95 olarak bulundu. Bu sonuçlara göre erkek sporcuların somatotip yapısının ektomorfik-mezomorf, kadın sporcuların ise endomorfik-mezomorf oldukları tespit edildi.

Seçilmiş motor özelliklere ait ortalama, standart sapma ve %95 güven aralığı değerleri Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Sporcuların seçilmiş motorik özelliklerinin ortalama, standart sapma ve %95 güven aralığı değerleri.

	Erkekler (n=10)		Kadınlar (n=7)	
	Art. Ort.±Std. Sp.	95% Güven Aralığı (CI) Alt-Üst değer	Art. Ort.±Std. Sp.	95% Güven Aralığı (CI) Alt-Üst değer
Sağ El Kavrama Kuvveti (kg)	44.7±6.83	39.8-50	31.8±5.03	27.1-36.4
Sol El Kavrama Kuvveti (kg)	43.8±6.02	39.5-48.1	28.4±4.54	24.2-32.6
Bacak Kuvveti Testi (kg)	145.9±48.3	111.3-180.5	100.2±19.6	82.1-118.3

Tablo 2 incelendiğinde, sağ el kavrama kuvvet değerleri, erkeklerde 44.7 ± 6.83 kg kadınlarda, 31.8 ± 5.03 kg tespit edilirken, sol el kavrama kuvveti değerleri ise, erkeklerde 43.8 ± 6.02 kg kadınlarda, 28.4 ± 4.54 kg olduğu tespit edildi. Bacak kuvveti testine ait değerler ise; erkeklerde 145.9 ± 48.3 kg görülürken, kadınlarda 100.2 ± 19.6 kg olduğu elde edildi.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Fiziksel özelliklerin belirlenmesi sporculardaki beslenme alışkanlıkları ve fiziksel performansın değerlendirilmesindeki en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir (Randáková, 2005). Ayrıca sporculara, antrenörlere ve spor bilimcilere fiziksel performans hakkında yararlı bilgiler sağlamaktadır. Bu çalışma, Türkiye Milli Biathlon Takımı sporcuların somatotip, vücut kompozisyonu ve seçilmiş motorik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Çalışmaya katılan sporcuların yaş, boy, kilo ve VKI değerleri, erkek sporcular için, sırasıyla 19.1 ± 0.43 yıl, 175.6 ± 0.89 cm, 67.7 ± 2.55 kg ve 21.8 ± 0.71 kg/m² bulunurken, kadın sporcularda, sırasıyla 18 ± 0.38 yıl, 162.7 ± 1.56 cm, 60.1 ± 2.26 kg ve 22.7 ± 0.87 kg/m² olarak tespit edildi. Kočergina ve Čepulėnas, (2012) tarafından elit kadın biatletlerde yapılan bir çalışmada, 2012 Dünya Biatlon Şampiyonası'nda bütün bireysel mesafelerde madalya kazanan kadın biatletlerin yaş aralığının 24.0 ± 1.0 yıl ile 27.1 ± 1.8 yıl arasında olduğunu ve kadın biatlon sporunda madalya kazanabilmek için ideal yaş aralığının da 23 - 30 olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. İlk 10 sıralamaya giren kadın biatletlerin ortalama boy uzunluklarını 167.5 ± 6.1 cm, madalya kazanan biatletlerin vücut ağırlıklarını ise 57.3 ± 1.6 kg ve vücut kütle indekslerini 20.7 ± 0.3 kg/m² olarak tespit etmişlerdir. Heinicke ve ark. (2004) tarafından yapılan başka bir çalışmada, elit 6 erkek, 4 kadın biatlet çalışmaya dahil edilmiştir. Erkekler için yaş değeri, 26 ± 3.5 yıl, boy değeri, 181.5 ± 5.1 cm, kilo değeri, 80.1 ± 6.4 kg, vücut kütle indeks değeri, 24.3 ± 1.2 kg/m² olarak elde edilirken, kadın biatletler için, yaş değeri, 25.5 ± 1.8 yıl, boy değeri, 169.3 ± 3.9 cm, kilo değeri, 59.8 ± 1.5 kg, vücut kütle indeks değeri, 20.9 ± 0.6 kg/m² olarak elde edilmiştir. Vücut ağırlığı, kayma hızını pistin farklı bölgelerinde farklı şekillerde etkilemektedir. Örneğin dönüş ve tırmanışlarda düşük vücut ağırlığının kayma hızı üzerine pozitif bir etkisi olurken, iniş ve düzlüklerde yüksek vücut ağırlığının pozitif etkisi olmaktadır (Berg ve Forsberg, 1992; Larson ve Henriksson-Larsén, 2008). Bu çalışmada verilen biatletlerin yaş, boy, kilo, vücut kütlesi endeksleri, özellikle yaş, boy, kilo değerleri literatür ile karşılaştırıldığında, Türk Milli Biatlon Takımı sporcularının fiziksel parametrelerinin yeterli olmadığı görülmektedir.

Çalışmada, erkek sporcuların somatotip yapısının ektomorfik-mezomorf, kadın sporcuların ise endomorfik-mezomorf olduğu tespit edildi. Literatür incelendiğinde, Randáková (2005) tarafından kayaklı koşuculara yapılan bir çalışmada, erkek kayaklı koşucuların somatotip yapısının ektomorfik-mezomorf olduğu belirtirken, kadın sporcuların endomorfik-mezomorf

olduğu belirtilmektedir. Sinning ve ark., (1977) tarafından Amerika Kuzey Kayak Takımı sporcularında yapılan başka bir çalışmada da, erkek kayaklı koşucular için ortalama somatotip değerleri ektomorfik-mezomorf (1.95-4.45-3.00) olarak, kadın sporcular için ise endomorfik-mezomorf (3.5-4.3-2.3) olarak tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, her iki cinsiyet için somatotip özellikler somatokartın küçük bir alanı ile sınırla olsa da yine de bu değerlerin kuzey kayakçılar için seçkin bir vücut tipi olduğu belirtilmiştir. Türk Milli Biatlon Takımı sporcularının somatotip özelliğinin hem kadın hem de erkeklerde daha önce yapılmış çalışmalarla benzer olduğu görülmektedir.

Yapılan bu güncel çalışmada elde edilen diğer bir bulgu ise vücut kompozisyonu değerleridir. Erkek sporcuların, VYY, VYA ve YVA değerleri sırasıyla 10.7 ± 1.87 , 7.33 ± 2.05 kg ve 60.1 ± 6.28 kg olarak tespit edildi. Kadın sporcularda ise bu değerler 21.8 ± 4.34 , 13.1 ± 3.1 kg ve 47 ± 5.26 kg olarak tespit edildi. Vücut kompozisyonu, kayaklı koşucuların en önemli antropometrik göstergesidir ve elit kayaklı koşuculardaki ortalama vücut yağ oranı erkeklerde %5-10 olarak belirtilirken bu değer kadınlarda %16-22 olarak belirtilmektedir (Randáková, 2005). Sinning ve ark. (1977) tarafından Amerika Kuzey Kayak Takımı sporcusu olan 11 erkek ve 5 kadın kayaklı koşucuda yapılan bir çalışmada, erkeklerin vücut kompozisyon özelliklerini; vücut yağ yüzdesi % 7.2 ve yağsız vücut ağırlığı 67.1 kg olarak belirtilirken kadın sporcular için % 16.1 ve 48.6 kg olarak elde edilmiştir. Rundell ve Bacharach (1995) tarafından toplam 21 (11 erkek, 10 kadın) Amerikalı elit biatlon sporcusu ile yapılan bir çalışmada, erkek sporcuların vücut yağ yüzdesi %7.1 olarak tespit edilirken, kadın sporcularda bu değer %14.3 olarak tespit edilmiştir. Yine 15 yüksek antrenmanlı biatlon sporcusunda yapılan başka bir çalışmada (Czuba ve ark., 2014), sporcular iki gruba ayrılmıştır. Çalışma grubunda vücut yağ yüzdesi ve yağsız vücut kütlesi, sırasıyla %10.5 ve 65.3 kg, kontrol grubunda ise bu değerler, sırasıyla, %10.4 ve 56.5 kg olarak tespit edilmiştir. Türk Milli Biatlon Takımı sporcularının değerleri çalışma sonuçları ile karşılaştırıldığında, vücut yağ yüzde değerlerinin hem erkek hem de kadınlarda üst sınırlarda olduğu görülmektedir. Kuzey kayakçılarında vücut yağ yüzdesinin yüksek olmasının genelde performansı bozucu etkileri olduğu bilinmektedir. Stöggl ve ark. (2010) dünya standartlarında sprint kayakçılarının antropometrik özelliklerini saptamak ve başarılı bir sprinter için ideal vücut kompozisyonu ölçülerini belirlemek için yaptıkları çalışmada, ulusal ve uluslararası 14 kayakçıya treadmillde tekerlekli kayakla çift sopa ve paten teknik olmak üzere maksimal hız testi uygulamışlardır. Çalışma sonucunda boy uzunluğunun hiçbir teknikle ilişkisi çıkmazken, zayıf

gövde kütlesi ($r = 0.75$, $P < 0.01$), beden kütle indeksi ($r = 0.66$, $P < 0.01$), toplam yağsız kütle ($r = 0.69$, $P < 0.01$) ve vücut kütlesi ($r = 0.57$, $P < 0.05$) ile çift sopa maksimal hızı arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon olduğunu belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada, toplam yağsız kütle ($r = 0.76$, $P < 0.001$), bacak ($r = 0.54$, $P < 0.05$), kol ve gövdenin (her ikisi $r = 0.72$, $P < 0.01$) yağsız kütle değerleri ile paten teknik arasında pozitif yönde bir korelasyon saptanmıştır.

Bu çalışmanın son bulguları ise Türkiye Biatlon Erkek ve Kadın Milli Takımı sporcularının seçilmiş motorik özelliklerine ait sağ-sol el kavrama kuvveti ve bacak kuvveti değerlerine aittir. Erkek sporcularda bu değerler, sırasıyla 44.7 ± 6.83 kg, 43.8 ± 6.02 kg ve 145.9 ± 48.3 kg tespit edilirken, kadın sporcularda, sırasıyla, 31.8 ± 5.03 kg, 28.4 ± 4.54 kg ve 100.2 ± 19.6 kg olarak tespit edildi. Randakova (2005), yaş ortalaması 13.7 yıl olan erkek kayaklı koşucularında, sağ el kavrama kuvvet değerini 31.3 kg, sol el kavrama kuvvet değerini 31.2 kg olarak tespit etmişlerdir. Aynı çalışmada yaş ortalaması 13.3 yıl olan kadın sporcularda, sağ el kavrama kuvvet değerini 24.4 kg, sol el kavrama kuvvet değerini ise 23.7 kg olarak tespit edilmiştir. Elinde tüfikle ekstra ağırlık taşıyarak kayan biatlon sporcuları için vücudun üst kısmının kas kuvveti, kol kas kütlesi ve kuvvet endekslerinin önemli parametreler olduğu belirtilmektedir (Koçergina ve Čepulėnas, 2012).

Çalışma sonunda elde edilen mevcut veriler Türk Milli Biatlon Takımı sporcularının antropometrik ve seçilmiş kuvvet parametreleri hakkında bilgi vermektedir. Sonuç olarak, Türk Milli Biatlon Takımı sporcularının antropometrik ve seçilmiş motorik özelliklerinin uluslararası normların altında olduğu ve madalya kazanmak için yeterli olmadığı görülmektedir. Özellikle yağ parametrelerinin yüksek oluşundan kaynaklı sporcular başarılı bir performans için yüksek yağsız kütle ve düşük yağ kütlesi ile bir vücut kompozisyonu sağlamayı hedeflemeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Alhirdas, C. (2011). Age and body build of high rank skiers/A. Chepulenias, B. Statkyavichune. *Theory and Practice of Physical Culture*, (12), 3-6.
- Bergh, U. & Forsberg, A. (1992). Influence of body mass on cross-country ski racing performance. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 24, 1033-1039.
- Carlson, R. (2011). Talent detection and competitive progress in biathlon – a national example. *Polish Journal of Sport and Tourism*, 18 (4), 290-295, [Available online at: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/pjst.2011.18.issue-4/v10197-011-0023-5/v10197-011-0023-5.pdf>], Erişim tarihi: 2 Eylül 2017.
- Cicioğlu, İ., Günay, M., ve Gökdemir, K. (1998). Farklı Branşlardaki Elit Bayan Sporcuların Fiziksel ve Fizyolojik Profillerinin Karşılaştırılması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3-4: 9-16.
- Claessens, A. L., Veer, F. M., Stijnen, V., Lefevre, J., Maes, H., Steens, G., & Beunen, G. (1991). Anthropometric characteristics of outstanding male and female gymnasts. *Journal of Sports Sciences*, 9(1), 53-74, [Available online at: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02640419108729855>], Erişim tarihi: 13 Ağustos 2017.
- Czuba, M., Maszczyk, A., Gerasimuk, D., Rocznik, R., Fidos-Czuba, O., Zajac, A., et al. (2014). The effects of hypobaric hypoxia on erythropoiesis, maximal oxygen uptake and energy cost of exercise under normoxia in elite biathletes. *Journal of Sports Science & Medicine*, 13(4): 912-920.
- Heinicke, K., Heinicke, I., Schmidt, W., & Wolfarth, B. (2005). A three-week traditional altitude training increases hemoglobin mass and red cell volume in elite biathlon athletes. *International Journal Of Sports Medicine*, 26(05), 350-355.
- Hoffman, M. D., Gilson, P. M., Westenburg, T. M., & Spencer, W. A. (1992). Biathlon shooting performance after exercise of different intensities. *International Journal of Sports Medicine*, 13(3), 270-273.
- Kočergina, N., & Čepulėnas, A. (2012). Indices of Elite Female Biathletes'age and Body Composition. *Lase Journal Of Sport Science*,3(2): 69-79.
- Larson, P. & Henriksson-Larsén, K. (2008). Body composition and performance in cross-country skiing. *International Journal of Sports Medicine*, 29(12), 971-975, [Available online at: <http://europepmc.org/abstract/med/18600606>], Erişim tarihi: 15 Ağustos 2017.
- Mahood, N. W., Kenefick, R. W., Kertzer, R., & Quinn, T. J. (2001). Physiological determinants of cross-country ski racing performance. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, vol. 33 (8), 1379-1384
- Mikkola, J., Rusko, H., Nummela, A., Paavolainen, L., & Hakkinen, K. (2007). Concurrent Endurance and Explosive Type Strength Training Increases Activation and Fast Force Production of Leg Extensor Muscles in Endurance Athletes. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 21 (2), 613-620.
- Psotta, R., Sviráková, D., Bunc, V., Šeflová, I., Hrásky, P. & Martin, J. (2009). Aerobic fitness, running performance and body composition of Czech elite male summer biathletes. *Fitness Society of India*, 5(1), 41-49.
- Randáková, R. (2005). Effect Of Regular Training On Body Composition And Physical Performance In Young Cross-Country Skiers: As Compared With Normal Controls. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 35 (1): 17-25.
- Rundell, K. W., & Bacharach, D. W. (1995). Physiological characteristics and performance of top US biathletes. *Medicine and science in sports and exercise*, 27(9), 1302-1310.
- Sinning, W. E., Cunningham, L. N., Racaniello, A. P., & Sholes, J. L. (1977). Body composition and somatotype of male and female Nordic skiers. *Research Quarterly. American Alliance for Health, Physical Education and Recreation*, 48(4), 741-749.
- Stöggel, T., Enqvist, J., Müller, E., & Holmberg, H. C. (2010). Relationships between body composition, body dimensions, and peak speed in cross-country sprint skiing. *Journal of Sports Sciences*, 28(2): 161-169.
- Vickers, J. N., & Williams, A. M. (2007). Performing under pressure the effects of physiological arousal, cognitive anxiety and gaze control in biathlon. *Journal of Motor Behavior*, 39 (5), 381-394.
- Vonheim, A. (2012). *The effect of skiing intensity on shooting performance in biathlon* (Master's thesis, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for bevegelsesvitenskap.

İlkokul Öğrencilerinin Bazı Motorik ve Fizyolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması***The Comparison of Some Motoric and Physiological Parameters of Primary School Students****ORIJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCH**Nazmi SARITAŞ¹Kadir YILDIZ²Ümit HAYTA^{†2}¹Erciyes Üniversitesi, Kayseri²Manisa Celal Bayar Üniversitesi**Özet:**

Bu çalışmada, spor yapan ve spor yapmayan ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin bazı motorik ve fizyolojik parametrelerinin karşılaştırılması amaçlandı. Çalışmaya düzenli olarak spor yapan (n=15) ve spor yapmayan (n=15) toplamda 30 ilköğretim öğrencisi katıldı. Gönüllülerin yaş, boy uzunluğu, dinlenik durumda vücut ağırlığı, sistolik ve diastolik kan basıncı, nabız ölçümleri alındı. Vücut yağ ölçümleri, beden kitle indeksi, toplam vücut sıvısı ve yağsız vücut kitlesi ölçümlerinde Biyoelektrik impedans yöntemi kullanılarak ölçüldü. Dikey sıçrama değerleri alınarak anaerobik güç, kavrama kuvvetleri alınarak relatif kavrama kuvvetleri hesaplandı. İstatistiksel değerlendirme olarak bağımsız gruplarda t test kullanıldı. Anlamlılık düzeyi 0.05 alındı. Çalışmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin yaş, boy uzunluğu, vücut ağırlığı, yağsız vücut kitlesi (YVK), total vücut sıvısı (TVS), sağ ve sol el kavrama kuvveti, relatif sağ ve sol el kavrama kuvveti, anaerobik güç ve dinlenik nabız değerlerinde basketbolcuların lehine anlamlı farklılıklar tespit edildi (p<0.05). Spor yapana ve spor yapmayan çocukların sistolik ve diastolik kan basıncı, beden kitle indeksi, vücut yağ kitlesi ve vücut yağ yüzdelerinde anlamlı farklılık bulunamadı (p>0.05). Sonuç olarak; spor yapan ve spor yapmayan ilköğretim öğrencilerinin fiziksel, motorik ve fizyolojik özellikleri incelendiğinde egzersizin sporcular üzerinde olumlu etkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Basketbol sporunda kuvvet ve anaerobik güç faktörünün önemli bir etken olduğu görülmüştür. Antrenmanın süresi, şiddeti ve yaş gibi faktörlerin de bu fonksiyonları yakından etkilediği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Basketbol, anaerobik güç, fiziksel parametreler, fizyolojik parametreler.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 20.11.2017

Kabul Tarihi: 20.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

In this study, it is aimed to compare some motoric and physiological parameters of the primary school students who play basketball sport or don't play basketball sport Fifteen people whose average age is 11,87±0,27 and who make the sport regularly and fifteen people whose average age is 10,07±0,15 and who don't do exercises attended to this study. The age, height, body weight, heart rate, flexibility, systolic and diastolic blood pressure measurements of volunteers were taken. Tanita was used in the measurements of body fat, body mass index, lean body mass and total body fluid. Anaerobic power was calculated by taking vertical jump values and relative hand grip strength was calculated by taking hand grip strength values. The level of significance was taken 0.05. Significant differences were detected in the age, height, body weight, fat-free mass, total body water, right and left-hand grip strength, relative right and left-hand grip strength, anaerobic power and pulse parameters of volunteers (p<0.05). Significant differences were not found in the systolic and diastolic blood pressure, body mass index, body fat mass and body fat percentage (p>0.05). As a result, when examined both physical motoric and physiological characteristics of primary level students who make sport or don't make sport, it was detected that the exercise showed positive effects on athletes. It was understood that strength and anaerobic power were an important factor in basketball sport. It is seen that also such factors as Training duration, intensity and age affect the functions closely.

Key words: Basketball, anaerobic power, physical parameters, physiological parameters

*Bu çalışma, 23-26 Kasım 2017 tarihleri arasında Manisa'da gerçekleştirilen *Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi*'nde Sözel bildiri olarak sunulmuştur.

† Sorumlu yazar: umit.hayta@gmail.com

GİRİŞ

Ülkemizde çevresel ve toplumsal kültür yapılarının değişmesine paralel olarak ailelerin çocuklarını spora yönlendirmesinde popüler sporları tercih ettikleri gözlenmektedir. Spor, çocuğun çok yönlü gelişmesinde ve sosyalleşmesinde önemli rol oynadığı için erken yaşlarda spora başlaması tavsiye edilmektedir (Muratlı, 1998). Çocuklar 3-6 yaş arasında çevrelerini tanıırken kendi kendilerine oyunlar oynarlar. 6-11 yaş arasında ise çocuk, çevresindeki insanlarla ilişki kurmaya başlayınca, oyunla spor tipi davranış biçimi ortaya çıkar. 12-14 yaş arasında ise çocuk bu oyun-spor ilişkisinden sıkılmaya başlar ve yeni arayışlar içine girer. Bu dönemde, oyun aletlerini kullanmayı belirleyen teknik kurallara gereksinim duyar ve çocuk için spor kavramı başlar. Gelişme çağında (12-14 yaşlarda) basketbolun öğretilmesi bir takım hassas noktalara bağlıdır. Ergenlik öncesi devrede koordinasyon, özel hareketler, sürat, çeviklik açısından hızla gelişen genç erkekler, bu devrede duraklama gösterirler (Turam, 1987).

Basketbolda oyuncunun oyunu tanıma dönemi basketbola başlama yaşı olan 8-10 yaş arasında 2-3 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Oyunu tanıma dönemi sonrası uzunca bir süreci içeren oyunu öğrenme dönemi minik, küçük ve yıldız takım aşamaları olmak üzere 5-6 yıllık bir süreci içermektedir (Şen, 2000). Küçük yaştaki basketbolcularda gelişim profilleri takip edilirken sporcunun vücut yapısı ile ilgili olarak sportif uygunluk düzeyi ve amaca uygun olarak yapılan düzenli sportif antrenmanın neden olduğu, fiziksel gelişim değişimleri, genel ve özel değişimler gözlenebilmektedir (Çimen, Cicioğlu ve Günay, 1997). Antropometrik ve fizyolojik profillerin belirlenmesi küçük yaştaki basketbolcular için başarının elde edilmesinde gerekli kriterlerin seçilmesine katkıda bulunabilir (Hoare, 2000). Nitelikli sporcuların ortaya çıkarılması noktasında bireylerin motorik ve fizyolojik özelliklerinin önemli bir unsur olduğu düşüncesinden yola çıkarak bu çalışmada, spor yapan ve spor yapmayan ilköğretim öğrencilerinin bazı motorik ve fizyolojik durumlarının karşılaştırılması amaçlandı.

YÖNTEM

Gönüllülerin seçimi

Bu çalışmaya, ilköğretim düzeyinde eğitim gören ve spor yapan 15 öğrenci ve spor yapmayan 15 öğrenciden oluşmak üzere toplam 30 gönüllü rastgele seçildi. Bütün ölçümler sporcu ve sedanter gruptaki öğrencilerin okullarında, öğrencilerin boy uzunluğu ve vücut kompozisyon ölçümleri sabah saatlerinde herhangi bir fiziksel aktivite yapmadan önce dinlenik durumda alındı. Ölçümlerden önce çalışmaya katılan bireylere çalışma hakkında bilgi verildi. Okul müdürlüğünden ve ailelerinde gerekli izinler alındı.

Boy uzunluk ölçümü: Çalışmaya katılan bütün bireylerin boy uzunluk ölçümleri SECA marka mezura ile ayakbaları çıkartılarak tek tek ölçüldü. Sonuçlar cm cinsinden kaydedildi.

Biyoelektrik Impedans Analizi: Biyoelektrik impedans analizi ölçümü "TANİTA - BC 418 MA (Tanita corporation, Tokyo-Japonya) cihazı ile yapıldı. TANİTA cihazı 8 elektrotlu olup, yüksek frekanslı sabit akım kaynağını kullanmaktadır (Çalışkan, 2007).

Ölçümler her gönüllü için yaklaşık 1-2 dakika kadar sürmüş olup, biyoelektrik impedans analiz cihazı ile saptanan değerler cihazdan çıktı olarak alındı. Biyoelektrik impedans analiz cihazından alınan çıktı üzerinde bulunan; vücut ağırlığı, beden kitle indeksi, bazal metabolizma hızı, vücut yağ yüzdesi, vücut yağ kitlesi, yağsız vücut kitlesi ve toplam vücut suyu ölçüm verileri değerlendirilmek üzere kaydedildi.

Anaerobik Güç Ölçümü: Anaerobik güç ölçümleri, dikey sıçrama testi ile yapılmıştır. Bu ölçümde gönüllünün ayakta uzanabildiği yükseklik ile sıçrayarak dokunabileceği nokta arasındaki mesafe cm cinsinden ölçüldü ve forma kaydedildi (Tamer, 1995). Daha sonra deneklerin vücut ağırlıklarından da yararlanılarak aşağıda verilen Lewis Formülü ile hesaplanmıştır (Ağar, 2006).

$$P = \sqrt{4,9.(W).D}$$

$$P = \text{Anaerobik Güç (kgm/sn)} \quad W = \text{Vücut Ağırlığı (kg)}$$

$$D = \text{Sıçrama Mesafesi (cm)} \quad \sqrt{4,9} = \text{Sabit Sayı (sn)}$$

El-kavrama Kuvvet Ölçümü: : 0–100 kg. arası kuvvet ölçen Takei Grip-D (Japonya) marka el dinamometresi ile yapıldı. Dinamometre araştırma grubunun el ölçüsüne göre ayarlandı.

Ölçümler, araştırma grubu ayakta, kollar aşağıda sarkık vaziyette, dinamometreyi vücuda temas

ettirmeden maksimum kuvvetle sıkılarak gerçekleştirildi. Sağ ve sol el için ayrı ayrı iki kez ölçüm yapıldı ve en iyi değer kg olarak tespit edildi (Şahin ve ark., 2012).

Relatif (Göreceli)el-kavrama, kuvvetinin hesaplanması: El dinamometresi ile ölçülen değer in vücut ağırlığına bölünmesiyle hesaplandı ve forma kaydedildi (Ağar, 2006).

Relatif kavrama kuvveti = kavrama kuvveti / vücut ağırlığı

Kan Basıncı Ölçümü: Gönüllülerin dinlenik kan basınçları Microlife marka dijital göstergeli, el pompalı, klasik koldan sarmalı tansiyon aleti ile dinlenik durumda ölçüldü. Ölçümler bütün gönüllülerin sol kolundan alındı. Sistolik ve diastolik kan basınçları (mmHg) ile nabızları (atım/dak) olarak kaydedildi (Tamer, 1999).

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 13,0 paket programıyla yapıldı. İstatistiksel olarak aritmetik ortalama ve standart hata ile gösterildi. Verilerin normalliklerine Shapiro-Wilk testiyle bakıldı. Verilerin normal dağıldığı gözlemlendi. İstatistiksel karşılaştırmalarında bağımsız iki örneklem t testi uygulandı. Anlamlılık düzeyi $\alpha = 0,05$ olarak belirlendi.

BULGULAR

Bu çalışmaya ilişkin elde edilen verilerin analiz ve yorumları aşağıda yer almaktadır;

Tablo 1: Çalışmaya katılan sedanter ve basketbolcu bireylerin fiziksel özellikleri

Değişken	Grup	n	X±Sx	t	p
Yaş (yıl)	Basketbolcu	15	11.86±0.27	5.738	0.000***
	Sedanter	15	10.06±0.15		
Boy uzunluğu (cm)	Basketbolcu	15	152.00±2.75	3.979	0.000***
	Sedanter	15	139.26±1.63		
Vücut ağırlığı (kg)	Basketbolcu	15	47.00±2.86	2.977	0.006**
	Sedanter	15	35.83±2.42		
Beden kitle indeksi (kg/m ²)	Basketbolcu	15	20.11±0.76	1.416	0.168 ^{AD}
	Sedanter	15	18.33±1.00		
Vücut yağ yüzdesi (%)	Basketbolcu	15	20.72±1.53	-0.823	0.418 ^{AD}
	Sedanter	15	22.61±1.70		
Vücut yağ kütlesi (kg)	Basketbolcu	15	10.08±1.22	0.759	0.454 ^{AD}
	Sedanter	15	8.63±1.45		
Yağsız vücut kitle (kg)	Basketbolcu	15	34.12±2.82	2.294	0.034*
	Sedanter	15	27.20±1.06		
Toplam vücut sıvısı (kg)	Basketbolcu	15	27.04±1.40	4.419	0.000***
	Sedanter	15	19.92±0.78		

AD: Anlamlı Değil, *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Basketbolcular ve sedanterlerin yaş, boy uzunluğu, toplam vücut sıvısı ($p < 0.001$), vücut ağırlığı ($p < 0.01$), yağsız vücut kitlesi ($p < 0.05$) parametrelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulundu. Beden kitle indeksi, vücut yağ yüzdesi ve vücut yağ kitlesi değerlerine göre basketbolcular ile sedanterler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamadı ($p > 0.05$) (Tablo 1).

Tablo 2: Çalışmaya katılan sedanter ve basketbolcu bireylerin bazı motorik özellikleri

Değişken	Grup	n	X±Sx	t	p
Sağ kavrama (kg)	Basketbolcu	15	18.86±1.56	5.864	<0.001***
	Sedanter	15	9.40±0.38		
Sol kavrama (kg)	Basketbolcu	15	18.20±1.29	6.391	<0.001***
	Sedanter	15	9.53±0.38		
Relatif sağ kavrama (kg)	Basketbolcu	15	0.40±0.03	4.127	<0.001***
	Sedanter	15	0.27±0.01		
Relatif sol kavrama (kg)	Basketbolcu	15	0.39±0.02	3.993	<0.001***
	Sedanter	15	0.27±0.01		
Anaerobik güç (kg-m/s)	Basketbolcu	15	51.99±2.85	4.301	<0.001***
	Sedanter	15	36.86±2.05		

AD: Anlamlı Değil, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Basketbolcular ve sedanterlerin, sağ ve sol el kavrama kuvvetleri, relatif sağ kavrama, relatif sol kavrama kuvvetleri ve anaerobik güçleri arasında basketbolcuların lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p < 0.001$) (Tablo 2).

Tablo 3: Çalışmaya katılan sedanter ve basketbolcu bireylerin fizyolojik özellikleri

Değişken	Grup	n	X±Sx	t	p
Sistolik kan basıncı (mmHG)	Basketbolcu	15	125.66±5.66	1.113	0.275 ^{AD}
	Sedanter	15	116.93±5.43		
Diastolik kan basıncı (mmHG)	Basketbolcu	15	73.33±2.26	-0.891	0.383 ^{AD}
	Sedanter	15	77.73±4.38		
Nabız (atım/dak)	Basketbolcu	15	96.06±5.23	-2.066	0.048*
	Sedanter	15	109.7±3.04		

AD: Anlamlı Değil, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Basketbolcu ve sedanterlerin dinlenik nabız değerlerinde basketbolcuların lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p < 0.05$). Basketbolcular ve sedanterlerin sistolik ve diastolik kan basıncı değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmedi ($p > 0.50$) (Tablo 3).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma 15 basketbol sporcusu ve 15 sedanter olmak üzere toplam 30 gönüllü öğrenci üzerinde yapıldı. İlköğretim öğrencileri arasında düzenli olarak basketbol sporuyla uğraşan çocukların yaş, boy, vücut ağırlığı, beden kitle indeksi, vücut yağ yüzdesi, vücut yağ kitlesi, yağsız vücut kitlesi, toplam vücut sıvısı, sistolik kan basıncı, diastolik kan basıncı ve nabız ölçümleri alındı. Sağ ve sol el kavrama kuvveti, relatif sağ ve sol el kavrama kuvveti ile anaerobik güç ölçümleri; spor yapmayan çocukların ölçümleriyle karşılaştırılarak iki grup arasındaki farkı tespit etme ve basketbol sporunun ölçülen değişkenlere etki edip etmediği araştırıldı.

Boy parametresinde, basketbolcu sporcular ile sedanterler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu. Farklı yaş gruplarında farklı branşlarda yapılan benzer çalışmalarda gruplar arasında farklılıkların olduğu gözlenmiştir. Her ne kadar temel amaç boyu uzunluğunu tartışmamakla birlikte literatürde bu tür çalışmaların olduğu görülmektedir (Bloomer, Canale, Blankenship ve Wellman, 2010; Joksimovič, Stankovič, Molnar, ve Joksimovič, 2009; Işık, 2001) karşıt sonuçlarda mevcuttur (Erkmen, Kaplan, ve Taşkın, 2005; Gökdemir, Koç, Pulur, Özcan, ve Özcan, 2009; Koç ve Tamer, 2010; Salazar-Lioggiodice, Arroyo, ve Perez, 2006; Uğraş ve Savaş, 2004; Salazar-Lioggiodice, Arroyo, ve Perez, 2006). Farklı bulguların tespit edildiği çalışmaların spor branşının özelliklerinden kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Vücut ağırlığında, basketbolcu sporcular ile sedanterler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulundu. Benzer şekilde, farklı yaş gruplarında farklı branşlarda yapılan benzer çalışmalarda gruplar arasında vücut ağırlıklarında farklılıkların olduğu gözlenmiştir. Literatürde vücut ağırlıklarının karşılaştırıldığı ve farklılıkların bulunduğu çalışmalar mevcut olduğu gibi (Erkmen ve ark. 2005; Koç, Sarıtaş ve Büyükipekçi, 2010; Kaya ve Özçelik, 2005) karşıt sonuçlarda mevcuttur (Uğraş ve Savaş, 2004; Ateş ve Ateşoğlu, 2007; Guo, Saiga, Miyazawa, Shibata, ve Morimatsu, 2007; Kurt, Hazar, İbiş, Albay, ve Kurt, 2010).

Egzersizle birlikte sporcuların vücut ağırlıklarının daha az olmasının beklenmesine karşın düzenli sporun vücuttaki kas kütlelerinden dolayı basketbolculardaki ağırlığın daha fazla çıkmış olduğunu kitle indeksi parametresinde, basketbolcular ile sedanterler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamadı. Literatüre bakıldığında vücut kitle indeksi ile düzenli egzersiz arasında olumlu ilişki olduğunu gösteren çalışmalar mevcut iken (Çolak ve Yazıcı, 2010; Gabbet, 2006; Oosterlaar, Hartgens, Hesselink, ve Wagenmarkers, 2003; Karakaş, Taşer, Yıldız, ve Köse,

2005; Karacan ve Çolakoğlu, 2003; Malina, Meleski, ve Shoup, 1982; Yavuz, 2011) buna karşılık düzenli egzersizin etkisinin olmadığını gösteren çalışmalarda bulunmaktadır (Gökdemir ve ark., 2009; Guo, ve ark, 2007; Kurt, ve ark. 2010; Saka, Yıldız, Tekbaş ve Aydın, 2008).

Vücut yağ yüzdesi parametresinde, basketbolcular ile sedanterler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamadı. Literatürde düzenli yapılan egzersizin vücut yağ yüzdesinde azalmaya neden olduğunu gösteren çalışmalar bulunurken (Bloomer, ve ark., 2010; Kurt, ve ark., 2010; Karacan ve Çolakoğlu, 2003; Hill, Buckley, Murphy, ve Howe, 2007; İri, Ersoy, ve İri, 2010; Gönülateş, Saygın ve İrez, 2010; Biçer ve Akkuş, 2005; Bolzan, Guimarey, Frisancho, 2004) egzersizin vücut yağ yüzdesi üzerinde etkisinin olmadığını ortaya koyan çalışmalarda mevcuttur (Guo, ve ark, 2007). Vücut yağ yüzdesinde anlamlı farklılık bulunmamasının muhtemel sebebi olarak öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarında kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Yağ kütlesi parametresinde, basketbolcular ile sedanterler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamadı. Literatürde egzersiz sonucunda vücut yağ kütlesinde düşüş (Kaya ve Özçelik, 2005) ve artışların meydana geldiği çalışmalar mevcuttur (Hill, ve ark., 2007; Joksimovič, ve ark., 2009; Karacan ve Çolakoğlu, 2003). Buradaki farklılığın sebebinin egzersizin süresinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Bu sonuç bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Yağsız vücut kütle parametresinde, basketbolcular ile sedanterler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulundu. Egzersizle birlikte sporcuların vücut yağ yüzdelerinin azalacağı ve buna bağlı olarak da yağsız kütle de bir artış olacağı aşikârdır. Literatürde bizim çalışmamızı destekleyici çalışmalar olduğu gibi (Kaya ve Özçelik, 2005; Oosterlaar, ve ark., 2003; Kibo, Chishaki, Nakamura, Muramatsu, 2006), egzersizle birlikte yağsız vücut kütlesinde azalmaların olduğu çalışmalarda mevcuttur (Karacan ve Çolakoğlu, 2003). Ayrıca vücuttaki yağ oranı arttıkça; kullanılan yağsız vücut kütlesi, vücut ağırlığının kilogramı başına düşen aerobik kapasiteyi azaltır, dolayısıyla bir kilogram vücut kütlesini hareket ettirmek için gerekli oksidatif enerji metabolizması düşer (Zorba, 2001).

Basketbolcu sporcular ile sedanterlerin toplam vücut sıvısında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edildi. Basketbolcuların toplam vücut sıvıları daha fazla tespit edildi. Benzer bir şekilde Karakaş ve ark (2005), düzenli egzersiz yapan ve yapmayan bireyleri karşılaştırdıklarında toplam vücut sıvılarında egzersiz yapan grup lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir (Karakaş ve ark., 2005). Bu çalışma bizim bulgularımızla paralellik göstermektedir. Egzersiz yapan bireylerin enerji

ihtiyaçları fazlaşır. Sporcularda enerji ihtiyacının büyük bir bölümü karbohidratlardan karşılanır. Karbohidrat depolarının doluluğuna bağlı olarak da vücut sıvı miktarında artışlar meydana getirir.

Basketbolcular ile sedanterlerin sağ ve sol el kavrama kuvvetleri arasında sporcuların lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Basketbol oynayan çocuklarda el kavrama kuvvetinin daha yüksek çıktığı görülmüştür. Literatürde çalışmamızı destekleyici bulgularda mevcuttur (Bakırcı ve Kılınç, 2014; Biçer ve Akkuş, 2005; Çelenk ve Çumralıgil, 2005; Erkmen ve ark., 2005; Fişekçioğlu ve Şahin, 2008; Kurt ve ark., 2010). Bunun sebebi olarak el kaslarını antrenmanda geliştirici hareketler yapmalarının etki ettiğini düşünüyoruz. Örneğin basketbol antrenmanında yapılan top sürme, şut atma, pas verme gibi hareketler el kaslarını geliştirdiği görülmektedir. Kavrama kuvvetinin doğrudan kuvvetle ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, özellikle kavrama kuvvetinin kullanıldığı spor branşlarında kavrama kuvvetinin spor yapmayan bireylere göre daha fazla çıktığını düşünmekteyiz.

Relatif sağ ve sol el kavrama kuvvet parametresinde, basketbolcular ile sedanterlerin relatif sağ kavrama ve relatif sol kavrama kuvvetleri istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu. 8-14 yaş arası çocuklar üzerinde yaptıkları çalışma (Fişekçioğlu ve Şahin, 2008) ve ferdi ve takım sporcularının relatif sağ ve sol el kavrama kuvveti karşılaştırmalarında relatif el kavrama kuvveti değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Çelenk ve Çumralıgil, 2005). Bu bilgiler bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. Spor yapan bireylerde relatif kavrama kuvvetinin fazla çıkmasını bireylerin egzersiz sürecinde olmalarından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Anaerobik güçte, basketbolcular ve sedanterlerin anaerobik güçleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken basketbolcuların anaerobik güçleri sedanterlere göre daha yüksek bulundu. Literatürde bizim çalışmamıza benzer farklı yaş gruplarında sporcuların üzerinde yapılan anaerobik gücün antrenmanlarla artırılabilceği spor yapanlarla yapmayanların anaerobik güçlerinin farklı olabileceğini belirten destekleyici çalışmalar (Biçer ve Akkuş, 2005; Çelenk ve Çumralıgil, 2005; Erkmen ve Kaplan, 2005; Gökdemir ve ark., 2009) mevcuttur. Basketbolun doğası gereği antrenman ya da oyun içinde sıçrama hareketleri bulunmaktadır. Bu hareketlerin basketbol oynayan bireylerde anaerobik gücü olumlu yönde etkilediğini düşünmekteyiz.

Sistolik ve diastolik kan basınç parametresinde, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadı. Yine farklı yaş gruplarında yapılan çalışmalarda Uğraş ve Savaş'ın (2004) sporcuların ön test ve

son testleri arasında sistolik kan basıncında anlamlı farklılık bulunurken, diastolik kan basıncında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Orta yaş sedanter kadınlarda 8 haftalık step aerobik egzersizinin bazı fiziksel uygunluk parametreleri üzerine etkilerini değerlendirmek için yaptıkları çalışmada nabızlarında ve sistolik kan basınçlarında anlamlı azalma tespit edilmiştir (Kurt ve ark., 2010). Kan basıncının yaş, cinsiyet, heyecan, iklim, postür, yiyecek alımı vb. faktörlerden etkilendiği bilinmektedir (Erkmen ve ark., 2005). Normal şartlarda sistolik kan basıncının 120 mmHg, diastolik kan basıncının da 80 mmHg civarında olması gerektiğini belirtmektedir (Ocak, 1996).

Nabız parametresinde, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu. Sedanterlerin nabız ortalamalarının basketbolculardan daha yüksek çıkmıştır. Literatürde sporcuların nabız parametresinin düşük çıktığını gösteren çalışmalarda mevcuttur (Kurt ve ark., 2010). Nabız parametresi, spor yapmayanlarda spor yapanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Bunun nedeni düzenli yapılan basketbol antrenmanlarının oksijeni kalpte taşıma kapasitesini arttırarak nabzın atım sayısını düşürdüğünü tahmin ediyoruz.

Sonuç olarak; ortaya çıkan bulgulara dayanarak, basketbol sporu yapan ve spor yapmayan sedanter ilköğretim öğrencileri arasındaki ölçüm değerlerine bakıldığında düzenli egzersiz yapan bireylerin hem fiziksel, motorik hem de fizyolojik özellikleri incelendiğinde egzersizin sporcular üzerinde olumlu etkiler gösterdiği tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Ağar, E. (2006). *9-11 Yaş erkek çocuklarda ip atlama ve interval koşu egzersizlerinin performans ile etkileşimi*. ABÜ Sağlık Bilimler Enstitüsü Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, ss. 47.
- Ateş, M. ve Ateşoğlu, U. (2007). Pliometrik antrenmanın 16-18 yaş grubu erkek futbolcuların üst ve alt ekstremitelere kuvvet parametreleri üzerine etkisi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 21-28.
- Bakırcı, A. ve Kılıncı, F. (2014). Hazırlık periyodunda uygulanan kombine antrenmanların üniversite basketbol takımının performans düzeyine etkisi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 48-67. <http://hdl.handle.net/11616/4343>.
- Biçer, M. ve Akkuş, H. (2005). Futbolcularda hazırlık dönemi çalışmalarının bazı fiziksel ve fizyolojik parametreler üzerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 7(2), 27-34.
- Bloomer, R. J., Canale, R. E., Blankenship, M. M., & Fisher-Wellman, K. H. (2010). Effect of Ambrotose AO® on resting and exercise-induced antioxidant capacity and oxidative stress in healthy adults. *Nutrition Journal*, 9(1), 49.
- Bolzan, A., Guimarey, L., & Frisancho, A. R. (1999). Study of growth in rural school children from Buenos Aires, Argentina using upper arm muscle area by height and other anthropometric dimensions of body composition. *Annals of human biology*, 26(2), 185-193.
- Çalışkan, D. (2007). *Yetişkinlerde biyoelektrik empedans analizi ölçümleri ve farklı denklemlerle karşılaştırılması*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, ss 8.
- Çelenk, Ç., ve Çumralıgil, B. (2005). Takım sporcuları ile ferdi sporcuların bazı fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 7(3), 27-35. <http://edergi.atauni.edu.tr/ataunibesyo/article/viewFile/1025000928/1025000926>
- Çimen, O., Cicioğlu, İ., & Günay, M. (1997). Erkek ve bayan Türk genç milli masa teniştirlerinin fiziksel ve fizyolojik profilleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4, 7-12. <http://dergipark.gov.tr/download/articlefile/290473>
- Çolak, M. ve Yazıcı, M. (2010). 12 Haftalık badminton antrenmanlarının erkek çocukların bazı fiziksel ve motorik özellikleri üzerine etkisi. *11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 10-12 Kasım 2010*, Antalya.
- Erkmen, N., Kaplan, T., ve Taşkın, H. (2005). Profesyonel futbolcuların hazırlık sezonu fiziksel ve fizyolojik parametrelerinin tespiti ve karşılaştırılması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, III (4): 137-144.
- Fişekçioğlu, İ., ve Şahin, M. (2008). Erkek MB. İl spor merkezi yaz dönemi antrenman programına katılan çocukların fiziksel ve fizyolojik parametrelerinin incelenmesi (Konya İli Örneği). *S.Ü. BES Bilim Dergisi*, 10,2, 10-22.
- Gabbett, T. J. (2006). A comparison of physiological and anthropometric characteristics among playing positions in sub-elite rugby league players. *Journal of Sports Sciences*, 24 (12), 1273-1280. <http://dx.doi.org/10.1080/02640410500497675>
- Gönülateş, S., Saygın, Ö., ve Babayigit İrez, G. (2010). Düzenli yürüyüş programının 40-55 yaşları arası bayanlarda sağlık ilişkili fiziksel uygunluk unsurları ve kan lipidleri üzerine etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 2, 960-970.
- Gökdemir, K., Koç, H., Pulur, A., Özcan, O., ve Özcan, K. (2009). Bayan hentbolcularda vücut kompozisyonu ile anaerobik güç arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11 (1): 9-13.
- Guo, H., Saiga, A., Sato, M., Miyazawa, I., Shibata, M., Takahata, Y., & Morimatsu, F. (2007). Royal jelly supplementation improves lipoprotein metabolism in humans. *Journal of nutritional science and vitaminology*, 53(4), 345-348.
- Hill, A. M., Buckley, J. D., Murphy, K. J., & Howe, P. R. (2007). Combining fish-oil supplements with regular aerobic exercise improves body composition and cardiovascular disease risk factors. *The American journal of clinical nutrition*, 85(5), 1267-1274. <http://doi.org/10.3177/jnsv.53.345>
- Hoare, D. G. (2000). Predicting success in junior elite basketball players—the contribution of anthropometric and physiological attributes. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 3(4), 391-405.
- Işık T. (2001). *Elit ve elit olmayan genç basketbolcu oyuncularında fizyolojik profillerin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Edirne.
- İri, R., Ersoy, A., ve İri, R. (2010). Yürüyüş egzersizinin bayanların aerobik kapasitelerine ve bazı kan değerlerine etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 505-514.
- Joksimović, A., Stanković, D., Joksimović, I., Molnar, S., & Joksimović, S. (2009). Royal jelly as a supplement for young football players. *Sport Science*, 2(1), 62-67.
- Karacan, S., ve Çolakoğlu, F. F. (2003). Sedarer orta yaş bayanlar ile genç bayanlarda aerobik egzersizin vücut kompozisyonu ve kan lipidlerine etkisi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 83-88.
- Karakaş, S., Taşer, F., Yıldız, Y., ve Köse, H. (2005). Tıp Fakültesi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinde biyoelektriksel impedans analiz (BIA) yöntemi ile vücut kompozisyonlarının karşılaştırılması. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 6, 3, 5-9.
- Kaya, H., & Özçelik, O. (2005). Tıp öğrencilerinin bir yılda vücut kompozisyonlarında meydana gelen değişimlerin belirlenmesi. *Fırat Tıp Dergisi*, 10(4), 164-168.
- Kibo, J., Chishaki, T., Nakamura, N., & Muramatsu, T. (2006). Differences in fat-free mass and muscle thicknesses at various sites according to performance level among judo athletes. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 20(3), 654-7.
- Koç, H., ve Tamer, K. (2008). Aerobik ve anaerobik antrenman programlarının lipoprotein düzeyleri üzerine etkisi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 137-143.

- Koç, H., Sarıtaş, N., ve Büyükipekçi, S. (2010). Sporcular ile sedanterlerin kan hematolojik düzeylerinin karşılaştırılması. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 19 (3), 196-201.
- Kurt, S., Hazar, S., İbiş, S., Albay, B., ve Kurt, Y. (2010). Orta yaş sedanter kadınlarda sekiz haftalık step-aerobik egzersizinin bazı fiziksel uygunluk parametrelerine etkilerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 665-674.
- Malina, R. M., Meleski, B. W., & Shoup, R. F. (1982). Anthropometric, body composition, and maturity characteristics of selected school-age athletes. *Pediatric Clinics of North America*, 29(6), 1305-1323.
- Muratlı, S. (1998). *Çocuk ve Spor*. Ankara; Bağırhan Yayinevi.
- Ocak, Y. (1996). *Elazığspor Profesyonel Futbol Takımı Futbolcularının Seçilen Fizyolojik Özelliklerinin Ölçümü ve Farklı Seviyedeki Takımlarla Mukayesesi*. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Oosterlaar, A. M., Hartgens, F., Hesselink, M. K., & Wagenmakers, A. J. (2003). Effects of creatine loading and prolonged creatine supplementation on body composition, fuel selection, sprint and endurance performance in humans. *Clinical science*, 104(2), 153-162. <http://www.clinsci.org/content/104/2/153>
- Saka, T., Yıldız, Y., Tekbaş, Ö. F., & Aydın, T. (2008). Genç erkeklerde spor okulu eğitim programının bazı antropometrik ve fonksiyonel testler üzerine etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-8.
- Salazar-Lioggiodice, M., Arroyo, E., & Perez, B. (2006). Anthropometric characteristics and skeletal maturity of male Venezuelan swimmers. *Investigacion clinica*, 47(2), 143-154. <http://europepmc.org/abstract/med/16886776>
- Şahin, M., Saraç, H., Çoban, O., & Coşkun, Z. (2012). Taekwondo Antrenmanlarının Çocukların Motor Gelişim Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 5-14.
- Şen, C. (2000). *Basketbol Teknik*. Ankara: Bağırhan Yayinevi.
- Tamer, K. (1995). *Sporda fiziksel-fizyolojik performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesi*. Ankara; Türkerler Kitabevi.
- Tamer, K. (1999) *Sporda Fiziksel-Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi*. Ankara; Bağırhan Yayinevi.
- Turam, D. (1987). *Gençler İçin Basketbol*. Ankara; Elyaf Matbaacılık Tic. San A.Ş, 3.Baskı.
- Uğraş, A., ve Savaş, S. (2004). Aerobik egzersizlerin bazı fizyolojik özellikler ve kan yağları üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12, 1, 293-302. http://www.academia.edu/download/31160819/12_1.pdf#page=295
- Yavuz, S. C. (2011). Effect of maximal exercise on percent body fat using bioelectrical impedance analysis in active males. *Journal of Human Sciences*, 8(1),820-828. <https://j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/1481>
- Zorba, E. (2001). *Fiziksel Uygunluk*. Muğla: Gazi Kitabevi Yayınları.

6 Haftalık Grab Çıkış Tekniği Antrenmanının Çıkış Kinematiki Üzerine Etkisi

The Effect of Six Weeks Grab Start Technique Training on Start Kinematic

ORİJİNAL ARAŞTIRMA/ ORIGINAL RESEARCH

Özlem GÜNGÖR^{1*},
Ahmet ALPTEKİN¹,
Ünal OKUR¹

¹Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Özet:

Bu çalışmanın amacı; orta öğretimde öğrenim gören ve düzenli antrenman yapıp müsabakalara katılan kız ve erkek öğrencilerde, 6 haftalık grab çıkış teknik antrenmanlarının yüzücülerin grab çıkış kinematiki üzerine farklarının incelenmesidir. Araştırma grubu, çalışmaya gönüllü olarak katılan ve ortaöğretimde eğitim gören 7'si kız ($\bar{X}_{Yaş} = 13.25 \pm 0.50$ yıl; $\bar{X}_{Boy} = 157.25 \pm 2.21$ cm; $\bar{X}_{VücutAğırlığı} = 50 \pm 10.13$ kg), 8'i erkek ($\bar{X}_{Yaş} = 14.5 \pm 0.57$ yıl; $\bar{X}_{Boy} = 167.5 \pm 6.19$ cm; $\bar{X}_{VücutAğırlığı} = 64 \pm 6.68$ kg) toplam 15 yüzücüden oluşmuştur. Yüzücüler, antrenman programlarına ek olarak, altı hafta süresince haftada iki kere teknik antrenman yapmışlardır. Yüzücülerin çıkış performansları yüksek hızlı kameralarla kayıt altına alınmış ve elde edilen görüntüler hareket analizi programı (SIMI MOTION 7.3, GER) ile sayısallaştırılmıştır. Verilerin analizinde, gruplar arası farkın belirlenmesi için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Değerlendirilen yer değiştirme ve açılma değişim kinematik parametreleri arasında kız ve erkek yüzücüler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bunun sebebi, yüzücülerin farklı bir çıkış tekniğini kullanıyor olmaları, uygulanan antrenman içeriği ve/veya süresinin sporcuların grab çıkış performanslarının gelişimleri için yeterli olmaması veya yaş grubuna uygun olmaması olabilir. Bu doğrultuda, antrenörlerin çalışmaya dâhil olacak yüzücülerini değerlendirilecek çıkış tekniğini kullanan yüzücüler arasından seçilmesine dikkat etmesi, antrenmanın içeriğinin ve süresinin gelişim beklenen özelliğe göre optimize edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hareket Analizi, Teknik Antrenman, Grab Çıkış.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 11.10.2017
Kabul Tarihi: 25.12.2017
Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

The purpose of this study was to investigate the differences of the 6-week grab start technical training on the grab start kinematics of swimmers in boys and girls who attend secondary school and participate regularly in training and competitions. The study group was composed of 7 girls and ($\bar{X}_{age} = 13.25 \pm 0.50$ years, $\bar{X}_{height} = 157.25 \pm 2.21$ cm, $\bar{X}_{bodyweight} = 50 \pm 10.13$ kg), 8 boys ($\bar{X}_{age} = 14.5 \pm 0.57$ years, $\bar{X}_{height} = 167.5 \pm 6.19$ cm; $\bar{X}_{bodyweight} = 64 \pm 6.68$ kg) who voluntarily participated in the study. In addition to the training programs, the swimmers trained twice a week for six weeks. The grab start performances of the swimmers were recorded with high speed cameras and the obtained images were digitized with the analysis program (SIMI MOTION 7.3, GER). Mann Whitney U test was used to determine the differences between the groups. According to results of statistical analysis, there was no statistically significant difference between male and female swimming groups' displacement and angle parameters. This may be because of the difference of preferred start techniques of the swimmers, inefficient the training content and / or duration to develop their grab start performance or the age group of the study was not adequate to have significant development. In this respect, it is recommended that the coaches may choose the study group amongst the swimmers using the start technique and the content and duration of the training may be optimized according to the anticipated performance development.

Keywords: Motion Analysis, Technical Training, Grab Start.

* Sorumlu yazar: Özlem Güngör, ozlemkiloc@pau.edu.tr

GİRİŞ

Yüzme; üst düzey dayanıklılık, kuvvet, esneklik, sürat, çabukluk, ritim, koordinasyon gibi sportif performans ve teknik beceri gibi birçok faktörü içinde bulunduran bir spor branşdır (Bozdoğan, 2005). Yarışmalarda başarılı olmak için sportif performans ve teknik becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Müsabaka başarısını etkileyen unsurlar iki bölümde incelenebilir; bunlardan ilki çıkış diğeri ise yüzme performansdır. Yüzücünün, çıkışta harcadığı süre, yüzmede harcadığı süreden çok daha az olmasına rağmen, çıkışın teknik başarısı, sporcuyu yarışta ileriye götürmeyi hazırladığı(Blanksby, Nicholson ve Elliot, 2002) ve yarışta performanslar arasındaki farklar milisaniye büyüklüğünde olduğundan, sonuç üzerindeki etkisi büyüktür. Bu sebeple yüzmede başlangıç sırasında hedeflenen, en hızlı başlangıç zamanını elde etmektir.

Farklı çıkış teknikleri olmasına karşın grab çıkış, bütün çıkışların içinden en hızlısı olarak düşünülür ve sıklıkla tercih edilir(Blanksby, Nicholson ve Elliot, 2002) Grab çıkış 3 ana bölümde incelenebilir. Bunlardan ilki; başlangıç sinyalinden başlangıç bloğundan atlayana kadar olan zaman olarak tanımlana blok zamanı, ikincisi yüzücünün havada harcadığı zaman olarak tanımlanan dalış(uçuş) zamanı ve üçüncüsü ise suya ilk temastan başlangıç duvara temas gerçekleşene kadar olan su zamanıdır(Guimaraes ve Hay, 1985). Çıkış performansı yani blok zamanı, teknik antrenmanlarla geliştirilebilir ve yüzücünün toplamda suda geçireceği zamanda kısalarak müsabaka başarısı adına avantaj kazanmasını sağlar. Bu sebeple blok zamanını etkileyen kinetik ve kinematik parametrelerin doğru değerlendirilmesi önemlidir. Spor bilimlerinde, yüzme performansını etkileyen fizyolojik ve teknik parametreler ve bunların birbirleri ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bu çalışmalarda sıklıkla ele alınan konular arasında yer alan çıkışın, performans üzerinde pozitif etkisi olduğu bilinmektedir(Slawson ve ark., 2011).

Özellikle küçük yaşlarda çıkış tekniğinin geliştirilmesi için yapılan teknik antrenmanlar, doğru tekniğin geliştirilmesi ve başarılı bir çıkış performansı için oldukça önemlidir. Yapılan düzenli antrenmanlar, sporcuların performanslarında artışa neden olmakla birlikte, sporcunun çıkıştaki başarısının da önemli bir unsur olduğu sıklıkla dile getirilmektedir. Bu sebeple teknik antrenmanların çıkış başarısını ne kadar etkilediğinin bilinmesi performansın iyileştirilmesi için gereklidir.

Yapılan çalışmalar genellikle grab çıkış performansını teknik parametrelerin analizleri ile incelemişlerdir. Biyomekanik analizlerle grab çıkış tekniğinin incelendiği çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı; orta öğretimde öğrenim gören ve düzenli antrenman yapıp müsabakalara katılan sporcu öğrencilerde, 6 haftalık grab çıkışı teknik antrenmanlarının yüzücülerin grab çıkış kinematiği üzerine etkisini incelemesidir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırma grubu, çalışmaya gönüllü olarak katılan ve ortaöğretimde eğitim gören 7'si kız ($\bar{X}_{Yaş} = 13.25 \pm 0.50$ yıl; $\bar{X}_{Boy} = 157.25 \pm 2.21$ cm; $\bar{X}_{VücutAğırlığı} = 50 \pm 10.13$ kg), 8'i erkek ($\bar{X}_{Yaş} = 14.5 \pm 0.57$ yıl; $\bar{X}_{Boy} = 167.5 \pm 6.19$ cm; $\bar{X}_{VücutAğırlığı} = 64 \pm 6.68$ kg) toplam 15 yüzücüden oluşmuştur. Katılımcıların tümü müsabakalara aktif olarak katılan lisanslı yüzücülerdir. Çalışmaya başlamadan önce hem sporculara hem de ailelerine çalışma hakkında bilgi verilerek gerekli izinler alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

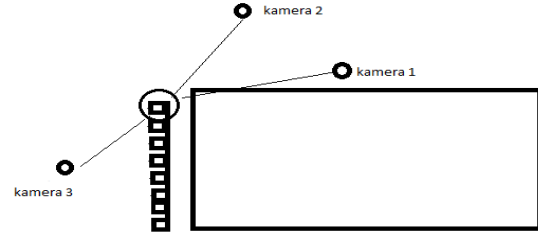
Çalışmaya katılan deneklerin boy uzunluğu, vücut ağırlığı, ölçümleri ile çıkış performanslarının kinematik analizleri yapılmıştır.

Boy Uzunluğu ve Vücut Ağırlığı Ölçümü: Deneklerin boy uzunluğu ve vücut ağırlığı ölçümleri hassaslık derecesi sırasıyla 0.01 m olan stadiometre ve 0.1kg olan elektronik baskül ile yapılmıştır (SECA, Almanya).

Kinematik Analiz: Yüzücülerin acromion, olecranon, medial styeloid, iliac, patella'nın proksimal'i, distal malleol, küçük ayak parmaklarına, alın ve çene eklemlerine reflektör özelliğe sahip markerlar (deri işaretleri) yerleştirilmiş ve su içerisinde düşmemeleri için sabitlenmiştir. Çıkış performansının gerçekleştirildiği blok kalibrasyon kafesi ile kalibre edilmesinin (Şekil 1.) ardından çıkış performanları, örneklem frekansı 100 Hz olan birbiri ile senkronize 3 adet yüksek hızlı video kamera (Basler A602f-HDR) ile kaydedilmiştir. Kameraların yerleşimi Şekil 2.'de gösterilmiştir.

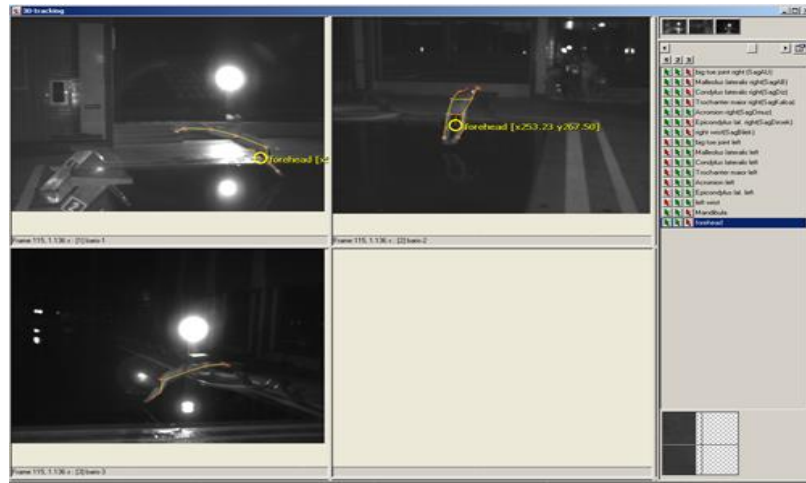
Şekil 1. Kalibrasyon Kafesinin Yerleşimi

Şekil 2. Kameraların Yerleşimi

Tüm katılımcılar, çıkış performansları öncesinde aynı ısınma prosedürü ile ısınmışlardır. 5 dakikalık düşük tempo koşunun ardından çeşitli ısınma hareketleri ve açma-germe egzersizlerinden oluşan ısınma prosedürü sonrası her bir yüzücü 3 çıkış performansı gerçekleştirmiş ve analizler için suya giriş mesafesi en uzun olan performans değerlendirmeye alınmıştır. Analizler yüzücünün çıkış bloğundan ayaklarının kesildiği son an ile ellerinin suya temas ettiği ilk an arasında yapılmıştır.

En iyi performansa ait kayıt hareket analizi programı(SIMI MOTION 7.3, GER) ile sayısallaştırılmıştır(Şekil3.). Elde edilen koordinat verileri, 4. derece alçak geçiren Butterworth filtresi ile her bir yüzücü için Jackson metodu kullanılarak (Jackson,1979) 2-9Hz aralığında kesme frekansında filtrelenmiştir. Kütle merkezi koordinatları Clauser, Horne, Shimony ve Holt, 1969 kabullerine göre hesaplanmıştır.

Şekil 3. Görüntülerin İşlenmesi ve Sayısallaştırma

Teknik Antrenman: Çalışma boyunca her iki grup normal antrenmanını yapmış, deney grubu, normal antrenmanlarına ek olarak 6 hafta boyunca haftada 2 gün teknik antrenman programını uygulanmıştır. Teknik antrenmana başlamadan önce deney grubuna uygulanacak antrenman programı hakkında bilgi verilmiştir. Antrenmanlarda her bir hareket uygulamalı olarak gösterilmiş ve antrenman süresince her hafta farklı bir hareket çalışılmıştır(Tablo 1.)

Tablo 1. 6 Hafta Süresince Uygulanan Teknik Antrenman

	Haftalar	Tekrar Sayısı	Set Sayısı	Dinlenme Aralığı	Hareket
1	1.Antrenman 2. Antrenman	5	5	1'	Üstten ve alttan dalışlar
2	1.Antrenman 2. Antrenman	5	5	1'	Sırık üstünden dalış
3	1.Antrenman 2. Antrenman	5	5	1'	Çemberin içine dalış
4	1.Antrenman 2. Antrenman	5	5	1'	Stream-line jump
5	1.Antrenman 2. Antrenman	5	5	1'	Dizleri göğseçekme
6	1.Antrenman 2. Antrenman	5	5	1'	Tuck and dive

Verilerin Analizi

Katılımcılara ait kinematik parametrelerin normallik sınaması Kolmogorov-Smirnov Testi ile yapılmıştır. Kız ve erkek yüzücülerin, blok zamanı, dalış zamanı, toplam süre, toplam mesafe, kütle merkezinin çıkış anında yatay düzlemde yer değiştirme mesafesi (CikMesKMx), kütle merkezinin çıkış anında dikey düzlemde yer değiştirmesi (CikMesKMz), kütle merkezinin suya

giriş anında yatay düzlemde yer değiştirmesi (GirMesKMx), kütle merkezinin suya giriş anında dikey düzlemde yer değiştirmesi (GirMesKMz), nispi çıkış yüksekliği (NisbiCikYuk), kütle merkezinin çıkış anında yatay düzlemdeki hızı (CikHizKMx), kütle merkezinin çıkış anında dikey düzlemdeki hızı (CikHizKMz), kütle merkezinin giriş anında yatay düzlemdeki hızı (GirHizKMx), kütle merkezinin giriş anında dikey düzlemdeki hızı (GirHizKMz), kütle merkezinin suya giriş ve (GirAciKM) sudan çıkış açıları (CikAciKM), blok zamanındaki diz açısı (DizAciBlok) parametreleri açısından farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla nonparametrik testlerden olan Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen verilere ait Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Çıkış Performansı Parametrelerine ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	u	p
CikHizKMx	Kız(n=7)	7.86	55.00	27.00	0.91
	Erkek(n=8)	8.13	65.00		
CikHizKMz	Kız(n=7)	6.71	47.00	19.00	0.30
	Erkek(n=8)	9.13	73.00		
GirHizKMx	Kız(n=7)	7.43	52.00	24.00	0.64
	Erkek(n=8)	8.50	68.00		
GirHizKMz	Kız(n=7)	8.64	60.50	23.50	0.60
	Erkek(n=8)	7.44	59.50		
CikYukKM	Kız(n=7)	7.79	54.50	26.50	0.86
	Erkek(n=8)	8.19	65.50		
GirYukKM	Kız(n=7)	8.14	57.00	27.00	0.91
	Erkek(n=8)	7.88	63.00		
NisbiCikYuk	Kız(n=7)	7.64	53.50	25.50	0.77
	Erkek(n=8)	8.31	66.50		
CikAciKM	Kız(n=7)	8.29	58.00	26.00	0.82
	Erkek(n=8)	7.75	62.00		
GirAciKM	Kız(n=7)	7.86	55.00	27.00	0.91
	Erkek(n=8)	8.13	65.00		
DizAciBlok	Kız(n=7)	9.29	65.00	19.00	0.30
	Erkek(n=8)	6.88	55.00		

Elde edilen verilere göre kız ve erkek sporcuların çıkış performanslarına ait kinematik parametreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır($p>0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma, 6 haftalık grab çıkış tekniği antrenmanı sonrası yüzücülerin çıkış performanslarının kinematik yaklaşımla değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde, değerlendirilen kinematik parametrelere göre uygulanan antrenmanın kız ve erkek yüzücülerin grab çıkış performansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir değişiklik meydana getirmediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Birçok çalışmada yüzmede farklı çıkış tekniklerinin karşılaştırıldığı kinetik ve kinematik analizler yapılmıştır (Ayalon, Van Gheluwe ve Kanitz, 1975; Miller, Allen ve Pein, 2003; De la Fuentes, Garcia ve Arellano, 2003; Issurin ve Verbitsky, 2003; Krüger, Wick, Holmann, El-Bahraw ve Koth, 2003; Vilas-Boas, Cruz, Sousa, Conceição, Fernandez ve Carvalho, 2003; Vantorre, Chollet ve Seifert, 2014). Özellikle biyomekanik açıdan bakıldığında çıkış teknikleri oldukça farklıdır ve yüzücülerden yüzücüye de değişiklik gösterir. Örneğin kısa mesafe yüzücülerinin kendilerini yukarı doğru çekebilmek için hızlıca geriye dönmeye odaklanmaları gerekirken, uzun mesafe yüzücüleri için havada kalış süresi ve sudaki vücut oryantasyonu da önemlidir. Blok zamanındaki kinetik ve kinematik parametrelerin incelendiği çalışmalarda yüzücünün genellikle bloğa uyguladığı kuvvet ve eklem açıları ile birlikte açılma hız ve yer değiştirme parametreleri veya çıkış performansının gelişimine yönelik hazırlanan antrenman programlarının etkileri değerlendirilmiştir (Lee, Huang, Wang ve Lin 2001; Breed ve Young, 2003; De la Fuentes, Garcia ve Arellano, 2003; Bishop, Smith, Smith ve Rigby, 2009). Elit düzeydeki yüzücülerle yapılmış bir çalışmada, yüzücülere 5 grab-10 handle ya da 5 grab-10 track çıkıştan oluşan toplamda 16 antrenman yaptırılmış ve yarışma esnasında atlayış pozisyonundaki reaksiyon, hareket, blok ve uçuş süresi, uçuş mesafesi ve ağırlık merkezi ölçülmüştür. Elde edilen verilere göre uygulanan antrenmanın çıkış performansı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı rapor edilmiştir (Blanksby, Nicholson ve Elliot, 2002). Farklı bir çalışmada, Breed ve Young (2003), 19-21 yaşlarında, müsabaka tecrübesi olmayan 23 kadın yüzücü ile yaptıkları çalışmada 8 haftalık dayanıklılık antrenmanının çıkış performansı üzerindeki etkilerini incelemiştirler. 23 kadın yüzücü rastgele olarak iki gruba ayrılmış ve deney grubu 8 hafta boyunca haftada 3 kez antrenman yapmışlardır. Ölçülen kinetik ve kinematik parametreler arasında yalnızca çıkış hızı, çıkış açısı ve yatay impuls değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, 6 haftalık teknik antrenmanın grab çıkış tekniği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki yaratmadığı fakat gelişme sağladığı görülmüştür. Bunun sebebi, yüzücülerin farklı bir çıkış tekniğini kullanıyor olmaları, uygulanan antrenman içeriği ve/veya süresinin sporcuların grab çıkış performanslarının gelişimleri için yeterli olmaması veya yaş grubuna uygun olmaması olabilir. Bu doğrultuda, antrenörlerin çalışmaya dâhil olacak yüzücülerin değerlendirilecek çıkış tekniğini kullanan yüzücüler olmasına dikkat edilmesi, antrenmanın içeriğinin ve süresinin gelişim beklenen özelliğe göre optimize edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ayalon, A., Van Gheluwe, B., & Kanitz, M. (1975). A comparison of four styles of racing start in swimming. *Swimming II: Proceedings of the Second International Symposium on Biomechanics in Swimming* (pp. 233-240), Brussels, Belgium.
- Blanksby, B., Nicholson, L., & Elliott, B. (2002). Biomechanical analysis of the grab, track and handles starts, *Sports Biomechanics*, 1(1), 11-24.
- Bishop, D., Smith, R., Smith, M., & Rigby, H. (2009). Effect of plyometric training on swimming block start performance in adolescents. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 23(7), 2137-214.
- Breed, R., & Young, W. (2003). The effect of a resistance training programme on the grab, track and swing starts in swimming. *Journal of Sports Sciences*, 21(3), 213-220.
- Bozdoğan A. (2005). *Yüzme*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınevi.
- Clauser, J. F., Horne, M. A., Shimony, A., & Holt, R. A. (1969). Proposed experiment to test local hidden-variable theories. *Physical Review Letters*, 23(15), 880.
- De la Fuentes, B., Garcia, F., & Arellano, R. (2003). Are the forces applied in the vertical countermovement jump related to the forces applied during swimming start? In: *Biomechanics and Medicine in Swimming IX*. Ed: Chatard, J. Saint Etienne(pp. 99-103) University of Saint Etienne.
- Guimares, A.C.S., & J.G Hay. (1985). A mechanical analysis of the grab starting technique in swimming. *International Journal of Sport. Bioline Chanics*, 1(1), 25-35.
- Harrison, G.G., Buskirk, E.R., & Carter J.E. (1988). Skinfold thicknesses and measurement technique. (Eds) Lohman, T.G., Roche, A.F. ve Marorell, R., *Anthropometric standardization reference manual*. Illinois: Human Kinetics Books.
- Issurin, V., & Verbitsky, O. (2003) Track start vs grab start: evidence from the sydney olympic games. In: *Biomechanics and Medicine in Swimming IX*. Ed: Chatard, J. Saint Etienne: Université de Saint Etienne. 213-217.
- Jackson, K.M. (1979). Fitting of mathematical functions to biomechanical data. *IEEE Transactions in Biomedical Engineering*, BME-26(2), 122-124.
- Krüger, T., Wick, D., Holmann, A., EL-Bahraw, M., & Koth, A. (2003). Biomechanics of the grab and track start technique. In: *Biomechanics and Medicine in Swimming IX*. Ed: Chatard, J. Saint Etienne: University of Saint Etienne. 219-223.
- Lee, C., Huang, C., Wang, L., & Lin, D. (2001) Comparison of the dynamics of the swimming grab start, squat jump, and countermovement jump of the lower extremity. In: *XIXth International Symposium on Biomechanics in Sport*(pp. 243-246) San Francisco.
- Miller, M., Allen, D., & Pein, R. (2003). A kinetic and kinematic comparison of the grab and track starts in swimming. . In *IXth World Symposium on Biomechanics and Medicine in Swimming*. Saint Etienne: University of Saint Etienne (231-235). Saint-Étienne, France.
- Slawson, S. E., Conway, P. P., Cossor, J., Chakravorti, N., Le-Sage, T., & West, A. A. (2011). The effect of start block configuration and swimmer kinematics on starting performance in elite swimmers using the Omega OSB11 block. *Procedia Engineering*, 13, 141-147.
- Vantorre, J., Chollet, D., & Seifert, L. (2014). Biomechanical Analysis of the Swim-Start: A Review. *Journal of Sports Science & Medicine*, 13(2), 223-231.
- Vilas-Boas, J. P., Cruz, J., Sousa, F., Conceicao, F., Fernandes, R., & Carvalho, J. (2003). Biomechanical analysis of ventral swimming starts: comparison of the grab start with two track-start techniques. In *IXth World Symposium on Biomechanics and Medicine in Swimming*. Saint Etienne: University of Saint Etienne (pp. 249-253). Saint-Étienne, France.

Antrenmanlı Sporcularda Çeviklik ve Ağırıklı Squat Sıçrama Egzersizi Esnasındaki Hız ve Güç Değerleri Arasındaki İlişki*

The Relationship Between Velocity and Power Values During Loaded-Squat Jump Exercise and Agility in Trained Athletes

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCH

İbrahim CAN[†],

Mustafa ÖZMEN¹,

Serdar BAYRAKDAROĞLU¹

¹Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane

Özet:

Bu çalışmanın amacı; antrenmanlı sporcularda çeviklik özelliği ve ağırıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız ve güç değerleri arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, farklı branşlarda mücadele eden (kick boks, karate, taekwondo, güreş ve futbol) 62 sporcu (yaş: 20,9± 1,92 yıl; boy: 178,1 ± 4,83 cm; kilo: 71,2 ± 7,37 kg) çalışmaya gönüllü olarak katıldı. Katılımcılara illinois çeviklik testi ve vücut ağırıklarının %40'ına karşılık gelen bir dış yük kullanılarak ağırıklı squat sıçrama egzersizi yaptırıldı ve ortalama hız (OH), ortalama itme hızı (OİH), zirve hız (ZH), ortalama güç (OG), ortalama itme gücü (OİG) ve zirve güç (ZG) değerleri elde edildi. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistik, Shapiro-Wilk testi ve pearson korelasyon analizi kullanıldı. Analiz sonuçlarına göre; katılımcıların çeviklik testindeki ortalama koşu zamanları 15,8 (± ,51 sn) olarak elde edildi. Ağırıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız değerleri OH için 1.38 (± ,08 m/sn), OİH için 1.55 (± ,11 m/sn) ve ZH için 2.58 (± ,17 m/sn) olarak elde edilirken; güç değerleri ise OG için 389,2 (± 51,6 W), OİG için 642,6 (± 118,1 W) ve ZG için 1119,4 (± 184,6 W) olarak elde edildi. Çeviklik testindeki koşu zamanları ile OH (r = - ,516; p<0.01), OİH (r = - ,434; p<0.01), ZH (r = - ,461; p<0.01), OG (r = - ,518; p<0.01), OİG (r = - ,487; p<0.01) ve ZG (r = - ,514; p<0.01) arasında yüksek düzeyde, negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu elde edildi. Buna göre; ağırıklı squat sıçrama egzersizindeki hız ve güç değerleri arttıkça, çeviklik testindeki koşu zamanları azalmaktadır. Sonuç olarak, ağırıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız ve güç değerlerinin çeviklik performansını olumlu yönde etkilediği ileri sürülebilir.

Anahtar Kelimeler: Çeviklik, Squat Sıçrama, Hız, Güç.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 09.11.2017

Kabul Tarihi: 25.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

The purpose of this study was to investigate the relationship between velocity and power values during loaded-squat jump exercise and agility characteristic in trained athletes. In accordance with this purpose, 62 athletes (age: 20,9 ± 1,92 years; height: 178,1 ± 4,83 cm; weight: 71,2 ± 7,37 kg) who competed in the different sport branches (kick box, karate, taekwondo, wrestling and football) participated voluntarily in this study. Subjects were performed to illinois agility test and loaded-squat jump exercise by using an external load corresponding to 40 % of their body weight and velocity and power parameters were obtained as mean velocity (MV), mean propulsive velocity (MPV) and peak velocity (PV), mean power (MP), mean propulsive power (MPP) and peak power (PP). In the analysis of data; descriptive statistics, Shapiro wilk test and pearson correlation analysis were used. According to the analysis results; average running times of participates in agility test was obtained as 15,8 (± ,51 sec). While velocity values during loaded squat jump exercise were obtained as 1.38 (± ,08 m/s) for MV, 1.55 (± ,11 m/s) for MPV, 2.58 (± ,17 m/s) for PV; power values were obtained as 389,2 (± 51,6 W) for MP, 642,6 (± 118,1 W) for MPP, and 1119,4 (± 184,6 W) for PP. In addition it was determined that there was a high-level, negative and statistically significant difference between MV (r = - ,516; p<0.01), MPV (r = - ,434; p<0.01), PV (r = - ,461; p<0.01), MP (r = - ,518; p<0.01), MPP (r = - ,487; p<0.01) and PP (r = - ,514; p<0.01) with running times in the agility test. Accordingly, as velocity and power values during loaded squat jump exercise increases, running times in agility test decreases. As a result, it can be suggested that velocity and power values during loaded-squat jump exercise have a positive effects on agility performance.

Keywords: Agility, Squat Jump, Velocity, Power

*Bu çalışma, 21-23 Nisan 2017 tarihleri arasında Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen 4. Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi'nde Sözel Sunum olarak sunulmuştur.

[†] **Sorumlu yazar:** İbrahim Can, ibrahimcan@gumushane.edu.tr

GİRİŞ

Sportif performansın önemli faktörlerinden biri olan güç; bir zaman bileşenine sahiptir ve yapılan çalışmanın (iş) zamansal oranı olarak tanımlanan mekaniksel miktardır (güç = çalışma / zaman) ve genellikle mümkün olan en yüksek kuvveti (maksimal kuvvet) ortaya çıkartabilme yeteneğine bağlıdır (Newton ve Kraemer, 1994; Stone, Sanbom ve O'Bryant, 2003). Yani, iki sporcu benzer maksimal kuvvete sahipse, daha yüksek bir hızda (ya da daha kısa bir zamanda) kuvvetini açığa çıkartan, anaerobik hareketlerdeki performans esnasında belirgin avantaja sahip olacaktır (Ratamess, 2012). Güç değerlendirmesi için izometrik, izokinetik, izoinertial yöntemler kullanılır (Cronin ve Sleivert, 2005). En yaygın kullanılan parametreler ise ortalama güç (OG), ortalama itme gücü (OİG) ve zirve güçtür (ZG) (Sanchez-Medina, Perez ve Gonzales-Badillo, 2010; Sanchez-Medina et al., 2014). Bu parametreler, patlayıcı türde yapılan çalışmalarda güç ve performans için önemli olduğu düşünülen merkezi bir değişkeni yaratmak için kullanılabilir. Bu değişken; kasın mekanik güç verimini maksimale çıkartan antrenman yüküdür (Baker, Nance ve Moore, 2001; Cronin ve Sleivert, 2005; Sanchez-Medina et al., 2010).

Vektörel bir nicelik olan hız, pozisyonlardaki değişimin zamansal oranıdır (Zatsiorsky, 1998). Bir kasın konsantrik kasıldığındaki hızı uygulanan yük ya da dış kuvvet ile ters orantılı ilişkilidir. Uygulanan kuvvet sıfır olduğunda, kasın kasılma hızı en büyüktür. Kası zorlayacak maksimal kuvvete eşit bir seviyeye kuvvet arttığında kasılma hızı sıfır olur (Bartlett, 2007). Yani ağırlık arttıkça, kasın ürettiği kuvvetin de artması ama hareket hızının azalmasıdır. Bu durum deneysel olarak doğrudur. Bir sporcudan mümkün olan maksimal ağırlıkta bench press hareketi yapması istenirse çok yavaş bir şekilde ağırlığı hareket ettirecektir. Fakat hareketi bir tekrarlı maksimalin yarısında yapması istenirse, daha hızlı bir şiddette barı hareket ettirecektir (Kraemer ve Vinger, 2007).

Koordinasyon, sürat, denge, kuvvet kombinasyonundan meydana gelen çeviklik yaygın bir tanımlamaya sahip değildir (Gambetta, 1996; Parsons ve Jones, 1998). Yine de, bir hareket serisinin çok hızlı yön değiştirmesinde eklemler ve vücudun uzayda doğrusal bir pozisyonda durmasına olanak sağlayan koordinasyon ve kontrol becerisi olarak ifade edilebilir (Twist ve Benckly, 1995; Young ve Farrow, 2006). Ayrıca, performans sporlarında hızlı yön değiştirme yeteneği ile tanımlanır (Shephard ve Young, 2006). Yön değiştirme yeteneği, rakipten kurtulmak

ve topla yapılan harekete reaksiyon göstermek olmak üzere sporda iki şekilde gözlenir (Young, McDowell ve Scarlett, 2001) ve birçok branşta önemli bir özelliktir (Hoffman et al., 2000).

Literatürde, çeviklik yeteneği ve ağırlıklı squat sıçrama hareketi esnasındaki hız ve güç parametreleri arasındaki ilişkilerin araştırıldığı bir çalışma mevcut değildir. Bu nedenle, birçok spor branşında başarılı performans için önemli bir özellik olarak kabul edilen çeviklik yeteneği ile ağırlıklı squat sıçrama egzersizindeki hız ve güç değerlerinin belirlenerek birbirleri ile olan ilişkisinin ortaya konulması, bu özelliklerin antrene edilmesine katkı sağlayabilir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada ağırlıklı squat sıçrama hareketi esnasındaki hız ve güç parametreleri ile çeviklik yeteneği arasındaki ilişkilerin araştırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Bu araştırmaya, farklı spor branşlarında mücadele eden (kick boks, karate, taekwondo, güreş ve futbol) 62 sporcu (yaş: $20,9 \pm 1,92$ yıl; boy: $178,1 \pm 4,83$ cm; kilo: $71,2 \pm 7,37$ kg) gönüllü olarak katıldı. Çalışma öncesinde bütün katılımcılara çalışmanın amacı, test prosedürleri, çalışmanın potansiyel riskleri ve yararları hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirilme yapıldı ve katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair yazılı bir onam belgesi imzaladılar.

Prosedürler

Bütün katılımcılar, en az 3 yıllık bir kuvvet antrenman deneyimine sahip sporculardan oluşmaktadır. Katılımcıların ölçümleri, üç (3) günlük dinlenme süresi ile iki farklı dönemde yapıldı. İlk dönemde, katılımcıların fiziksel özellikleri belirlenerek ağırlıklı squat sıçrama hareketi yaptırıldı. İkinci dönemde ise katılımcılara çeviklik testi uygulandı.

Katılımcıların boy ve vücut ağırlığı ölçümleri söylenen sıraya göre 0.001 m ve 0.01 kg doğruluk ile Seca 769 marka elektronik ölçüm aleti (Seca Corporation, Hamburg, Germany) ile elde edildi. Katılımcıların fiziksel özellikleri belirlendikten sonra, vücut ağırlıklarının % 40'ına denk gelen dış yük hesaplandı. Ağırlıklı squat sıçrama egzersizi uygulanmadan önce, 15 dakika genel (5 dk'lık alt vücut esnetmelerini takiben 10 dakika koşu) ve 5 dakika özel egzersizlerden (submaksimal seviyedeki squat denemeleri) oluşan toplam 20 dk'lık standart ısınma yaptırıldı. Isınmadan sonra, vücut ağırlığının % 40'ına denk gelen bir dış yükü serbest ağırlık kullanılarak

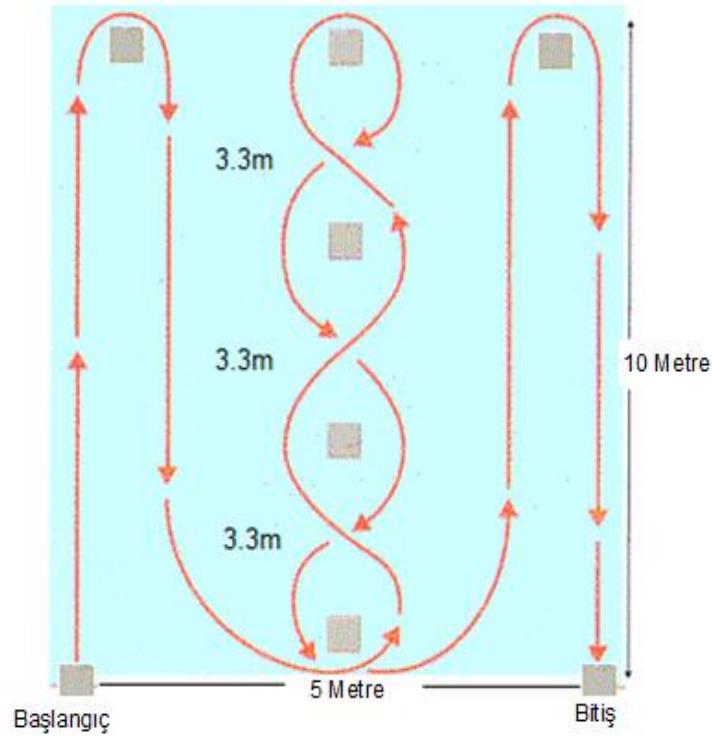
deneklere ağırlıklı squat sıçrama testi yaptırıldı (resim 1). Bu test protokolünde, katılımcılardan statik pozisyondan uylukları yere paralel olana kadar dizlerini fleksiyona getirmeleri ve başla komutundan sonra omuzları barla teması kaybetmeden mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde sıçramaları ve bu hareketi 3 kez tekrar etmeleri gerektiği belirtildi (Loturco et al., 2015). Bu gereklilikler yapılmadığında, hareket tekrarlatıldı. Çünkü ağırlıklı squat sıçrama testi esnasında dış yüke ilaveten vücut ağırlığının hareket ettirilmesi ve bu şekilde hız ve güç gibi parametrelerin denegin toplam kütesini (dış yük + vücut ağırlığı) ivmelendirme yeteneği sayesinde belirlenmesi gerekir (Cormie et al., 2007).

Hız ve güç parametrelerini belirlemek için doğrusal bir dönüştürücü (T-Force Dynamic Measurement System; Ergotech Consulting S.L, Murcia, Spain) barın son bölümüne bağlandı. Bu sistemin kullanımı özellikle tipik ağırlık kaldırma egzersizleri ya da yerçekimine karşı dikey bir eksen boyunca hareket eden yükü (sabit kütle) yenmenin zorunlu olduğu herhangi bir direnç antrenman egzersizi için uygundur. Sistem, elektromekanik donanım (hız sensörü ve ara birim), bu donanımı yöneten özel bir bilgisayar programı (T-Force sistem yazılımı) ve ağırlık antrenman halterine bağlanan bir çengeli içerir (Sanchez Medina et al., 2010; 2014).

Resim 1. Ağırlıklı squat sıçrama egzersizinin uygulanması

Deneklerin çeviklik yeteneğini belirlemek için her 10 metrede 180° dönüşleri içeren ve 40 metre düz koşu, 20 metre huniler arasındaki slalom koşusundan meydana gelen Illinois çeviklik testi (şekil 1) uygulandı. Denekler çeviklik testine, yüzüstü yatar pozisyonda ve eller omuz hizalarında yerle temasta iken başladılar ve minimal sürede bitirmeye çalıştılar. Katılımcıların test alanına alışabilmesi için deneme yapmalarına izin verildi. En iyi koşu derecesini sağlamak için test katılımcılara 2 kez (3-4 dakika dinlenme ile) uygulandı ve en iyi koşu zamanı saniye (sn) cinsinde kaydedildi (Mackenzie, 2015).

Şekil 1. Illinois çeviklik koşusu test alanı (Mackenzie, 2005)

Verilerin Analizi

Bütün değişkenler ortalama ve standart sapma olarak ifade edildi. Değişkenlerin normallik dağılımı, Shapiro-Wilk testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Çeviklik ve ağırlıklı squat sıçrama egzersizindeki hız ve güç parametreleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson Korelasyon Analizi uygulandı. Bütün istatistiksel hesaplamalar için SPSS yazılım versiyonu 16.0 (SPSS Inc, Chicago, IL) kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık seviyesi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların fiziksel özellikleri Tablo 1’de; çeviklik ve vücut ağırlığının % 40’ında uygulanan ağırlıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız ve güç parametrelerine yönelik tanımlayıcı istatistik sonuçları Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların fiziksel özellikleri

Değişkenler	n	Minimum	Maksimum	Ortalama (ss)
Yaş (yıl)	62	18,0	25,0	20,9 (± 1,92)
Boy (cm)	62	169,0	186,0	178,1 (± 4,83)
Kilo (kg)	62	60,3	87,0	71,2 (± 7,37)

Tablo 2. Katılımcıların çeviklik ve vücut ağırlığının % 40’ında uygulanan ağırlıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız ve güç değerleri

Değişkenler	n	Minimum	Maksimum	Ortalama (ss)
Çeviklik (sn)	62	15,17	17,25	15,8 (,51)
OH (m/sn)	62	1,18	1,58	1,38 (,80)
OİH (m/sn)	62	1,23	1,81	1,55 (,11)
ZH (m/sn)	62	2,17	2,94	2,58 (,17)
OG (W)	62	308,2	526,4	389,2 (51,6)
OİG (W)	62	418,0	901,3	642,6 (118,1)
ZG (W)	62	670,7	1563,7	1119,4 (184,6)

OH: Ortalama Hız; OİH: Ortalama İtme Hızı; ZH: Zirve Hız; OG: Ortalama Güç; OİG: Ortalama İtme Gücü; ZG: Zirve Güç

Ağırlıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız ve güç parametreleri ile çeviklik değerleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, çeviklik testindeki koşu zamanları ile ortalama hız ($r = - ,516$; $p < 0.01$), ortalama itme hızı ($r = - ,434$; $p < 0.01$), zirve hız ($r = - ,461$; $p < 0.01$), ortalama güç ($r = - ,518$; $p < 0.01$), ortalama itme gücü ($r = - ,487$; $p < 0.01$) ve zirve güç ($r = - ,514$; $p < 0.01$) değerleri arasında yüksek düzeyde, negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu elde edildi.

Tablo 3. Ağırlıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız ve güç değerleri ile çeviklik performansı arasındaki ilişki sonuçları

		OİH	ZH	OG	OİG	ZG	Çeviklik
OH	Pearson Correlation	,923**	,885**	,573**	,681**	,643**	-,516**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	62	62	62	62	62	62
OİH	Pearson Correlation		,862**	,511**	,721**	,593**	-,434**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000
	N		62	62	62	62	62
ZH	Pearson Correlation			,434**	,623**	,652**	-,461**
	Sig. (2-tailed)			,000	,000	,000	,000
	N			62	62	62	62
OG	Pearson Correlation				,910**	,919**	-,518**
	Sig. (2-tailed)				,000	,000	,000
	N				62	62	62
OİG	Pearson Correlation					,928**	-,487**
	Sig. (2-tailed)					,000	,000
	N					62	62
ZG	Pearson Correlation						-,514**
	Sig. (2-tailed)						,000
	N						62

** 0.01.

OH: Ortalama Hız; OİH: Ortalama İtme Hızı; ZH: Zirve Hız; OG: Ortalama Güç; OİG: Ortalama İtme Gücü; ZG: Zirve Güç

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, vücut ağırlığının %40'ında uygulanan ağırlıklı squat sıçrama egzersizinde ulaşılan hız ve güç değerleri ile çeviklik performansları arasında yüksek düzeyde, negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Literatürde, isoinertial bir hız dönüştürücü ile vücut ağırlığının % 40'ına karşılık gelen dış yük kullanılarak uygulanan ağırlıklı squat sıçrama egzersizindeki hız ve güç parametreleri ile çeviklik performansı arasındaki ilişkilerin araştırıldığı bir çalışma mevcut değildir. Bu nedenle, elde edilen sonuçların spor bilimleri için değerli olduğu düşünülmektedir. McBride et al., (2002) tarafından 18-30 yaşları arasında ve en az 2-4 yıllık direnç antrenman geçmişine sahip olan sporcularda yapılan çalışmada, 8 hafta uygulanan squat sıçrama antrenmanının sıçrama gücünü önemli ölçüde geliştirdiği ve buna bağlı olarak çeviklik

yeteneğinde düşük ama istatistiksel olarak anlamlı bir gelişmeye neden olduğu elde edilmiştir. Schultz et al., (2015) tarafından elit kayakçılarda yapılan bir çalışmada ağırlıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki bar hızı ve sporcuların çeviklik değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Bahsi geçen çalışmada benzer bir ilişki de ağırlıksız olarak uygulanan squat sıçrama ve countermovement sıçrama egzersizleri esnasındaki bar hızı ve çeviklik değeri arasında elde edilmiştir. Young, James ve Montgomery (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, alt vücut güç yeteneğinin çeviklik yeteneği ile ilişkili olduğu ileri sürülmüştür.

Sophia, McGuigan ve Newton (2010) tarafından bayan softball oyuncularında yapılan çalışmada, bir tekrarlı maksimalin % 40'da uygulanan ağırlıklı squat sıçrama hareketindeki ZG ve ZH değerlerinin sezon öncesi, sezon ortası ve sezon sonundaki hem dominant bacak (DB) hem de non-dominant bacak (NDB) çeviklik özelliği arasındaki ilişkiler incelenmiş ve sezon öncesi uygulanan ağırlıklı squat sıçrama egzersizinde elde edilen ZG ve ZH değerleri ile DB ve NDB çeviklik performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı; buna karşılık sezon sonu ZG değerleri ile NDB çeviklik performansı arasında anlamlı bir ilişkinin ($r = - 0,83$; $p < 0,05$) olduğu elde edilmiştir. Fakat bu ilişki, ZG için dominant bacakta ve ZH için hem DB hem de NDB çeviklik özelliğinde elde edilmemiştir. Sezon ortasında uygulanan ağırlıklı squat sıçrama hareketi esnasındaki ZG değerleri ile hem DB ($r = - 0,89$; $p < 0,01$) hem de NDB ($r = - 0,76$; $p < 0,05$) çeviklik özelliği arasında anlamlı bir ilişki elde edilirken; ZH için ise sadece dominant bacakta yüksek düzeyde, negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($r = - 0,80$; $p < 0,01$) elde edilmiştir.

Sonuç olarak, ağırlıklı squat sıçrama egzersizindeki hız ve güç değerleri arttıkça, çeviklik testindeki koşu zamanlarının azalmaktadır. Bu nedenle, ağırlıklı squat sıçrama egzersizindeki hız ve güç değerlerinin çeviklik performansını olumlu yönde etkilediği ileri sürülebilir. Literatürde, çeviklik yeteneği ve ağırlıklı squat sıçrama hareketi esnasındaki hız ve güç değerleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmaların sınırlı olması ve çeviklik özelliğinin birçok spor branşındaki başarılı performans için önemli bir özellik olarak kabul edilmesinden dolayı çeviklik yeteneği ve ağırlıklı squat sıçrama egzersizi esnasındaki hız ve güç değerlerinin belirlenerek birbirleri ile olan ilişkilerinin ortaya konulması, bu özelliğin antrene edilmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Baker, D., Nance, S., & Moore, M. (2001). The load that maximizes the average mechanical power output during jump squats in power-trained athletes. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 15(1), 92-97.
- Bartlett, R. (2007). Introduction to sports biomechanics: Analysing human movement patterns (2nd edition). Oxon: Routledge.
- Cormie, P., McCaulley, G.O., Triplett, N.T., & McBride, J.M. (2007). Optimal load for maximal power output during lower body resistance exercises. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 39(2): 340-349.
- Cronin, J.B., & Sleivert, G. (2005). Challenges in understanding the influence of maximal power training on improving athletic performance. *Sports Medicine*, 35(3), 213-234.
- Gambetta, V. (1996). How to develop sport specific speed. *Sports Coach*, 19(3), 22-24.
- Hoffman, J.R., Epstein, S., Einbinder, M., & Weinstein, Y. (2000). A comparison between the wingate anaerobic power test to both vertical jump and line drill tests in basketball players. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 14(3), 261-264.
- Kraemer, J.W., & Vinger, L.J. (2007). Muscle anatomy, In Brown EL. (Eds.). *Strength training: National strength and conditioning association* (pp. 3-28). United States: Human Kinetics.
- Loturco, I., D'Angelo, R.A., Fernandes, V., Gil, S., Kobal, R., Cal Abad, C.C., Kitamura, K., & Nakamura, F.Y. (2015). Relationship between sprint ability and loaded / unloaded jump tests in elite sprinters. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 29(3), 758-764.
- Mackenzie, B. (2005). *101 Performance Evaluation Tests*. London: Electric Word Plc.
- McBride, J.M., Triplett-McBride, T., Davie, A., & Newton, R.U. (2002). The effect of heavy- vs. lightload jump squats on the development of strength, power, and speed. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 16(1); 75-82.
- Newton, R.U., & Kraemer, J.W. (1994). Developing explosive muscular power: Implications for a mixed methods training strategy. *Strength and Conditioning Association Journal*, 16(5), 20-31.
- Parsons, L.S., & Jones, M. (1998). Development of speed, agility and quickness for tennis athletes. *Strength and Conditioning Journal*, 20(3); 14-19.
- Ratamess, N. (2012). ACSM'S foundations of strength training and conditioning. Chine: Lippincott Williams & Wilkins.
- Sanchez-Medina L, Perez CE, & Gonzales-Badillo JJ. (2010). Importance of the propulsive phase in strength assessment. *International Journal of Sports Medicine*, 31(2), 123-129.
- Sanchez-Medina, L., Gonzales-Badillo, J.J., Perez, C.E., & Palleares, J.G. (2014). Velocity and power - load relationship of the bench pull vs. bench press exercises. *International Journal of Sports Medicine*, 35(3), 209-216.
- Schultz, F.A., Cavazzoni, P., Carnevale, R.V., Abad, C.C., Kobal, R., Pereira, L.A., & Loturco, I. (2015). Speed and power predictors of change of direction ability in elite snow athletes. *Journal of Human Sport & Exercise*, 10(4); 847-856.
- Sheppard, J.M., & Young, W.B. (2006). Agility literature review: classifications, training and testing. *Journal of Sports Science*, 24(9), 919-932.
- Sophia, N., McGuigan, M.R., & Newton, R.U. (2010). Relationship between strength, power, speed, and change of direction performance of female softball players. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 24(4), 885-895.
- Stone, M.H., Sanborn, K., & O'Bryant, H.S. (2003). Maximum strength-power performance relationships in college throwers. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 17(4), 739-745.
- Twist, P.W., & Benicky, D. (1995). Conditioning lateral movements for multisport athletes. Practical strength and quickness drills. *Strength and Conditioning Journal*, 17(5), 43-5.
- Young, W.B., McDowell, H.M., & Scarlett, B.J. (2001). Specificity of sprint and agility training methods. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 15(3), 315-319.
- Young, W., James, R. & Montgomery, I. (2002). Is muscle power related to running with changes of direction. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 42(3); 282-288.
- Young, W.B., & Farrow, D. (2006). A review of agility: Practical applications for strength and conditioning. *National Strength and Conditioning Association*, 28(5), 24-29.
- Zatsiorsky, V.M. (1998). *Kinematics of human motion*. United States: Human Kinetics.

Basketbolda Farklı Gruplama Yöntemleriyle Oynanan Dar Alan Oyunlarının Egzersiz Şiddetlerinin Karşılaştırılması *

Comparison of the Exercise Intensities of Small Sided Games Played with Different Grouping Methods in Basketball

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCH

Pelin AKSEN CENGİZHAN^{1†}

Mehmet GÜLÜ²

Gamze ERİKOĞLU ÖRER³

Ali Ahmet DOĞAN¹

¹Kırıkkale Üniversitesi,
Kırıkkale

²Ankara Üniversitesi, Ankara

³Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi, Ankara

Özet:

Bu araştırma basketbolda farklı gruplama yöntemleriyle oynanan dar alan oyunlarının egzersiz şiddetlerini karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 24 erkek basketbolcu (\bar{x} yaş=14.6±0.51 yıl, \bar{x} vücutağırlığı=70.24±12.57 kg, \bar{x} boy=176.3±4.11 cm) gönüllü olarak katılmıştır. Başlangıçta sporcuların vücut kompozisyonu hesaplanmış ardından 1.gün 20 m mekik koşusu uygulanarak maksimal oksijen kapasiteleri (VO_{2maks}) tespit edilmiş, VO_{2maks} sonuçlarına göre sporcular 48 saat arayla 3x3 ve 4x4 dar alan oyunu oynayacak şekilde gruplandırılmıştır. 3.gün 3x3, 5.gün 4x4 yarı saha 10'ar dakika dar alan oyunu oynatılmıştır. Oyun süresince kalp atım hızları (KAH) takip edilmiş, oyun sonrası sporcuların kulak memesinden laktik asit (LA) ölçümü yapılmıştır. Maç sonrası Algılanan zorluk derecesi (AZD) Borg Skalası yardımıyla kaydedilmiştir. 3x3 ve 4x4 dar alan oyunlarının gruplar arası dinlenik ve maksimal KAH, LA ve AZD arasındaki farklılıklar Wilcoxon Signed Rank testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre 3x3 dar alan oyunlarında KAH_{dinlenme} 84.10±7.77 atım/dk, KAH_{maks}184.40±12.89 atım/dk, LA_{dinlenme} 1.45±0.46 mmol/L, LA_{maks} 4.55±2.20 mmol/L, AZD 11.60±2.17; 4x4 dar alan oyunlarında KAH_{dinlenme} 81.00±11.46 atım/dk, KAH_{maks}188.10±10.35 atım/dk, LA_{dinlenme} 2.25±0.66 mmol/L, LA_{maks} 4.39±1.68 mmol/L, AZD 11.10±1.60 olarak bulunmuştur. 3x3 ve 4x4 dar alan oyunlarında KAH, LA ve AZD arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (p>0.05). Sonuç olarak, basketbolda yarı sahada oynanan 3x3 ve 4x4 oynanan dar alan oyunlarına verilen fizyolojik cevaplar benzerlik göstermektedir. Bu tarz dar alan oyunları egzersiz şiddeti bakımından farklı adaptasyonlar yaratmasa da teknik anlamda adaptasyonlar sağlayacağı düşünülmektedir. Planlanacak araştırmalar için farklı oyun süreleri, topla buluşma sayıları azaltılarak ya da benzer teknik beceriye sahip kişilerden oluşan gruplandırmalar yapılarak fizyolojik cevaplar tekrar değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Zorluk Derecesi, Basketbol, Kalp Atım Hızı, Laktik Asit, VO_{2maks}

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 01.12.2017

Kabul Tarihi: 25.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

The purpose of this study was to compare the exercise intensities of small sided games played with different grouping methods in basketball. Twenty-four male basketball players (\bar{x} age=14.6±0.51 years, \bar{x} bodyweight=70.24±12.57 kg, \bar{x} height=176.3±4.11 cm) volunteered to participate in the study. In the beginning, the body weight, body height, body fat percentage and body mass index of the basketball players were measured. Then their maximal oxygen capacities (VO_{2max}) were determined after the 1st day 20 m shuttle run and the players were grouped according to their VO_{2max} results with an interval of 48 hours to play 3x3 and 4x4 small sided games. On the 3rd day 3x3, on the 5th day 4x4 half court (14x15 m) small sided games each for 10 minutes were played. During the game, the players' heart rates (HR) were followed with a Polar watch and within 2 minutes after the game the players' lactic acid (LA) level was measured with the arterial blood taken from their earlobes. After the game, the rate of perceived exertion (RPE) was recorded with the Borg Scale. The differences between the rest and maximal HR, LA and RPE between group 3x3 and 4x4 small sided games were compared with the Wilcoxon Signed Rank Test. According to the results of the analysis, in the 3x3 small sided games, HR_{rest} was 84.10±7.77 beat/min, HR_{max} was 184.40±12.89 beat/min, LA_{rest} was 1.45±0.46 mmol/L, LA_{max} was 4.55±2.20 mmol/L and RPE was 11.60±2.17; in the 4x4 small sided games, HR_{rest} was 81.00±11.46 beat/min, HR_{max} was 188.10±10.35 beat/min, LA_{rest} was 2.25±0.66 mmol/L, LA_{max} was 4.39±1.68 mmol/L and RPE was 11.10±1.60. A statistically significant difference was not found between HR, LA and RPE in the 3x3 and 4x4 small sided games (p>0.05). As a result, the physiological reactions given to the 3x3 and 4x4 small sided games in basketball display similarities. Although these kinds of small sided games do not create different adaptations in terms of exercise intensity, it is considered that they will provide adaptations technically. For the future studies planned, different game times can be considered, the players' number of meeting with the ball can be decreased or groupings can be done with players who have similar technical skills and the physiological results can be evaluated again.

Keywords: Heart Rate, Lactic Acid, Basketball, Rate of Perceived Exertion, VO_{2max}

* Bu çalışma 23-26 Kasım 2017 tarihleri arasında Manisa'da düzenlenen Dünya Spor Bilimleri Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur. Ayrıca bu çalışma, 2016/118 proje numarası ile Kırıkkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje birimi tarafından desteklenmiştir.

† **Sorumlu yazar:** Pelin AKSEN CENGİZHAN, pelinaksen@hotmail.com

GİRİŞ

Basketbol antrenmanının temel hedefi en yüksek sportif performansa ulaşmaktır. Bireysel beceri ve teknik yeteneklerinin yanı sıra üstün performansa ulaşmak için yüksek seviyede fiziksel ve fizyolojik yeterliliğe sahip sporculara ihtiyaç duyulur (Ziyagil ve Eliöz, 2006). Basketbol oyununun yoğun temposu hem aerobik hem de anaerobik dayanıklılığın gelişimini gerektirmektedir (Sevim, 2003).

Aerobik dayanıklılık ile anaerobik güç ve kapasitenin bilinçli olarak gelişimini sağlamak için, antrenmanlara başlamadan önce ve başladıktan sonra belli zaman aralıklarıyla basketbolcuların ne düzeyde yeterli olduğunun belirlenmesi gerekir. Egzersiz sırasında tüketilen oksijen miktarının bilinmesi, kişinin sahip olduğu VO_{2maks} değerine göre, egzersizi ne kadar şiddetle yaptığını bilmek açısından önemlidir. VO_{2maks} , egzersizin şiddeti ile ilgili kapasiteyi, anaerobik eşik ise bu kapasitenin dayanıklılığını ve süresini belirlemektedir. Anaerobik eşik, aerobik sistemin ulaşılan en son sınırı olarak tanımlanır ve dayanıklılık performansının en iyi göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Tiryaki Sönmez, 2002). Dayanıklılık antrenmanları laktat eşığının yükselmesine ve daha yüksek egzersiz şiddetinde ve daha yüksek O_2 tüketiminde çalışmayı sağlamaktadır (Günay, Tamer ve Cicioğlu, 2006).

Planlanan antrenmanının beklenen etkiyi sağlayıp sağlamadığını tespit etmek için kalp atım hızını, kanda ya da kasta biriken laktik asidi ölçmek ve algılanan zorluk derecesini belirlemek gibi yöntemler kullanılmaktadır (Alexiou ve Coutts, 2008; Coutts ve ark., 2009). Kalp atım hızı değerleri, metabolik hızı iyi yansıtan fizyolojik kriterlerden biridir (Esposito ve ark., 2004; Little, 2009). Bu nedenle antrenman yüklenmesinin yaygın bir göstergesi olarak kullanılmaktadır. Dar alan oyunlarında da fizyolojik yanıtların değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılan kriterlerden biridir (Aroso, Rebelo ve Gomes-Pereira, 2004; Jones ve Drust, 2007).

Branşa özgü kondisyon antrenmanları geleneksel kondisyon antrenmanı drilleriyle karşılaştırıldığında performansta benzer hatta daha fazla artış sağlayabilmektedir (Gabbett, Jenkins ve Abernethy, 2009a; Hill-Haas ve ark., 2011; Stone ve Kilding, 2009). Branşa özgü kondisyon antrenman formlarından biri olan dar alan oyunu özellikle futbol (Hill-Haas ve ark., 2011), rugby (Gabbett, 2006; Gabbett ve ark., 2010b) ve hentbol (Buchheit ve ark., 2009) gibi takım oyunlarında basketbola göre daha yaygın olarak kullanılmaktadır (Castagna ve ark., 2011). Başlangıçta dar alan oyunları teknik ve taktik becerileri geliştirmek için kullanılırken

zamanla teknik-taktik becerilerin yanı sıra fizyolojik olarak da birçok değişkene etki ettiği bildirilmiştir (Hill-Haas ve ark., 2011; Reilly ve Gilbourne, 2003). Aynı antrenman birimi içinde kuvvet, güç, sürat, esneklik, teknik ve taktik unsurlarının gelişimini de sağlayabilecek kompleks antrenman yapıları gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Antrenmanlarda yaygın olarak kullanılan dar alan oyunlarının teknik-taktik ve dayanıklılık performansını aynı antrenman birimi içerisinde geliştirme olanağı sağlaması sebebiyle zamandan tasarruf sağlayabileceği, antrenmanları müsabaka formu içerisinde daha zevkli hale getirmesi sebebiyle tercih edilmektedir (Aroso ve ark., 2004; Little ve Williams, 2006).

Dar alan basketbol oyunlarında farklı yüklenme dinlenme aralıklarının olması uygulamada oyun tabanlı kondisyon antrenmanı drillerinin tercih edilme sebebi olmaktadır (Klusemann ve ark., 2012). Oyun tabanlı kondisyon antrenmanı rekabete dayalı olması sebebiyle performansta artış sağladığı bildirilmiştir (Gabbett, 2006; Gabbett, Jenkins ve Abernethy, 2009a). Dar alan oyunlarındaki oyuncu sayısı, saha ölçüleri ve yüklenme dinlenme aralıkları gibi değişkenler fiziksel, fizyolojik ve teknik gereksinimleri belirlemektedir (Klusemann ve ark., 2012). Saha ölçüsü toplam teknik gereksinimleri daha az etkilerken oyuncu sayısının artması her oyuncunun teknik aksiyon sayısını azaltmaktadır (Owen, Twist ve Ford, 2004).

Algılanan zorluk derecesinin (AZD) egzersiz sırasında fiziksel ve fizyolojik yükün oluşturduğu stresi içsel yük olarak tanımlamakta ve oluşan bu stresin bir göstergesi olabileceği belirtilmektedir (Foster ve ark., 2001; Impellizzeri ve ark., 2004). Fiziksel yük oluşturan fizyolojik parametreler, oksijen tüketimi, KAH, LA, kan dolaşımındaki glikoz konsantrasyonu ve glikojen depolarındaki boşalma miktarı olarak belirtilmektedir (Foster ve ark., 2001). AZD'nin kullanımındaki kolaylık nedeniyle, dar alan oyunları ile ilgili yapılan çalışmalarda oluşan stresin değerlendirilmesinde bir parametre olarak kullanılmaktadır (Coutts ve ark., 2009; Little, 2009).

Literatür incelendiğinde dar alan oyunları ile ilgili çalışmaların çoğunun futbolcular üzerinde çalışıldığı gözlenmektedir. Basketbol başta olmak üzere takım sporları ile ilgili çalışmaların sayısı son derece sınırlıdır. Bu çalışma ile mevcut literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca basketbolda dar alan oyunlarının fizyolojik cevaplarının ve şiddetinin bilinmesi antrenman programlamasına yardımcı olacağı, uygulama sırasında oyunun şiddetinin takibinin antrenörlere önemli geri bildirimler sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple araştırmanın amacı; 14-15 yaş grubu erkek basketbolcularda farklı gruplama yöntemleriyle oynanan 3x3 ve 4x4 dar alan oyunlarının egzersiz şiddetleri arasındaki farkı incelemesidir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırmaya yaş ortalaması 14.6 ± 0.51 yıl, vücut ağırlık ortalaması 70.24 ± 12.57 kg, boy ortalaması 176.3 ± 4.11 cm, VO_{2maks} ortalaması 47.01 ± 5.37 ml/kg/dk olan 24 erkek basketbolcu gönüllü olarak katılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırma grubuna ilişkin tanımlayıcı istatistikler

	N	X	Ss	
3x3 ve 4x4	Yaş (yıl)	24	14.60	0.50
	Boy (cm)	24	176.3	4.00
	Vücut Ağırlığı (kg)	24	70.24	12.33
	BKİ (kg/m^2)	24	22.57	3.55
	VYY (%)	24	18.98	3.32
	VO_{2maks} (ml/kg/dk)	24	47.01	5.37

Tablo 1 incelendiğinde, 3x3 ve 4x4 yaş, boy uzunluğu, BKİ, VYY ve VO_{2maks} değerleri tablodaki gibidir.

Başlangıçta sporcuların vücut ağırlığı, boy uzunluğu, vücut yağ yüzdesi ve vücut kitle indeksleri ölçülmüştür. Ölçümler, her bir ölçüm arasında 48 saat olacak şekilde (1. gün, 3.gün ve 5.gün) gerçekleştirilmiştir. 1.gün 20 m mekik koşusu uygulanarak VO_{2maks} tespit edilmiş, VO_{2maks} sonuçlarına göre sporcular 48 saat arayla 3x3 ve 4x4 dar alan oyunu oynayacak şekilde gruplandırılmıştır. 3.gün 3x3, 5.gün 4x4 yarı saha (14x15 m) 10'ar dakika dar alan oyunu oynatılmıştır. Basketbolcuların belirlenen sürede maksimum eforla oynamaları istenmiş, sporcular antrenörler tarafından teşvik edilmemiştir. Oyun süresince kalp atım hızları Polar saat yardımıyla takip edilmiş, oyun sonrası 2 dakika içerisinde sporcuların kulak memesinden alınan arteriyel kandan laktik asit (LA) ölçülmüştür. Maç sonrası sporcular AZD belirlemek için teste tabi tutulmuşlardır. Algılanan zorluk derecesi Borg Skalası yardımıyla kaydedilmiştir. Ölçümler süresince sporcular dar alan oyunları dışında herhangi bir antrenman programına dahil edilmemişlerdir. Araştırmada Kırıkkale Üniversitesi etik kurulundan onay alınmıştır (Karar No: 17/07, Tarih: 21/06/2016). Katılımcılardan “Bilgilendirilmiş gönüllü olur formu” alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Boy ve Vücut Ağırlık Ölçümü: Vücut ağırlıkları ± 0.1 kg hassasiyette ölçüm yapan Tanita marka Vücut kompozisyonu analizörü (TBF 300) ile kilogram cinsinden, boyları ise 0.01cm hassasiyetinde portatif boy ölçer (Seca 213) yardımıyla ölçülmüştür (Günay, Tamer ve Cicioğlu, 2010).

Beden Kitle İndeksi (BKİ) ve Vücut Yağ Yüzdesi Hesaplama (VYY%): Vücut yağ yüzdeleri ve beden kitle indeksleri (BKİ) Tanita marka (TBF 300) vücut kompozisyonu analizörü ile ölçülmüştür (Mackenzie, 2005).

Kalp Atım Hızı: Kalp atım hızları sporcuların kollarına takılan polar saat (Polar RS100 multi, Finland) yardımıyla kaydedilmiştir (Günay, Tamer ve Cicioğlu, 2010).

Laktat Ölçümleri: Kan laktat konsantrasyonları elektro-enzimatik ölçüm yapan bir analizörle (Lactate Plus) ölçülmüştür (Coutts ve ark., 2009).

VO_{2maks} Ölçümü: Maksimal Oksijen Kapasitesini ölçmek için 20 m Mekik Koşusu Testi uygulanmıştır (Mackenzie, 2005).

Algılanan Zorluk Derecesi Ölçümü: Algılanan zorluk derecesini belirlemek için sporculara Borg Skalası uygulanmıştır (Kin, Hazır ve Ergen, 1996).

Verilerin Toplanması

20 m Mekik Koşusu Testi Protokolü: Basketbol sahasında 20 m uzunluğunda bir alan, 2'şer metre de kontrol çizgisi işaretlenmiştir. Sporcular 20 m'lik mesafeyi gidiş dönüş olarak koşmuşlardır. Test belirli hızda başlayıp sürekli artan tempoda devam etmiş ve bunun için koşu hızını belirleyen sesli uyarın kullanılmıştır. Başlangıç hızı 8.5 km/saat ve her seviyede 0.5 km/saat artan bir hızla 21 seviyeye kadar devam etmiştir. Test sırasında sporcunun sinyal sesi geldiğinde kontrol çizgisine ulaşmış ulaşmadığı kontrol edilmiştir. Sinyal sesi geldiğinde kontrol çizgisine ulaşmazsa ihtar verilmiş, tekrar sinyal sesi geldiğinde kontrol çizgisine ulaşmadığında sporcunun testi sonlandırılmıştır. Sporcunun koşu sırasındaki ulaştığı seviye hesaplanarak mekik koşusu derecesi tespit edilmiş değerlendirme tablosunda VO_{2maks} değeri tahmini olarak hesaplanmıştır (Mackenzie, 2005).

Kalp Atım Hızı: Kalp atım hızı, sporcuların üzerine takılan kalp atım monitörü ile her saniyesi (1 sn'lik interval) (Polar RS100 multi, Finland) dar alan oyunları süresince sürekli olarak kaydedilmiştir (Günay, Tamer ve Cicioğlu, 2010).

Laktat Ölçümleri: Kan laktat konsantrasyonları Lactate Plus Meter 0.5 L kapiller kandan enzimatik amperometrik yöntemle 13 saniyede laktik asit analizi yapan bir el analizörü ile ölçülmüştür. Laktik asit analizi, her kutusu tek bir özel koda sahip striptlerle yapılmıştır. Striptin özel bölmesi kan örneği ile doldurulduğundan, kan örneğindeki laktik asit laktat oksidaz enzimi tarafından oksitlenmiş ve bu esnada açığa çıkan elektronlar bir elektroda aktarılmıştır. Elektrotta ortaya çıkan elektrik akımı, kan örneğindeki laktik asitle doğru orantılıdır. Oluşan elektrik akımına karşılık gelen laktat değeri Mm.L^{-1} olarak cihazın ekranından okunmuştur. Laktik asit ölçümünün müsabaka sonrası ilk 2 dakika içerisinde ölçülmesi gerektiğinden dolayı 3 cihazla aynı anda tüm sporculardan mümkün olduğunca hızlı bir şekilde kan örnekleri alınmıştır. Her bir dar alan oyunu öncesi ve sonrasında kişi başına en az 2 stript kullanılacak şekilde laktat ölçümü gerçekleştirilmiştir (Coutts ve ark., 2009).

Borg Skalası: Algılanan zorluk derecesini belirlemek için Borg Skalasına göre sporculara her dar alan oyunu bitiminde sorulmuştur. Egzersiz programının şiddetini belirlemek için zorlanma derecesi Borg Skalasına göre 6-20 arasında değerlendirilmiştir. Skaladaki zorlanma derecesine göre maksimal kalp atım hızının % kaçı ile çalıştığı tespit edilmiştir (Kin, Hazır ve Ergen, 1996).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin tanımlayıcı istatistikleri, ortalama, standart sapma (\bar{x} , sd) ve istatistiksel analizi için IBM SPSS 20.0 programı kullanılmıştır. İstatistiksel analizde önce 2 grubun normal dağılımına Shapiro-Wilk Testi ile bakılmıştır. Normallik sağlanamadığından dolayı non-parametrik testler ile sonuçlar değerlendirilmiştir. Elde edilen değerler Wilcoxon Signed Rank Testi ile istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Bütün istatistiksel yöntemler için anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

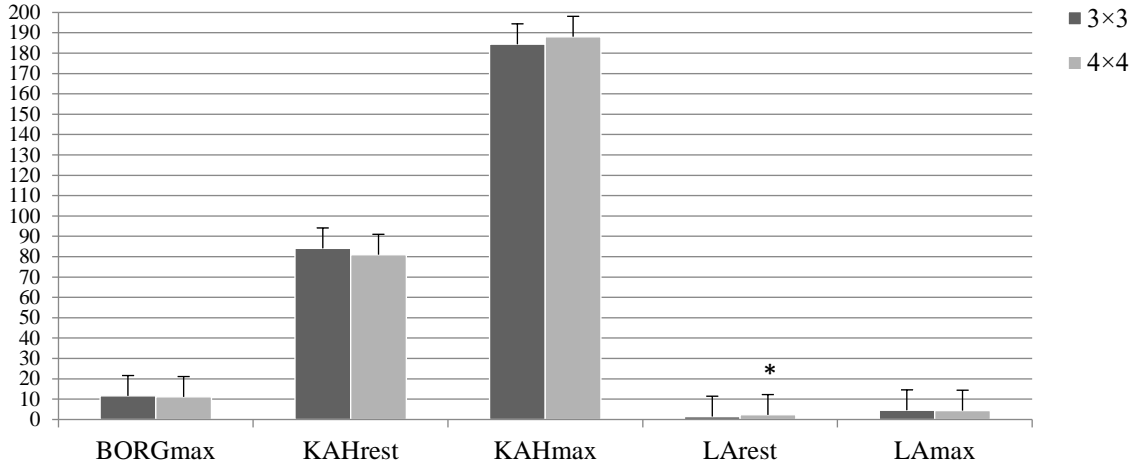
BULGULAR

Tablo 2. Uygulamalararası fizyolojik ölçümlerin karşılaştırması

Dar Alan Oyunları	N	BORG _{maks}	KAH _{dinlenme} (atım/dk)	KAH _{maks} (atım/dk)	LA _{dinlenme} (mmol/L)	LA _{maks} (mmol/L)
3x3	24	11.60±2.17	84.10±7.76	184.40±12.88	1.45±0.46	4.55±2.19
4x4	24	11.10±1.59	81.00±11.46	188.10±10.35	2.25±0.65	4.39±1.68
z		-1.018	-0.663	-0.971	-2.374*	-0.051
p		0.309	0.507	0.332	0.018*	0.959

* $p < 0.05$

Grafik 1. Uygulamalarda fizyolojik ölçümlerin karşılaştırması

Tablo 2 ve Grafik 1 incelendiğinde, 3x3 ve 4x4 dar alan oyunlarına ilişkin $LA_{dinlenme}$ değerinde anlamlı fark olduğu ($p<0.05$) $BORG_{maks}$, KAH_{maks} ve LA_{maks} değerlerinde gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada basketbolda farklı gruplama yöntemleriyle oynanan dar alan oyunlarının egzersiz şiddetleri karşılaştırılmaktadır. Çalışmaya katılan 24 erkek basketbolcunun 3x3 ve 4x4 yarı saha 10 dakikalık dar alan oyununda dinlenik ve maksimal kalp atım hızları, dinlenik ve maksimal laktik asit miktarları ve algılanan zorluk düzeyleri karşılaştırılmıştır. Gruplar arası dinlenik laktik asit miktarında ($LA_{dinlenme}$) istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülürken, maksimal laktik asit miktarı (LA_{maks}), dinlenik kalp atım hızı ($KAH_{dinlenme}$) ve maksimal kalp atım hızı (KAH_{maks}) değerlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilememiştir ($p>0.05$). AZD her iki grupta da benzerlik göstermektedir ($p>0.05$) (Tablo 2).

Sampaio ve arkadaşları (2009) basketbolda 3x3 ve 4x4 dar alan oyunlarını inceledikleri çalışmasında da kalp atım hızı cevapları arasında (3x3, 173.4 ± 8.3 atım/dk; 4x4, 164.2 ± 16.2 atım/dk) anlamlı fark bulamamışlardır. Duarte ve arkadaşları (2009) 2x2, 3x3 ve 4x4 oynanan dar alan oyunlarında kalp atım hızı cevaplarını incelemiş ve en düşük kalp atım hızına 4x4 oyunlarda ulaşıldığını tespit etmişlerdir. Yine Ortega ve arkadaşları (2009) ve Katis ve Kellis (2009) basketbolda dar alan oyunlarına verilen kalp atım hızı cevaplarını inceledikleri

çalışmalarında oyuncu sayısı düştükçe daha yüksek kalp atım hızına ulaşıldığını tespit etmişlerdir. Atlı ve arkadaşlarının (2013) yarı saha ve tam saha 3x3 dar alan oyunu oynayan kadın basketbolcular üzerinde yapmış oldukları çalışmada basketbolcuların yarı saha dar alan oyunu sonrası kalp atım hızı ortalamaları 161.8 ± 6.2 atım/dk, tam saha kalp atım hızı ortalamaları 180.9 ± 5.7 atım/dk olarak tespit edilmiştir. Bunun sebebinin tam saha oynanan dar alan oyununda oyuncu başına düşen alanın büyüklüğünden kaynaklandığı, tam saha oynana dar alan oyunlarının yarı saha oynanan dar alan oyunlarına göre aerobik dayanıklılık bakımından daha etkili olduğu bildirilmiştir. Delextrat ve Kraiem (2013)'in 17 yaş altı basketbolcular üzerinde yapmış oldukları çalışmada 3x3 dar alan oyunu oynayan basketbolcuların kalp atım hızı ortalamaları oyun kurucularda 179 ± 8 atım/dk, forvet oyuncularında 179 ± 7 atım/dk ve pivot oyuncularında 170 ± 13 atım/dk olduğu tespit edilmiştir. Dar alan oyunlarında genellikle 15 yaş altı sporcularda teknik-taktik gelişim, 15 yaş üstü sporcularda ise aerobik dayanıklılığın geliştirilmesi hedeflendiği bildirilmiştir (Rampinini ve ark., 2007). McCormick ve arkadaşları (2012) farklı gruplama yöntemleriyle oynanan dar alan oyunlarındaki kalp atım hızı cevaplarındaki farklılıkların sebebinin; oyuncu sayısı azaldığında her bir oyuncu için daha fazla oyun alanı oluşmasına, dolayısıyla oyuncunun yapması gereken iş yükünün artmasına sebep olacağını, bu durumun da uyarın sayısındaki azalmayı, sporcunun beceri gelişimi ve karar verme sürecini etkilediğini bildirmişlerdir.

Marcelino ve arkadaşları (2016) yapmış oldukları çalışmada 28×15 m ve 28×9 m saha ölçülerinde oynanan basketbolda dar alan oyunlarına verilen kan laktat cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulamamışlardır. Castagna ve arkadaşları (2011) 42 m^2 oyun alanında 4.2 ± 1.8 mmol kan laktat değeri 70 m^2 oyun alanında ise 6.2 ± 2.3 mmol kan laktat değeri tespit ederken yapmış olduğumuz çalışmada da yarı sahada oynanan sırasıyla 3x3 oyununa verilen kan laktat değerleri 4.5 ± 2.19 mmol ve 4x4 oyununa verilen kan laktat değeri de 4.39 ± 1.68 mmol olarak tespit edilmiştir. Köklü ve arkadaşları (2015) futbolda 20×30 m saha ölçülerinde 3x3 dar alan oyunu sonrası 6.5 ± 1.9 mmol ve 25×32 m saha ölçülerinde 4x4 dar alan oyunu sonrası 6.1 ± 1.3 mmol kan laktat değeri tespit etmişlerdir. Bu araştırmada kan laktat değerleri yapmış olduğumuz çalışmanın sonuçlarından yüksek olduğu görülmektedir. Rampinini ve arkadaşları (2007) dar alan oyunlarında saha ölçüleri, oyuncu sayısı, oyunun kuralları, antrenörün oyun sırasında sporcuyla motive etmesi, sporcunun top ile buluşma sayısı gibi etkenlerin egzersiz şiddetini etkilediğini belirtmişlerdir.

Literatürde kan laktat cevaplarının incelendiği diğer çalışmalara da bakıldığında çalışmamızın sonuçları resmi erkek basketbol maçlarında verilen kan laktat cevaplarıyla (5.0-6.8 mmol) paralellik göstermektedir (Abdelkerim, El Fazaa ve El Ati, 2007; Abdelkerim ve ark., 2010). Benzer metabolik cevaplar dar alan oyunlarının basketbol maçındaki metabolik cevapları yansıtması sebebiyle antrenörler için antrenman çeşitliliği sağlamak açısından oldukça önemlidir. Bu sonuçlar dar alan oyunlarından sonra rapor edilen kan laktat cevaplarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmamızda farklı gruplama yöntemleriyle oynana dar alan oyunlarında AZD cevapları incelendiğinde anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Marcelino ve arkadaşları da (2016) yapmış oldukları çalışmada 28x15 m ve 28x9 m saha ölçülerinde oynanan basketbol oyununa verilen AZD değerleri arasında anlamlı fark tespit edememişlerdir. Sampaio ve arkadaşlarının da (2009) 3x3 ve 4x4 dar alan basketbol oyunlarında AZD incelendiğinde her iki oyun arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu bağlamda yapmış olduğumuz çalışmada 3x3 ve 4x4 oyunlarda elde edilen AZD değerleri de literatür ile benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak araştırmamızda yarı sahada oynanan 3x3 ve 4x4 dar alan oyunları sonrası kalp atım hızı ve laktik asit miktarı değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ($p>0.05$), oyunlara verilen fizyolojik cevapların benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Ancak planlanacak araştırmalar için daha farklı saha ölçüleri, farklı oyun süreleri ve oyuncu sayılarıyla oynanan dar alan oyunlarına verilen fizyolojik cevapların incelenmesi antrenman planlamaları yapan antrenörlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdelkrim, N. B., El Fazaa, S., &El Ati, J. (2007). Time-motion analysis and physiological data of elite under-19-year-old basketball players during competition. *British Journal of Sports Medicine*, 41(2), 69-75.
- Abdelkrim, N. B., Castagna, C., El Fazaa, S., &El Ati, J. (2010). The effect of players' standard and tactical strategy on game demands in men's basketball. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 24(10), 2652-2662.
- Alexiou, H., & Coutts, A. J. (2008). A comparison of methods used for quantifying internal training load in women soccer players. *International Journal of Sports Physiology and Performance*, 3(3), 320-330.
- Aroso, J., Rebelo, A. N., & Gomes-Pereira, J. (2004). Physiological impact of selected game-related exercises. *Journal of Sports Sciences*, 22(6), 522.
- Atlı, H., Köklü, Y., Alemdaroğlu, U., &Koçak, F. Ü. (2013). A comparison of heart rate response and frequencies of technical actions between half-court and full-court 3-a-side games in high school female basketball players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 27(2), 352-356.
- Buchheit, M., Laursen, P. B., Kuhnle, J., Ruch, D., Renaud, C., &Ahmaidi, S. (2009). Game-based training in young elite handball players. *International Journal of Sports Medicine*, 30(04), 251-258.
- Castagna, C., Impellizzeri, F. M., Chaouachi, A., Ben Abdelkrim, N., &Manzi, V. (2011). Physiological responses to ball-drills in regional level male basketball players. *Journal of Sports Sciences*, 29(12), 1329-1336.

- Aksen-Cengizhan, P., Güllü, M., Erikoğlu-Örer, G. ve Doğan, A.A. (2017). Basketbolda farklı gruplama yöntemleriyle oynanan dar alan oyunlarının egzersiz şiddetlerinin karşılaştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (2), 145-154.
- Coutts, A. J., Rampinini, E., Marcora, S. M., Castagna, C., & Impellizzeri, F. M. (2009). Heart rate and blood lactate correlates of perceived exertion during small-sided soccer games. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 12(1), 79-84.
- Delextrat, A., & Kraiem, S. (2013). Heart-rate responses by playing position during ball drills in basketball. *International Journal of Sports Physiology and Performance*, 8(4), 410-418.
- Duarte, R., Batalha, N., Folgado, H., & Sampaio, J. (2009). Effects of exercise duration and number of players in heart rate responses and technical skills during futsal small-sided games. *The Open Sports Sciences Journal*, 2, 1-5.
- Esposito, F., Impellizzeri, F. M., Margonato, V., Vanni, R., Pizzini, G., & Veicsteinas, A. (2004). Validity of heart rate as an indicator of aerobic demand during soccer activities in amateur soccer players. *European Journal of Applied Physiology*, 93(1-2), 167-172.
- Foster, C., Florhaug, J. A., Franklin, J., Gottschall, L., Hrovatin, L. A., Parker, S., ... & Dodge, C. (2001). A new approach to monitoring exercise training. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 15(1), 109-115.
- Gabbett, T. J. (2006). Skill-based conditioning games as an alternative to traditional conditioning for rugby league players. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 20(2), 309.
- Gabbett, T., Jenkins, D., & Abernethy, B. (2009a). Game-based training for improving skill and physical fitness in team sport athletes. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 4(2), 273-283.
- Gabbett, T. J., Jenkins, D. G., & Abernethy, B. (2010b). Physiological and skill demands of on-side and off-side games. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 24(11), 2979-2983.
- Günay, M., Tamer, K., & Cicioğlu, İ. (2010). *Spor Fizyolojisi ve Performans Ölçümü*. Gazi Kitabevi.
- Hill-Haas, S. V., Dawson, B., Impellizzeri, F. M., & Coutts, A. J. (2011). Physiology of small-sided games training in football. *Sports Medicine*, 41(3), 199-220.
- Impellizzeri, F. M., Rampinini, E., Coutts, A. J., Sassi, A. L. D. O., & Marcora, S. M. (2004). Use of RPE-based training load in soccer. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 36(6), 1042-1047.
- Jones, S., & Drust, B. (2007). Physiological and technical demands of 4v4 and 8v8 games in elite youth soccer players. *Kinesiology*, 39(2), 150-156.
- Little, T., & Williams, A. G. (2006). Suitability of soccer training drills for endurance training. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 20(2), 316.
- Little, T. (2009). Optimizing the use of soccer drills for physiological development. *Strength & Conditioning Journal*, 31(3), 67-74.
- Katis, A., & Kellis, E. (2009). Effects of small-sided games on physical conditioning and performance in young soccer players. *Journal of Sports Science & Medicine*, 8(3), 374.
- Kin, A., Hazır, T., & Ergen, E. (1996). Step ve aerobik egzersizlerinde Borg Skalasının güvenilirliği ve geçerliği. *Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 04-12.
- Klusemann, M. J., Pyne, D. B., Foster, C., & Drinkwater, E. J. (2012). Optimising technical skills and physical loading in small-sided basketball games. *Journal of Sports Sciences*, 30(14), 1463-1471.
- Köklü, Y. (2008). *Futbolda küçük alan oyunlarına verilen fizyolojik cevapların karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale.
- Köklü, Y., Sert, Ö., Alemdaroğlu, U., & Arslan, Y. (2015). Comparison of the physiological responses and time-motion characteristics of young soccer players in small-sided games: The effect of goalkeeper. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 29(4), 964-971.
- Mackenzie, B (2005) *101 Performance Evaluation Test*, Electric Word Plc, London.
- Marcelino, P. R., Aoki, M. S., Arruda, A. F. S., Freitas, C. G., Mendez-Villanueva, A., & Moreira, A. (2016). Does small-sided-games' court area influence metabolic, perceptual, and physical performance parameters of young elite basketball players?. *Biology of Sport*, 33(1), 37.
- McCormick, B. T., Hannon, J. C., Newton, M., Shultz, B., Miller, N., & Young, W. (2012). Comparison of Physical Activity in small-sided basketball games versus full-sided games. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 7(4), 689-697.
- Ortega Toro, E., Palao Andrés, J. M., & Puigcerver Mula, C. (2009). Frecuencia cardiaca, formas de organización y situaciones de juego en baloncesto. *Revista Internacional de Medicina y Ciencias de la Actividad Física y del Deporte/International Journal of Medicine and Science of Physical Activity and Sport*, 9(36).
- Owen, A. D. A. M., Twist, C. R. A. I. G., & Ford, P. A. U. L. (2004). Small-sided games: the physiological and technical effect of altering pitch size and player numbers. *Insight*, 7(2), 50-53.
- Rampinini, E., Impellizzeri, F. M., Castagna, C., Abt, G., Chamari, K., Sassi, A., & Marcora, S. M. (2007). Factors influencing physiological responses to small-sided soccer games. *Journal of Sports Sciences*, 25(6), 659-666.
- Reilly, T., & Gilbourne, D. (2003). Science and football: a review of applied research in the football codes. *Journal of Sports Sciences*, 21(9), 693-705.
- Sampaio, J., Abrantes, C., & Leite, N. (2009). Power, heart rate and perceived exertion responses to 3x3 and 4x4 basketball small-sided games. *Revista de Psicología del Deporte*, 18(3), 463-467.
- Sevim Y. (2003). *Basketbolda Kondisyon Antrenmanı*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Stone, N. M., & Kilding, A. E. (2009). Aerobic conditioning for team sport athletes. *Sports Medicine*, 39(8), 615-642.
- Sönmez, G. T. (2002). *Egzersiz ve Spor Fizyolojisi*. Ankara Ata Ofset Matbaacılık, 23.
- Ziyagil, M. A., & Eliöz, M. (2005). *Basketbol: Antrenman Bilgisi, Kenar Yönetimi, Teknik, Taktik*. Morpa Kültür yayınları.